

SPOR BİLİMLERİ ALANINDA YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR

Kitap Adı	: Spor Bilimleri Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar
İmtiyaz Sahibi/Publisher	: Gece Kitaplığı
Genel Yayın Yönetmeni/Editor in Chief	: Doç. Dr. Atilla ATİK
Proje Koordinatörü/Project Coordinator	: Ethem BİLİCİ
Kapak&İç Tasarım/Cover&Interior Design	: Özge ERGENEL
Sosyal Medya/Social Media	: Arzu ÇUHACIOĞLU
Yayına Hazırlama	: Gece Akademi Dizgi Birimi
Sertifika/Certificate No	: 34559
ISBN	: 978-605-288-794-3

Editör/Editors

Prof. Dr. Kadir PEPE
Dr. Öğrt. Üyesi Özgür KARATAŞ

The right to publish this book belongs to Gece Kitaplığı. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission. Gece Akademi is a subsidiary of Gece Kitaplığı.

Bu kitabın yayın hakkı Gece Kitaplığı'na aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz. Gece Akademi, Gece Kitaplığı'nın yan kuruluşudur.
Birinci Basım/First Edition ©Aralık 2018/ Ankara/TURKEY ©copyright

Gece Publishing
ABD Adres/ USA Address: 387 Park Avenue South, 5th Floor, New York, 10016, USA
Telefon/Phone: +1 347 355 10 70

Gece Kitaplığı
Türkiye Adres/Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak Ümit Apt. No: 22/A
Çankaya/Ankara/TR
Telefon/Phone: +90 312 431 34 84 - +90 555 888 24 26

web: www.gecekitapligi.com — www.gecekitap.com
e-mail: geceakademi@gmail.com

SPOR BİLİMLERİ ALANINDA YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR

İÇİNDEKİLER

CHAPTER 1

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BÖLÜMLERİNDE ÖĞRENİM GÖREN ENGELLİ
ÖĞRENCİLERİN FİZİKİ VE SOSYAL ALANLARA İLİŞKİN SORUNLARI

Sevinç NAMLI, Sibel SUVEREN.....9

CHAPTER 2

SPORUN DOWN SENDROMLU BİREYLERİN YAŞAM BECERİLERİ ÜZERİNE
ETKİSİ

Mehmet ILKIM31

CHAPTER 3

ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN REKREATİF ETKİNLİKLERE KATILIMI VE
SOSYALLEŞMELERİ

Mehmet ILKIM.....43

CHAPTER 4

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ VE SPOR

Zuhal KILINÇ53

CHAPTER 5

ÖRGÜTSEL ÇATIŞMA VE SPOR

Zuhal KILINÇ75

CHAPTER 6

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ BEDEN EĞİTİMİ SPOR YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN ZAMAN YÖNETİMİ DAVRANIŞLARININ FARKLI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Barış KARAOĞLU, Osman PEPE97

CHAPTER 7

TURGUT ÖZAL HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE SPOR YÖNETİMİNDE MEYDANA
GELEN GELİŞMELER

Yahya DOĞAR113

CHAPTER 8

SPOR SALONLARINDA HAVALANDIRMA VE SPORCU SAĞLIĞI

Yahya DOĞAR127

CHAPTER 9

SPORCU, ANTRENÖR VE YÖNETİCİLERİN KULÜP ORTAMI İLETİŞİMİ

Ahmet GERÇEK, Ali Serdar YÜCEL.....147

CHAPTER 10

ENGELLİ SPORU VE ENGELLİ BİREYLERİN ULAŞILABİLİRLİKLERİ VE ERİŞEBİLİRLİKLERİ

Nevzat DİNÇER.....163

CHAPTER 11

REKREASYON VE KENTLEŞME

Nevzat DİNÇER.....177

CHAPTER 12

SPOR KULÜPLERİNDE SPONSORLUK SORUNLARI

Özgür KARATAŞ.....189

CHAPTER 13

8-12 YAŞ YÜZÜCÜLERİN DİKEY SIÇRAMA PERFORMANSININ 50 METRE SERBEST PERFORMANSINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Tahir KILIÇ, Kıvılcım KAPLAN, Özge Tuğba AY205

CHAPTER 14

YÜZME ANTRENMANLARININ 8 - 10 YAŞ ÇOCUKLARDA ESNEKLİK ÜZERİNE ETKİSİ

Tahir KILIÇ, Kıvılcım KAPLAN, Mesude ŞENOL211

CHAPTER 15

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİ İLE İLGİLİ DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ

Mustafa ALTINKÖK, Mert KURNAZ223

CHAPTER 16

EĞİTSEL OYUN OYNATMA ÖZ YETERLİLİK ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Mustafa ALTINKÖK, Atike YILMAZ.....233

CHAPTER 17

ÜLKEMİZDEKİ YERLİ TURİSTLERİN NEVŞEHİR –KOZAKLI BÖLGESİNDEKİ TERMAL KAPLICA TERCİHLERİNDEKİ FAKTÖRLER İLE REKREATİF ETKİNLİKLERİN YETERLİLİK DURUMLARININ İNCELENMESİ

Mustafa KARAKUŞ, Abdusselam KÖSE.....247

CHAPTER 18

ÖĞRETMEN ADAYI ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK

Özgür DİNÇER, Esra AY.....265

CHAPTER 19

BASKETBOL HAKEMLİĞİ VE SİBER MAĞDURİYET

Serdar ORHAN, A. Serdar YÜCEL, Engin AKARSU.....277

CHAPTER 20

TÜRKİYE'DE FUTBOLCU MENAJERLİĞİ

Özgür KARATAŞ.....293

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BÖLÜMLERİNDE ÖĞRENİM GÖREN ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN FİZİKİ VE SOSYAL ALANLARA İLİŞKİN SORUNLARI

Sevinç NAMLI¹ Sibel SUVEREN²

GİRİŞ

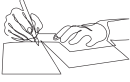
İnsanların sahip oldukları bazı yetersizlikler nedeniyle toplumsal görevlerini yerine getirememeleri durumlarını “engel” olarak tanımlamıştır. Bu tanıma göre, insanların sahip oldukları yetersizliklerin bir süre sonra insanlar için engele dönüştüğü belirtilmiştir (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 2002, s. 5). Engellilik kavramına ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır. Yapılan tanımlar birbirinden farklı olsa da genel olarak birbirine benzeyen ortak noktaları bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesi’nde “Kişisel ya da sosyal hayatında kendi başına yapabileceği işleri herhangi bir noksanlık nedeniyle yapamayan bireyler” engelli birey olarak tanımlanmıştır (Öztürk, 2011, s. 19). Genetik açıdan ele alındığı zaman ise engellilik biyolojik bir hastalık olarak tanımlanmıştır (Demirbilek, 2013, s. 58). Literatürde engellilik ile ilgili yapılan diğer tanımlamalar şu şekildedir;

Doğan ve Çitil’e (2011, s. 30) göre engel kavramı bireyin yaşadığı çevreye uyum sağlayamamasını ifade etmektedir. Yetim’e (2014, s. 5) göre engellilik “Bedensel fonksiyonlarda meydana gelen çeşitli hasarlar nedeniyle ortaya çıkan kayıpların birey açısından sosyal dezavantaj yaratma durumudur” şeklinde tanımlanmıştır. Özer ise (2005, s. 2) engelliliği “bir bozukluk ya da bir yetersizlik nedeniyle yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması ya da yerine getirilememesi hali” olarak tanımlamıştır.

Ülkemizde engellilik kavramı yerine halk dilinde özürlü ve sakat gibi terimleri kullanıldığı bilinmektedir. Ancak engelliler için “sakat” teriminin günümüzde sıklıkla tercih edilmeyen bir terim olduğu görülmektedir. Sakat sözcüğü geçen süre içerisinde yerini özürlü veya engelli sözcüklerine bırakmış, hatta özürlü sözcüğü de zaman içerisinde engelli kişiler açısından rahatsızlık oluşturduğu için kullanılmamaya başlanmıştır. Engelliliğe ilişkin sözcüklerin sürekli olarak değişmesinin temelinde engelli olma durumunu tanımlayan sözcüklere olumsuz anlamlar yüklenmesi yatmaktadır (Güler, 2005, s. 10). Engelliliğin tanımlarıyla beraber gerçekleşme zamanında önem arzetmektedir. Doğumdan itibaren oluşabilecek engel durumu gibi sonradan kaza, geçirilen hastalıklar vb. etkenlere bağlı olarak da engel durumunun oluşabilmesi mümkündür. Genel olarak gruplandırma doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası nedenler olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır.

1- Erzurum Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü

2- azi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü

Doğum öncesi nedenler:

Doğum öncesi nedenler:

- Anne adayının hamileliğin ilk üç ayı içerisinde ağır ateşli hastalık geçirmesi (kızamıkçık, frengi, toksoplazma vb.)
- Viral ve bakteriyel enfeksiyonlar
- Anne adayının metabolik/sistemik hastalıklar veya travma yaşaması
- Hamilelik sürecinde kontrolsüz ilaç tüketimi
- Hamilelik sürecinde uyuşturucu madde veya alkol kullanımı
- Anne adayının doğum kanalında yapısal bozukluklar bulunması
- Hamilelik sürecinde radyoaktif ışınlarla maruz kalınması
- Eşler arasında kan uyumsuzluğu bulunması
- Eşlerin yakın akraba olması (Almış, Cumurcu ve Karlıdağ, 2012, s. 88; Güven, 2003, s. 57).

Doğum sırasındaki nedenler:

- Bebeğin erken ve düşük kiloda doğması
- Doğum aletlerinin uzman olmayan kişiler tarafından kullanılması
- Doğumun hijyenik olmayan ortamlarda gerçekleştirilmesi
- Kordon dolanması, doktor hataları
- Doğum esnasında zorluk (travma) yaşanması (Çağlayan, 2014 s. 92; Güven, 2003, s. 63)

Doğum sonrasındaki nedenler:

- Kızamık, kızamıkçık, menenjit, difteri, suçiçeği, boğmaca, kızıl, çocuk felci, kalp rahatsızlıkları ve sarılık gibi hastalıklar geçirme
- Yetersiz veya dengesiz beslenme
- Ateşli hastalıklar geçirme
- Bebeğin kundaklanması
- Yetersiz çevre koşulları
- Savaş, doğal afet gibi nedenler
- Çevre kirliliği
- Ev-iş- trafik kazaları
- Bebeklik döneminde sağlıksız ve gürültülü ortamlarda yetişmek (Cumurcu vd., 2012, s. 88; Güven, 2003, s. 64).

Engelli bireyler sahip oldukları zihinsel, ruhsal, bedensel ve sosyal özellikleri bakımında bazı gruplara ayrılmaktadır (İlhan ve Esentürk, 2014, s. 20). Literatürde engellilerin genel olarak konuşma, işitme ve görme bozukluğu olanlar, ortopedik veya zihinsel sorunun olanlar şeklinde geniş bir yelpazede gruplandırıldıkları görülmektedir (Demirbilek, 2013, s. 58).

Araştırmacı, beden eğitimi ve spor bölümlerine kabul edilen görme, işitme ve

ortopedik engelli öğrenciler üzerine çalışmasını yapmıştır. Bu nedenle sadece bu engel grupları hakkında kısaca bilgiye yer verilmiştir.

1. Duyuşsal Engelliler

1.1. İşitme Engelliler

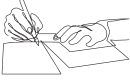
İnsanlarda işitme süreci “işitme gücü” olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar dışarıdan gelen sesleri duydukları zaman ilk olarak hava moleküllerinin titreşimi ile kafalarında belirli şablonlar oluşmaktadır. Dışarıdan gelen sesler şiddet veya gürültü (çok kısıktan çok yükseğe), yükseklik veya frekans (çok düşükten çok yükseğe) terimleri ile tanımlanmaktadır. İnsanların sahip oldukları konuşma becerileri hafif veya gürültülü sesler ile yüksek veya alçak frekanslardan oluşmaktadır. Sesleri ifade ederken kullanılan gürültü kavramı desibel (dB), frekans kavramı ise Hertz (Hz) ile ölçülmektedir. İnsanların gün içerisinde duydukları sesler genellikle 250-6.000 Hz arasında olup, karşılıklı konuşma dili genellikle 40-50 dB şiddetindedir. İnsanların dışarıdan gelen sesleri 20-20.000 Hz ve 0-120 dB arasında duymaları normal işitme becerisine sahip olduklarını göstermektedir (Avcıoğlu, 2010, s. 171).

Tek ya da her iki kulağında kısmi veya tam işitme kaybı olan bireyler ile işitme cihazı kullanan bireyler “işitme engelli” olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2011, s. 21). İşitme engelinin tek kulakta olma durumu literatürde “unilateral hearing loss” olarak geçmektedir. Tek taraflı işitme kaybı bulunan bireyler normal işitme duyusuna sahip bireylere kıyasla konuşma ve dinleme konusunda ciddi problemler yaşamaktadırlar (Mondelli ve diğerleri, 2015). Tek taraflı işitme kaybı çocukluk döneminde görülüyorsa, normal gelişim gösteren çocuklarla kıyaslandığı zaman işitme engelli çocukların konuşma becerilerinde gecikme ve akademik başarılarında düşüklük gözlenmektedir (Lieu, 2015, s. 1011). Ülkemizde 2006 yılında yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönergesinde sağır veya işitme bozukluğu gibi kavramlara yer verilmemiş, işitme engelli bireyler için “işitme yetersizliği olan birey” ifadesi kullanılmıştır. İşitme yetersizliği olan birey “işitme duyarlılığından kısmen ya da tamamen yoksun olduğu için konuşma edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlükler yaşayan, buna paralel olarak işitme konusunda özel eğitim ve destek hizmetleri alması gereken birey” şeklinde tanımlanmıştır (Avcıoğlu, 2010, s. 171). İşitme engeli insanların sağlıklarını ve yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir (Agrawal Platz ve Niparko, 2008, s. 1522). Çocuklarda işitme engelinin olması konuşma becerisinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Mayberry, 2002, s. 71).

İşitme engelinin türü ve derecesi işitme engelinin meydana geldiği yaşa, bireyin zihinsel gelişim düzeyine ve bireyin veya çevrenin işitme engeline ilişkin tutumuna göre farklılık göstermektedir. İşitme engelli bireylere iletişim becerileri kazandırılmasında genellikle sözel iletişim yöntemleri, işaret dili, tüm iletişim yöntemi ve iki kültür iki dil yaklaşımı kullanılmaktadır (Avcıoğlu, 2010, s. 211).

1.2. Görme Engelliler

Normal gelişim gösteren ve sağlıklı bir görme becerisine sahip olan gözlerde ışık ışınları (nesnenin imgesi) saydam tabakadan, göz sıvısından, göz bebeği ve göz merceğinden geçerek ağ tabaka üzerine düşerler. Göz bebekleri gelen ışığın yoğunluğuna göre büyüme veya küçülme eğilimindedirler. Ağ tabaka üzerine

düşen ışık ışınları çubuk ve koni hücrelerini uyarır. Işık ışınları ağ tabakada yer alan koniler ve çubuklar aracılığıyla baş aşağı olarak alınırlar. Gözün retina bölgesinde başlayan görme eylemi optik sinirler vasıtasıyla beyindeki görme merkezine iletilir. İletilen bilgiler beyin tarafından yorumlandıktan sonra görsel imge normal duruma dönüşür. Gözün işleyişindeki söz konusu yapıda meydana gelen bozulmalar çeşitli düzeylerde görme yetersizliğine neden olmaktadır (Gürsel, 2010, s. 222). Öyle ki, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünyada 284 milyon civarında görme engelli birey yaşamaktadır. Söz konusu görme engelli bireylerin 39 milyonu tamamen görme yetisinden mahrum insanlardan oluşuyor iken, 245 milyon insanda ise görme yetersizliğinin (düşük görme) olduğu rapor edilmiştir (Hallemans, Ortibus, Truijen ve Meire, 2011, s. 2069).

Görme engelli bireyler halk arasında “kör” olarak tanımlanmaktadır. Ancak “kör” tanımı her görme engelli bireyi kapsayan bir terim değildir. Görme engeli hem yasal hem de eğitsel açıdan ele alınmaktadır. Yasal açıdan ele alındığı zaman, uygulanabilecek her türlü müdahale ve düzeltmeye rağmen görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişi görme engelli olarak kabul edilmektedir. Yasal tanımda belirtilen görme keskinliği kavramı gözün belirli bir mesafeden görme ve ayırt edebilme yeteneğini ifade etmektedir. Burada belirtilen 20/200 oranı normal bir bireyin 200 feet uzaklıktan gördüğünü görme engelli bireyin 200 feet mesafeden görebildiğini ifade etmektedir. Bu nedenle yasal olarak görme engelli olan bireylerin çok az bir bölümü görme yetisinden tamamen yoksundur (Özgür, 2008, s. 41). Görme engelliğine yönelik olarak yasal tanım yapılmasının temelinde görme engelli bireylerin sahip oldukları görme yeteneklerine göre yasal olanaklar yararlanma düzeylerinin belirlenmesi yatmaktadır. Örneğin; görme engelli bir çocuğun hangi eğitim kurumuna gitmesi gerektiği, hangi maddi haklardan yararlanabileceği ve eğitiminde hangi materyallerin kullanılması gerektiği yapılacak olan yasal tanımlamaya göre şekillenmektedir (Gürsel, 2010, s. 220).

1.3. Konuşma Engelliler

Çeşitli unsurlara bağlı olarak konuşma güçlüğü çeken veya konuşma hızı, ifadesi ve akıcılığında sorunlar yaşayan, bunun yanında ses bozukluğu olan bireyler “dil ve konuşma engelli” olarak değerlendirilmektedir. Dışarıdan gelen sesleri işittikleri halde konuşamayan bireyler ile konuşmak için alet kullananlar, gırtlaklı alınanlar, afazi, kekemeler, dil, dudak ve çene yapısında fonksiyonel problem olan bireyler bu grupta yer almaktadır (Öztürk, 2011, s. 21). Bazı engel gruplarında bulunan ve sahip oldukları engel türüne bağlı olarak konuşma güçlüğü ve iletişim problemleri yaşayan insanlar da bulunmaktadır (Simion, 2014, s. 77). İnsanlar arasında iletişimin, bilgi edinme ve öğrenme becerilerinin gelişmesinde ve kullanılmasında dil becerisinin önemli bir gereklilik olduğu söylenebilir. Bunun yanında konuşma ve dil becerisi fiziksel, nörolojik, sosyal, duygusal, bilişsel ve davranışsal unsurların gelişimi de etkilemektedir (Rabelo vd., 2015, s. 454).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde dil ve konuşma engeli olan bireyler “Dili kullanma, konuşmayı edinme ve iletişimdeki güçlük nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” şeklinde tanımlanmıştır (T. C. Başbakanlık Özürsüzler İdaresi Başkanlığı, 2008, s. 301). Konuşma engelli bireylerde bazen sadece konuşma engeli görülmekte iken, bazen de hem konuşma hem de

dil sorunu aynı anda görülmektedir. Konuşma engelli bireylerde görülen genel konuşma bozukluklarının başında ses bozuklukları, sesletim bozuklukları ve akıcılık bozuklukları gelmektedir (Maviş, 2010, s.304-306).

2. Bedensel Engelliler

İnsanların yapı ve biçimlerinde fiziksel açıdan herhangi bir bozukluk veya eksiklik olması, söz konusu bozukluk ve eksikliklerin bedensel yetenekleri engellemesi “bedensel engel” olarak tanımlanmaktadır (Cumurcu vd., 2012, s. 84). Diğer bir tanıma göre bedensel engellilik “Sinir sisteminde zedelenmeler, kazalar, hastalıklar ve genetik problemler nedeniyle iskelet, kas ve eklem sistemlerinin fonksiyonlarını yerine getirememesi” şeklinde tanımlanmıştır (Özgür, 2008, s. 85). Bu nedenle iskelet ve kas sistemlerinde birtakım eksiklik, yetersizlik veya fonksiyon kaybı olan bireyler bedensel engelli olarak değerlendirilmektedir. Kol, parmak, el, bacak, ayak ve omurgalarında eksiklik, kısalık, yokluk, fazlalık, hareket kısıtlılığı, biçimsel açıdan bozukluk ve kas güçsüzlüğü yaşayan bireyler bedensel engelli olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında felçli bireyler, kemik hastalığı olanlar, serabral palsi, sipina bfida ve spastik bireyler de bedensel engelliler grubuna girmektedir (Kızar vd., 2015, s. 59; Öztürk, 2011, s. 20

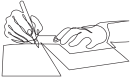
Bedensel engel doğuştan meydana gelebileceği gibi doğumdan sonraki yaşamda çeşitli kas, iskelet, solunum, endokrin sistem ve kardiyovasküler sistem hastalıklarına bağlı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Bunun yanında fiziksel görünümünde ilk başlarda herhangi bir sorun bulunmayan zihinsel engelli ve öğrenme güçlüğü olan çocuklarda motorsal gelişimdeki eksiklik ve gecikmeler zamanla bedensel engele dönüşebilmektedir. Çünkü motor gelişimde meydana gelen eksiklik veya gecikmeler bireyin yürüme ve merdiven çıkma gibi temel motor hareketler başta olmak üzere birçok bedensel hareketi gerçekleştirmesinde sorunlar ortaya çıkarmaktadır (İnal, 2011, s. 183).

Bedensel engellilerin sınıflandırılması; yetersizliğin derecesine göre ve engelin tipine göre (engelin oluştuğu yere göre) olmak üzere iki çeşit sınıflama yapılmaktadır.

Yetersizliğin Derecesine Göre Sınıflandırma:

- Hafif (Yaşamını sürdürmek için destekleyici bir araca gereksinim duymamakta, kişisel gereksinimlerini bağımsız olarak karşılayabilmektedir.)
- Orta (Yetersizliğin tipine göre yardım sağlayan bir araca gereksinimi vardır. Kişisel gereksinimini karşılamakta yardımcı araçlar kullanmaktadır.)
- Ağır (Tekerlekli sandalyeyi kullanmaktadır, bireysel ihtiyaçlarını karşılamada tam bağımlıdır, baş kontrolü zayıftır). (MEB, 2013, s.8).

Engelin Tipine Göre (Engelin Oluştığı Yere Göre) Sınıflandırma:

a) Merkezi Sinir Sistemi İle İlgili Yetersizlikler;

Serebral Palsy: Cerebral Palsy (C.P.) Türkçe karşılığı “Beyin Felci” olan (Yaycı, 2003a, s. 131-132) ve pediatrik nörolojide sıklıkla karşılaşılan yaygın bir hastalıktır (Wood, 2006: 286). Ancak ülkemizde serebral palsi bilimsel terminolojik dil ile kullanıldığı için beyin felci kavramı çok sık kullanılmamıştır. Serebral palsi türleri içerisinde sıklıkla karşılaşılan tip olan “spastik” (kasılı) terimi ilgili meslek elemanları tarafından sıklıkla kullanıldığı için temel söylemlerde daha fazla vurgulanmış ve alışkanlık olarak ön plana çıkmıştır. Serebral palsi bir hastalık olmayıp, bir engel (kısıtlılık) türü olarak değerlendirilmektedir (Yaycı, 2003a, s. 131-132).

Spina Bifida: Spina Bifida ayrıık veya açık omurga anlamına gelmektedir. Doğumdan itibaren görülen ortopedik engel türüdür (Çağlar, 1976, s. 26). İnsanda omurgayı oluşturan kemiklerin omurgada bir boşluk veya açıklık oluşturacak şekilde gelişimlerini tamamlayamamalarıdır. Spina bifida ile doğan bebeklerin büyük bir bölümünde hidrosefali gelişmektedir. Spina bifidalı çocukların çoğunlukla bacaklarında farklı düzeylerde felç, idrar ve gaita kontrolü ile ilgili yetersizlikleri olmaktadır (Ataman, 2003: 24, akt: Karahan, 2011, s. 17; Özsoy vd., 1997: 25).

Çocuk Felci: Çocuk felci, sindirim yoluyla kana karışan virüslerin omurilikteki hareket hücrelerini yok etmesi sonucu oluşmaktadır. Hareket hücrelerinin yok olması felce neden olmaktadır. Çocuk felci bulaşıcı ve tedavisi zor olan bir hastalıktır. Ancak aşı gibi önleyici çalışmalarla yaygınlık oranı engellenmiştir. Uygun çalışmalarla kişiye yaşam boyu bağışıklık kazandırılmaktadır. Virüsün oluşturulduğu zihinsel yetersizlik ve motor hasarlar kalıcı olmaktadır (MEB, 2013, s. 18).

Multiple Sklerosis: Multiple Skleroz; fiziksel yetersizliğe neden olan bir hastalıktır. Multiple Skleroz’un belirtileri; kaslarda güçsüzlük, yorgunluk, duyu bozuklukları, denge bozuklukları, depresyon, görme bozukluğu, bağırsak sorunları, konuşma bozuklukları olarak ortaya çıkmaktadır. MS hastalığına sahip olan kişilerden bazıları normal bir yaşam sürerken, bazıları da tekerlekli sandalyeye bağımlı olabilecek kadar bu hastalıktan etkilenmektedir. Hastalığın seyri; psikoterapi ve fizik tedavi ile yavaşlatılabilmektedir (Ataman, 2003, s. 369).

Omurilik Zedelenmesi: Omurilik zedelenmesi, trafik kazası, yüksek bir yerden düşme, silahla yaralanma, iş kazaları, tümörler, enfeksiyona bağlı hastalıklar, bel fıtığı rahatsızlığı gibi nedenlerden dolayı oluşmaktadır. Kişilerde; duyu, hareket kaybı, idrar ve gaitanın kontrolünün sağlanamaması, solunum güçlüğü gibi rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır (Ataman, 2003, s. 369). Travmatik Beyin Yaralanmaları: Kafa travması beyin işlevlerinin kafaya alınan bir darbe, penetran yaralanma veya bir sarsıntı ile bozulmasıdır. Travma ölümlerinin başta gelen nedenidir. Gençlerde ve 75 yaş üzerinde kafa travması daha sıktır. Özellikle genç popülasyonda hala ciddi bir sorundur. Erkeklerde kadınlardan iki kat fazla görülür. Ülkemizde trafik kazaları ve düşmeler kafa travmasına en fazla yol açan nedenlerdir (Dilmen, Akçıl ve Tunalı; 2015, s.1).

b) Kas İskelet Sistemi İle İlgili Yetersizlikler;

Kas Hastalığı: Kas hastalığı; genetik veya sonradan, kas- iskelet sisteminin etkilenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Kas hastalığının nedeni henüz tam olarak bilinmemektedir ancak kas hastalığının geçirilen bir hastalık sonrası oluşmadığı bilinmektedir. Yaklaşık olarak 20 çeşidi bulunmaktadır (Ataman, 2003, s. 371). Birçoğu kalıtsal olan kas hastalıklarında güçsüzlük yıllar, hatta on-yıllar içinde gelişir, hastalık kronik gidişlidir. Edinsel kas hastalıklarından inflamatuvar miyopatilerde ise zaafın gelişimi subakuttur; hasta birkaç hafta veya ay içinde ciddi fonksiyon kaybına ve sakatlık durumuna ulaşır (<http://kasder.org.tr>).

Kol Bacak Eksikliği (Ampute): Amputasyon doğuştan (travma, dolaşım bozuklukları, kronik enfeksiyonlar, tümör) veya sonradan (kaza, yaralanma, hastalık) gibi nedenlerle oluşan ekstremitte kayıplardır (Şener ve Erbahçeci, 2001).

Kalça Çıkıklığı: Doğuştan kalça çıkıklığı terimi yerini son yıllarda gelişimsel kalça displazisi terimine bırakmıştır. Hastalık esas olarak kalça eklemindeki top (femur başı) ile yuva (asetabulum) ilişkisinin değişik derecelerde bozulmasıdır. Erken farkına varılan kalça çıkıklığı kolaylıkla tedavi edilebilir. Küçük yaşta tedavi edilmediği takdirde ileriki yaşlarda duruş ve yürüme bozukluğuna, sırt ve bacak ağrılarına ayrıca omurganın statik dengesinin bozulmasına neden olur (Talu, 2013, s. 52-53).

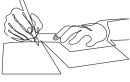
Eklem İltihaplanması (Romatoid Artrid): Doku ve organlarda lezyon yapabilen kronik iltihaplı ve sistemik bir romatizmal bir hastalıktır. Dünyanın her yerinde ve tüm etnik guruplarda görülebilen Romatoid Artrit, kadınlarda görülme sıklığı erkeklerden yüksektir. Birinci derece akraba evliliklerinde görülme sıklığı dört kat daha fazladır (Tüzün, Eryavuz ve Akarımak, 1997, s. 85). Romatoid Artrid kişinin hem fiziksel hem de psikososyal yaşamında bozulmaya yol açmakta; belirtiler kişinin gündelik etkinliklerinin kısıtlanması, iş yaşamında etkinliğinin azalması, cinsel yaşamında sorunlar, toplumsal izolasyon, başkalarına bağımlı olma ile sonuçlanabilmektedir (Hindistan' dan aktaran; Şahin & Bülbül, 2014, s. 17).

Gevrek Kemikliler: Osteogenesis İmperfecta (OI) düşük kemik kütlesi ve kemik kırılabilirliği ile karakterize nadir görülen kalıtsal bir hastalıktır. Temel patoloji tip-1 kollajen biyosentezinin bozukluğu sonucunda kollajenin kusurlu ve eksik miktarda üretilmesidir. Bu nedenlerle kemik kütlesinde azalma, kırılabilir ve gevrek kemik oluşumu sonucunda artmış multiple fraktürler görülür (Yazmalar, Batmaz, Dağlı, Hattapoğlu ve Sarıyıldız, 2014, s. 2).

c) Sağlıkla İlgili Yetersizlikler

Epilepsi: Epilepsi ırk, cins, yaş, cinsiyet ve sınıf farkı gözetmeksizin her insanda ortaya çıkabilen, konvülsif nöbetlerin görüldüğü morbiditesi yüksek, tanı ve tedavi yöntemleri mevcut, çeşitli, kronik bir hastalıktır. Epileptik hastaların normal bir hayat sürdürmesi bazı noktalara dikkat edilerek çoğunlukla mümkündür. Ancak toplumdaki bilgi eksikliği bazen hastaların hayatını zorlaştırmakta ve verimsizleştirmektedir (Özdemir, 2012; 2).

Astım: Solunum sisteminin kronik hastalıkları, bireylerde ciddi şekilde sınır-

lılık ve yetersizliğe neden oldukları, ölüm oranında artışa yol açtıkları için önemli hastalıklar olarak kabul edilmektedir. Bu hastalıklar arasında en yaygın olarak görülenlerden biri de astımdır. Astım; nefes darlığı, hışıltı, göğüste sıkışma ve/veya öksürük gibi tekrarlayan solunum semptomları ile karakterize olan geri dönüşümlü hava yolu obstrüksiyonunun eşlik ettiği bir hastalıktır (Umut ve Saryal 2010; Feşci ve Görgülü 'den aktaran; Bahçecioğlu, 2013).

Kistik Fibrosiz: Kistik fibrozis (KF) beyaz ırkın en sık rastlanan, otozomal resesif geçiş gösteren genetik bir hastalıktır, sıklığının 2.500 canlı doğumda bir olduğu bilinmektedir. Ülkemizde ise yapılan kısıtlı sayıdaki çalışmalarda insidansın 1/3000 olduğu belirtilmesine karşın, akraba evliliğinin çok sık olduğu göz önüne alınınca bu oranın daha yüksek olduğu sanılmaktadır. Hastalar çoğunlukla tekrarlayan veya düzelmeyen akciğer enfeksiyonu, kronik öksürük, tekrarlayan bronşit ataklarına rastlanmaktadır. Geçen yüzyılın başında ilk yıl içinde ölümcül seyreden bir çocukluk hastalığı olarak tanımlanırken, hastalıkla ilgili bilgilerin artması ile birlikte hastaların yaşam süresinde belirgin uzama sağlandığı ve erişkinleri de ilgilendiren bir hastalık durumuna gelmiştir (Kiper ve Yalçın, 2003, s. 133).

Kanser: Kanser hastalığı tedavi ve hastalığa özgü uygun müdahaleler yapılmadığı zaman organizmayı sürekli olarak zayıflatan ve ölüme neden olan bir hastalıktır (Şenel ve Çirakoğlu, 2003, s.2). Son yıllarda kanser üzerine yapılan araştırmalar hastalıkla mücadelede yeni tedavi yöntemlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yeni tedavi yöntemleri sayesinde kanser ölümcül bir hastalık olmaktan çıkmış ve kronik hastalıklar grubuna girmiştir (Elçigil, 2007, s. 40). Kanser hastalığı tedavi süreçlerindeki belirsizlikler ve genellikle ölümü andıran bir hastalık olması nedeniyle hem hastalar hem de hasta yakınları açısından psikolojik sorunlara neden olan bir hastalıktır. Yapılan bir araştırmada kanser hastası çocukların ebeveynlerinin %50'sinde psikiyatrik rahatsızlıklar görüldüğü, söz konusu rahatsızlıkların da %73'ünün depresif sorunlar olduğu tespit edilmiştir (Hızel, Toprak, Albayrak, Sanlı ve Koçak, 2009, s. 3). Literatürde kansere neden olan unsurların başında ebeveynlerin alkol ve sigara gibi zararlı maddeler kullanmalarının, çeşitli virüslerin, genetik ve kromozomsal bozuklukların, vücudun radyasyona veya bazı kimyasal maddelere maruz kalması, yanlış beslenme alışkanlıklarının ve doğum öncesi iyonize ışınlarla maruz kalmanın yattığı belirtilmektedir (Apak, 2006, s. 191; Özkan, 2012, s. 2; Şenel ve Çirakoğlu, 2003, s. 4).

AIDS: HIV/AIDS'in aşısı ve tedavisi yoktur. Ayrıca bireyin yaşam kalitesini arttıran uygulamaların ve tedavi maliyetide (kişi başına yaklaşık 5 milyar dolar) oldukça yüksektir. Bu nedenle HIV/AIDS'le mücadelede ilk ve en önemli yol korunmaktır (Güler, Bekar ve Ulusoy' dan aktaran; Kaya, Akıllı ve Sezek, 2010, s. 140).

Yetişkinlerde HIV vücuda ilk alındıktan 10 yıl sonrasına kadar, HIV ile enfekte doğan bebeklerde ise 2 yıla kadar genelde inatçı ve şiddetli belirtiler, görülmemektedir. Bu döneme "asemptomatik" enfeksiyon dönemi denilmektedir. Bu dönemde virus çoğalarak bağışıklık sistemi hücrelerini enfekte edip öldürmektedir. Bu etkilenimin devam ettiği süre arttıkça bağışıklık sisteminin hücreleri de yıkılarak; güçsüzlük, kilo kaybı, sık terleme ve ateş, sık ve inatçı oral, vajinal mantar

enfeksiyonları, inatçı deri lezyonları, kadınlarda tedaviye cevap vermeyen pelvik enflamatuvar hastalık ve kısa süreli hafıza kaybı gibi daha belirgin belirtiler görülmektedir (Babayigit ve Bakir, 2004, s. 281).

Şeker Hastalığı: Diyabetin temelinde insülin hormonu bozukluklarına (yetersizlik, yokluk veya eksiklik) bağlı olarak karbonhidrat metabolizmasında meydana gelen bozukluklar yatmaktadır (Şensoy ve Gençdoğan, 2009: 213). Diyabet hastalarının büyük bir bölümü tip II diyabet hastası olup, tip II diyabetin görülme sıklığı %90-95 düzeyinde iken, toplumlarda tip I diyabet görülme sıklığı %5-10 civarındadır (Satman, 2007, s. 1).

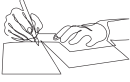
Problem Durumu

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engellilik kavramına ilişkin yapılan tanımlarda teorik açıdan anlam karmaşası olmaması için engelliliği üç kategoride değerlendirmiştir. Söz konusu kategoriler yetersizlik/bozukluk, özürllülük ve engelliliktir. Burada söz edilen bozukluk/yetersizlik, sağlık açısından bireyde anatomik, fizyolojik veya psikolojik bir eksiklik ya da anormallik gözlenmesini ifade etmektedir. İnsanlarda görülen yetersizlik/bozukluklar kalıcı olabildiği gibi bazen de geçici olabilmektedir. Özürllülük kavramı “Herhangi bir bozukluğa bağlı olarak herhangi bir aktiviteyi amacına uygun bir biçimde yerine getirememe” şeklinde, engellilik ise “Herhangi bir yetersizlik veya özür nedeniyle yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel unsurlara bağlı olarak bireyin sahip olduğu rolleri tam olarak yerine getirememesi” şeklinde tanımlanmıştır (Yetim, 2014, s. 5). Dünya Sağlık Örgütü’nün Sınıflandırma, Ölçme, Araştırma ve Terminoloji Ekibi tarafından yapılan tanımlama da engellilik durumu yetersizlik kavramı içerisinde ele alınmış, buna göre vücudun yapısında veya fonksiyonlarında meydana gelen ciddi bozukluk ya da kayıplar yetersizlik olarak tanımlanmıştır (WHO, 2001, s. 8-10).

Engelli bireylerin hangi engel gurubu olursa olsun topluma uyumda sorun yaşadıkları bilinmektedir. Bununla birlikte yaşadıkları çevre içerisinde kabul edilebilirlik ve toplumsal uyumlarında eğitim oldukça önemli bir yere sahiptir. Eğitimdeki fırsat eşitliği ilkesi engelli bireyleri de kapsamaktadır. Fakat eğitimin hangi kademesinde olursa olsun engelli bireyler için özel düzenlemelere ihtiyaç vardır. Müfredat programlarından, fiziki ortama kadar değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre özel eğitim kurumlarının ve öğrenim göreülecek olan sınıfların yapısal özellikleri engelli öğrencilerin gereksinimleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır (T. C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı, 2008, s. 318). Bu nedenle engelli bireylerin sahip oldukları engel türlerine göre eğitim gördükleri kurumların fiziki yapılarında bazı düzenlemeler yapılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’na göre engelli bireylerin öğrenim gördükleri okulların fiziki yapılarında yer alması gereken düzenlemeler şu şekilde sıralanmıştır;

- Binaların girişlerine döner veya çarpma kapılar kullanılmamalı, normal açılır kapılar tercih edilmeli ve bina girişlerinde rampa bulundurulmalıdır.
- Rampa ve merdivenlerde engelli öğrencilerin rahat hareket etmelerini sağ-

layacak tutamak ve rampaların korumasız kenarlarına koruma bordürleri yapılmalıdır. Merdivenlerin basamak yükseklikleri engelli bireylerin rahat kullanabilecekleri yükseklikte olmalı, az gören engelli bireyler için her basamağın ön kenarı farklı renkler ile boyanmalıdır.

- Birden fazla katlı olan binalarda tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler ve refakatçileri için asansör bulunmalı, kabin içinde katları belirten anons sistemi ve tehlike alarm sistemi bulunmalıdır. Okullardaki asansörlerde elektrik kesilme olasılığına karşı otomatik kata geçirme sistemi, akülü aydınlatma, havalandırma ve müdür yardımcısı ile telefon bağlantı hattı olmalıdır.
- Ders işlenecek sınıflar tekerlekli sandalyelerin rahat hareket edebileceği zemine sahip olmalı, derslik kapıları dışarıya doğru açılabilen, kapı kolları belirli bir yükseklikte, tek el kullanılarak kavranabilecek biçimde tasarlanmalıdır. Bunun yanında sınıfa giriş ve çıkışlarda sorun oluşturmaması için kapıların eşikleri bulunmamalıdır.
- Yazı tahtalarının yükseklikleri yerden 70 cm yukarıda olmalı, bedensel engelli bireylerin kolayca erişebilecekleri yükseklikte olmalıdır.
- Okul içerisinde bedensel engellilerin kullanabilecekleri tuvaletler tekerlekli birisinin içeriye rahatça girip kapıyı kapatabileceği özelliklerde olmalıdır. Tuvaletin iki tarafında tutunma bantları yer almalı ve engelli bireylere özel olarak üretilen lavabolar takılmalıdır.
- Okulların bahçe kapısından girişlerin sağlıklı bir biçimde sağlanması için giriş kapılarında kaldırım olmamalı, bahçe girişi ile bahçe dışındaki zemin arasında yüksek farkı olduğu hallerde uygun eğimli rampalar kullanılmalıdır.
- Okul bahçeleri (tören alanları) bedensel engelli bireylerin rahat hareket edebilecekleri biçimde dizayn edilmeli ve öğrencilerin hareketlerini kısıtlayıcı engeller ortadan kaldırılmalıdır.
- Okullarda belirli düzeylerde görme problemi yaşayan çocukların olduğu göz önünde bulundurularak kapılar, koridor boşlukları, rampalar, merdivenler ve acil çıkış kapıları kolay fark edilebilecek biçimde düzenlenmeli ve renklendirilmelidir. Renklendirmede ışığı yansıtan veya göz kamaşıklığına neden olan renklerden kaçınılmalıdır.
- Kapıların üzerinde yer alan yazılar kabartma karakterli büyük harflerle ve standart sembollerle yazılmalıdır. Yazılar kapı kolunun bulunduğu kenarda yer almalı ve zemine zıt renkte olmalıdır.
- Camlı yüzey ara bölümleri ile cam kapılar yatay bant şeklinde işaretlenmelidir (T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2010, s. 33-35).
- Okulda veya sınıf içerisinde yapılacak fiziksel değişiklikler görme engelli bireyler haberdar edilerek uygulanmalıdır.
- Görsel eğitim materyalleri kullanılırken sınıf düzeni öğrencilerin görsel ders materyaline yakın olacak biçimde tasarlanmalıdır (Gürsel, 2010: 242).
- Öğrenim görülen sınıflar görme engelli bireylerin kolay ulaşabilecekleri uzak-

lıkta bulunmalıdır.

- Eğitim kurumunun içerisinde belirli yerlerde braille levhaları bulundurulmalıdır (Emiroğlu, 2008, s. 154).

Eğitim kurumlarında engelli bireyler için olması gereken düzenlemeler göz önüne alındığında bir çok eğitim kurumunun eski yapı olduğu ve gerekli şartları sağlayabilecek mimari yapıya sahip olmadığı bilinmektedir. Bu eğitim kurumlarından biri de üniversitelerdir. Daha önce üniversitelerin talep etmesine bağlı olarak beden eğitimi ve spor bölümlerine kabul edilen engelli öğrenciler, 2018 yılından itibaren %10 mecburi engelli öğrenci alınması zorunluluğu ile tüm üniversitelere yerleştirilmeye başlanmıştır. Henüz yeterli alt yapısının olup olmadığı ortaya konmamış bu fakültelerdeki engelli öğrencilerin ne gibi sorunlarla karşılaştığı bilinmemektedir. Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi ve spor bölümlerinde öğrenim gören engelli öğrencilerin fiziki ve sosyal alanlara ilişkin yaşadıkları sorunları tespit etmek etmektedir.

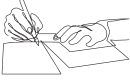
YÖNTEM

Araştırma Modeli

Beden eğitimi ve spor bölümünde öğrenim gören engelli öğrencilerin bölümlerindeki fiziki alanlara ilişkin yaşadıkları sorunlar ve beklentileri tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, sosyal olarak yapılandırılmış gerçeğe, üzerinde çalışılmakta olan konu veya gurupların yakın ilişkisine, olguların ve deneyimlerin ortaya çıkış şekline ve nasıl anlamlandırıldığına yoğunlaşan nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır (Denzin ve Lincoln, 2005).

Çalışma Grubu

Evrenden tesadüfü olarak seçilen , dört farklı üniversiteden araştırmaya katılan katılımcıların; dördü bedensel engelli, dördü görme engelli ve üçü işitme engelli olmak üzere toplamda 11 kişilerdir. Çalışma grubunun seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme kullanılmıştır. Katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Demografik Özellikler			
Değişken	Düzey	f	%
Cinsiyet	Kadın	6	54,54
	Erkek	5	45,46
Engel Grubu	Bedensel Engelli	4	36,36
	İşitme Engelli	3	27,27
	Görme Engelli	4	36,36
Öğrenim Gördüğü Bölüm	Öğretmenlik	2	18,18
	Yöneticilik	4	36,36
	Antrenörlük	5	45,46
Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	2	18,18
	2. Sınıf	3	27,27
	3. Sınıf	3	27,27
	4. Sınıf	3	27,27

Araştırmaya 6(%54,54)'sı kadın, 5(%45,46)'i erkek toplam 11 (%100) öğrenci katılmıştır. Katılımcıların engel gruplarına bakıldığında 4 (%36,36)'ü bedensel engelli, 3 (%27,27)'ü işitme engelli, 4 (%36,36)'ü görme engellidir. Öğrenim gördükleri sınıfta ise, 2 (18,18)'si birinci sınıf, 3(%27,27)'ü ikinci sınıf, 3 (%27,27)'ü üçüncü sınıf, 3 (%27,27)'ü dördüncü sınıfta öğrenim görmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın nitel bölümünde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu 11 öğrenciye 11.01.2016 ile 23.03.2016 tarihleri arasında katılımcıların uygun gördükleri yer ve zamanda gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı farklı üniversitelerden öğrencilerle birebir görüşme yaptığı için görüşmelerin tamamlanması 2 aylık bir sürede gerçekleşmiştir. Nicel veriler sonucunda elde edilen bilgilerin sonuçlarını daha iyi inceleme fırsatı sunan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu oluşturulurken engelli öğrencilerin bölümlerine uyumlarını etkileyebileceği düşünülen bazı değişkenlere yer verilmiştir. Bu değişkenler cinsiyet, engel grubu, engel düzeyi, bölüm bilgilerini içermektedir.

Konu ile ilgili derinlemesine bilgi edinmek amacıyla mevcut çalışmada görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular temelde nicel bulgulara dayalı olarak hazırlanmıştır. Ekiz (2009), görüşmeyi; insanların neyi, neden düşündüklerini, duygu ve hislerinin neler olduğunu, davranışlarını yönlendiren faktörleri ortaya çıkarmayı sağlayan bir araç olarak tanımlamıştır.

Araştırmacının ise görüşme yapmasındaki amaç; engelli öğrencilerin uyum düzeylerinin daha yüksek olabilmesi için sorunlar karşısındaki beklentilerini tespit etmektir.

Soruların hazırlanmasında örnek teşkil etmesi açısından literatür taraması yapılarak birçok yayın ve tezler incelenmiş ve nicel analiz sonuçları da dikkate alınarak araştırmanın amacına hizmet ettiği varsayılan sorular hazırlanmıştır. Bu sorular kapsam geçerliği açısından beden eğitimi alanından 3, anlaşılabilirlik açısından Türkçe eğitimi alanından 1 ve ölçme değerlendirme alanından 2 olmak üzere toplam 6 uzmanın değerlendirmesine sunulmuştur. Uzmanların önerileri ve eleştirileri doğrultusunda düzenlenen görüşme formuna uygulama öncesinde katılımcılardan 5 kişi ile görüşme yapılarak soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir.

İki bölümden oluşan görüşme formunun birinci bölümünde görüşme yeri, görüşme tarihi, görüşmenin yapıldığı saat, görüşmenin amacının katılımcıya tanıtıldığı bölüm ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise araştırma ile ilgili sorular yer verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular aşağıda sunulmuştur:

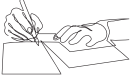
- Okulunuz içerisindeki sosyal alanların kullanımında sorun yaşıyor musunuz? Neden?
- Okulunuz içerisindeki Lavaboları kullanırken sorun yaşıyor musunuz? Neden?
- Sizce genel olarak bölümünüzde sınıf ve uygulamalı ders ortamlarında engelinize ilişkin değişikliklere ihtiyaç var mı? Nelerdir? gibi sorular katılımcılara yöneltilmiştir.

Görüşmelerden nitelikli bilgi elde edilmesi için katılımcıların gönüllü olmasına dikkat edilmiş, katılımcıların uygun gördükleri ortamda ve zaman diliminde randevulaşarak görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce araştırmanın amacına yönelik bilgi katılımcılara sunulmuş, görüşmelerin gizli kalacağı ve kişisel bilgilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı belirtilerek katılımcılar ile görüşmeyi gerçekleştiren araştırmacı arasında güven oluşturulmaya çalışılmıştır. Görüşmeler sırasında katılımcıların bilgisi dâhilinde, katılımcının konuşma akışının bozulmaması açısından ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından sözlü olarak yöneltilen sorularda görüşmeler 10- 20 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerin sonunda katılımcılara konu ile ilgili ilave edecekleri herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuş ve çalışmaya sağladıkları katkıdan dolayı teşekkür edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada veri kayıplarına engel olabilmek adına araştırmacı tarafından görüşmeler kayıt cihazına kaydedilmiş, ayrıca olası bir veri kaybına karşın görüşmeler Google drive programında bulunan sesli yazma bölümüne aktarılmıştır.

Analizlerde olası karışıklık ve katılımcıların kimliklerini açıklayacak herhangi bir duruma engel olabilmek adına katılımcılara K1'den K11'e kadar numaralar verilmiştir.

Görüşmeler sonunda elde edilen verileri tekrar gözden geçirilerek kodlanmıştır. İçerik analizinden yararlanılan çalışmada, sonuçlar betimsel bir yöntemle sunulmuş ve katılımcıların doğrudan anlatımlarına yer vererek ortaya çıkan temalar çerçevesinde bulgular açıklanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde nitel araştırma sonucunda elde edilmiş bulgular araştırmanın alt problemler ışığında sunulmuştur.

Tablo 2.

Okul İçindeki Sosyal Alanları Kullanım Yeterliliğine İlişkin Görüşler			
Kategoriler	Görme Engelli	İşitme Engelli	Bedensel Engelli
Sorun yaşıyorum	K1, K4	K9	
Kısmen sorun yaşıyorum		K11	K5, K6
Sorun yaşıyorum	K2, K3	K10	K7, K8

Üniversitelerin beden eğitim ve spor bölümlerinde da okuyan engelli öğrencilerin sosyal alanları kullanımını ait görüşler tablo 2’de verilmiştir. Her engel gruplarından öğrencilerin sosyal alanları kullanımına dair sorun yaşadıkları görülmektedir. K2 kodlu katılımcı bu konudaki görüşünüz şöyle ifade etmiştir:

“Okula ilk başladığımda çok sorun yaşıyordum. Okulun içerisinde değişik alanlara yarım metre yükseklikte çiçeklikler yapılmış, bir yere gitmek istesem çarpma ve düşme korkusuyla kantine bile gidemiyordum. Hatta düşen arkadaşım oldu ve o olaydan sonra daha da ürkmeye başladım.”

Okul içerisinde mimarinin engelli öğrencilerin rahat hareket edebilecek şekilde dizaynı çok önemlidir. Bu görüşü destekleyen K5 kodlu kullanım katılımcının görüşü şu şekildedir:

“Bizim okul fiziki olarak kesinlikle engellilere uygun değil. Kantine giderken zorlanmasak da diğer kısımlara ve dersliklere gitmek zor oluyor. Tekerlekli sandalye ile bir öğrencinin hocaların odasına gitmesin neredeyse imkansız.”

K9 kodlu katılımcı ise sosyal alanların kullanımına ait kendi engel grubuna yaşadığı sorunu şöyle dile getirmiştir:

“Okul içerisine sıkıntı yaşıyorum kantini çok gürültülü olunca karşımda konuşana odaklanamıyorum. Herkes bir ağızdan konuşunca takip etmek zor oluyor. Üstüne bir de müzik gibi gürültü olunca dikkatim dağılıyor hiçbir şey anlamıyorum.”

Tablo 3.

Okuldaki Lavaboların Kullanımında Yaşanan Zorluklara İlişkin Görüşler

Karşılaşılan zorluklara ilişkin görüşler	f
Konum olarak ulaşımının zor olması	K1,
Lavaboların yeterince bakımının olmaması	K5,
Yeterince temiz tutulmaması	K5,
Lavaboların giriş kapısının yeterince geniş olmaması (tekerlek sandalye geçişi için)	K6, K8
Dizaynının engellilere yönelik olmaması	K4, K8

Okul içerisinde en önemli yer olan lavabolar, engelli öğrencilerin kullanımına uygun olarak dizayn edilmelidir. Fiziksel olarak herhangi bir sorunu olmayan işitme engelliler grubu lavabo kullanımında sorun yaşamazken, görme ve bedensel engelli öğrenciler çeşitli sorunlar yaşayabilmektedirler. K1 kodlu katılımcı konum ve aydınlatma sorunlarından bahsederken K5 ve K6 kodlu katılımcılar temizlik ve tekerlekli sandalye ile girilememesinden sorun yaşamaktadırlar.

“Lavabolar en dipte ve karanlık olduğu için oralarda sıkıntı yaşıyorum. Lavabolarının aydınlatmaları yetersiz, bizim ışık algımız az olduğu için daha aydınlık olmalı.”

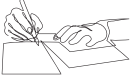
“Lavabolarımız engellilere uygun olarak yapılmış fakat bakımı yok. Hem çok kirli hem de bakımsızlıktan sıvaları falan dökülmeye başlamış. Kullanılabilirliği olmayınca da engelli lavabosu olmasının bir anlamı yok.”

“Okulumuz içerisinde bizi düşünerek engelli lavaboları yaptırılmış ama biz tekerlekli sandalye ile girebilmek için çok zorlanıyoruz. Gerçekten çok küçük, bizim için yapılmış fakat mimaride biz düşünülmemişiz. Tekerlekli sandalye içerisinde dönemiyor.”

Tablo 4.

Okuldaki Lavaboların Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Lavaboların yeterliliğine ilişkin görüşler	Frekans
Lavabolara erişimin kolay olması	K2, K7
Engel derecesinin lavaboya erişimi engellememesi	K7, K9, K10, K11
Kolayca hatırd kalabilecek yerde	K2, K3, K9

Engel derecesinin öğrencileri her alanda sorun yaşamaları veya yaşamamalarını etkilediğini K7, K9 ve K11 kodlu katılımcıların vermiş oldukları cevaplarda görmekteyiz.

“Hiç bir sorun yaşamıyorum lavaboları kullanırken, çünkü benim engel derecem ileri seviyede değil. Fakat lavaboların temizliği için aynı şeyi söyleyemeyeceği. Bakımsız ve bazen gerçekten çok kirli bulabiliyorum.”

“Hayır, yaşamıyorum çünkü lavaboları erişim kolay işaret levhalarıyla yönü belli ayrıca fiziki sorunum olmadığı için rahat kullanıyorum.”

“Fiziki hiçbir engelim yok. Problem yaşamıyorum. Engelim lavabo kullanımına sorun değil.”

Tablo 5.

Genel Olarak Bölüm İçerisinde Olması Gereken Düzenlemelere İlişkin Görüşler

Beklentiler	Görme engelli	İşitme engeli	Bedensel engelli
Yön ve işaret levhaları asılması	K3,	K9, K10	
Körcül yol yapılması (Sarı çizgiler)	K2, K3		
Asansör yapılması			K6,
Aydınlatma yetersizliği	K1, K2, K3		
Sınıflarda sıra ve masa düzenlemelerinin yapılması			K5, K6, K7, K8
Engelli rampalarının eğitim düzenlenmesi			K6, K8

Çeşitli üniversitelerden engelli öğrencilerin katılımı ile yapılan bu çalışmada genel hatlarıyla benzer sorunlar gözlemlenmiştir. Okulların mimari yapıları, hocaların engelli öğrenciler hakkındaki yetersiz bilgi sahibi olmaları, ortak sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel hatlarıyla eğitim ortamlarında yapılması istenilen değişiklikleri öğrenciler şu şekilde belirtmişlerdir:

“Uygulamalı ders ortamlarında kesinlikle değişikliğe ihtiyaç var. Genelde uygulamalı derslerde sorun yaşıyoruz. Spor salonlarının aydınlatması yeterli olmalı, malzeme renkleri bizlerin algısına göre seçilmeli, okul içerisinde sesli uyarı yönleri levhaları olmalı (K1).”

“Bence okulun genelinde sınıfların düzenlenmesi yapılmalı. Çünkü tekerlekli sandalye ile arkadaşların sınıfa girmesi ve sıraya oturması neredeyse imkansız. En azından bir sıra tekerlekli sandalye ile arkadaşlarımızın girebileceği şekilde ayarlanmalı. Ayrıca okulumuzun fiziksel alanı engelli öğrencilerin eğitim göreceği

şekilde yeniden düzenlenmeli. (K7).”

“İşaret dilini daha çok kişi bilirse biz de daha rahat oluruz. Okulumuz içinde yön levhalarının olması işimizi kolaylaştırıyor (K10).”

TARTIŞMA VE SONUÇ

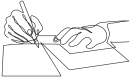
Araştırma sonuçlarına bakıldığında her engel grubunun farklı sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Görme engelli bireyler; yetersiz ışık, bina içinde rahat dolaşmalarını sağlayacak sarı çizgili yolların olmayışı gibi eksikliklerden bahsetmektedirler.

Görme engelli bireyleri yerine getirmek zorunda oldukları fiziksel gereksinimlerinin bir bölümünü kendi başlarına yapamamaktadırlar. Bunun yanında görme engelli bireyler güvenlik ihtiyaçlarını da kendi başlarına sağlayamadıkları için toplumsal yaşamda diğer bireyler gibi rahat hareket edememektedirler. Görme engelli bireylerin günlük yaşam içerisinde eşya, kapı veya duvarlara çarpma, cam gibi kırılabilen eşyalar nedeniyle fiziksel olarak yaralanma ve yolda yürürken irili ufaklı kazalara maruz kalmaları söz konusudur. Söz konusu olumsuzluklar görme engelli bireylerin yaşam kalitelerinin düşmesine neden olmaktadır (Güler, 2005, s. 24).

Görme engelinin küçük yaşlarda veya doğumda ortaya çıkması ve etkili bir biçimde tedavi edilememesi çocuğun günlük yaşamını ve gelişim özelliklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Görme engelli çocuklar okul dışı serbest zaman etkinliklerine normal gelişim gösteren akranları kadar sık katılamamaktadırlar (Engel-Yager ve Hamed-Daher, 2013, s. 3124). Literatürde yer alan bilgilere göre, normal gelişim gösteren çocuklarla kıyaslandığı zaman görme engelli çocukların bilişsel gelişimleri daha yavaş olmaktadır (Macesic-Petrovic, Vucinic ve Eskirovic, 2010, s. 162). Wagner, Haibach ve Lieberman (2013, s. 3246) tarafından yapılan araştırmada, 6-12 yaş grubunda bulunan görme engelli çocukların koşma, vurma ve yakalama gibi temel motor beceri düzeylerinin ve obje kontrol becerilerinin normal gelişim gösteren akranlarından anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Görme engelli çocuklar ve yetişkin bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada, normal gelişim gösteren bireylerle kıyaslandığı zaman görme engelli bireylerin temel motorsal hareket becerilerini daha yavaş gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Hatta görme engelli bireylerin yürüme gibi insanların sergiledikleri temel motorsal beceriyi bile normal gelişim gösteren bireylerden daha yavaş sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında görme engelli bireylerin denge problemi yaşamalarının veya ayaklarının yere temas etme biçiminde bozukluklar olmasının etkili olabileceği ifade edilmiştir (Hallemans vd., 2011, s. 2069). Görme engeli bulunan yetişkin bireyler ile herhangi bir görme problemi olmayan yetişkin bireyler üzerinde yapılan diğer bir araştırmada, görme problemi olmayan bireyler ile kıyaslandığı zaman görme engelli bireylerin daha düşük benlik saygısı ve kontrol odağı düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Papadopoulos, Montgomery ve Chronopoulou, 2013, s. 4565).

İnsanlar arasındaki iletişimin sağlıklı bir biçimde sağlanabilmesinde işitme yetisi önemli bir yere sahiptir (Akay, 2011, s. 223). Bu nedenle işitme engelli

bireyler işitme duyarlılığındaki problem nedeniyle birçok toplumsal görevi yerine getiremezler (Özgür, 2008, s. 65). Çocuklar iletişim yeteneği ve arzusu ile dünyaya gelirler (Avcıoğlu, 2010, s. 179). Doğumdan itibaren bilgiyi işitme yolunu kullanarak öğrenirler. Bebekler doğumdan birkaç hafta sonra ebeveynlerinin seslerini işitmeye, kendilerinin çıkardıkları anlamsız sesleri de dinleyebilme becerisine sahiptirler. Böylece çocuklar doğdukları andan itibaren işitme yolunu kullanarak çevrelerinde olup bitenleri anlama çabası içine girerler. Zaman içerisinde çocuklar çevreleri ile iletişim kurabilme, çevrelerindeki insanları anlama ve kendilerini ifade edebilme konusunda yine işitme yeteneğini kullanmaktadırlar. Bu nedenle işitme kaybı olan çocuklar özel eğitim almadan dil öğrenme becerilerini geliştirememektedirler. Erken yaşlarda işitme kaybının ortaya çıkması çocukların ana dillerini de öğrenmelerine engel olmaktadır. Bu durum ilerleyen yaşlarda bireyin eğitim ve meslek hayatında da sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır (Özgür, 2008, s. 63). Ayrıca yetişkin işitme engelli bireylerin okuma ve yazma becerileri de normal gelişim gösteren akranlarından daha düşük düzeydedir. Bu nedenle yetişkin işitme engelli bireylerin okuduğunu anlama konusunda da sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir (Makaraoğlu, 2012, s. 63). Bu kapsamda işitme engelinin sosyal gelişimi, eğitim düzeyini (akademik başarıyı) ve iletişim becerilerini olumsuz yönde etkileyen bir unsur olduğu söylenebilir (Shargorodsky, Curhan, Curhan ve Eavey, 2010, s. 772).

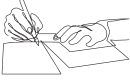
Araştırma bulgularında sosyal alanların kullanıma ilişkin sorunlarını belirten işitme engelli öğrencilerin, genel olarak gürültülü ortamlarda iletişim problemleri yaşadıklarını dile getirmektedirler. Fiziksel olarak sorunu olmayan işitme engelli öğrenciler araştırma sonuçlarında en az sorun yaşayan engel grubu olarak tespit edilmişlerdir. İşitme engelli bireylerin denge sorunları yaşadıkları bir çok araştırma ile mevcuttur. Fakat araştırmamıza katılan işitme engelli katılımcıların aynı zamanda sporcu olmaları denge sorunu yaşamamalarına sebep olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan bedensel engelli öğrenciler sosyal alan ve lavabo kullanımına ilişkin görüşlerinde; öğrenim gördükleri okullardaki farklı alanlara (spor salonu, laboratuvar) rahat ulaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte okullarındaki lavabo kapılarının dar olması veya içerisinde tekerlekli sandalye ile dönmenin mümkün olmadığını dile getirmişlerdir. Mevcut geniş olanların ise bakımsızlıktan kullanılamaz hale geldiği yine araştırma sonuçlarımızda katılımcıların beyanı ile tespit edilmiştir.

Sonuç olarak engelli öğrencilerin topluma uyumlarında eğitim çok önemli bir yere sahiptir. Kendilerini kabullenme, aidiyetlik duygusunu yaşamalarında ve meslek sahibi olmada önemli olan eğitimin, onların uyumlarını kolaylaştıracak şekilde dizayna sahip olması önemlidir. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin 2018 yılında öğretmenlik bölümü hariç spor bilimleri fakültelerindeki tüm bölümlerde yüzde 10 kontenjanın engelli öğrencilere ayrılması kararlaştırılmıştır. Alt yapısı henüz hazır olmayan fakültelerin olduğu göz önüne alınırsa bu mevcut karar engelli öğrencilerin eğitimin yanı sıra bölümlerine uyumlarını da zorlaştıracığını düşündürmektedir. Araştırma bulgularımızda öğrencilerin genel olarak yapılması gereken fiziki düzenlemelere ilişkin beklentileri; yön ve işaret levhalarının asılması, sarı çizgiler ve asansör yapılması, aydınlatmanın daha kaliteli olması, sınıflarda sıra ve masa düzenlemelerinin yapılması, engelli rampalarının eğimlerinin düzenlenmesi yönündedir.

KAYNAKLAR

1. Agrawal, Y., Platz, E. A., & Niparko, J. K. (2008). Prevalence of hearing loss and differences by demographic characteristics among US adults data from the national health and nutrition examination survey, 1999-2004. *Archives of Internal Medicine*, 168(14), 1522-1530.
2. Akay, T. (2011). İşitme yetersizliği olan çocuk ve ergenlerin hakları. A. Kulaksızoğlu (Hazırlayan). *Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı* içinde. 2(223). İstanbul: Çocuk Vakfı.
3. Apak, H. (2006). Çocukluk Çağı Lösemileri. *Türk Pediatri Arşivi*, 41, 189-196.
4. Ataman, A. (2003) Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. İstanbul: Gündüz Eğitim.
5. Avcioğlu, H. (2010). İşitme yetersizliği olan öğrenciler. İ. H. Diken (Ed.). Özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
6. Babayigit, M. A., & Bakır, B. (2004). HIV enfeksiyonu ve AIDS: Epidemiyoloji ve korunma. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(11), 280-90.
7. Bahçecioğlu, G., (2013). *Astım hastalarında hastalık algısının astım kontrolü üzerine etkisinin belirlenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
8. Cumurcu, B. E., Karlıdağ, R., & Almış, B. H. (2012). Fiziksel engellilerde cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 84-98.
9. Çağlayan, N. (2014). Zihinsel engelli bireylerin eğitiminde görsel sanatlar dersinin yeri ve önemi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 91-101.
10. Demirbilek, M. (2013). Zihinsel engelli bireylerin ve ailelerinin gereksinimleri. *Turkish Journal of Family Medicine And Primary Care*, 7(3), 58-64.
11. Dilmen, Ö. K., Akçıl, E. F., & Tunalı, Y. (2015). Travmatik beyin hasarında yoğun bakım tedavisi. *Turkish Journal of Anesthesia & Reanimation*, 43(1).
12. Doğan, İ., Çitil, M. (2011). Engelli çocuk ve ergenlerin sosyolojik boyutu. A. Kulaksızoğlu (Hazırlayan). *Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı* içinde (s. 29-44). İstanbul: Çocuk Vakfı.
13. Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Yaklaşım, yöntem ve teknikler*. Ankara: Anı.
14. Elçigil, A. (2007). Kanserli çocuklar okula gidebilir mi? *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2), 40-46.
15. Emiroğlu, B. G. (2008). Görme engelli öğrenciler için bilişim. *Akademik Bilişim*, 153-158.
16. Engel-Yeger, B., & Hamed-Daher, S. (2013). Comparing participation in out of school activities between children with visual impairments, children

- with hearing impairments and typical peers. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 3124-3132.
17. Güler, E.K. (2005). *Tıbbi ortamların ve ilişkilerin engelli kişilere uygunluğunun etik yönden değerlendirilmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
 18. Gürsel, O. (2010). Görme yetersizliği olan öğrenciler. İ. H. Diken (Ed.). *Özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde* (s. 217-249). 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
 19. Güven, Y. (2003). Özel eğitime giriş. A. Kulaksızoğlu (Ed.). *Farklı gelişen çocuklar içinde* (s. 57-80). 1. Baskı. İstanbul: Epsilon.
 20. Hallemans, A., Ortibus, E., Truijen, S., & Meire, F. (2011). Development of independent locomotion in children with a severe visual impairment. *Research in Developmental Disabilities*, 32, 2069-2074.
 21. Hızel, S., Toprak, S., Albayrak, M., Sanlı, C., & Koçak, Ü. (2009). Kanserli çocuklar hakkında Anadolu'nun kırsal bir ilindeki annelerin bilgi, tutum ve davranışları. *Gazi Tıp Dergisi*, 20(1), 3-6.
 22. İlhan, E. L., Esentürk, O. K. (2014). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
 23. İnal, H. S. (2011). Bedensel engeli olan çocuk ve ergenlerin hakları. A. Kulaksızoğlu (Hazırlayan). *Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı* içinde (s. 181-196). İstanbul: Çocuk Vakfı.
 24. Karahan, B. G. (2011). Engelli öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ve karşılaştıkları sorunlar. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
 25. Kaya, E., Akıllı, M., & Sezek, F. (2010). Lise öğrencilerinin HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 139-145.
 26. Kızar, O., Dalkılıç, M., Uçan, İ., Mamak, H., & Yiğit, Ş. (2015). The importance of sports for disabled children. *Merit Res. J. Art, Soc. Sci. Humanit*, 3(5), 58-61.
 27. Kiper, N., & Yalçın, E. (2003). Kistik fibrozis. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 12(5), 131-133.
 28. Lieu, J. E. (2015). Management of children with unilateral hearing loss. *Otolaryngologic Clinics of North America*, 48, 1011-1026.
 29. Macesic-Petrovic, D., Vucinic, V., & Eskirovic, B. (2010). Cognitive development of the children with visual impairment and special educational treatment. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 157-162.
 30. Makaraoğlu, B. (2012). İşitme engelli yetişkinlerin Türkçe biçim bilimi farkındalığı. *Dil ve Edebiyat Eğitim Dergisi*, 1(3), 53-63.
 - Maviş, İ. (2010). Dil ve konuşma bozukluğu olan öğrenciler. İ. H. Diken (Ed.). *Özel*

gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde (s. 297-331). 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Mayberry, R. I. (2002). Cognitive development in deaf children: the interface of language and perception in neuropsychology. *Handbook of Neuropsychology*, 8(2), 71-107.

Mondelli, M. F. C. G., dos Santos, M. D. M., & José, M. R. (2015). Speech perception in noise in unilateral hearing loss. Brazilian journal of otorhinolaryngology. *Braz Journal Otorhinolaryngol*.

Özdemir, Ö. (2012). Öğrenci hemşirelerin epilepsiye ilişkin bilgi ve tutumlarının değerlendirmesi. İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi Kurumsal Arşiv.

Özer, D. S. (2005). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. 2. Basım. Ankara: Nobel.

Özgür, İ. *çocuklar ve eğitimi: Özel eğitim*. İkinci Baskı. Adana: Karahan.. (2008). *Engelli*

Özkan, A. (2012). Çocukluk çağı kanserleri. *OnkoVital*, 10, 1-3.

Özsoy, Y., Özyürek, M., & Eripek, S. (2002). Özel eğitime muhtaç çocuklar: Özel eğitime giriş. On Birinci Baskı. Ankara: Kartepe.

Öztürk, M. (2011). *Türkiye’de engelli gerçeği*. İstanbul: MÜSİAD Cep.

Papadapoulos, K., Montgomery, A. J., & Chronopoulou, E. (2013). The impact of visual impairments in self-esteem and locus of control. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 4565-4570.

Rabelo, A. T. V., Campos, F. R., Friche, C. P., da Silva, B. S. V., de Lima Friche, A. A., Alves, C. R. L., & de Figueiredo Goulart, L. M. H. (2015). Speech and language disorders in children from public schools in Belo Horizonte. *Revista Paulista de Pediatria*, 33(4), 453-459.

Satman, İ. (2007). Diabetes mellitus tanı ve izleminde yeni kriterler ve belirlenme gerekçeleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Internal Medical Sciences*, 3(3), 1-5.

Shargorodsky, J., Curhan, S. G., Curhan, G. C., & Eavey, R. (2010). Change in Prevalence of Hearing Loss in US Adolescents. *JAMA*, 304(7), 772-778.

Şahin, Z. A., & Bülbül, D. (2014). romatoid artrit hastalarında öz-etkililik algısının belirlenmesi. *İzmir Üniversitesi Tıp Dergisi*. 3, 16-22.

Şenel, F., & Çırakoğlu, B. (2003). Kanserle savaş. *Bilim ve Teknik, Şubat sayısı*, 1-23.

Şener G, & Erbahçeci F. (2001). *Protezler*. Ankara: H.Ü. Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokul.

Şensoy, N., & Gençoğlu, G. (2009). Tip II Diyabetli Hastalarda Deri Bulgularının Vücut Kitle İndeksi ve HBA1C İle İlişkisi. *AJCI*, 3(4), 213-217.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (2008). Özürlüler kanunu ve ilgili mevzuat. 3. Baskı. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2013). *Bedensel ve süregelen hastalıklar*. Ankara: Çocuk

Gelişimi ve Eğitimi.

Talu, U. (2013). *Ortopedi kaynaklı ağrılar*. Ankara: Bilimsel Tıp.

Türkiye Kas Derneği (2016). *Kas hastalığında belirti ve bulgular*. http://kasder.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=207&Itemid=28&lang=tr sayfasından erişilmiştir.

Tüzün, F., Eryavuz, M., & Akarırmak, Ü. (Eds.). (1997). *Hareket sistemi hastalıkları*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.

Wagner, M. O., Haibach, P. S., & Lieberman, L. J. (2013). Gross motor skill performance in children with and without visual impairments-Research to practice. *Research in Developmental Disabilities, 34*, 3246-3252.

WHO (2001). *International classification of functioning, disability and health*. Geneva: World Health Organization Classification, Assessment, Surveys and Terminology Team.

Wood, E. (2006). The child with cerebral palsy: Diagnosis and beyond. *Seminars in Pediatric Neurology*.

Yaycı, L. (2003a). Down sendromlu (mongoloid) çocukların gelişimleri ve özellikleri. A. Kulaksızoğlu (Editör). *Farklı gelişen çocuklar içinde* (s. 115-130). 1. Baskı. İstanbul: Epsilon.

Yazmalar, L., Batmaz, İ., Dağlı, A. Z., Hattapoğlu, E., & Sarıyıldız, M. A. (2014). Osteogenesis imperfektalı yetişkin hastada zoledronik asit tedavisi: Bir olgu ve literatür derlemesi. *Dicle Tıp Dergisi, 41*(2).

Yetim, A. A. (2014). *Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım*. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi'nde sunulmuş bildirisi, Batman.

SPORUN DOWN SENDROMLU BİREYLERİN YAŞAM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİ

Mehmet ILKIM¹

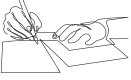
Giriş

Engelli kelimesi genel anlamda hareket yetenekleri sınırlanmış bireyleri çağrıştırmaktadır. Engellilik doğumdan önce olabileceği gibi doğum anında ve doğum sonrasında oluşan sebeplerden de oluşabilmektedir. Engelli bireyler özelliklerinden dolayı günlük yaşama katılımda sınırlılık gösterirler. Bireyin fiziksel ve zihinsel olarak sınırlı aktiviteye sahip olması, onun toplum tarafından farklı bir bakış açısı ile değerlendirilmesine sebep olmaktadır. Özellikle doğumdan sonra farklı sebeplerden dolayı oluşan engellilik kişilerde sosyal çöküntüler oluşturmaktadır.

Down sendromu gen bozukluğu olarak da tanımlanmaktadır. Down sendromlu bireyler özel gereksinimli bireyler arasında en çok karşılaşılan gruptur (İlhan, 2008, İlkim, 2018). Doğum öncesi oluşan sebeplerden kaynaklanan bir hastalıktır. Oluşumun asıl sebebi bilinmemekle birlikte tıp literatüründe bazı istatistikî bilgiler mevcuttur. Genetik faktörler ve annenin ilerlemiş yaşı oluşum sebepleri arasında gösterilirken, doğum anında boy ve kilonun normalin altında olması, avuç içerisinde tek bir kırışıklığın olması, ağzın küçük olması, ellerin geniş, parmakların kısa olması, kafatasının arkasının yassı olması, dilin büyük olması, gözlerin çekik ve küçük olması down sendromlu bireylerin ortak özellikleri arasındadır.

Down sendromlu bireylerin fiziksel olarak benzerlikleri olsa da; her bireyin farklı öğrenme gücüne sahip olduğu bilinmektedir (Şenlik, 2017). Bu bireylerin kaba ve ince motor becerileri sağlıklı bireylere göre daha geride ve gelişimleri daha yavaştır. İlerleyen yaşla birlikte ince motor gelişimindeki gerilik belirginleşir (Altın, 2011). Ancak düzenli spor etkinlikleriyle sağlıklı bireylere göre motor gelişimdeki gerilik farkı az da olsa kapanmış olur. Spor bireyin toplumla iç içe olmasını ve kaynaşmasını sağlayan en önemli sosyal olgudur. Gelişmiş ülkeler sportif yarışmaları, sosyalleşmenin en önemli aracı olarak görmektedirler (Kaplan, 2014). Ülkemizde de sporun gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşması için toplumun spora ilişkin beklenti ve ihtiyaçlarının belli bir politika çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. (Karataş ve ark., 2011) Dinçer ve arkadaşları yapmış oldukları çalışmada bedensel engelli badmintoncuların benlik saygısı düzeyleri incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda sporun, benlik saygısı, özgüven, sosyalleşme ve başarı duygusunun yaşanmasında önemli bir rolü olduğunu tespit etmişlerdir (Dinçer, 2015).

1-Dr.Öğr.Üyesi:İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

Down sendromlu bireyler toplumun diğer bireyleriyle daha az iletişim içerisinde olduklarından özellikle akranlarıyla iletişim kurmakta güçlük çekerler. Down sendromlu engelli bireylerin yüzme sporu dışında herhangi bir spor dalıyla uğraştıkları pek görülmemektedir. Buna karşın down sendromlu bireylerin eğitilebilirler engelli sınıfında olduklarını düşünecek olursak bu sporcuların görsel reaksiyonlarını ölçmek ve çevikliklerinin araştırılması, down sendromlu engelli sporcular ile çalışanlar için önemlidir (Özdemir, 2014). Sporun toplum üzerindeki olumlu etkilerine baktığımızda sosyal beceri ve uyum konusunda güçlük çeken down sendromlu bireylerin spor aktivitelerine katılmaları önemli görülmektedir(İlkım, 2018).

Engellilik

Engelli; yaşanan herhangi bir yaralanma ya da fiziksel ve zihinsel rahatsızlık neticesinde bazı hareketleri, işlevleri ya da duyuları kısıtlanan bireyi ifade eder. Engellilik doğum öncesi olabileceği gibi, doğum anında ve doğum sonrasında oluşabilmektedir.Birleşmiş Milletler Genel Kurulu engelli tanımını normal bir bireyin bireysel veya sosyal hayatında kendi başına yapması gereken işleri bedensel ya da ruhsal becerilerindeki kalıtsal veya sonradan oluşan herhangi bir eksiklik neticesinde yapamayanlar olarak tanımlamıştır. Engelliliğin açıklanmasında bazı toplumsal faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.Bu faktörler şöyle sıralanabilir; Toplumsal hayata uyum sağlanabilmesi,ulaşılabilirlik,bakıma muhtaçlık, çalışılabilirlik ve erişilebilirlik.Aileye engelli bir bireyin katılması ailedeki diğer fertlerin mevcut düzelerinin bozulacağı, yaşam şekillerinin değişeceği anlamı taşımaktadır. Engelli bireylerin toplum tarafından dışlanmamaları ve kabul görülmeleri için uzmanlara, ailelere ve eğitimcilere önemli görevler düşmektedir.Ayrıca, son zamanlarda özel sektörde engelli bireylerin istihdamının artması (Karatay ve Karataş, 2017) engelli bireyler adına sevindiricidir.

Engelliliğin Nedenleri

Engelli olma nedenleri birkaç şekilde sınıflandırılmış olup en çok kullanılan sınıflandırma doğum öncesi sebepler, doğum anındaki sebepler ve doğum sonrasındaki sebeplerdir.Başlıklar halinde inceleyelim.

Doğum Öncesi Nedenler

Daha önce aile soyunda var olan ve devam eden kalıtsal hastalıkların olması.Kalıtsal hastalıkları olan akrabaların birbirleriyle olan evlilikleri,anne ve babanın kan uyuşmazlığı, kromozomal sebeplerin bulunması. Doğum anında anne yaşının ya çok küçük olması ya da doğum için ortalamanın üstünde olması.

Hamilelik sürecinde anne adayının doktor tavsiyelerine uymaması, ve anne adayının yanlış ilaç kullanması. Hamilelik sürecinde annenin uyuşturucu, sigara ve alkol gibi bağımlılıklarının olması, yetersiz ve düzensiz beslenmesi.hamilelik sürecinde anne adayının ateşli ve bulaşıcı hastalıklar geçirmesi, çeşitli kazalara maruz kalması, aşırı stresli olmasıve zehirlenmeler yaşaması.Hamilelik sürecinde gerekli sağlık kontrollerinin yapılmaması ve

gerekli önlemlerin alınmaması, anne adayında yüksek tansiyon kalp ve şeker hastalığı gibi hastalıkların bulunması gibi etkenler doğum öncesi nedenler arasında sayılabilir (Dernekbaş, 2010).

Doğum Anına Ait Nedenler

Doğumun günümüz teknolojisine sahip olmayan sağlık kuruluşlarında gerçekleştirilmesi. Doğumun beklenen süreden daha önce gerçekleşmiş olması ve zor şartlarda yapılmış olması. Bebeğin doğum anında olması gereken ağırlığın altında olması, doğum anındaki yanlış uygulamalar, bebeğin oksijensiz kalması, kordon bağlanması gibi etkenler doğum anına ait nedenler arasında sayılabilir(Akçalar, 2007).

Doğum Sonrası Nedenler

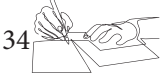
Doğumdan sonra bebeğin ağır ve ateşli hastalıklara maruz kalması ve müdahalelerin zamanında yapılmaması, yeni doğan bebeğin sağlık kontrollerinin zamanında yapılmaması, testlerin geciktirilmesi, bebeğin aşılarının düzensiz ve zamanında yapılmaması, bebeğin yetersiz ve kontrolsüz beslenmesi, zehirlenmeler, çeşitli kazalar (ev, iş, trafik kazaları), doğal afetler, Ailenin ve sosyal çevrenin ilgisizliği, eğitimsizliği, bireyin ihmal ve istismar edilmesi gibi etkenler doğum sonrası nedenler arasında sayılmaktadır(Dernekbaş, 2010).

Zihinsel Engellilik

Genel anlamda zihinsel engellilik bireyin akranları da göz önünde bulundurulacak şekilde gerilik,gecikme,bozukluk ve zeka fonksiyonlarındaki eksiklikleri ifade eder. Tıp, Biyoloji ve Spor Bilimleri gibi birçok bilim dalı zihinsel engellilik ile ilgili yakın ilişki içerisinde bulunmaktadır.Yapılan bilimsel çalışmalarda bir birine yakın tanımlar yapılmaktadır. Bir araştırmaya göre zihinsel engellilik; standartlar çerçevesindezekâ testlerinde IQ seviyesi 70-75 ve altındaki skora sahip bireyler vurgulanırken; başka bir çalışmadaise bireyin gelişim sürecinde belirginleşen, uyumsal davranışlarda ve kendini ifade edebilmedeki eksiklikleriyle genel zekâ fonksiyonlarında önemli derecede ortalamanın altında bulunma durumu olarak ifade edilmiştir(Özsoy, 1989). Başka bir tanımda: Zihinsel işlevler göz önünde bulundurulduğunda ortalamanın altında olan normal yaşlılarında bulunan davranışları ve reaksiyonları gösteremeyen, onlar gibi davranamayanve bundan dolayı toplumla olması gereken düzeyde uyum sağlayamayan, olayları kavramları ve olguları anlamlandırma da zorluk çeken, bu özelliklerinden dolayı özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler olarak tanımlanır(MEB, 2010).

Zihinsel Öğrenme Yetersizliği Nedir?

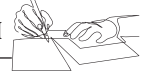
Bireyin zihinsel gelişim yetersizliğinden dolayı, sosyal uyumunun ve eğitim performansının olumsuz yönde etkilenmesi durumudur. Zihinsel öğrenme yetersizliği olan bireylerin zihinsel işlevleri ve sosyal davranışları akranlarına göre daha yavaş ve yetersizlik gösterir. Bu bireyler öğrenme aşamasını çok zor geçirirler. Sosyal ortamlarda, sınıf veya toplum içindeki genel kurallara uymakta zorluk çekerler(.C. Başbakanlık Araştırma Kurumu, 1995).

Zihinsel engelli bireylerin birbirlerine yakın özellikleri olduğu gibi, birbirlerinden farklı özellikleri de bulunmaktadır. Ayrıca zihinsel engelli bireyleri normal insanlardan farklı düşünmemek gerekir. Bu bireylerin de diğer insanlar gibi farklı özellikleri olabileceği gibi, benzer özellikleri de olabilmektedir(-Kurt, 2012).

Zihinsel Engelli Bireylerin Genel Özellikleri

- Fiziksel gelişimleri daha yavaştır. Yaşıtlarına göre daha kuvvetsiz ve zayıf bir görünüm sergilerler.
- Dış düzenlerinde belirgin anormallikler bulunmaktadır. Dış çürüklerine sık rastlanır.
- Normal yaşıtlarına göre daha sık hastalanırlar, bağışıklık sistemleri zayıftır.
- Bireylerin genelinde birden fazla engel bulunmaktadır.
- Ritimli hareketleri yapmakta zorlanırlar, el göz koordinasyonunu geç ve güç sağlarlar, Büyük ve küçük kas gruplarını kullanmakta zorlanırlar.
- Yürümeleri, hareket etmeleri, durmaları ve oturmaları belirgin bir şekilde normalin dışında görülür.
- Dikkatleri dağınıktır, olaylara karşı ilgisiz kalırlar, odaklanma süreleri çok kısadır.
- Konuşmayı çok geç öğrenirler, kelimeleri çok net söyleyemezler, kendilerini ifade etmekte zorlanırlar.
- Genelleme ve karşılaştırma yapamazlar, yorum yapmakta zorlanırlar. Edindikleri bilgileri karşı tarafa aktaramazlar.
- Tepkileri basittir, yeni durumlara uyumda zorlanırlar, dayanıklılıkları düşük olduğundan kolay yorulurlar.
- Zor öğrenip kolay unutulurlar, akademik kavramları ve soyut terimleri öğrenmekte güçlük çekerler.
- Bellekleri zayıf olduğundan gördüklerini ve duyduklarını çabuk unutulurlar.
- Yakın ve basit şeylere ilgi duyarlar, gelecekle ilgili kaygıları yoktur.
- Sosyal ilişkilerinde başkalarına bağımlı olma eğilimindedirler.
- Oyun ve toplumun genel kurallarına uymakta zorlanırlar, sorumluluk duygusunu bilmezler.
- Kendilerinden yaşça daha küçüklerle arkadaşlık yapmayı severler, bu arkadaşlıklar uzun süreli değildir.

Down Sendromu

Down sendromu toplumda çok rastlanılan genetik bir bozukluktur. Down sendromlu bireylerin genel sağlık sorunları gelişen tedavi yöntemleri ile birlikte büyük ölçüde çözümlenmiş bulunmaktadır. Down sendromlu bireylerin gelişen tedavi olanaklarıyla yaşam süreleri de artmış bulunmaktadır. Bu süre 60'lı yaşları bulmaktadır(Jones, 1988). Down sendromu (trizomi 21) insanlarda en sık görülen bir çeşit kromozom bozukluğu olup, neden kaynaklandığına dair kesin sebepler bulunmamaktadır. Çağımızda donanımlı tıp dünyasında bile down sendromu hastalığı henüz kontrol altına alınmış değildir. Sadece istatistiki sonuçlar mevcuttur. Down sendromu dünyadaki bütün insanları ırk, yaş, cinsiyet ve ekonomik durum gözetmeksizin etkilemektedir. Normal bireylerde 46 kromozom bulunurken down sendromlu bireylerin genelinde 47 kromozom bulunmaktadır. 21.kromozomda 2 yerine 3 kromozom bulunmaktadır (Trisomy 21)(Batu, 2011). Yapılan başka bir araştırmada sebebi kesin olarak bilinmemekle beraber, Down sendromuna bir kromozom bozukluğunun yol açtığı belirtilmektedir. Bu bireylerin fiziksel görünüşleri genel olarak birbirlerine çok benzemektedir. Buna rağmen kendi aralarında bireysel farklılıklar gösterirler (Turan, 2002).

Down Sendromlu Bireylerin Genel Özellikleri

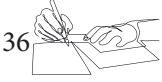
Down sendromlu bireyler anne babalarının fiziksel görünümünün yanında, kendilerine has bazı özellikler de taşırlar. Yüz yapıları basık ve yuvarlaktır. Gözleri çekik ve yukarıya doğrudur. Burun yapıları küçüktür. Ağız küçük olduğundan sarkık dil görümüne sahiptirler. Başın arka kısmı basık ve düzdür. Boyun kısa ve geniştir. Ayrıca aşağıdaki özellikleri de sıralamak mümkündür.

Kulak normale göre küçük ve aşağı yerleşimlidir.

Şekil 1: Down sendromlu bireylerin genel yüz şekilleri

Eller küçük, parmaklar kısadır.

Şekil 2:Down sendromlu bireylerin avuç içi görünümü

Avuç içlerinde avucu boydan boya kesen tek bir çizgi vardır. Ayaklarda baş parmak ile yanındaki parmak arasında belirgin bir aralık bulunmaktadır.

Şekil 3: Down sendromlu bireylerin genel ayak görünümüleri

Boyları yaşitlarına göre daha kısadır. Bulundukları yaştan altında bir görüntü sergilerler.

Özellikle küçük yaşlarda gevşek kas yapılarına sahiptirler. Bundan dolayı baş tutma, yürüme, oturma gibi motor gelişimlerde gecikmeler yaşanmaktadır.

Yukarıda belirtilen fiziksel özellikler önemli bir sağlık sorunu yaratmakla beraber, bireyin gelişimsel durumunun kontrol altında olması gerekmektedir.

Down sendromlu bireylerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları en büyük zorluk öğrenme güçlüğü çekmeleridir. Öğrenme güçlüğüne bağlı olarak konuşmada gecikme meydana gelebilmektedir. Soyut kavramları anlayamazlar ve yorum yapma kapasiteleri çok düşüktür. Buna karşın bu bireyler çevreleriyle olan sosyal ilişkilerinde önemli sorunlar yaşamazlar. Taklit yetenekleri güçlü, sevecen ve mutlu bireylerdir. Aile ortamında sevgi ve ilgi gören, özel eğitimi aksatılmayan yetenekleri bakımından desteklenen bireyler, uygun eğitim almayan sevgisiz ve ilgisiz büyüyen bireylere göre daha iyi gelişebilmektedir.

Zihinsel Engelli Bireylerde Spor

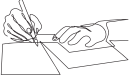
Zihinsel engelli bireyler, zihinsel ve fiziksel faaliyetleri bakımından toplumun beklentilerini karşılayamamaktadırlar. Beklentilerin altında performans sergiledikleri için yaşadıkları çevreye uyum sağlayamamaktadırlar. Sporun normal bireyler üzerindeki olumlu etkilerinin daha fazlasını zihinsel engelli bireyler üzerinde gözlemek mümkündür. Spor etkinliklerinin başta zihinsel engelli bireyler, genel anlamda tüm engelliler tarafından planlı ve programlı yapılması gerekmektedir. Zihinsel engelli bireylerin düzenli olarak spor etkinliklerine katılmaları toplumsal bir sorumluluk olmalıdır.

Sosyal ilişkilerin sağlanması adına sporun engelli bireyler için ayrı bir yönü bulunmaktadır. Engelliliğin kalıcı olması engelli bireylerin kendilerine olan yaklaşımlarını olumsuz yönde etkiler. Birey içine kapanır, kimseyle iletişim kurmaz ve sürekli mutsuz tavırlar gösterir. Sergilediği olumsuz reaksiyonlar nedeniyle kendisine bakmakla yükümlü olan kişileri hayal kırıklığına uğratar ve bu durum hem engelli bireyin hem de ona bakmakla yükümlü olan ailesinin mutsuzluğunu artırır. Engelli bireylerin rehabilite edilmesinde ve topluma kazandırılmasında rol oynayan en güçlü unsurlardan biri de spordur.

Spor etkinliklerine katılan engelli bireyler var olan yeteneklerini koruyacak, geliştirecek, eksikliklerini tamamlayacak ve en önemlisi de hareketsizlikten dolayı oluşabilecek hastalıklardan korunmuş olacaktır (Yaman, 2005). Sporun ve fiziksel aktivitelerin kişiler üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ruh sağlığı açısından faydaları da bilinmektedir (Açak, 2011). Beden ve ruh sağlığı iyi olan engelli bireyler toplum içerisinde daha çabuk kabul görür, saygınlığı artar, kendisinin ve ailesinin yaşam kalitesi yükselir, sorun teşkil eden birey olmaktan çıkar, topluma katkısı olan, üretken bir birey konumuna gelir.

Down Sendromlu Bireylerde Spor

Down sendromlu bireylerin motor gelişimlerinin geri olması, onların eğitimlerini, sosyal ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bireylerin kaba ve ince motor becerilerindeki gelişimin sağlanmış olması, günlük yaşamlarında bağımsız olmaları, sosyalleşmeleri açısından önem taşımaktadır. İnce

motor becerileri artan down sendromlu bireyler kişisel bakımlarını daha iyi yaparlar, akademik becerileri artar, düzenli beslenme alışkanlığına kavuşurlar, daha bağımsız hareket edecekleri için ailelerine olan ihtiyaçları azalmış olur(Altın, 2011).

Engelli olmayan bireyler normal büyüme ve gelişimlerini sürdürmek için günlük oyun aktivitelerine katılırlar. Ancak engelli bireyler ve özellikle zihinsel engelli bireyler yeterince spor ve oyun aktivitelerine katılamamaktadırlar. Birçok zihinsel engelli bireyin büyümesinin duraklaması yeteri kadar fiziksel aktivitelere katılmamasına bağlanmaktadır. Fiziksel etkinlik kaslarının güçlenmesi, kemikleşmenin artması, kalp ve karaciğer sağlığının korunması ve fonksiyonlarının yerine getirilmesi açısından önem arz etmektedir. Yapılan bir araştırmada yeterince fiziksel aktivitelere katılmayan engelli bireylerin iskelet sistemlerinin zayıf olduğu ve buna bağlı olarak kemik kırılmalarının olduğu belirtilmiştir(Özer, 2001). Bu bilgiler ışığında sporun engelli bireyler için bir ihtiyaç olduğunu söylemek mümkündür(Açak, 2017).

Down Sendromlu Bireylerde Sporun Yararları

Spor; Fiziksel uygunluğu artırır. Kilo kontrolüne yardımcı olur. Dayanıklılık, denge, koordinasyon, kuvvet ve esnekliği geliştirir. Hareket, işitme, görme ve dokunma algılarının gelişmesine katkı sağlar. Davranışsal tepkilerin uygun olmasını sağlar. Dikkat süresinde artış sağlar. Sosyal becerilerde olumlu etkileşmeye yol açar. Bireylerin toplumsal hayattadaha fazla görülmesine katkı sağlar. Öz güven duygusunu geliştirir. Aile yaşam memnuniyetini artırır. Ailenin kaygı düzeyini düşürür. Ailenin bireyle ilgili planlaması olumlu anlamda değişir. Bireyin akran ilişkilerinde olumlu gelişmeler sağlanır.

Down Sendromlu Bireyler İçin Spor Nasıl Olmalıdır

- Çocukların spor yapma süreleri günlük 1 saatten az olmamalı, yetişkinler ise haftada en az 150 dk fiziksel aktivite yapmalıdır. Fiziksel aktiviteler orta şiddette olmalı, aerobik ortamlar tercih edilmelidir.
- Aktivitelerin şiddeti aşamalı olarak arttırılmalı ve birey nefes nefese kalmamalıdır.
- Aktiviteler bireyin ilgisini çekmeli ve eğlenceli olmalıdır.
- Aktiviteler bireyin gelişim düzeyine ve yaşına göre uyarlanmış olmalıdır.
- Herhangi bir spor dalına yönelik çalışma yapılıyorsa o spor dalının kuralları mümkün olduğunca gerçeğe yakın olarak anlatılmalı ve gösterilmelidir. Örneğin uzun atlama kuralları,
- Down sendromlu bireye verilen komutlar sade ve anlaşılır olmalıdır ve aktivite boyunca ses tonu yükseltilmemelidir. Hedeflenen davranışların kazandırılması için uygun pekiştireçler kullanılmalıdır(Çok güzel atladın, aferin gibi),
- Bireylerin motivasyonunu olumsuz yönde etkileyecek davranışlardan kaçınılmalıdır. Gereğinden fazla yardımcı olmaya çalışmak gibi,

- Down sendromlu bireylerin dikkatleri dağınıktır. Bu nedenle spor aktiviteleri yaptırılırken dikkat dağınıklığına yol açabilecek kalabalık ortamlardan ve çevreden kaçınılmalıdır.
- Toplumun desteği sağlanmalıdır. Mümkün oldukça down sendromlu bireylere özel spor ortamları sağlanmalı ve bu ortamlara erişimde sıkıntı yaşanmamalıdır.
- Spor etkinlikleri, ritmik hareketlerden oluşmalıdır. Hareketler koşma, sıçrama, hoplama gibi geniş kas gruplarını içermelidir.

Down sendromlu Bireyler için Önerilen Aktiviteler

Yüzme, yürüme, bisiklete binme, masatenisi, badminton, sallanma ve yoga hareketlerinin yanında sosyal içerikli aktiviteler de yaptırılmalıdır. Bu aktiviteleri şöyle sıralayabiliriz. Arkadaşlarla yapılan etkinlikler günlük aktivite programına eklenmelidir. Dans, merdiven inip çıkma, bahçe işleri, doğa gezileri, kamplar, uçurtma uçurma, kış aylarında kardan adam yapma, hamak veya salıncakta sallanma, sek sek oyunu, denge tahtası üzerinde aktiviteler tercih edilmelidir.

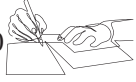
Aktiviteler yaptırılırken dikkat edilecek hususlar

Down sendromlu bireyler zihinsel engelli olduklarından bu bireylere kendisine ve arkadaşına zarar verebilecek temaslı spor aktiviteleri yaptırılmamalıdır (Futbol, basketbol, hentbol, güreş, boks, taekwondo, judo, karate vb.).

- Down sendromlu bireylerin eklemeleri gevşektir bu nedenle aşırı esneklik egzersizlerinden kaçınılmalıdır.
- Konjenital kalp hastalığı olan down sendromlu bireylerde spor aktiviteleri planlanırken dikkatli olunmalıdır.
- Aktiviteler bireyi çok yormamalı. Sık sık dinlenme araları verilmelidir.
- Her bireyin farklı bir fiziksel özelliği vardır. Bu nedenle her bireye farklı yüklenmeler yapılmalıdır. Ayrıca yaş grupları da dikkate alınmalıdır.
- Eğlenceli aktiviteler seçilmelidir. Oyun materyalleri çok kullanımı basit olmalıdır.
- Bireylerin dikkatini çekecek renkli oyun malzemeleri seçilmelidir. Oyun malzemeleri bireyler için tehlike arz etmemelidir.

Sporun Down Sendromlu Bireylerin Toplumsal Hayatı Üzerine Etkisi

Down sendromlu bireyler neşeli, sevimli tavırlarından dolayı toplum tarafından çok sevilmetedirler. Karşısındakilerin yaşı ne olursa olsun onlarla hemen yakınlık kurabilmektedirler. Buna karşın inatçı yapabileceği bir işi başkasına yaptırmaya eğilim gösteren bireylerdir. Eğitsel, psikolojik ve sosyal tedbirler alınmadığı takdirde bu bireylerin sosyal yaşama entegrasyonu zor olmaktadır. Spor etkinlikleri sayesinde toplumla iç içe olan down sendromlu bireyler ev ortamındaki monoton yaşamlarından kurtulmuş olup, hastalıklarından uzak güçlü bir fiziğe sahip olurlar. Spor etkinlikleri bu bireylerin toplumla

olan sosyal uyumunu güçlendirmektedir. Down sendromlu bireylerin yaşadıkları sosyal sorunların bir kısmı toplumdaki kişilerin bu çocuklara yönelik tutum ve davranışlarıyla ilgiliyken, bir kısmı da bu çocukların geçmişte kendilerinden beklenen davranışları yerine getirmedeki başarısızlıkla ilgili olduğu söylenebilir. Uygun spor ortamları sağlandığında down sendromlu bireyler toplumla uyumlu ilişkiler kurabileceklerdir

Sonuç

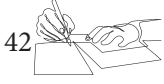
Büyüme aşamasındaki tüm bireyler normal büyüme ve gelişimlerini sürdürmek için günlük oyun aktivitelerine katılırlar, ancak engelli bireyler gerek fiziksel gerekse zihinsel özelliklerinden dolayı yeterince spor aktivitelerine katılamamaktadırlar. Yeterince fiziksel aktivitelere katılamayan engelli bireylerin büyümesi yavaşlamakta hatta durmaktadır. Fiziksel etkinliklere katılan engelli bireylerin kasları daha güçlü, fiziksel görünüşleri daha düzgün olacaktır. Buna karşın yeterince fiziksel aktivitelere katılmayan engelli bireylerin iskelet sistemleri daha zayıf olur. Bu nedenle kemik kırılmaları görülebilmektedir (Özer, 2001). Down sendromlu bireylerin özellikle motor gelişimlerinin akranlarına göre geri olması, onların bazı fiziksel özelliklerinin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bireylerin fiziksel özelliklerinin gelişmiş olması, ince ve kaba motor becerilerindeki gelişimin sağlanmış olması günlük yaşam becerilerini yerine getirmede kolaylık sağlayacaktır. Spor aktiviteleri sayesinde İnce motor becerileri artan down sendromlu bireyler kişisel ihtiyaçlarını yerine getirmede zorluk çekmedikleri gibi, akademik becerilerini yerine getirmekte zorlanmazlar, daha bağımsız hareket ederler, düzenli beslenme alışkanlığına kavuşurlar, böylece ailelerine ve başkalarına olan ihtiyaçları azalmış olur (Altın, 2011).

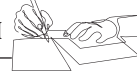
Sonuç olarak sporun genelde tüm engelli bireyler özelde down sendromlu bireyler için bir ihtiyaç olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynaklar

1. Açıkalp, M., (2017) Sporda Yeni Yaklaşımlar, İlksan Matbaası, Ankara
2. Açıkalp, M., & Karademir, T. (2011). İştah engelli öğrencilerin Benlik saygılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2).
3. Akçalar SÖ. Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmesine Sporun Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007.
4. Altın, E. (2011). Down Sendromlu Çocuklarda İnce Motor Beceri Gelişimi ve Eğitimin Etkisi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Pediatrik Temel Bilimler Anabilim Dalı, Gelişim Nörolojisi Programı, İstanbul.
5. Batu, E. S. (2011). 0-6 Yaş Arası Down Sendromlu Çocuklar Ve Gelişimleri. Ankara: Kök Yayıncılık.
6. Dernekbaş S. Zihinsel Engelliler İçin Matbaa Eğitim Programının Oluşturulması. Fen Bilimleri Enstitüsü, Matbaa Eğitimi Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2010.
7. Dinçer, N, Bozdam, A, Yetkin, T (2015). Bedensel Engelli Badmintoncularda Benlik Saygısının İncelenmesi. *The Journal Of Academic Social Sciences*, 16(16), 157-157., Doi: 10.16992/ASOS.802 (Yayın No: 2145708).

8. İlkim, M., Kalaycı, M.C. Gündoğdu C., Güleroglu F.,(2018), Down Sendromlu Çocuklarda Sportif Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum Ve Beceri Düzeyinin İncelenmesi, INIJOS, Volume/Cilt 7, Number/Sayı 1
9. İlhan, L. (2008), "Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi Ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi" Kastamonu Eğitim Dergisi, 16(1), ss. 315-324.
10. Jones, KL (1988) Down syndrome. In: Smith's recognisable patterns of human malformation. Saunders, Philadelphia, p 10-15
11. Kaplan, Y., & Çetinkaya, G. (2014). Spor yoluyla toplumsallaşma-yeniden toplumsallaşma süreci. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2(Special Issue 2), 120-125.
12. Karataş Ö., Karataş Ö. E. (2017). Ortopedik Engellilerin Kamu ve Özel Sektördeki İstihdamının İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Ortopedi Travmatoloji ve Spor Hekimliği Dergisi*. Sayı:9. 31-41.
13. Karataş Ö, Yücel A.S, Karadağ T, Karakaya Y.E. (2011). Malatya'da Sporun Yaygınlaştırılması Açısından Spor Tesislerinin Yeterlilik Düzeyinin İncelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal Of Sport Sciences*. 22 (4), 154-163.
14. Kurt, O. (2012). Özel Gereksinimli Bireyler ve Bakım Hizmetleri (ed. Tekin İftar, E.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını
15. MEB, (2010). Okullarımızda Neden Nasıl Niçin Kaynaştırma, Özel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara: Aygöl Matbaası
16. Özdemir, M, Kaldırımçı, M, İlkim M, Dinçer N, Mızrak O. (2014). 28 Hafta Süren Fiziksel Egzersizin 11-14 Yaş Aralığındaki Down Sendromlu Özel Öğretim Öğrencilerinin Reaksiyon Zamanları Üzerine Etkisi, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Erzurum Cilt: 16 Sayı : 4 Sayfa: 9-17.
17. Özer, D. (2001). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Ankara: Nobel Yayınları.
18. Özsoy Y, Özyürek M, Eripek S. Özel Eğitime Giriş. 1st ed. Ankara: Karatepe Publication; 1989. p.173-204.
19. Şenlik, Z. A., Murat, K. U. L., Karataş, İ., & Mülhim, M. A. (2017). Beden eğitimi ve spor dersinin down sendromlu çocukların ruhsal uyum düzeylerine etkisi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 263-282.
20. Turan, A. (2002). Sevgi Dili Konuşan Çocuklar. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
21. T.C. Başbakanlık Araştırma Kurumu, Zihinsel Özürlü Bir Çocuğum Var, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1995.
22. Yaman, Çetin (2005-2006), „Engellilerde Spor Ders Notları“, Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Sakarya.

ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN REKREATİF ETKİNLİKLERE KATILIMI VE SOSYALLEŞMELERİ

Mehmet ILKIM¹

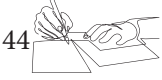
Giriş

Engellilik, yetersizliklerden dolayıyaşa, cinsiyete ve çevresel faktörlere bağlı olarak kişilerde beklenen rollerin yerine getirilememesi durumudur. Gelişmiş sağlık koşullarına rağmen günümüz dünyasında engelli bireylerin sayısı küçümsemeyecek kadar fazladır.

Engelli bireylerin sorunları insanlığın varoluşuyla beraber ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar sadece engelli bireyi değil başta ailesini, yakın çevresini ve toplumun yapısını yakından ilgilendirmektedir(Pehlivanoğlu, 2012).Tüm bireylerin eğitiminde olduğu gibi engelli bireylerin eğitiminde de hedeflenen; bu bireylerin ilerleyen yaşlarında başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürebilmeleri,kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılamaları ve onlar için gerekli olan toplumsal bütünleşmenin sağlanmasıdır. Zihinsel engelli bireylerin farklı ortamlarda yaşamlarını sürdürmeleri ciddi bir şekilde hayata hazırlanmalarını gerektirir.Ülkemizde de sporun gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşması için toplumun spora ilişkin beklenti ve ihtiyaçlarının belli bir politika çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. (Karataş ve ark.,2011) Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin eğitiminde hedeflenen en üst seviye onların bağımsız yaşam becerilerini geliştirmektir(Eripek,1996).Zihinsel engelli bireylerin günlük yaşam aktivitelerini yerine getirebilmeleri, topluma katılımları ve başkalarına bağımlı olmadan hareket edebilmeleri çok önemlidir. Zihinsel engelli bireyler bu anlamda engelli olmayan bireylere göre daha fazla duygusal sorunlar yaşarlar ve daha fazla problem davranış sergilerler(Brannon, 1999).Zihinsel engelli bireylerin de akranları gibi bir takım ihtiyaçları vardır. Sevmek, sevilme, gezmek, oynamak, eğlenmek, başarılı olmak gibi sosyal, biyolojik ve fiziksel ihtiyaçlara sahipler. Kendilerine güvenleri olmadığından grup etkinliklerinde lider olmayı sevmezler, geri planda kalıp başkalarına uymayı tercih ederler(Short, 1995).Zihinsel engelli bireyler gerek aile içi ilişkilerinde gerekse toplumsal hayatta sahip oldukları özelliklerinden dolayı fazla sorumluluk alamazlar. Bu nedenle rekreasyonel faaliyetlere katılmak için uygun vakitleri bulunmaktadır. Bu bireylerin toplumla bütünleşmeleri, sosyalleşmeleri rekreasyon faaliyetlerine katılmalarıyla doğru orantılıdır. Zihinsel engelli bireylerin aileleri çocuklarını rekreasyonel faaliyetlere yönlendirerek onlarınpsikolojik, ruhsal ve fizyolojik gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

Zihinsel Engellilik

Doğum öncesinde, doğum anında ve doğum sonrasında oluşan sebepler-
1- Dr.Öğr.Üyesi:İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

den dolayı zeka fonksiyonlarında kaybın oluşması ve buna bağlı olarak bireylerde beklenen davranışların sergilenememe durumudur. Başka bir ifadeye göre çeşitli nedenlerden dolayı yeti kaybının oluşması, zihinsel işlevlerinde sınırlılıkların oluşması ve bireylerin akranlarına göre aynı davranışları sergileyememe durumudur. Zihinsel engelli bireyler başkalarının sergilediği davranışları istenilen şekilde yorumlamakta zorlanırlar, kendilerinden beklenen sosyal davranışları sergileyemezler.

Zeka Engelinin Düzeyleri

Zihinsel engellilik hafif,orta ve ağır engelli olarak sınıflandırılmaktadır. Hafif derecede zihinsel engelliliğe sahip olan bireyler yapılan sınıflandırmaya göre eğitilebilir zihinsel engelli bireyler olarak isimlendirilmektedir. Bu bireyler tüm zihinsel engelli bireylerin yaklaşık olarak %85'ni oluşturmaktadır.

Hafif zihinsel engelli olarak tespit edilen bireylerin zeka seviyesi normalin altında olduğundan bu bireyler normal okul programlarından tam olarak yararlanamamaktadırlar Bu bireylerin mesleki yeterlilik kazanabilmeleri için ilköğretim düzeyinde kısmen veya tamamen destek almaları gerekmektedir. Öz bakımlarını genellikle kendileri yapmaktadırlar.

Orta derecede zihinsel engelli olan bireyler yapılan sınıflandırmaya göre öğretilir zihinsel engelli bireyler grubuna girmektedirler.Bu bireyler okul döneminde her türlü eğitimden yararlanabilirler. Öğrenmeleri yavaş olduğundan normal akranlarının gerisindedirler. Ayrıca sınırlı öğrenme kapasitesine sahiptirler(beyazegitim, 2010).

Ağır derecede zihinsel engelli olan bireylerin sözel iletişimleri oldukça zayıftır. Motor becerileri ortalamanın çok altındadır.Öz bakımlarını yerine getiremezler hayatları boyunca başkasına bağımlıdır.Genellikle birden fazla hastalıkları vardır. Çok azı eğitimle birlikte basit işleri kontrol altında yapabilmektedirler. Bu bireyler kendilerini çoğu zaman bir sözcükle ifade ederler(-beyazegitim, 2010).

Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri

Zihinsel engelli bireyler normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı aşamalardan geçmelerine rağmen gelişimsel olarak daha geride kalırlar. Konuşmaları, fiziksel gelişmeleri, hareketleri daha yavaştır. Güç, denge ve dayanıklılıkları daha zayıftır. Zihinsel engelli bireylerin en büyük özellikleri zihinsel davranışlarındaki farklılıklarıdır.Öğrenme süreçleri ve basamakları tüm bireyler için aynı olmasına rağmen zihinsel engelli bireyler daha yavaş ve daha zor öğrenirler. Buna karşın zor öğrendiklerini kolay unuturlar. Hafıza dikkat ve odaklanma süreleri çok kısa ve yetersizdir. Sürekli uyarılmaya ihtiyaç duyarlar. Somut kavramları sık tekrarlarla zor öğrenirler, soyut kavramları ise çok fazla bilemezler, Genelleme yapamazlar, öğrendiklerini karşıdaki birine aktarmada zorluk çekerler. Genel ortama uygun davranış sergileyemezler Hafif zihinsel engelli olan bireyler genellikle sosyal hayat bakımından zorluklar çekmezler ancak orta dereceli ve ağır zihinsel engelli bireyler sosyal hayatın içinde bek bulunmazlar(Çağlar, 1974).Okul programına devam eden zihinsel

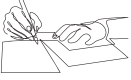
engelli bireyler genel anlamda sporda akademik alanlara göre daha başarılıdır. Beden eğitimi derslerine ilgileri fazladır(Bruininks, 1990).

Zihinsel Engelli Bireylerde Spor

Engelli bireyler için spor; yarışmadan daha çokrehabilite ve tedavi amaçlı olarak kullanılmaktadır(Özer, 2001, Dinçer, 2015). Son yıllarda sporun engelli bireyler üzerindeki olumlu etkilerine bakıldığında bu bireylerin spor yapma ihtiyaçlarını karşılamak için ilgilerine becerilerine ve yeteneklerine yönelik oyunlarla çalışma programları hazırlanmaktadır(Özdemir,2014, Greydanus,2010). Zihinsel engelli bireyler genel anlamda toplumun beklentileri doğrultusunda performans sergileyemezler; bu nedenle yaşadıkları çevreye uyum göstermede zorlanırlar. Ancak zihinsel engelli bireylere göre planlanmış fizik egzersizleri ve spor programları bu bireylerin mutlu olmasına ve çevreye uyum sağlamalarına dolayısıyla sosyalleşmelerine yardımcı olur(-Kınalı, 2003).Zihinsel engelli bireylerin bağışıklık sistemleri zayıftır,Fiziksel aktiviteler 0-21 yaş arasındaki zihinsel engelli bireylerin kas büyümesini, kemikleşmenin sağlanmasını, kalp ve karaciğer gibi iç organların fonksiyonlarının yerine getirilmesi için gerekli görülmektedir.Yapılan araştırmalar fiziksel aktivitelere katılan zihinsel engelli bireylerin kemiklerinin daha geniş olduğunu ve mineralizasyonun yüksek olduğunu gösterirken, yeteri kadar fiziksel aktivitelere katılamayan bireylerde hareketsizliğe bağlı olarak kemikleşme minerilizasyonunun azaldığınıve kemiklerin daha kolay kırıldığını göstermektedir.Günlük oyun ve fiziksel aktivitelere katılmayan bireyler normal büyüme ve gelişimlerini sağlayamadıkları için zayıf bir iskelet sistemine sahip olurlar. Birçok ağır engelli bireyin gelişiminin ve büyümesinin durması yeteri kadar fiziksel aktivitelere katılmamasına bağlanmaktadır(Özer, 2001).

Rekreasyon ve Zihinsel Engelli Bireyler

Rekreasyon, (recreation) sözü Latince dilimize geçmiş olup tanımı creo, creare sözcüklerine dayanır.(Elkin, 1995) Rekreasyon, bireylerin kendilerine göre çalışma saatlerinin dışında oluşan serbest zamanlarında gerçekleştirdikleri faaliyetleri ifade etmektedir.İnsanlar, Farklı zamanlarda ve farklı dönemlerde çok yoğun olabilirler. Bu dönemlerde oluşan serbest zamanlarında bulunduğu mekandan uzaklaşmak, dinlenmek hava değişimleri yaşamak, gezmek, birliktelik sağlamak, heyecan hissi yaşamak gibi farklı amaçlarla ev ortamında ya da ev ortamı dışında açık veya kapalı mekanlarda şehir içi ve şehir dışındaki aktivitelere katılmaktadırlar. Rekreasyonun tanımı, farklı zamanlarda ilgi alanları ve istekler dikkate alınarak yapıldığı için kesin bir kalıba konulmamıştır. Bununla birlikte günlük, haftalık, yıllık tatil günlerinde ve izinlerde farklı alanlarda yapılmakta olan, insanların farklı hedef ve istekleri doğrultusunda önem kazanan, hiç bir maddi kazanç hedeflenmeyen, ve çeşitliliği bulunan etkinlikleri kapsar.(Karaküçük, 2005)Zihinsel engelli bireylerin sorumlulukları ya yoktur ya da çok azdır. Çoğu zihinsel engelli birey yaşamı boyunca ailesine ya da yakınlarına bağlıdır ve herhangi bir etkinliğe katılmamaktadırlar. Genel anlamda ev ortamında ailesine bağlı bir yaşam sürdürmektedirler. Zihinsel engelli bireylerin de akranları kadar gezme, oynama ve farklı yerlerde zaman geçirme hakları vardır. Yeterince sosyal ortamlarda bu-

lunmayan ve etkinliklere katılmayan engelli bireylerin ev ortamında sağlıklı ve stresli bir yaşamları bulunmaktadır. Bu durum evdeki diğer bireylerin de yaşantısını olumsuz yönde etkilemektedir. Ailenin tüm fertlerinin yaşantısı engelli bireye göre şekillenmektedir. Bu nedenle zihinsel engellibireylerin sık sık rekreasyonel etkinliklere katılması gerekmektedir. Bu etkinlikler aile ile birlikte olacağı gibi okulda öğretmenlerin kontrolünde arkadaşlarıyla da olabilir. Özellikle dış ortamda aile dışında yapılan rekreasyon faaliyetleri zihinsel engelli bireyler üzerinde daha olumlu etkiler bırakmaktadır. Rekreasyon bir işi her hangi bir ücret karşılığı değil, kişileri psikolojik doyuma ulaştırmak için yapılan etkinliklerdir. Bu açıklamalar ışığında rekreasyon; bireylerin hoşlandıkları ve onları mutlu eden bir olay olarak değerlendirilebilir. Bu amaçla zihinsel engelli bireyler rekreasyon faaliyetlerinin kaçınılmaz bir parçasıdır. İnsanlar rekreatif olarak hangi etkinliğin içerisinde bulunurlarsa bulunsunlar o etkinlikten zevk almalı ve etkinlik sonunda mutluluk duymalıdır. Bazı etkinliklerden bazı bireyler keyif alırken bazı etkinliklerden bazı bireyler çok sıkılabilir. Örneğin satranç etkinliği bazı bireylerin çok hoşuna giderken, bazı bireyler için de çok sıkıcı bir etkinlik olabilir. Bu nedenle rekreasyon etkinliği bireylerin hoşuna giden iradesi ve isteği ile katılım sağladığı etkinlikler olmalıdır. Hiç bir rekreasyon etkinliğine katılım zorunluluk gerektirmemelidir. Etkinliklere katılım sağlamayan bireylerin etkinlikler sonucunda herhangi bir yaşamsal kaybolmamalıdır. Rekreasyon etkinliklerine katılan bireylerin de etkinlikler sonucunda herhangi bir maddi kazanç sağlamaması gerekmektedir. Rekreasyon faaliyetleri zihinsel engelli bireylerin ilgi ve istekleri doğrultusunda olsa bile bu etkinliklerden sorumlu antrenör ve öğretmenler etkinliğin süresi ve şiddetine dikkat etmelidir. Çünkü zihinsel engelli bireylerin dikkat ve odaklanma süreleri çok kısadır. Bu amaçla gerek zihinsel engelli bireyin ailesi olsun gerekse bireylerden sorumlu eğitimciler olsun etkinliklerin bireyler açısından zevkli geçmesini sağlamalıdır. Çok yorucu etkinliklerden kaçınılmalıdır. Özellikle zihinsel engelli bireylerin sorumluluğunu alan eğitimciler engelli bireylerin ilgi alanlarını takip etmelidirler ve etkinlik detaylarını buna göre düzenlemelidirler.

Zihinsel Engelli Bireylerde Rekreasyonun faydaları

Rekreasyon etkinlikleri basit olduğu gibi karmaşık, aktif, pasif, yararlı ve zararlı olabilmektedir. Gurupla beraber gerçekleştirilen rekreasyon faaliyetleri zihinsel engelli bireyin sosyalleşmesini sağlarken fiziksel ve psikolojik gelişimine de katkı sağlar.

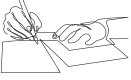
Rekreasyon etkinlikleri bireye kişilik kazandırdığı gibi, çevresindeki uyarılara cevap vermesini sağlar. Kişiye iyi karakter kazandırır (Açıkkada, 1990). Psikiyatrlar genel anlamda rekreasyon etkinliklerinin zihinsel hastalıkları önlemede belirleyici olduğunu ifade etmektedirler. (Kraus, 1977) Bu nedenle zihinsel engelli bireylerde psikolojik sağlığın korunması çok önemlidir. İnsan fiziki zaman zaman değişimler yaşar, vücut organlarının sağlıklı gelişmesi için uygun fiziksel aktivitelere ihtiyacı vardır. Fiziksel aktiviteyle birlikte sadece kalp ve akciğer gibi iç organlar değil kemik ve kaslar da güçlenir. Birey güçlü bir iskelete sahip olur. Düzenli fiziksel aktiviteler bireylerin kilo almasını ve yüksek tansiyona ulaşmasını önler.

Şekil 1: Engelli bireyler ve rekreatif etkinlikler

Gerek bireysel gerekse grupla yapılan etkinlikler bireylerde sağlıklı duyguların gelişmesini sağlar, Bir çok aktivite bireylerin enerjisinin dışarı çıkmasını sağlayacağı için vücudun rahatlamasına yol açacaktır. Bazı bireyler de yorgunluk gibi çeşitli bahanelerle rekreasyon etkinliklerine katılmak istemezler. Aktif olarak fiziksel aktivitelere katılım sağlayan bireylerin temel yetenekleri gelişmektedir. Katılım sonucu bireyde mutluluk oluşur ve fiziksel kapasitesinde artış sağlanır (Butler, 1968).

Fiziksel aktivitelere katılım sağlayan engelli bireylerin zamanla engellilikleriyle başa çıktıkları görülmektedir. Ayrıca kas-sinir sistemi ile vücudun fizyolojik ve zihinsel gelişimi de sağlanmış olur. Bulunduğu ortamın dışına çıkma, farklı bir etkinliğin içinde bulunmak engelli bireyleri heyecanlandırır. Spor aktivitelerine katılmanın zihinsel engelli bireylerin sosyal, motor, psikolojik gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir. Aktiviteler planlanması yapılırken sadece spor müsabakalarına katılmaya yönelik olmamalı, ağırlıklı olarak rekreasyon aktivitelerine katılmaya yönelik olmalıdır (Dönmez, 1999). Rekreasyon etkinliklerine katılan birey ruhsal olarak daha sağlıklı bir görüntü sergileyecektir. Bu durum bireyden sorumlu olan ailesine de olumlu yansıtacaktır.

Şekil 2: Zihinsel engelli bireyler ve rekreatif etkinlikler

Sportif etkinliklere katılım sağlıklı yaşamın en önemli faktörlerinden biri olarak kabul edilir. Sportif etkinliklere katılım çeşitli şekillerde fonksiyon kaybına uğramış engelli bireylerin fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal yönü olumlu anlamda gelişme gösterir. Fiziksel aktivitelerin olumlu etkisi engelli bireyin kendisine, ailesine, iş ve sosyal çevresine doğrudan yansımaktadır (Erkal, 1992). Sportif etkinliklere katılmayla beraber engelli bireyler fiziksel ve ruhsal açıdan gelişim sağlarlar, toplumla bütünleşmeleri ve kaynaşmaları daha kolaylaşmış olur (Gür, 2001). Engelli bireyin engel türü ve derecesi ne olursa olsun hareket etme, egzersiz yapma ve fiziksel aktivitelere katılım bireye mutluluk verir. Hareket etme sonucunda duyulan haz bireyin eğlenmesine sebep olmakta birlikte yaşama motivasyonunu artırmaktadır (Eichsteadt, 1995).

Sosyalleşme

Sosyalleşme; karşılıklı etkileşim süreci olmakla beraber, belirli bir grubun veya toplumun yaşam tarzının öğrenilmesidir. Öğrenme sürecinde, toplumda zamanla kalıplaşmış davranışlar birey tarafından kişiselleştirilir ve sonunda birey gruba veya topluma has bir kimlik ortaya çıkarır. Sosyalleşme sürecinde birey kişisel farklılıklar gösterse de genel davranış ve yaşayış biçimi olarak bulunduğu toplumun yapısına uygun olarak hareket eder (Şahan, 2007). Sosyalleşme sürecinde bireyler toplumda nasıl davranacaklarını, nasıl hareket edeceklerini öğrenirler. Toplumun bireyden beklentileri grup veya mahalle kültürü kapsamında şekillenmiştir. Bu beklentilerin altında ya da toplumun kendilerine yüklemiş olduğu rollerin dışında davranışlar sergileyen bireyler ait oldukları toplum tarafından farklı değerlendirilmektedir. Sosyalleşme sürecinde birey ait olduğu toplum ile bütünleşir ve toplumun bir parçası haline gelir. Sosyalleşme bulunduğu çevrede olması gereken bir şekilde gerçekleşir.

şirse birey, sosyal normları, değer tanımlamalarını, davranış biçimlerini ve en önemlisi sosyal ve kültürel çevresindeki kabul görülmüş rolleri benimseyecektir. Toplumun aksine ve normları doğrultusunda hareket etmeyen kişi bireyselleşme kapsamında kalmış olur. Bu sebeple toplumsallaşma süreçleri içeriksel özelliklerine, yani; bireyin sosyal bağlılık, bir gruba ait olma ve gruba uyum sağlama durumlarına göre birbirinden çok farklı işleyebilmektedir; Zihinsel engelli bireyler genel anlamda toplumun beklentilerinin altında davranış sergiledikleri için sosyalleşmede ve toplumun bir üyesi olmakta zorluk çekerler. Zihinsel engelli bireylerin de toplumun bir parçası olmaları, sosyalleşmeleri ve üretken bir yapıya bürünmeleri toplumdaki diğer bireylerin öncelikli sorumluluğunda olmalıdır.

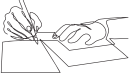
Zihinsel Engelli Bireylerin Rekreatyon Etkinliklerine Katılımı ve Sosyalleşmeleri

Bireyler doğaları gereği çevresiyle sürekli iletişim halindedirler, birbirleriyle olan iletişimlerinde sadece fizyolojik ihtiyaçlar karşılanmaz, kabul görme gibi sosyal ilişkiler de gelişir. Sosyalleşme zaman alır. Rekreatyon etkinlikleri zihinsel engelli bireylerin sosyalleşmesi için fırsat oluşturur. Rekreatyon etkinlikleri zihinsel engelli bireylere kalıcı davranışlar ve tutumlar kazandırır. Rekreatyon etkinlikleriyle kazanılan davranışlar bireyin bütün yaşamını etkiler. Sosyalleşme sürecinde bireyin ailesi ve arkadaşları belirleyici olur. Birey bu süreçte kendi kimliğine kavuşur. Bireyler sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için spor kulüplerinde, yöresel oyunlarda, çeşitli etkinliklerde arkadaşlıklar edinirler (Okuyucu, 2006). Zihinsel engelli bireyler de rekreatyon etkinliklerine katılarak farklı arkadaşlıklar edinirler ve sosyal hayatın içinde olurlar. Gelişmiş ülkelerde rekreatyon etkinliklerinin sosyal ilişkileri arttırdığı görülmektedir. Sağlıklı grupta yaşantısı için zihinsel engelli bireylere özgür hareket etme fırsatı verilmelidir. Rekreatyon etkinliklerine katılımın bireye sağladığı yararları şöyle sıralayabiliriz.

- Bireye yeni tecrübeler kazandırır,
- Zihinsel güçlerin kullanımı ve deneyimi artar,
- Bireylerin üretkenliği artar.
- Sağlıklı bireyler topluma kazandırılır
- Bireye kendini ifade etme olanağı tanınır,
- Arkadaşlık ilişkilerinin kurulması sağlanır.
- Bireylerde başarıma duygusu artar (Gedik, 1995).

Rekreatyonel Etkinliklerin Özellikleri

- Birçok araştırmacı rekreatyonu hedef ve katılım şekillerine göre farklı anlayışlar içinde ele alarak özelliklerine göre sıralamıştır. Bunlar;
- Rekreatyon etkinliklerine katılım isteğe bağlı olmalıdır. Gönüllü katılım sağlanmalıdır. Etkinliklere devam etme zorunluluğu olmamalıdır.

- Rekreasyon etkinlikleri belirlenmiş bir zaman dilimine sıkıştırılmamalıdır. Çünkü rekreasyon etkinliği boş zaman faaliyetidir.
- Rekreasyonelemler, yer ve zamanla sınırlı değildir. Her yerde uygulanabilir.
- Bireyin kendisini ifade etmesine imkan sağlayan, zevk ve neşe veren etkinlikler olmalıdır.
- Rekreasyon etkinlikleri toplumun ahlaki ve manevi değerlerine ters düşmemelidir.
- Rekreasyon etkinlikleri bireylerin vatandaşlık duygularını, psikolojik yapılarını, sağlıklarını ve kişilik özelliklerini geliştirir (Yörükoğlu, 1993, Karaküçük, 1997).
- Fiziksel egzersizler rekreasyon etkinliklerinin en önemli bölümünü oluşturur. Engelli ya da engelsiz bireyler için, rekreasyonel etkinliklerin yapıldığı yerler sosyalleşme ve uyum seviyesinin gelişimini desteklemek açısından imkanlar sunar (Ayvazoglu, 2006).
- Zihinsel engelli bireyler diğer alanlara göre rekreasyon etkinliklerinde daha başarılı ve daha çok keyif almaktadırlar. Bu etkinliklere düzenli katılan bireylerin topluma uyum düzeylerinde artış sağlanır.
- Zihinsel engelli bireyin etkinliklerde bireysel olarak tanınması ve hangi seviyede olduğunun bilinmesi önemlidir.
- Aynı seviyede olsalar bile aynı etkinlikte farklı beceriler sergilerler. Bunun için her bireye farklı program uygulanmalıdır.
- Ayrıca, son zamanlarda özel sektörde engelli bireylerin istihdamının artması (Karataş ve Karataş, 2017) engelli bireyler adına sevindiricidir.

Sonuç

Serbest zaman etkinliklerine katılım; bireylerin arkadaşlık ve dostluk bağlarını güçlendirmekte, sosyal ilişki ve etkileşimini arttırmaktadır. Ailesi ve arkadaşları ile birlikte olma, onlarla hoş vakit geçirme fırsatı tanımaktadır. Bireylerin içsel motivasyonlarının gelişmesine katkı sağlamaktadır (Caldweell, 2005). Rekreatif etkinliklere katılım özel bireylere problem çözme muhakeme etme fırsatları oluşturmaktadır. Bireyin günlük stres kaynakları ile başa çıkma kapasitesini arttırmakta, hayatına anlam katmakta ve onlara sosyal destek sağlamaktadır.

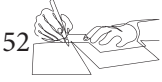
Rekreatif etkinlikler ve fiziksel aktivitelere katılım zihinsel engelli bireylerin fiziksel işlevselliğini artırır ve hareketsiz yaşamın birey üzerindeki olumsuzluklarını azaltır. Osteoporoz, obezite, romatizma, akciğer hastalıkları, diğer kronik hastalıklara karşı koruyucu önlem olabilmekte, kardiovasküler risk faktörü ve buna bağlı rahatsızlıkları azaltmaktadır (Lynn ve ark 2008). Yapılan araştırmalar fiziksel aktivitelere ve rekreatif etkinliklerine katılımın yaşla ilişkili olarak fiziksel engelliliği engelleyebileceğini belirtmişlerdir (Caldweell

2005). Fiziksel ve rekreatif etkinlikler sağlık ile ilgili problemlerin giderilmesinde etken bir rol üstlenerek, bireyin psikolojik olarak iyi olmasını sağlar. Ayrıca zihinsel engelli bireylerin pozitif ruh haline ve yaşam kalitelerine olumlu etki sağlar. Zihinsel engelli bireyler yaşamlarının büyük bir bölümünü başkasına bağımlı olarak sürdürmektedirler. Genellikle ailesine bağımlı bir yaşam sürdüren bireyler sadece kendileri değil sorumluluklarını üstlenen ailelerinin de yaşam tarzlarını etkilemektedirler. Rekreatif etkinliklere katılmayla birlikte monoton hayatlarından bir nebze kurtulan zihinsel engelli bireyler fiziksel ve zihinsel olarak daha sağlıklı bir görüntü sergilerler. Toplumun diğer bireyleri ile iletişim içerisinde olmaları bu bireylerin sosyalleşmesi açısından da önem arz etmektedir.

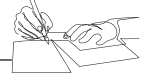
Sonuç olarak zihinsel engelli bireylerin ilgi ve istekleri de göz önünde bulundurularak rekreatif etkinliklere katılımları sağlanmalıdır. Katılımın sağlanmasında başta bireyin ailesi, yakın akrabaları, toplumun diğer bireyleri ve yerel yönetimler etkin sorumluluk almalıdır.

Kaynaklar

1. Açıkada, C. ve Ergen, (1990). Bilim ve Spor, Ankara.
2. Ayvazoglu, NR, Hyun-Kyoung OK, Francis M, 2006. Explaining physical activity in children with visual impairments: A Family Systems Approach, Exceptional Children; Winter, Vol. 72 Issue 2, p235 - 248, 14p.
3. Brannon GO, 1999. Project demonstrating excellence a social action project of: Counseling and Psychotherapy in Group Treatment With The Dually Diagnosed (Mental Retardation and Mental Illness-MR/MI). The Unpublished Phd Dissertation, The Union Institute Graduate School Cincinnati, Ohio.
4. Bruininks RH, Chvat M, 1990. Research on the motor proficiency of persons with mental retardation. Psychomotor therapy and adapted physical activity. Ed: Coppenolle H.V., Simons J., In Better Movement Proceeding of the 2nd International Symposium., s. 43-69, Belgium.
5. Butler, G. D, (1968), Introduction To Community Recreation. 4nd edition, McGraw-Hill Book Company, New York.
6. Caldwell L, (2005). Leisure and health: Why is leisure therapeutic?, British Journal of Guidance & Counselling, 33(1), 7-26.
7. Çağlar D. Geri Zekâlı Çocuklar ve Eğitimi, 1. Baskı. Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1974: 466.
8. Dinçer N., Bozdam, A., Yetkin, T., (2015) Bedensel Engelli Badmintoncularda Benlik Saygısının İncelenmesi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 16, s. 1-10
9. Dönmez B, 1999. Çağdaş toplum, yaşam ve özürölüler, 1. Özürölüler Şurası, Takav Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş, s: 286-308.
10. Elkin, F. (1995). Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaşması. (Çev. Nazife Güngör). Ankara: Gündoğan Yayınları.
11. Eripek, S., "Zihinsel Engelli Çocuklar", Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1996.

13. Eichsteadt, C.B.,&Lavay, B.W. (1995). Physical Activity forIndividualswith Metal RetardationCampaign, Illinois,47
14. Erkal M. (1992). Sosyolojik Açıdan Spor, İstanbul Kutsun Maatbası, 89.
15. Gedik, N, (1985), Gençliğin Boş Zamanları Değerlendirmesi Sorunları. Tüm Hemşireler Dergisi, 35.
16. Greydanus DE, Omar H, Pratt HD. TheAdolescentFemaleAthlete: CurrentConceptsandconundrums, Pediatr Clin North Am. 2010 Jun; 57(3):697-718.
17. Gür A. (2001). Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Sürecinde Sportif Etkinliklerin Rolü, TC Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı Yayınları. 16. Ankara
18. <https://www.beyazegitim.com/zihinsel-engel-nedir/> Erişim tarihi: 27.05.2010.
19. Karaküçük, S.(1997). Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme, Bağırhan Yayinevi, İkinci Baskı, Ankara.
20. Karaküçük, S. (2005). Rekreasyon, (6. Baskı) Ankara: Gazi Kitapevi.
21. Karataş Ö., Karataş Ö. E. (2017). Ortopedik Engellilerin Kamu ve Özel Sektördeki İstihdamının İncelenmesi. Uluslararası Hakemli Ortopedi Travmatoloji ve Spor Hekimliği Dergisi.Sayı:9. 31-41.
22. Karataş Ö, Yücel A.S, Karadağ T, Karakaya Y.E. (2011). Malatya'da Sporun Yaygınlaştırılması Açısından Spor Tesislerinin Yeterlilik Düzeyinin İncelenmesi. Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal Of Sport Sciences.22 (4), 154–163.
23. Kınalı, G. (2003). Zihin Engellilerde Beden - Resim - Müzik Eğitimi. Farklı Gelişen Çocuklar. (Ed: A. Kulaksızoğlu), İstanbul: Epsilon Yayınları,244.
24. Kraus, G. R. (1977), RecreationToday: Program Planning andLeadership. Second Edition, Goodyear Publishing Company, California, USA.
25. Lynn FC, Hunkin JL, Kato BS, Richards JB, Gardner JP, Surdulescu GL, Kimura M, Lu X,Tim D, Aviv A, (2008). Theassociationbetweenphysicalactivity in leisure time andleukocytetelomere length, Arch. Intern. Med., 168 (2), 154- 158.
26. Okuyucu, C, Ramazanoğlu, F.ve Tel, M. (2006). Teknolojik Gelişim ile Serbest Zaman Faaliyetleri İlişkisi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi,6(1),57-59.
27. Özer D.S. (2001)Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor.Nobel Yayın Dağıtım.Ankara.
28. Özdemir, M, Kaldırmacı, M, İlkin M, Dinçer N, Mızrak O. (2014).28 Hafta Süren Fiziksel Egzersizin11-14 Yaş Aralığındaki Down Sendromlu Özel Öğretim Öğrencilerinin Reaksiyon Zamanları Üzerine Etkisi, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Erzurum Cilt: 16 Sayı: 4 S: 9-17.
29. Pehlivanoglu, B. (2012). Turizm Yapılarında Engellilere Yönelik İç Mekan Tasarım Kriterleri, Engelsiz Turizm Sempozyumu, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, s. 6-18
30. Short FX, 1995. PhysicalFitness. AdaptedPhysicalEducationandsport. Ed: Winnick J.P., Human Kineticks, Champaign, Illinois, p. 459.
31. Şahan, H. (2007). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. Selçuk Üniversitesi, Yayımlanmış doktora tezi, Konya.
32. Yörükoğlu, A, (1993), Gençlik Çağı, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ VE SPOR

Dr. Zühal KILINÇ¹

Giriş

Çalışanlar örgüte bağlı olduğu sürece örgütün verimliliği artacaktır, rekabet avantajı elde edecek ve örgütün uzun vadede varlığını devam ettirmesinde doğrudan etki edecektir. Bu nedenle örgüt, çalışan bağlılığını oluşturacak faktörlerin doğru analiz edilmesi ve uygulanması adına çalışmalar yapılmalıdır. Her örgüt kendi içerisinde farklı dinamiklere sahiptir. Örgütün kendine ait bir dili, hikayeleri, kahramanları, sembolleri ve normları vardır. Kültürel örgüt yapısı ve insan faktörü arasında yakalanan uyum örgütün gelişimine ve devamlılığına büyük katkı sağlamaktadır (Türkkan,2017).

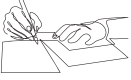
Örgüt kültürü çoğunlukla örgütü kuran kişi tarafından belirlenir. İlerleyen dönemlerde ise örgütün kültüründe değişikliklere gidilebilir. Görüleceği üzere örgüt kültürü örgütler açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu sebeple akademik olarak üzerinde yoğun araştırmalar yapılan bir konudur. Konu hakkında gerçekleştirilen çalışmalarda birçok kuram/sınıflandırma oluşturulmuştur. Dahası, örgüt kültürünün bir takım unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlar arasında dil, törenler, ritüeller, ayinler, semboller, hikâyeler, mitler, kahramanlar, paylaşılan değerler ve temel varsayımlar bulunmaktadır. Sahip olduğu özellikler örgütler için kültürü son derece önemli bir konu haline getirmektedir. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta örgüt kültürünü etkileyen faktörlerdir. Söz konusu faktörler arasında motivasyon, iletişim, örgütün beklentileri, ödüllendirme ve yasalar yer almaktadır (Uyar, 2017).

Bir örgüt içinde mevcut işgörenlerin yeni işe alınan işgörenlere kültür aktarımı ve uyum sağlama sürecine örgütsel sosyalleşme olarak tanımlanır. İşgörenin örgüte girmeden önceki tutumları, işgörenin işe girdikten sonra örgütün değerlerini öğrenmesi, kendi değerleri ile karşılaştırıp iklimleri gidermesi ve örgüte uyum sağlama amacıyla değişim göstermesi örgütsel sosyalleşmenin aşamalarıdır. Olumlu yönde gerçekleşecek değişim, örgüt için daha fazla verim, örgütsel bağlanma ve iş terki oranında azalma ile sonuçlanacaktır (Alamur, 2005).Bu bağlamda, örneğin, bir spor takımına katılan bireyler, bir takım hazırlık ve uyumlaştırma süreçleriyle sosyalleşerek, takım kültürüne uyum sağlamakta; takımın diğer üyeleriyle ilişki şekillerini ve neleri yapıp, neleri yapmamaları gerektiğini öğrenmektedir (Basım ve Argan, 2009).

Kültürün Tanımı

Kültür, üzerinde sıkça konuşulan ve insanlarla etkileşim halinde birlikte yaşayan bir kavram olması ile birlikte tanımının yapılması oldukça zordur.

1- Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

17. yüzyıldan önce cultura sözcüğü ekip-biçmek anlamında kullanılıyordu. Fransızca'da da aynı anlamda kullanılan bu sözcük, ilk kez Voltaire tarafından kullanılmıştır. Sözcük zekasının oluşumu, gelişimi ve geliştirilmesi anlamında kullanılmıştır. Sözcük buradan Almanca'ya geçmiş, 1793 tarihli bir Alman Dili Sözcüğünde "cultur" olarak kullanılmıştır. Daha sonradan "kültür" haline gelmiştir. Kültür, "insanın var ettikleri ya da doğaya kattıkları" olarak incele-nirse; kavram boyutunun ne kadar geniş olduğu daha açıkça görülmektedir (Bozkurt, 1972, Işık, 2010).

Kültür kelimesini Türk Dil Kurumu, "Tarihsel, toplumsal gelişim sü-re-ci içinde meydana getirilen bütün somut ve soyut değerler ile bu değerleri meydana getirmede ve sonraki nesillere aktarmada kullanılan, insanın doğal ve sosyal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlamıştır. Taylor kültürü "Bilginin, inancın, sanat ve ahlakın, örf ve adetlerin, hukukun ve ferdin mensubu bulunduğu toplum tarafından kazandırılmış olunan alışkanlıkların ve yeteneklerin oluş-turduğu karmaşık bir bütündür" şeklinde tanımlanmıştır (Hasanoğlu, 2004).

Genel olarak birçok tanımdan ortak biçimde çıkarılabilecek tanıma göre kültür, insanların dünyaya bakış açısını, olayları ve bireyleri algılama biçim-lerini belirlemektedir ve aynı topluluğa ait bireylerce paylaşılan, bir nesilden diğerine geçen tutum, davranış, değerlendirme, inanç ve yaşam biçimlerini yorumlamayı sağlayan bir olgu olarak tanımlanabilir (Yaman 2009).

Örgütün Tanımı

Örgüt, iş bölümü yapılarak, bir otorite ve sorumluluk hiyerarşisi içinde, ortak ve açık bir amacın hayata geçirilmesi için bir takım insan faaliyetlerinin mantıklı bir biçimde organize edilmesi olarak tanımlanabilir (Kök ve Özcan, 2012:114). TDK Örgüt kavramını, "ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik, teşekkül, teşkilat" olarak açıklamaktadır.

Güçlü (2003) örgütü geniş anlamıyla, "belirli amaçlar doğrultusunda ki-şilerin çabalarının eşgüdümlediği bir yönetim işlevi; amaç, insan, teknoloji boyutlarının etkileştiği bir sistem; kişiliğini belirleyen ve kendine özgü bir kültürü olan; işleri, mevkileri, çalışanları ve aralarındaki yetki ve iletişim iliş-kilerini gösteren bir yapı" olarak ifade etmiştir.

Ağaoğlu'na göre (2004: 3) örgütlerin, insan yaşamında vazgeçilmez önemleri vardır. Çünkü insanların amaçlarını gerçekleştirmeyi hedef edinen örgütleri gelişigüzel bir şekilde bir araya gelmiş diğer gruplardan ayırt etmek gerekir. Bu sebeple bir örgütten söz edebilmek için; ortak bir amaç, birden fazla birey ve örgüt üyelerinin örgüt amaçlarını önemli görüp bunun için çaba göstermeye istekli olmaları gerekmektedir.

Örgüt Kültürü Kavramı ve Tanımı

Örgüt kültürü kavramı yaklaşık otuz yıl önce yönetim literatüründe yer almaya başlamış ve günümüzde oldukça popüler olan ve üzerinde çok fazla

araştırma yapılan bir kavram haline gelmiştir. Bu ilginin nedenleri arasında kavramın hem sosyolojik, hem antropolojik hem de psikolojik boyutlarının olması; diğer bir deyişle çok yönlü ve karmaşık bir ilişkiler bütünü olması sayılabilir (Kabakçı 2007).

Örgütler, girdileri ve çıktıları olan ve kendine has kültürleri olan sistemlerdir. Her toplumun nasıl ki kendine özgü bir kültürü varsa, örgütlerin de kendine özgü kültürleri vardır. Örgütün kendisi tarafından oluşturulan bu kültür, örgüt çalışanlarının davranışlarına önemli ölçüde etki yapar (Çelik, 2012).

Örgüt kültürüyle ilgili tek bir tanım yapmak imkansızdır. Örgüt kültürünün ortaya çıkışından bu yana çeşitli değişiklikler olmuştur. Örgüt kültürüne ilişkin ilk tanımlamalarda örgüt kültürünün ana öğeleri üzerinde durulmuş, kültürel değerler ve sosyalleşme süreci gibi hususlar ön planda tutulmuştur. Günümüzde örgüt kültürü tanımlamalarında da aynı olgulara yer verilmekle birlikte konuya daha geniş bakılarak sembolleştirme olgusu ön plana çıkmaktadır (Türk, 2007).

Örgüt kültürü, çalışanların risk alma konusundaki cesaretlerini, fikirlerini ifade edebilmelerini, yenilik yapmalarını, takım çalışmasına yönelik olmalarını, çatışma ve rekabet içinde çalışmalarını ve kararlılıklarını etkilemektedir (Göral, 2014).

Buraya kadar yapılan örgüt kültürü tanımlarından yola çıkarak, örgüt kültürünün;

- Bir lider sayesinde ortaya çıktığını,
- Örgüt üyelerinin paylaştığı değerler, inançlar ve normlar sayesinde bütünleştirici bir kavram olduğunu,
- Örgütteki işlerin yürütme biçimini doğrudan etkilediğini,
- Örgüte bir kişilik kazandırarak diğer örgütlerden ayırdığını,
- Toplumsal kültürün bir alt kültürü olduğunu,
- Örgütsel başarıyı doğrudan etkilediğini,
- ifade etmek mümkündür.

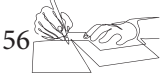
Örgüt Kültürünün Öğeleri

Örgüt kültürü, bir

Değerler

Değerler, toplumu oluşturan bireylerin, grupların ve toplumların tüm yaşam alanlarındaki çabalar ile ortaya konan yapıtların, geliştirilen sosyal düzenlerin ve müesseselerin tümünün oluşturduğu ortak değer ve bir ulusun düşünsel yaşantısının simgesidir (Karakışla, 2009).

Örgütsel değerler, ulaşılmak istenen amaçlarla ilgili soyut kavramlardır. Bu yönüyle değerler, örgüte kimlik kazandırma işlevine sahiptir. Başka bir ifadeyle değerler, örgüt sistemi içerisinde tutum, davranış, faaliyet ve nesnelerin derecesini belirleyen standartlardır. Dolayısıyla örgütsel yapı ve politikalarla

ilgili değerler söz konusu olabilir (Güney, 2015).

Büyük ölçüde bir örgütün değerlerini işi yapma, işe bağlılık ve olaylar ile olgulara karşı yaklaşımlarından oluşmaktadır. Bu konudaki kalıcılık ve süreklilik, örgütün değerlerinin ne denli yerleşik olup olmadığı konusunda da fikir vermektedir. İlkelerin örgütler nazarında oluşturduğu model, zaman içerisinde örgütün işleyişi hakkında fikir vermekte, bu şekilde de olumlu ya da olumsuz olarak örgütlerin kültürel yapısına dair bir fikir edinilebilmektedir. Değerler örgütteki anlayışın temel dinamiklerini oluşturarak hem grup dışındaki uyum hem de grup içinde entegrasyon sorunlarında çözüm olarak kullanılmaktadır (Kutaniş, 2006).

Değerlere spor örgütünden örnek vermek istersek;

A Milli Futbol Takımı Değerleri

- Bilimsellik
- Kazanan tavır sergilemek
- Sevgi ve saygı
- Yaptığı işten haz almak
- Doğru işi yapmak
- Güler yüzlü disiplin
- Yaratıcılık
- Fair play
- Yüksek ekip ruhu ve biz bilinci
- Sürekli gelişmek ve araştırmacılık (Biçer, 2008).

Varsayımlar

İnsanların dış çevreleri ile ilişkilerinde keşfettikleri sorun çözme ve ihtiyaç karşılama biçimleri göreceli olarak uzun zaman dilimleri içinde geçerliliği kanıtlanan, çevreyle ilişki kurmanın tek doğal biçimi olarak kabul edilir ve böylece varsayımlar oluşur. Varsayımlar zaman içerisinde bilinçaltı düzeyde de doğru kabul dilen ve üzerinde kuşku duyulmayan temel varoluş ilkeleri olarak insan etkileşimine yön verirler (Dönmez 2009).

Varsayımlar, örgüt içerisinde sorun çözme özelliğine sahiptir. Bu bakımdan varsayımlar, örgüt çalışanları tarafından doğru olup olmadıkları sorgulanmaksızın bilinçaltına yerleşmektedir (Terzi, 2000).

İnançlar

Temel inançlar, en geniş anlamıyla, bir örgüt ortamını paylaşan bireylerin, dünya ve hayat hakkında olup bitenlere dair temel algı ve değerlendirmelerini ve bunların sonucunda da kabul ettikleri doğruları kapsamaktadır. İnançlar, kültürün iç dünyasını oluşturmaktadır. Temel inançlar denildiğinde; insan, insanlar arası ilişkiler, insan davranışları ve gerçeğin mahiyetiyle ilgili

kültürün üyelerinin ortak inançları kastedilmektedir (Şişman, 2007).

Örgüt üyeleri çalıştıkları zaman içinde kişisel yaşantıları yoluyla edindikleri bilgiler ışığında olaylar ve olgulara karşı belirli anlamlandırmalar yaparlar. Bu anlamlandırmalar örgüt üyelerinin kurumsal ve toplumsal tecrübeleri ile harmanlanmış inançlardır. Dolayısıyla inançlar sadece kurumsal tecrübelerden etkilenmez. Bireyin içinde olduğu üst kültürler, farklı etnik ve kültürel ortamlar kişisel eğilimlerini etkileyeceği için inançların şekillenmesinde rol oynar. Yöneticiler çalışanların taşıdıkları sosyokültürel sermayelerinin inançlara etki edeceğini inançlarında işyeri ilişkilerini etkileyeceğini hesaba katarak analizler yapması isabetli olacaktır (Sabuncuoğlu ve Tüz, 1998).

Normlar

Belirli durumlarda hangi davranışların kabul göreceği veya kabul görme-yeceğini belirleyen yazılı olmayan kurallardır. Diğer bir ifade ile karşılaşılan sorunlar karşısında nasıl davranılacağına ilişkin örgüt üyelerinin aralarında müzakere yaparak anlaştıkları kurallardır (Oğulluk 2010).

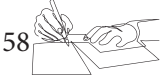
Örgütlerin pozitif görüntülerinin içerisinde, onların bu pozitif ve başarılı görüntülerinin oluşmasına imkan sağlayan yapının yaratılmasına imkan sağlayan bir disipline yapının var olduğunu görmek de mümkündür. Bir başka deyişle, bir örgütün kültürel anlamda yerleşmiş olan bir yapısının varlığı kadar, mümkün olduğunca disipline bir yapısından bahsetmek de mümkündür. Normlar olarak görülebilecek olan bu disipline yapıyı oluşturan unsurlar, örgüt kültürüne bağlılık açısından bir zemin de oluşturmaktadır. Normların oluşturduğu, net ve adalet ile ilintili mekanizma, bir kurallar bütünü oluşturmakla birlikte herkesin bu kurallara uymasını da zorunlu kılmaktadır. Öyle ki örgütün içerisinde, örgütün kural ve kanunlarını benimsemiş olan taraflar açısından örgüt ile iletişim kurarak ona bağlı olarak hareket etmek daha kolay hale gelmektedir (Dursun, 2013).

Semboller

Örgütün işareti olarak kullanılan objeler, desenler, sloganlar, şarkılar ve eylemlerdir. Şirket logoları, bayrakları, ticari unvanları akılda kolayca kalabilecek sembollerdir. Semboller örgüt içerisindeki bir takım fikirleri, değerleri ve duygusal anlatımların iletilmesini mümkün kılan ve göründüklerinden daha fazla anlam yüklü nesneler veya eylemler olarak ifade edilebilir (Konuk, 2006).

Örgütün kültürünü anlamak için yalnızca görünen öğelere odaklanmak yeterli olmamaktadır. Ayrıca, görünen öğelerin altında yatan anlamlar ve bu anlamların hangi temel değerlerden ortaya çıktığı önem kazanmaktadır (Varoğlu, 2013).

Fiziksel semboller gözle görülen, örgüt üyeleri için özel anlamlar taşıyan eşya, araç, etiket, amblem, rozet, afiş gibi nesneleri ifade etmektedir. Hemen hemen her örgütte olduğu gibi, spor örgütlerinde de kullanılan semboller vardır. Bazı kulüplerde bulunan müzeler ve burada yer alan parçalar, eski

takımların ve sporcuların fotoğrafları buna örnek olarak gösterilebilir. Yine benzer biçimde, benimsenmiş olan aslan, kanarya, kartal, timsah, şahin ya da leopar gibi simgeler spor kulüplerinde birer sembol haline getirilmiştir. Bununla birlikte, spor takımlarının giydikleri formalar ve formaların renkleri, bireyleri bir arata getiren örgüt kültürünün birer ifadesi sayılabilir. Bir takım için oluşturulan sloganlarda takımda bulunan herkesin birleşmesine yardımcı olan kültürel unsurlardır (Basım ve Argan, 2009).

Törenler

Törenler örgüt içerisinde önceden belirlenmiş bir takvim göstergesinde birlik ve beraberliğin hedeflendiği ve yapılan tekrarlarla gelenek haline gelen toplantılardır. Törenlere örnek olarak kutlamalar, veda yemekleri, yeni işgörenin tanıştırılma etkinliği ve ya bayramlaşmalar verilebilir (Sönmez, 2006).

Hikâyeler ve Mitler

Sosyal hayatta insanlar, belirli görüşleri pekiştirmek, belirli durumları nitelendirmek amacıyla deyimlere, atasözlerine, efsane ve hikayelere başvurur. Çünkü vurgulanmak istenen bir değer, bu unsurlar ile birleştirildiğinde daha akılda kalıcı ve etkili olabilmektedir. Bu nedenle örgüte ait hikayeler, örgüt üyeleri arasında önemli bir yere sahiptir (Şişman, 1994).

Hikâyeler, örgüt kültürünü kavramak için gerekli araçlardan biridir. Gerçek ya da hayali olmasının, yararlarının neler olduğunu düşününce çok önemli olmadığını görebiliriz (Erkmen, 2010:67). Ayrıca hikayeler oryantasyon adı verilen işletmeye yeni katılan üyelerin ilk zamanlardaki uyumunu hedefleyen süreçte örgütsel kültürün benimsenmesini sağlayarak verimliliği artırır (Güçlü, 2003).

Örneğin, spor kulüpleri düşünüldüğünde, hikayeler genelde kuruluş dönemlerini ya da dönüşüm dönemlerini anlatmakta ve bunlar o kulüp hakkında önemli mesajlar verebilmektedir. Hikayeler geçmiş ile bugünün uygulamalarının meşrulaşarak kolayca örgüt üyeleri tarafından kabul edilmesini sağlar (Basım ve Argan, 2009).

Mitler, genel olarak kritik edilmeden, irdelenmeden kabul edilen uygulanmamış tecrübe edilmemiş inançlardır. Mit bir örgütün ayırt edici tarihi, efsaneleri, hatıraları olarak tanımlanmalıdır. Mit geçmişi bugüne bağlar ve örgütsel yaşamın toplumsal uygulamalarını meşrulaştıran bir anlam oluşturur (Terzi, 2000).

Dil

Örgütü diğer örgütlerden farklı kılan en önemli unsurlardan olan dil, örgüt kültürünü oluşturan sözcük ve sembollerin bütünüdür. Dil, örgütte kültürel değerlerin yerleşmesinde etkili ve önemli bir araç olup sadece kendi örgütüne özgüdür ve diğer örgütlerde anlam ifade etmez. Örgütte kullanılan dilin örgütteki işgörenler tarafından kabul görmesi aynı zamanda örgüt kültürünün de kabul gördüğü anlamına gelir (Gümüş, 2011).

Her örgütün faaliyet alanına uygun bir dili olduğu gibi, örgüt içinde değişik alt kültürlerin de kendine ait bir dili olabilir. Bir üniversitenin farklı fakültelelerinde veya bölümlerinde kullanılan dil birbirinden çok farklı olabilir (Bakan vd., 2004).

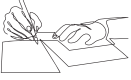
Kahramanlar

Kahramanlar bir örgütte ya da grupta ün kazanmış, kişisel yetenekleriyle öne çıkmış, bu sebeple de örnek olarak tercih edilmiş, var olan ya da olmayan, hayatta ya da hayatta olmayan kişilerdir. Kahramanda olması gereken bir örgüt sisteminin özelliklerine sahip olan üyelerdir. Örgüt çalışanları için hedeflerin ve ülkülerin gözlendiği, bizzat gerçekleştiği ve anlatıldığı örnek karakterleri oluştururlar. Geçmiş başarı geleceği parlak olan kültürlerde fikir, hedef ve davranışlarıyla örgütün esas değerlerini yansıtan kahramanlar yaşatılır ve hatırlanır (Şimşek, 2014).

Örgüt Kültürünün Özellikleri

Örgütsel kültürün özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Eren 2004):

- Örgüt kültürü öğrenilmiş veya sonradan kazanılmış bir olgudur: Kültür, örgütün faaliyet konusu ve faaliyet sektörü, toplum içindeki misyonu, geçmiş dönemlerde başarılı görevler yapmış olan ve halen görevde bulunan üst kademe yönetici ve liderlerin empoze ettiği norm ve davranışlarla ortaya çıkar ve tüm üyeleri etkiler. Böylece, üyeler bireysel kültürü oluşturan bilgi, inanç, tutum, norm, değer ve davranışları öğrenir ve kazanırlar.
- Örgütsel kültür grup üyeleri arasında paylaşılr olmalıdır: Örgütsel kültür her örgüt için ayırıcı bir nitelik taşıyan örgütün kendi özelliklerinin ortak ürünüdür. Örgüte üye olan kimse bu ortak ürüne inanmalı, saygı duymalı, onun yaşaması ve geliştirilmesi için örgütteki üyelere ve özellikle yeni iştirak edenlere sözleri ve davranışları ile mesajlar iletmeli, hikayeler anlatmalı, geçmiş tecrübelerini aktararak paylaşmalıdır. Örgütsel kültür böylece yaşayacak, tüm üyeler tarafından paylaşılacak, örgütün tümünde yayılma veya anonim olma özelliğini kazanacaktır.
- Örgüt kültürü yazılı bir metin halinde değildir. Örgüt üyelerinin düşünce yapılarında bilinç ve belleklerinde inanç ve değerler olarak yer alır: Örgüt kültürü üç katmana ayrılarak incelenir. Her katman kültürün yansıması ve anlaşılmasına katkıda bulunur. Birinci katman; fiziksel düzen ve sosyal çevredir. Üretimde kullanılan teknoloji, iş akışı, iş düzeni, ofis düzeni, konuşulan dil, toplantı odası düzeni, toplantıları yapma ve tartışma düzenidir. Buna üst katman diyoruz. Orta katmanda ise; davranışlara rehber olan ve sorun çözüm yollarını oluşturan değer yargılarını görmekteyiz. Grup üyeleri yazılı olmayan

bu değer yargılarını birbirleriyle konuşarak birbirlerine aktarırlar ve aşırılaşırlar. Alt katmanda ise; örgütte genel kabul görmüş varsayımlar vardır. İnanç ve değerlerin oluşmasında bu varsayımların tüm üyelere bilinmesi ve farkında olunması gerekir.

- Örgütsel kültürün dördüncü özelliği düzenli bir şekilde tekrarlanan veya ortaya çıkarılan davranışsal kalıplar şeklinde olmasıdır: Örgütsel kültürün düzenli ve tekrar edilen geçmişten bugüne, bugünden de geleceğe aktarılan bir yapısı vardır. Örgüt içinde üyelerin gösterdikleri ve diğer üyelere aktardıkları, kullandıkları diller, semboller, seremonik hareketler çoğu zaman üyelerin otomatik olarak ve sorgulamadan aldıkları ve kabullendikleri ortak davranış kalıplarıdır.

Örgüt Kültürü Türleri

Örgüt kültürüne ilişkin değişik sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmalardan, baskın kültür – alt kültür, güçlü kültür – zayıf kültür yaygın halde kullanılmaktadır.

Aşağıda bu sınıflandırmalara yer verilmiştir.

Baskın Kültür – Alt Kültür

Baskın kültür, örgütün diğer örgütlerden farklılaşmasını sağlayan ve genel görünümü oluşturan kültürdür. Fakat organizasyonlarda üyelerin içinde yaşadıkları diğer çevrelerde karşılaştıkları ve yaşadıkları olayların sonucu meydana gelen bir kültürleri daha vardır. Alt kültür olarak tanımlanan bu kültür, büyük organizasyonlarda genelde organizasyon bölümlerinin birbirinden farklı bölgelerde yer alması sebebiyle daha fazla ortaya çıkar. Farklı bölgelerdeki şartların da farklı olması nedeniyle çalışma şekilleri farklılaşabilir. İşte bu farklı şekiller alt kültürü ortaya çıkarır. Alt kültürler de çalışanların davranışlarını etkiler (Özkalp, 1995).

Örneğin, Futbol, basketbol ya da voleybol gibi alt branş ve şubelerin de kendine has alt kültürlerinden bahsedilebilir (Basım ve Argan, 2009).

Güçlü Kültür –Zayıf Kültür

Örgütteki değerler ne kadar çok benimsenir ve üyelere onaylanırsa kültür o ölçüde güçlenir. Örgütteki kültürün güçlü olması amaçlarda birlikteliği ve motivasyonu artırır aynı zamanda işletmenin hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırır. Zayıf kültür, değerler üzerinde tam bir uzlaşının olmadığı, departmanlar ve kişiler arası ilişkilerin zayıf olduğu kültürlerdir. Organizasyonda bilinçli olarak oluşturulmuş bir kültürden söz etmek mümkün değildir. Zayıf kültürlerde kültürün yayılmasında etkili olan unsurlar yanlış kullanılarak üyelere karmaşık mesajlar verilmekte; örgüt üyeleri ya da müşteriler yerine istatistiklere daha fazla değer atfedilmektedir. Değerlerin ve standartların açık olmaması üyeleri ve departmanları farklı şekilde hareket etmeye yöneltmektedir (Berberoğlu vd., 1998).

Örgüt üyelerinin sıkça değişmediği ve uzun süre bir arada bulunduğu spor örgütlerinde güçlü bir kültürden, sık değişen bireylerin olduğu ve dolayısıyla paylaşımların az olduğu bir spor örgütünde ise zayıf kültürden bahsedilebilir. Bu nedenle, yeni oluşturulmuş ya da üyelerinin birçoğunun yeni olduğu spor takımlarında sezon başlarında iyi bir birliktelik sergileyememe riski olduğundan, hazırlık çalışmalarına önem verilmektedir (Basım ve Argan, 2009).

Örgüt Kültürünü Açıklamada Kullanılan Modeller

Parsons'ınAGIL Modeli

Amerikalı sosyolog Talcott Parsons, örgüt kültürünün oluşturulmasında ve analizinde sosyal niteliklerin işlevlerini vurgulamaktadır. Parsons'un modeli "uyum (Adaption)", "amaca ulaşma (Goal attainment)", "bütünleşme (Integration)" ve "yasallık (Legitimacy)" olmak üzere dört bileşenden oluşmaktadır. Model bu dört işlev ya da bileşenin baş harflerinden oluşan "AGİL" adıyla da anılmaktadır (Eren, 2004).

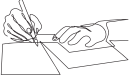
Bunlar (Konuk 2006):

- Uyum: Bir şeye başarılı biçimde uyum sağlamak için sosyal sistem çevresini tanımalı, çevresinin nasıl değiştiğini anlamalı ve buna göre gerekli uyumu göstermelidir.
- Amaçlar: Amaçları gerçekleştirme ve başarı kazanma.
- Bütünleşme: Sistem alt sistemleri ve parçaları arasında uyum ve koordinasyonu sağlama.
- Meşruiyet: İçinde bulunduğu çevre ve kendi sisteminde kabul çevresi oluşturma.

Parsons'un modelinde uyum, sistemin çevrede yaşanan değişikliklere adaptasyonunu, amaca ulaşma, örgüt sisteminin amaçlarını doğru belirlemesi ve bu amaçları yerine getirme yeteneğini, bütünleşme, sistem parçalarının bir arada doğru hareket edilebilir hale getirilmesi yeteneğini, yasallık ise sistemin varlığını sürdürme hakkı ve kabulünü gösterir. Parsons'a göre her sosyal sistemde bu fonksiyonlar olmalıdır. Sistemin varlığı ise ortama uyumuna, amaçlarına erişebilmesine, alt sistemlerle bütünleşebilmesine ve toplum tarafından meşruiyetine inanılmasına bağlıdır (Özkalp & Kirel, 2000).

Ouchi'nin Z Kültürü Modeli

Japon asıllı Amerikan düşünürü William Ouchi, Japon şirketlerinde personelden verim alma oranının Amerikan şirketlerinden daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Bununla birlikte Japon Yönetim Tipi (J Tipi) ve Amerikan Yönetim Tipi (ATipi) örgütlerin dışında Z Tipi bir örgüt modeli kurmuştur. Bu model, başarının insan yönetimiyle geleceği inancını taşır.

Tablo 1. Z Teorisi Modeli

Japon Örgütleri	ABD Örgütleri
- Ömür boyu istihdam - Yavaş değerlendirme ve ilerleme - Uzmanlaşmamış kariyer ve ilerleme - Kendi kendine denetim - Toplu karar verme - Toplu sorumluluk - Çalışan bireyin bütün yaşamıyla ilgilenmek	- Kısa dönem istihdam - Hızlı değerlendirme ve ilerleme - Uzmanlaşmış kariyer ve ilerleme - Açık denetim mekanizması - Bireysel karar verme - Bireysel sorumluluk - Çalışanın örgütteki rolüyle ilgilenmek
Z Teorisi	
1. Uzun dönem istihdam 2. Nispeten yavaş ilerleme 3. Çapraz fonksiyonlu kariyer 4. Kural ve Kaidelerle Yönlendirilen denetim 5. Katılımcı karar verme 6. Bireysel sorumluluk 7. Çalışanların örgüte ve örgüt dışındaki yaşamları örgüt için önemlidir.	

Kaynak: (Özkalp & Kirel, 2000)

Quchi, 1989 Teori Z yaklaşımının özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

Uzun Süre İstihdam: Uzun süre istihdam şekli mevcut olup örgütler istemeleri halinde bünyelerindeki iş görenleri emekli olana kadar çalıştırabilmektedir.

Yavaş Değerleme ve Terfi: Z örgüt kültüründe yavaş değerlendirme mevcut olup hızlı terfi etme şansı yoktur. İstenilen yüksek kademelere gelebilmek için kıdem süresi önem arz etmektedir.

Uzmanlaşmamış Mesleki Gelişme: İşgörenler bu örgütlerde örgütün uzmanı olarak değerlendirilir herhangi bir iş alanında uzman olarak değerlendirilmezler.

Ortak Karar Verme: Z tipi kültürün hâkim olduğu örgütler katılımcı yönetim tarzı ile çalışmaktadır. Katılımcı yönetim sayesinde işgörenler, motive olmakta, iş doyumları artmakta, örgüt içi bilgi transferi ve haberleşme sağlanmaktadır.

Bireysel ve Ortak Sorumluluk: Bu örgütlerde katılımcı yönetim anlayışı olmakla beraber sorumluluk bir şahsın üzerindedir.

Örtülü Kontrol Mekanizmaları: Bu kültür tipinin olduğu örgütlerde işgörenlerin sorumluluk sahibi olmaları ve onlara duyulan güven en etkin kontrol mekanizmasıdır. Hiyerarşi ve etkin kontrol yönetmeleri ön planda değildir. Ayrıca açık ofis sistemleri ile de kontrol sağlanabilmektedir.

Bütünlük Kavramı: Z kültür tipindeki örgütlerin genel özelliklerinden biri olan bütüncül eğilim ile eşitlikçi bir örgüt iklimi sağlanır. İş görenler özel yaşıntıları dâhilinde bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilir. Örgüt üyeleri arasındaki iletişim ve ilişkiler samimiyete dayanır ve bütün üyeler birbiri ile ilgilidir.

Hofstede Modeli

Hofstede'nin modelinde, bir örgüt kültüründe bulunabilecek altı boyut iki uçlu bir biçimde sunulmaktadır (Doğan, 2013).

Süreç – Sonuç Odaklılık: Süreç odaklı kültüre sahip örgütlerde çalışanlar risk almaktan kaçın ve sınırlı çaba harcayan kimseler olmakla birlikte her günü aynı olarak görmektedirler. Sonuç odaklı kültürde ise çalışanlar alışılmadık durumlarda rahat davranabilmekte; her yeni günün gelişme gösterilebilecek bir gün olduğunu düşünmektedirler.

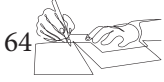
Çalışan – İş Odaklılık: Çalışan odaklı kültürlerde çalışanlar kişisel problemlerinin önemsendiğini ve önemli kararlarda paylarının olduğunu düşünürler. İş odaklı kültürlerde ise, temel amacın işin bitirilmesi olduğu ve önemli kararlarda tüm çalışanların fikrinin alınmadığı gibi bir düşünce yapısı vardır.

Dar Görüşlülük – Profesyonellik: Dar görüşlü kültüre sahip örgütlerde çalışanlar, örgütün normlarının iş yerinde olduğu kadar iş yeri dışını da kapsadığını düşünerek hayatlarını bu yönde şekillendirmektedir. Profesyonel kültüre sahip örgütlerin çalışanları ise özel hayatlarının sadece kendilerini ilgilendirdiğini düşünmektedir.

Açık – Kapalı Sistem: Açık sistem kültürüne sahip örgütlerde çalışanlar yeni üyelerin yakın zamanda kendilerini gruba ait olarak hissedeceklerini düşünmektedir. Kapalı sistem kültürüne sahip örgütlerde ise çalışanlar örgütün dışındaki insanlara kapalı olduğunu, grubun parçası olmanın zaman alacağını düşünmektedir.

Gevşek – Sıkı Denetim: Gevşek denetim kültürüne sahip örgütlerde çalışanlar genellikle örgüt hakkında şakalar yaparak kurallara yaklaşık olarak uyulduğunu düşünmektedir. Sıkı denetim kültürüne sahip örgütlerde ise çalışanlar kurallara titizlikle uyulduğunu düşünmektedir.

Normatif – Pragmatik: Normatif örgütlerde örgütsel prosedürün doğru bir şekilde takip edilmesi birincil önceliktir ve sonuçlardan daha önemlidir. Pragmatik örgütlerde ise hizmeti alanın ihtiyaçlarının karşılanması birincil önceliktir ve sonuçlar örgütsel prosedürden daha önemlidir.

Tablo 2. Hofstede Modeli

Hofstede'nin Kültürel Boyutları	
• Süreç odaklı • Çalışan odaklı • Dar Görüşlülük • Açık Sistem • Gevşek Denetim • Normatif	• İş Odaklı • Sonuç odaklı • Profesyonellik • Kapalı Sistem • Sıkı Denetim • Pragmatik

Kaynak: (Doğan, 2013)

Harrison ve Handy Modeli

Harrison ve Handy kültürleri ayrı ayrı sınıflandırmış olsalar da iki model birbiri ile paralellik gösterdiği için birlikte incelenmiştir (Şişman, 2011):

Rol Kültürü (Apollo): Yapılan iş işgörenden daha önemlidir ve bu yüzden işgören işe göre seçilir. Hiyerarşik yapıda olan bu örgütlerde uzmanlaşmak, bürokratik kurallar ve ilkeler, rasyonellik, rol ve statü ön plandadır.

Görev Kültürü (Athena): Örgütsel amaçların ön planda olduğu bu kültür tipinde işin örgütsel amaçlara uygun olarak yapılması oldukça önemlidir. İş-görev merkezli olup uzmanlaşma güçtür ve yetki gruplara verilir. Örgüt yapısı esnek olup dış çevreden gelen uyarıcılara açıktır.

Güç Kültürü (Zeus): Bu örgütler karşılıklı güven esasına dayalı olup güç merkezde toplanmıştır. Çıkar temelli olup gücü elinde olan işgörenler diğerlerinin üstünde baskı kurmaya çalışırlar. Bu kültürde çok az kural ve prosedür olduğundan yöneticiler kural ve prosedürlerle uğraşarak zaman kaybetmez ve bu da onlara rekabetçi ortamda avantaj sağlar.

Birey Kültürü (Dionysus): Bu tarz örgütlerde örgütler işgörenler için kurulmuştur ve işgörenlerin amaçlarını gerçekleştirmek önceliklidir.

Deal ve Kennedy Modeli

Deal ve Kennedy isimli iki araştırmacı ve işletme kültürü konusunda danışmanlık yapan düşünürler, çevre ve örgüt kültürü arasındaki ilişkileri iki boyutlu değişken üzerinde dört değişik kültür biçimi oluşturarak izah etmektedirler. Bu değişik kültürlerin ortaya çıkışında rol oynayan değişkenlerden biri, işletmelerin stratejik kararlarına ilişkin olarak çevresel belirsizlik derecesi, bir diğeri ise, kararın başarısı konusunda işletmenin çevreden aldığı geri beslemenin hızı ile ilgilidir. Bu kültürel sınıflar şunlardır (Karasoy, 2007):

Sert Erkek, Maço Kültürü (Tough-Guy, Mocho culture): Sert erkek, maço kültürü karar almada risk oranının yüksek, geri bildirimin ise süratli olduğu bir yapısal özellik taşır. Bu kültür tipinin hakim olduğu örgütlerde karar vericiler tarafından alınan kararların doğruluğu konusunda çok hızlı bir geri bildirim vardır. Yani yüksek risk içeren kararlar alınır ancak bu risklerin geti-

rileri örgüte kısa süre içerisinde döner. Örgütün neler kazanıp neleri kaybettiği kısa süre içerisinde öğrenilir (Güney, 2015).

Çok çalış/ Sert oyna kültürü (Work hard / Play hard culture): Çok çalış, sert oyna kültürü: Bu kültür biçiminde, alınan kararların risk derecesi düşük olmasına rağmen, çevreden alınan kararların yanlış ve doğru oldukları konusundaki geri beslemeleri hızlıdır. Maço kültürünün tam tersi, ekip halinde karıncalar ya da arılar gibi organize çalışan, böylece yüksek satış hacmini elinde bulunduran satıcılar, bu kültürün kahramanlarını oluşturur (Esba, 2009).

Şirketin üzerine iddiaya gir kültürü (Bet-Your-Company culture): Şirketin üzerine bahse gir kültürü, karar vericilerin doğru ve yanlış olduğunu bilmeden verdikleri kararlar aslında büyük bir bahismiş gibi görüp değerlendirerek bu isimle tanımlanmıştır. Yüksek çevresel belirsizlik olmasına rağmen yavaş geri bildiriminin olduğu çevrelerde görülen bir örgüt kültürü tipidir. Farklı bir ifadeyle örgütler yaptığı yatırımların başarılı olup olmadığını anlayabilmeleri için yıllarca beklemek durumunda kalabilir.

Bu örgüt kültürünün görülebileceği yerler olarak büyük petrol şirketleri, havacılık ve uzay sektörü örnek olarak verilebilir. Bu kültürler, yüksek kaliteli icatlara yol acar ve ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlar (Korkut, 2010).

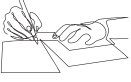
Süreç kültürü (Process kültürü): Süreç kültürü çevresel belirsizliğin düşük, geri beslemenin ise hızlı olmadığı örgütlerin kültürüdür. Bu kültürde örgüt çalışanları için maaş ve unvan önemlidir. Örgütün çıktılarını ölçmek ve değerlendirmek pek mümkün değildir. Mevzuat ve yasalar bu kültürün temel özelliğidir. Bu örgüt kültüründe yönetimin benimsediği süreçleri takip etmek çok önemlidir (Eren, 2012).

Kilmann Modeli

Örgüt kültüründe, örgütün kimyasına odaklı çalışmalar gerçekleştiren Kilmann'ın çalışmalarında örgüt kültürü iki farklı şekilde ele alınmaktadır. Bürokratik kültür, örgütün kuruluş yıllarından bu yana, belirli normlar üzerinden hareket eden ve buna istinaden de kendisini yenilemekten ziyade tekrar eden bir modeli ifade etmektedir. Yenilikçi kültürler ise örgütlerin, çevrelerindeki değişime büyük ölçüde ayak uydurdukları ve böylelikle de yerleşik kültürlerine sırt çevirmeden modernleşmeyi de kabul eden örgüt kültürü türleridir (Kalkan, 2013).

Quin ve Cameron Modeli

Quinn ve Cameron 1999 yılında yaptıkları çalışmada örgütsel kültürü "rekabetçi değerler modeli" ile incelemiştir. Model örgütlerde var olan baskın kültürün oluşması ve değerlendirilmesini baz almakla birlikte, "örgütsel etkinlik, kültür, liderlik, örgüt yapısı ve bilgi işlem" konularında yapılan araştırmalarla geliştirilmiştir. Örgüt kültürü kavramını dört kısımda ele alan "rekabetçi değerler modeli" bir sonraki bölümde açıklanmıştır (Yücel ve Koçak, 2014).

Hiyerarşi Kültürü: Hiyerarşi kültürü dâhili olarak yönlendirilir ve kontrol mekanizmaları tarafından yönlendirilen bir organizasyon yapısı tarafından desteklenmektedir. Hiyerarşi kültüründeki temel inanç, çalışanların rolleri açıkça tanımlandığında beklentilerinin karşılandığıdır. Sonuç olarak, hiyerarşi kültüründe hassas iletişim, rutinleştirme, formalleşme ve tutarlılığın değerlendirileceği varsayılmaktadır. Bu araçların da verimliliği, güncelliği ve düzgün işleyişi teşvik etmesi beklenmektedir (Hartnell ve ark., 2011).

Pazar Kültürü: Pazar tipi kültüre sahip olan örgütlerde, amaçların başa-rılması hedeflere ulaşılması ve rekabet ön plan durumdadır. Bu kültür, içsel koruma yerine örgüt dışındaki çevre ile işlemler üzerine yoğunlaşmaktadır. Pazar kültürü, belirli bir hedefe ulaşmak üzere, üretkenliği ve verimliliği başarının temel kriteri kabul edilip kullanılarak oluşturulan bir kültür türü olduğu söylenebilir. Ancak diğer taraftan da, durağan ve kontrol yönü de mevcuttur. Pazar kültürüne sahip olan örgütlerde çalışanlar kişisel çıkarlarının peşinden gitmektedir.

Pazar kültürünün görüldüğü örgütlerde liderler, kararlı ve istekli olurlar. Örgüt içinde çalışanların beklentileri yüksek seviyelerdedir. Çalışanların kıymetlerinin ölçüsü örgüte kattıkları değerlerle belirlenir. Diğer taraftan bu şekildeki bir örgütü bir arada tutan ve kültüre temel teşkil eden değer "kazanmak" tır. Kazanıldıkça sistem işlemeye devam edecek, örgüt üretkenliğini ve rekabetçiliğini koruyacaktır (Ertem, 2011).

Klan Kültürü: Klan tipi kültüre sahip olan örgütlerde; birleştiricilik, katı-lımcılık, takım çalışması, aile bilinci figürü hâkim durumdadır. Örgütsel amacı grup oluşturmaya, başarı ölçüsüne bağlılık ve moral değerlerini yaratılıp yaratılmadığına göre değerlendirmeye alınan klan kültürü, çalışanların birçok şey paylaştığı ve kendilerinden çok şey kattığı arkadaşça bir çalışma havasının olduğu kültür tipi olarak söylenebilir. Personel güçlendirme ve geliştirmenin vurgulandığı klan kültüründe, kollektif ve karşılıklı yardım ile donatılan paylaşılan değerler ve ortak hedeflerin olduğu bir ortamdan söz edilebilir.

Klan tipi kültürde, ortak bir amaca yönelen toplum ruhu o kadar güçlü ve sistemin kişilerin katkılarını uzun dönemde değerlendirmesi son derece adildir ki, bireyler doğal olarak bu ortak amaca hizmet etmekten kendilerine engel olamazlar. Bu kültür özellikle sağlık kurumları, üniversiteler ve bazı endüstri firmalarında görülebilmektedir (Demir, 2013).

Adhokrasi Kültürü: Adhokrasi kültür tipinde örgütler dışa dönük ve esnek bir organizasyon yapısına sahiptirler. Adhokrasi kültüründe temel varsayım yeni kaynakların yaratılmasını veya toplanmasını teşvik etmektir. Temel inançlardan biri de örgüt üyelerinin risk alan, yaratıcı ve vizyoner kişiler olmasıdır. Bu nedenle adhokrasi kültürü dikkati, değer büyütme, teşvik etme, çeşitlilik, kendi kendini idare etme ve detaylara yoğunlaştırır. Bu davranışlar risk alma, yaratıcılık ve uyumdan oluşmaktadır (Hartnell ve ark., 2011).

Spor Yönetimi

“Spor Yönetimi” dediğimiz olgu, bir yandan piyasa güçlerini ulusal düzeyde denetleyerek sporun sanayileşmesini tek merkezden yönlendirme, öte yandan da “ulusal birliği sağlayıp ulusal onuru yücelten” bir eğitim aracını, ülke çapında tekdüze ve merkeziyetçi biçimde kullanmaktır (Fişek, 1998).

Günümüzde artık spor, bir bilim dalı olarak kabul edilmektedir. Her bilim dalında olduğu gibi sporun da kendi içerisinde bütünlüğünü sağlayan çeşitli kolları vardır. Bu bilim kollarından birisi de spor alanında sevk ve idareyi en iyi şekilde sağlamanın yollarını anlatan spor yönetimidir. Spor yönetiminde de başarı yönetimin bütünlüğünü oluşturan unsurların bir araya gelmesi, birlikte fonksiyonlarını sürdürmeleriyle gerçekleşebilecektir (Devecioğlu, 2002).

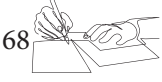
Çağdaş spor yönetiminin ilkelerinden bahsetmek gerekirse, gönüllü birlik ilkesi ile devlet yönetimi ilkesi gibi örnekler verilebilir.

Sporun “Gönüllü Birlik” İlkesi: Gönüllü birlik ilkesinin çıkış noktası, ister sağlık, ister yarışma, ister kazanma, ister eğlenme, oyalanma için yapılsın, sporun bir “boş zaman uğraşısı”, boş zamanın nerede ve nasıl değerlendirileceğinin de bireylerin kendi özgür istekleri dışındaki her türlü denetim ve karışıklığı inkar eden “birey hakkı” olduğudur.

Sporunda “Devlet Yönetimi” İlkesi: Çalışmak, sözleşme yapmak, sosyal, güvenlik, sağlık ve eğitim bireyin hakkıysa, çalışma ve iş sözleşmesi yapma özgürlüğünü güvence altına almak, ekonomik ve toplumsal yaşamla birlikte çalışma alanının düzenlemek, herkese eşit sosyal güvenlik, sağlık ve öğrenim olanakları sağlamak da devletin ödevidir. İşte, bu “devlet” anlayışı içinde, beden eğitimi ve sporun, yalnız bireysel isteklere bağlı bir hak olmaktan çıkarak, bireye bazı toplumsal işlev ve sorumluluklar, devlete de kendi basamaksal yapısı içinde yürütmek zorunda olduğu yeni ödevler yüklendiği görülmektedir (Felek, 1977).

Spor artık günümüzde bir bilim dalı olarak kabul edilmektedir. Bu gelişmeye paralel olarak spor biliminin önemli bir kolu olan spor yönetimi ve onun ilkeleri de bilimsel bir anlayış içinde ele alınıp değerlendirilmelidir. Ayrıca her alanda olduğu gibi spor alanında da hizmet ve faaliyetlerin yaşama geçirilmesini en iyi şekilde sağlamanın yollarını anlatan, spor yönetimi, çeşitli amaçları ve hedefleri olan farklı spor ilkeleriyle birlikte bu amaçlar çerçevesinde incelenmelidir (Demirci, 1986).

Spor yönetimi, sporcu-yönetici, sporcu-spor örgütü ve spor örgütleri ile halk arasındaki ilişkileri düzenleyen bir işleyiş olarak da değerlendirilebilir. Öte yandan spor kulüpleri, milli ve milletlerarası spor kuruluşları (Olimpiyat Komiteleri, Spor Federasyonları) ile milli ve milletlerarası seviyede spor organizasyonları (Olimpiyat Oyunları, Dünya Birincilikleri gibi) spor yönetiminin ne kadar geniş boyutlar ihtiva ettiğini göstermektedir. Bundan da anlaşılacağı üzere, spor yöneticiliği, kendi içinde ihtisaslaşmayı gerektiren alanlar, çok çeşitli görev ve sorumluluklar ve bunları gerçekleştirecek bilgi, yetenek

ve becerileri kapsamaktadır. Bu nedenle spor yönetimi, sporun özelliklerini dikkate alarak, sporla ilgili kurum ve kuruluşların etkili ve verimli bir biçimde yönetilebilmesi için gereken bilgileri sağlamak, bu bilgiler ışığında ilke ve yöntemler geliştirerek bunları uygulamaya koymak durumundadır (İmamoglu, 1992)

Spor Yönetiminin Özellikleri

1.Spor yönetimi doğrudan ya da dolaylı olarak insanlarla ilgilidir. İnsanla ilgili hizmetlerde bulunur. İnsanın fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal davranışlarında oluşturulan değişiklikler, toplum tarafından beklenenlerden farklılaştığında çeşitli çatışmalara sebep olabilir.

2.Sporun amaçlarından biri de, spor yapanlarda düşünme ve eleştirme davranışlarını geliştirmektir. Spor yapanlarda bu eleştirici düşünce geliştikçe, farklı görüşlere sahip olanların tepkilerinde bir artma oluşabilir.

3.Spor yönetiminin hedefleri eğitim yönetiminin hedefleri gibi uzun vadeli olduğundan, hedeflerin kısa sürede gerçekleştirilememesi insanlar üzerinde tahammülsüzlüğe neden olabilir. Bu durum çoğu zaman spor yapanlar arasında çeşitli problemlere yol açabilir.

4.Spor yönetiminde, spor yapanların davranışlarında oluşturulan değişikliklerin veya kazandırılanların ölçülmesi ve amaçlara ulaşma derecesinin tespit edilerek başarının değerlendirilmesi zordur. Çünkü sportif hareketlerde sonuca yönelik değerlendirmeler sadece yapılan müsabakada galibiyet-mağlubiyet derecesine göre yapılırsa, sporun temel (fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal) fonksiyonları göz ardı edilmiş olabilecektir. Bu durum sportif hedeflerle bir çatışmaya yol açabilir.

5.Sporla ilgilenen ve sportif hareketleri doğrudan ya da dolaylı olarak denetleyen ve değerlendirenlerin sayısı çoktur. Bu nedenle farklı birey ve grupların beklentileri de farklı olacağından, özellikle spor yöneticileri çok çeşitli ve değişik baskılar altında iş görürler.

6.Spor kurum ve kuruluşlarında görev yapan yöneticiler, genellikle her kesimden insanlar olabilmektedirler. Bunların bir kısmının spor yöneticiliği konularında öğrenim ve deneyimleri olmadan atanması, teknik yetkilerin uygulanmasını güçleştirebilmektedir.

7.Spor kurum ve kuruluşları ülkenin her yerinde ve en küçük yerleşim birimlerine kadar yayılmıştır. Bu bakımdan spor yönetimi, çeşitli kademelerde ve alanlardaki tüm kurumları etkili ve verimli biçimde yönetilmesinden de sorumludur.

8.Spor yönetimini bazı yönetimlerden ayıran özelliklerden biri de, sosyal bir kurum olan sporun özelliğidir. Toplumsal bir kurum olarak spor, insanların sağlıklı ve mutlu bir hayat sürdürebilmeleri için insanların hareket yoluyla sağlıklı olmalarına katkı sağlama sorumluluğunu üstlenmiştir. Bu durum, tıp alanı gibi sporun da sağlıklı bir toplum oluşturmada benzer sorumluluğu paylaştıklarını göstermektedir.

9.Spor doğrudan insanı hedef aldığı için, toplumun tüm kesimlerinin ilgi odağı durumundadır. Toplumun hemen her kesimi, sporun etkileme gücünün farkındadır ve bu nedenle de kendi değerleri ve eğilimleri doğrultusunda sporu yönlendirmek ve spordan yararlanmak ister.

10.Hem kişisel hem de toplumsal bir girişim ve düzenleme olan sporun, toplumun kurumlarından destek beklemesi, toplumsal kurumların da bu desteği sağlaması çok doğal olmaktadır. Dolayısıyla sporun toplumdan destek beklemesi bir hak, toplumunda bu desteği karşılıksız olarak sağlaması, önde gelen bir sorumluluktur (Doğan, 1997).

Spor Yönetiminin Amacı

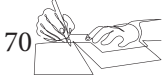
Spor yönetiminin temel amacı, spor faaliyetlerinin akılcı ve bilimsel bir biçimde yürütülmesinin yollarını araştırmak, bulmak ve bunları genel ilkelere dönüştürmektir. Başka bir deyişle, spor yönetimi, spor alanına ilişkin politika, karar ve hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerle ilgilenir. Buna göre, beden eğitimi ve spor faaliyet programlarının geliştirilmesi ile birlikte, personelin sağlanması, denetimi ve spor tesislerinin yönetimi gibi konuları kapsamaktadır. Spor organizasyonlarında yöneticiler, sürekli olarak bütçe, antrenör ve personel temini ve seçimi, tesislerin işletilmesi ve yenilerinin yapımı, malzeme alımı ve sportif programlar üretmekle ilgili uzun ve kısa vadeli planlar yapmak ve rasyonel kararlar olmak durumundadırlar (Gürsoy, 2014).

Az insan, az para, az malzeme, az zaman, az yer kullanarak daha çok verim elde etmektir. Yani amaç kaynak israfına fırsat vermeden en iyiyi yapmaya çalışmaktır (Tanır, 2007).

Spor Örgütlerinde Örgüt Kültürü

Spor branşlarının ortaya çıkışında bir sosyal oluşum ve kültür etkisi vardır. Toplamlar kendi kültürlerine uygun spor dalları ile özdeşleşmiştir (Amerikan futbolu, Avustralya ragbisi, İngiliz kriketi, Japon sumo güreşi vb). bunların dışında kendi yaşam kültürleri ve koşullarına uygun spor dallarını seçen toplamlar da vardır (örneğin, soğuk iklimli ülkelerde kış sporlarının, sıcak iklimli ülkelerde yaz sporlarının tercih edilmesi gibi).

Yönetim sürecinde yaşanan zorluklardan birisi de farklı kültürel gruplardan (örneğin, farklı ulus kültürlerinden) gelen elemanların örgüt kültürü ile bütünleştirilmesidir. Bu özellikle günümüzün spor dünyası için geçerli bir durumdur. Zira spor dünyası, çok farklı kültürleri bir arada barındıran ekipleri, takımları ve örgütleri kapsamaktadır. Bu kapsamda, farklılaşmış örgüt kültürlerini anlamak önem taşımaktadır. Ancak diğer bir kültürü anlamının, o kültürü kabul etmek ve desteklemek anlamına geldiğini düşünmek bir hata olacaktır. Yeni anlayış setleri oluşturmak, diğer kültürleri anlamak için gereklidir. Bu anlamda “kültürel bilinç-farkındalık” ilk adımı “kültürel farklılıklara saygı göstermek” de ikinci adımı oluşturacaktır. Gerek kültürel bilinç oluşturma, gerekse kültürel farklılıklara saygı gösterme “kültürler ötesi anlayış” geliştirmek için yeterli adımlardır. Bundan sonraki adım ise sinerjiyi yaratacak olan, “kültürel farklılıkları bağdaştırma ve yönetme” sürecidir (Basım ve Argan, 2009).

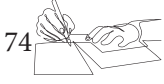
KAYNAKÇA

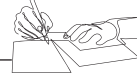
1. Ağaoğlu, E. (2004). "Sınıf Yönetimiyle ilgili Genel Olgular." Zeki Kaya (Ed.), Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi.
2. Akıncı, B.Z. (1998). Kurum kültürü ve örgütsel iletişim. İstanbul: İletişim Yayınları.
3. Alamur, B. (2005). Örgüt kültürü ve örgüte bağlılık arasındaki ilişkinin incelenmesi; anadolu üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi'nde bir uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
4. Bakan, İ., Büyükebeşe, T. ve Bedestenci, H.Ç. (2004). Örgüt kültürü. İstanbul: Alfa Akademi.
5. Basım, N., Argan, M. (2009). Spor yönetimi. Ankara: Detay Yayıncılık.
6. Berberoğlu, G., Besler, S., Tonus, Z., (1998). Örgüt kültürü, anadolu üniversitesi İİBF örgüt kültürü araştırması. Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14 (1), 29-52.
7. Biçer, T. (2008). Sporda toplam kalite yönetimi ve futbol uygulamaları. İstanbul: Beyaz Yayınları.
8. Bozkurt, G. (1972). İnsan ve kültür. Ankara: Ayyıldız Matbaası Yayınevi.
9. Demir, N. (2005). Hastaneler de örgüt kültürü ve hastane yöneticilerinin örgüt kültürü oluşturmadaki yeterlilik derecesi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
10. Demirci, N. (1986). Sporda yönetim örgütlenme ve organizasyonlar. Ankara: MEB Basımevi.
11. Demirel, Y., Karadal H. (2007). Örgüt kültürünün örgüt içi bireysel becerilerin kullanımına etkisi üzerine bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12 (3).
12. Devocioğlu, S. (2002). Türk spor yönetiminde özerkliğin ekonomik boyutu (Türkiye Futbol Federasyonu Örneği). Ankara. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
13. Doğan, Y., (1997). Türkiye'de spor yönetimi. Malatya: Öz Akdeniz Ofset.
14. Dönmez, B. (2009). Örgüt kültürü ile örgüt iklimi arasındaki ilişki. İstanbul. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
15. Dursun, İ. T. (2013). Örgüt kültürü ve strateji ilişkisi: Hofstede'nin boyutları açısından bir değerlendirme. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 4.
16. Eren, E. (2012). Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi. İstanbul: Beta Yayınları.
17. Erkmén, T. (2010). Örgüt Kültürü, Birinci Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
18. Ertem, M (2011). Örgüt kültürü ve politik davranış algılamaları: Farklılıklar ve ilişkileri belirlemeye yönelik bir araştırma. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

19. Esba, M. (2009). Turizm işletmelerinde yöneticilerin duygusal zekâlarının örgüt kültürü üzerindeki etkisi. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
20. Felek, B. (1977). Sporun ciddi bir konudur. TMOK Dergisi, No: 41/10-12, Ekim-Aralık, 3.
21. Fişek, K. (1998). Spor yönetimi, dünya da -türkiye'de. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları no: 445.
22. Güçlü, N. (2003). Örgüt kültürü. Kırgızistan Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6: 147-159.
23. Güçlü, N. (2003). Örgüt kültürü/Organizational culture. Kırgızistan Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/Kırgızistan Manas University the Journal of Institute of Social Science. 6: 147-159.
24. Gümüş, E. A. (2011). İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin yönetime katılma düzeyleri ile örgüt kültürü arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
25. Güney, S. (2015). Örgütsel Davranış. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
26. HARTNELL CA, OU AY, KINICKI A (2011). Organizational Cultureand Organizational Effectiveness: A Meta- Analytic Investigation of the Competing Values Framework's Theoretical Suppositions. Journal Of Applied Psychology, 96(4): 677-694.
27. Hasanoğlu, M. (2004). Türk Kamu Yönetiminde Örgüt Kültürü ve Önemi. Sayıştay Dergisi, 52: 43-60.
28. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be5ecd2174254.96102090, Erişim tarihi: 09.11.2018.
29. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be697484722f4.84554993, Erişim tarihi: 09.11.2018.
30. Işık, A. N. (2010). Başarılı Bir İlköğretim Okulunda Örgüt Kültürü: Etnografik Bir Durum Çalışması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
31. İmamoğlu, A. F., Çimen, Z. (1999). Türkiye'de Spor Federasyonlarında Örgütsel Değişme İhtiyacı ve Bazı Uygulamalar Üzerine Düşünceler. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. IV: (2), 59-76.
32. Kabakçı, H. (2007). Örgüt Kültürü Kavramı: HÜ İİBF ve AÜ SBF Örgüt Kültürlerinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Yönetim Organizasyon ve Örgütsel Davranış Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
33. Kalkan, A. (2013). Algılanan örgüt kültürünün örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi: kuramsal ve görgül bir araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
34. Karasoy, H. A. (2007). Örgüt Kültürünün Algılanan Hizmet Kalitesine Etkisi: Kamu

- ve Özel Öğrenci Yurtlarında Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
35. Konuk, M. (2006). İşletmelerde Örgüt Kültürünün İş Tatmini Üzerindeki Etkisi ve Önemi: Konya Şeker Fabrikasında Bir Uygulama. Konya. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
36. Konuk, M. (2006). İşletmelerde Örgüt Kültürünün İş Tatmini Üzerindeki Etkisi ve Önemi: Konya Şeker Fabrikasında Bir Uygulama. Konya. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
37. Korkut, F. (2010). Hemşirelerin örgüt kültürü algılarının iş tatminine etkisi üzerine İstanbul ilinde bir alan araştırması. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
38. Kök, S.B. ve Özcan, B. (2012). Örgüt kültürünün oluşumunda etkili olan faktörler ve örgütsel bağlılık ilişkisi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 2, 113-131.
39. Kutanis, R. Ö. (2006). Örgüt Kültürü Ders Notları. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
40. Oğulluk, H. (2010). Ortaöğretim Kurumlarında Örgüt Kültürü (Tokat İl Örneği). Tokat. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
41. Ouchi, W. (1989). Teori Z (Çev.:Y. Güneri). İstanbul: İlgi Yayıncılık.
42. Özkalp, E. (1995). Örgüt Kültürü ve Kuramsal Gelişmeler. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Dergisi, 1 (2), 59-85.
43. Özkalp, E., & Kirel, Ç. (2000). Örgütsel Davranış. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Ders Kitapları.
44. Sabuncuoğlu Z, Tüz M V. (1998). Örgütsel psikoloji. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
45. Sönmez, H. Ç. (2006). Okul Müdürlerinin Okul Kültürünün Oluşturulması Sürdürülmesi Ve Değiştirilmesindeki Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
46. Şimşek, A. (2014). "Okul Yöneticilerinin Örgüt Kültürü Yönetimi Algısı", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
47. Şişman, M. (1994). Örgüt Kültürü. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
48. Şişman, M. (2011). Örgütler ve Kültürler. Ankara: Pegam Yayıncılık.
49. Tanır, H. (2007). 2006-2007 Turkcell Süper Liginde Seçilmiş Futbol Kulüplerinin Yönetici Yeterliliklerinin Mukayeseli Olarak Karşılaştırılması (Konyaspor, Sivasspor ve Trabzonspor Örneği). Konya. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

50. Terzi, A. R. (2000). Örgüt Kültürü. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
51. Türk, M. S. (2007). Örgüt Kültürü ve İş Tatmini. Ankara: Gazi Kitapevi.
52. Türkkan, (2017). Örgüt kültürü ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkinin incelenmesi; İstanbul ticaret üniversitesi personeli örneği. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
53. Uyar, Y. (2017). Örgüt kültürünün liderlik algısı üzerine olan etkisi. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
54. Varoğlu, A. (2013). Örgütsel davranış (Ed. Kirel, A. Ve Ağlargoş, O.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2847 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1804.
55. Yaman, R. (2009). Örgüt kültürünün iş tatmini üzerine etkileri (bir araştırma). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yönetim ve Çalışma Psikolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
56. Yücel, İ., Koçak, D. (2014). Örgüt kültürü ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(2): 45-64.

ÖRGÜTSEL ÇATIŞMA VE SPOR

Dr. Zühal KILINÇ¹

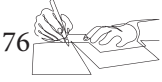
Giriş

Günümüz örgüt ve organizasyonlarında çatışma kaynağı haline gelebilecek pek çok sorun bulunmaktadır. Şiddetli rekabet, yüksek verimlilik, teknolojik değişimin beraberinde getirdiği belirsizlikler, çok yönlü ve yetenekli insan kaynağı beklentisi, daralan istihdam imkanları ve işgücü devir hızı, ücret yetersizlikleri ve azalan sosyal haklar bunlardan bazılarıdır. Örgütsel çatışma ihtimalinin arttığı ortamlarda yöneticiler, çatışma kaynağı olabilecek durumları önceden kestirebilir ve bunlara yönelik etkin önlemler geliştirebilirlerse, örgütsel bazda çatışmadan daha az etkilenirler. Bunun için yöneticiler, çatışmayı doğru tanımlamak, çatışma kaynaklarını iyi belirlemek ve çatışma yönetim modelleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmak zorundadırlar. Yani yöneticiler çatışmayı iyi yönetmek durumundadırlar (1).

Spor kulüplerinde de kulübe hizmet amacı ile yola çıkan pek çok yönetim kurulu ve başkanın sonunda kendi çıkarlarını öne çıkartarak kulübe zarar verdiğini görebiliriz. Kulüp yönetimine gelmenin nailce kulübe hizmetten çok kişisel tanınırlığı arttırmak, prestij kazanmak, ego tatmini ve sosyo-politik çıkarlar gibi pek çok kişisel amacın etken olduğu artık neredeyse genel kabul gören ve kanıksanmış bir durumdur. Bu amaçlar arasında zaman zaman yaşanan çatışmalarda kişisel menfaatler yönünde yapılan seçimler de pek çok kez futbol dünyasında skandallara sebep vermektedir. Örneğin, bu durum tribün terörü konusunda karşımıza çıkmaktadır. Hem kulübün hem de genel anlamda futbolumuzun temel çıkarları bu karmaşanın önlenmesinde birleşmesine rağmen yönetme erkine sahip kesimin kişisel hesapları bu karmaşanın sürmesinden yana olduğu için bu olaylar önlenmemektedir (2).

Kulüplerimizde başkanlık seçimlerinde ve sonrasında kulüp yönetimi ile muhalefet arasındaki çatışmalar, federasyonlar ile kulüp yönetimlerinin anlaşmazlıkları sürekli olarak gündeme gelmektedir. Federasyonlar içinde güçlü olmak, eskiden kulübünüzü temsil eden kişilerin bulunması sizin için bir avantaj gibi gözükse de, diğer kulüp yönetimlerinin hem sizin kulübünüzle hem de federasyonla bir çatışma içine girmesi kaçınılmazdır. Bu çatışmaların artması ülke sporuna zarar vermektedir. Kulüp içersinde ise antrenör ile yöneticiler arasında çatışmalar yaşanabilir. Antrenörün işine karışan, takımı kendisi kurmaya çalışan yöneticilerin varlığı söz konusudur. Antrenörler bu davranışlardan rahatsızlık duymaktadırlar. Çatışma her kulüpte mut laka olaktır. Önemli olan meydana gelen çatışmanın olumluya çevrilmesidir. Antrenörün göremediği veya yanlış kararlar verebileceği durumlarda yöneticinin

1- Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

veya yardımcı antrenörün devreye girmesi gerekmektedir. Bu sayede başarılı sonuçların alınmasına katkıda bulunulabilir. Çatışmada iki tarafında gelecek fikirlere ve eleştirilere açık olması gerekmektedir (3).

Çatışmanın Tanımı

Çatışma olgusunun geniş bir alana yayılması, terimin çeşitli bilim disiplinlerine mensup yazar ve bilim adamları tarafından farklı şekillerde ele alınıp, tanımlanmasına yol açmıştır (4). Bireylerin algıları ve kişilikleri farklı olduğu için her konuda anlaşmaları mümkün değildir. Aynı şekilde grup içinde, gruplar ve bölümler arasında, hatta açık birer sistem olarak çevreyle sürekli ilişkide olan örgütler ve toplumlar arasında, aynı seçenekler üzerinde her zaman uyum sağlamak olanak dışı olduğundan hangi düzeyde olursa olsun çatışmanın kaçınılmaz olduğu söylenebilir (5).

Çatışma; iki veya daha fazla kişi veya grup arasındaki çeşitli kaynaklardan doğan anlaşmazlıktır. Nasıl tanımlanmış olursa olsun, anlaşmazlık, zıtlasma, uyumsuzluk birbirine ters düşme çatışmanın temel unsurlarıdır (6). Canlı bir organizma yaşamsal nitelikteki bir ihtiyacını tatmin etmeye çalışırken bir engelle karşılaşırsa sıkıntı gerginlik ve bozulma olayı meydana gelmektedir. İnsanlar bakımından da çatışma fizyolojik ve sosyo psikolojik ihtiyaçlarının tatminine engel olan sıkıntıların meydana getirdiği gerginlik halleridir. Bir örgütte ise çatışma; bireyler ve grupların birlikte çalışma sorunlarından kaynaklanan ve normal faaliyetlerin durmasına veya karışmasına neden olan olaylar olarak tanımlanabilir (7).

Çatışma çok değişik ortam ve düzeylerde ortaya çıkmakla birlikte, genel anlamıyla “bir seçeneği tercih etmede bireyin ya da bir grubun güçlükle karşılaşması ve bunun sonucu olarak karar verme mekanizmalarında bozulma” diye tanımlanabilir. Tercihlerde zorluk yoksa kişi ya da grup kolayca karar verebilecek ve bir çatışma olmayacaktır. Birey iki şeyden birini tercih etmede güçlükle karşılaştığında bir çatışma söz konusudur. İki bireyin ise algıları ve kişilikleri farklı olduğu için her konuda anlaşmaları mümkün değildir. Aynı şekilde grup içinde, gruplar ve bölümler arasında, hatta birer açık sistem olarak çevreyle sürekli ilişkide olan örgütler ve toplumlar arasında aynı seçenekler üzerinde her zaman uyum sağlamak olanak dışı olduğundan, hangi düzeyde olursa olsun çatışma kaçınılmazdır (5).

Bireyin kendi iç yaşaması, kendi kendisiyle uyuşmalarında da sportif çatışma ve uyum etkilidir. Hatta buna olumsuz anlamında bir çatışma demek de zordur. Spordaki eşit koşullar altında bir karşı karşıya olma durumudur. Bu sportif beceri ve gücün karşılıklı olarak bulunduğu ve birbirini denediği bir oyun, bir güzellik yaratma etkinliğidir. Spor ancak bu öz anlamı uyarınca yapıldığında kaba çatışmanın ötesinde, sonuna kadar mücadele ve sonuna kadar hoşgörü olayı olarak ortaya çıkar (8).

Kuşkusuz çatışma her zaman burada andığım biçimde gerçekleşmez. Çok zaman çatışma, çatışma olarak sürer ve geride bıraktığı yıkımla sona erer. Bu durumun en çok görüldüğü yerlerden biri de yine spordur. Tarih boyunca belli sporlar veya bir sporun belli biçimde yapıldığı alanlarda çatışmanın insana

aykırı boyutlarda gerçekleştiği saptanmıştır. Özellikle spor olayı, spor dışında bir alan için kullanıldığında çatışma kaçınılmaz olmuştur. Böyle durumlarda gerek sporcunun ve gerekse izleyicinin sportif kişiliği zedelenmiş, kırılmış, özgünlüğünü yitirmiş, kendisi dışında bir erke bağlanmıştır (8).

Örgütsel Çatışma Kavramı

Örgütsel çatışmalar yakın geçmişte davranış bilimlerinin en çok çalıştığı konulardan biridir. Modern örgütsel yaşamda kişilerin birbirleriyle olan iletişim zorunluluğunun artması ve örgüt yapılarının gittikçe daha karmaşık bir hal aldığı düşünüldüğünde çatışma kavramının popülerliği daha iyi anlaşılmaktadır. Örgütsel çalışmayla ilgili üzerinde durulması gereken en önemli unsur ise örgüt verimliliği yüksek ve sağlıklı bir iş ortamı yaratabilmek için bu çatışmaların en iyi şekilde yönetilmesidir (4).

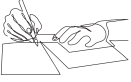
Yönetim bilimine, çatışmanın kaçınılmaz olduğunu ve örgüt için zararı yanında yararının da olabileceği anlayışını sokan kişi Marry Parker Follet'tir. Follet, çatışma kavramına ilk dikkat çeken kişi olarak kabul edilmektedir. Follet, örgüt yöneticilerinin çatışmayı çözmek için güç kullanımı, uzlaştırma ve bütünleştirme olmak üzere üç ayrı seçeneğe sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca, Follet' a göre grubun olduğu her yerde, gerek grup içinde gerekse grup dışında çatışma yaşanabilir. Örgütlerde çatışma doğal bir oluşumdur ve her zaman zararlı olmayabilir (9) .

Örgütsel çatışmalar, örgütlerin sürekliliği için gerekli bir unsurdur. Bu yüzden örgütsel çatışmalarda dengelenmesi gereken iki faktör bulunmaktadır. İlk olarak; çatışmanın örgütün gelişimine katkı sağladığının farkında olmak ve bu doğrultuda çatışma yönetim becerisi geliştirebilmektir. İkincisi ise; örgütte durağanlığın yaşanmaya başlaması halinde yapıcı çatışmalar oluşturup bu çatışmaları yönetmek ve örgüte tekrar dinamizm kazandırmaktır (10).

Çatışma çeşitlilik gösterir; bazen çok küçük bazen çok büyük bazen açık bazen kapalı yine bazen yıkıcı bazen de yapıcı olabilir. Özellikle örgütlerde birey ve grupların hareketleri bir başka kişi veya grubu etkilemektedir. Bu da çatışmaları kaçınılmaz kılmaktadır. Çatışmasız bir örgütün de ruhsuz olduğu düşünülmektedir. Çünkü çatışma aynı zamanda insanların birbirini dikkate aldığını sorumluluk sahibi olduklarını ve sadakat gösterdiklerini gösterir (11).

Örgütsel çatışmaların etkin bir biçimde yönetilebilmesi, bu çatışmaların temelinde yatan nedeni öğrenmeye bağlıdır. Örgütsel çatışmalar incelendiğinde çatışmaların ağırlıklı olarak iletişime bağlı sorunlardan kaynaklı olarak ortaya çıktığı bununla beraber monotonlaşan iş süreci de örgütsel çatışmaları meydana getirebildiği görülmektedir. Ayrıca bireylerin karar alma işlevine katılımın artması da çatışmayı arttırdığı ileri sürülmekle beraber bu tür çatışmaların daha yumuşak ve ılımlı olduğu ifade edilmektedir (12).

Bir spor kulübü içerisinde de antrenör, sporcu ve yöneticiler arasında çatışmalar yaşanabilir. Bu çatışmalar kulüplerde iyi yönetilmez ise takım ruhunu zedeleyici ve kulübe zarar verici takım içi gruplaşmalara neden olabilir (13).

Örgütsel Çatışma Nedenleri

Örgütsel çatışmalar; kişilik, amaç, statü ve güç, algılama ve yorumlamalar, ödül sistemlerindeki, iş bölümünden kaynaklanan farklılıkları, örgüt büyüklüğü, katılım, fonksiyonel bağlılık, yetki ve sorumlulukların belirsizliği, örgütsel değişimin etkisi, kıt kaynaklar için rekabet, uzmanlaşma (yeni uzmanlıklar), ortak karar verme, norm ve değerler

gibi nedenlerden ortaya çıkmaktadır. Aşağıda, bu çatışma nedenlerine değinirsek:

Kişilik Farklılıkları

Bireyin yaşam tarzını oluşturan kişilik, farklı durumlar karşısında bireylerin karakteristik tepkilerini de ifade etmektedir. Bu anlamda kişiliğe ait özelliklerin değişmez ve bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir (14).

Örgütlerde kişilik çatışmaları sıkça rastlanan olaylardandır. Bireylerin farklı kişilik yapılarına sahip olmaları; olaylara farklı bakış açılarından yaklaşmaları ve farklı davranış göstermelerine yol açması anlamına gelir ve bu da çatışma nedeni olabilir (15).

Amaç Farklılıkları

Amaç farklılıklarının görülmesi işletmeler için doğaldır (16). İşletmelerde, değişik işlevleri olması nedeniyle bölümlerin de farklı hedefleri vardır. Üretim bölümü, düşük üretim maliyeti ve daha az hatalı ürün amaçlarken, araştırma-geliştirme bölümü ise ticari başarı sağlayacak, yeni ürünler ve yaratıcı fikirler peşinde olabilir. Bu farklı amaçlar her iki bölümün personeli arasında farklı beklentilere yol açabilir ve çatışmaya neden olabilir. Bu amaçlardaki farklılıklar nedeniyle genelde brüt gelir hedefleyen pazarlama bölümü ile alacakların tahsili ve kredi kayıplarını minimuma indirme görevini üstlenen kredi işlemleri bölümü arasında müşteri seçimi nedeniyle çatışma çıkması muhtemeldir (17).

Statü ve Güç Farklılıkları

Statü; bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumudur. Örgütlerde statüler; her zaman çok açık bir biçimde tanımlanamadığından statünün bireylere sağladığı yetkiler ile statüler arası ilişkiler de belirlenmemektedir. Bu nedenle örgüt içindeki belirli kişi veya gruplar kendilerinin veya başkalarının statülerini farklı algılayabilirler (18).

Çalışan, bulunduğu statü ile kendi yaş, eğitim ve hizmet süresi ve maaş gibi statü boyutları açısından bir farklılık hissederse çatışmanın meydana geldiği gözlenmektedir. Düşük statülü çalışanların yüksek statülü çalışanları yönlendirmeye çalıştıklarında çatışmanın ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca, bireyin kendisini bulunduğu pozisyonundan daha yüksek ve önemli bir pozisyonda bulunabilecek yetenekte görme eğilimi, başka bir deyişle, algılanan statü ile bulunan statü arasındaki fark çatışmaya neden olmaktadır (19).

Algılama ve Yorumlama Farklılıkları

Algı insanın davranışını etkileyen önemli bir faktördür. Algı, dilden, din-den ırktan, bulunduğu bölgeden etkilenir, kişiden kişiye farklılık gösterir (20). İnsanlar, gerçekleri farklı yorumlar. Algı, kişinin gerçeği görme şeklidir. İnsanların gerçeği görme şekli değişkendir; bu da, karar ve yargılarını etkiler. Ne yazık ki yanlış algılama, verimli iletişime engel teşkil edebilir (21). Çeşitli kaynaklardan doğan algı farklılıkları kişileri veya grupları birbirleri ile zıt du-ruma düşürebilecektir. Bu çeşitli kaynaklar arasında, amaç farklılıkları, değer yargısı farklılıkları, dikkate alınan zaman süresindeki farklılıklar ve bilgi fark-lılıkları sayılabilir (6).

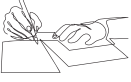
Örgüt Büyüklüğü

Örgütlerin büyümesi; iletişim kanallarının çoğalmasına ve iletişimin zor-laşmasına neden olabilir. Bir örgüt büyüdükçe karmaşıklıklaşır ve bireysel fark-lılıkları olan çalışanların ve grupların sayısı da artar. Bunlar da örgütsel çatış-maya neden olur (22). Örgütün büyüklüğü, örgütsel amaçlar, roller ve ilişkilere-rinin belirsizleşmesine, uzmanlaşmaya, karmaşıklığa, iletişim sorunlarına yol açarak çatışmalara neden olur. Örgütün büyüklüğü çatışma miktarını artırır. Çünkü örgüt büyüdükçe birincil ilişkiler, ikincil ve kişisel olmayan ilişkilere döner, doğal iletişim yok olur (23).

Robbins örgütün büyüklüğünün çatışmayı teşvik edebileceğini; ancak ça-tışmanın yoğunluğunun, araştırma koşullarında kontrol altına alınamayacak başka değişkenler tarafından etkilenebileceği görüşünü ileri sürmektedir. Robbins' e göre, denetimsel düzeylerin artmasına neden olan örgüt büyüklü-ğü, çatışmayı azaltma yerine çatışmayı canlandırıcı, teşvik edici bir rol oynar. buradan hareketle Robbins; örgüt yapısı büyüyüp genişledikçe, amaçlarda açıklık azalır, ilişkiler daha formal bir nitelik kazanır; uzmanlaşma herkesin kendi alanını koruma baskısı yaratır, çok sayıda hiyerarşik düzeyden geçme durumunda olan bilginin değişikliğe uğrama olasılığı artar, bu eğilimlerin her biri uyumlu ve barışçıl çalışma ortamının bozulmasına ve çatışmaların artma-sına neden olur genellemesini yapmaktadır (24).

Katılım

Bir örgütte ortak karar vermek için duyulan ihtiyaç çeşitli etkenlerden doğabilir. Bir örgütte ortak karar alma ihtiyacı örgütsel karar vermedeki iki ana sorundan kaynaklanır : sınırlı kaynağa karşılıklı bağımlılık arttıkça, bu kaynak açısından ortak karar almaya duyulan ihtiyaçta artacaktır. Faaliyet-lerin zaman içinde düzenlenmesine bağımlı bir iş olduğu ölçüde, bu düzen-leme açısından ortak karar almaya duyulan ihtiyaç da artar. Bu önermelerin altındaki mekanizmalar oldukça açıktır. Kıt kaynaklar yada zamanın düzen-lenmesi sorunlarıyla ilgili bağımlılıklar oldukça, çevresini denetim altına almak için üyenin üstünde herhangi bir içsel baskı yaratır. Bu içsel baskı, üyelerde kendi görevleri ile ilişkili kaynakların dağılımı ve etkinliklerinin zamanlan-dırılmasını kontrol etme isteği yaratır. Bu da, örgütün alt birimlerdeki üyeler üzerinde ortak karar vermeye yönelik bir baskı yaratır (25).

İletişim Eksikliği

Örgütsel çatışmaların iletişimden kaynaklanan nedenlerinin belirli bir kısmı bireylerin haberleşme süreçlerindeki eksiklerden oluşturmaktadır. Haberleşme süreci kavramı “anlamaların bir bireyden diğerine dinamik olarak iletilmesi” olarak tanımlanmaktadır. Buradan yola çıkarak bireylerin haberleşme sürecinde; ortak sembollerin kullanılmaması ve ortak lisans sorunundan kaynaklanan anlam güçlükleri, kişilerin birbirleriyle yetersiz bilgi alışveriş ve haberleşme kanallarındaki bozulmalardan kaynaklanan mesajın gerçek anlamının dışında iletilmesi gibi çeşitli sorunlar çatışmalara neden olabilir (4).

Fonksiyonel Bağımlılık

Örgüt de yer alan bir bölümün fonksiyonunu yerine getirebilmesi, bir diğer bölümün fonksiyonunu yerine getirmesine bağımlı ise, bu iki bölüm arasında fonksiyonel bağımlılık var demektir. İş bölümü sonucu örgütlerde ortaya çıkan bölümler veya gruplar arasında her zaman fonksiyonel bağımlılık söz konusudur (18).

Ödül Sistemlerindeki Farklılık

Ödül ve teşvik konusundaki eşitsizlik ve farklılıkların çatışmalara neden olduğunu inceleme ve araştırmalar da göstermektedir (26). Örgütlerde, bireylerin ve grupların başarılarının fark edildiğini ve başarılarına değer verildiğini göstermek için bazı ödüllendirme sistemleri vardır. Ödüllendirme sisteminde ulaşılmak istenen amaç, bireylerin ve grupların başarılarını desteklemek, başarılarının devamını konusunda onları teşvik etmek ve diğer çalışanları ve grupları da başarılı olmaları konusunda özendirmektir (27).

Örgütlerde bazen bir bölüm bir başarısından dolayı ödüllendirilirken bu ödüllendirme diğer bölümlerin amaçları ile çatışabilmektedir. Örneğin; üretim bölümü ile kalite kontrol bölümü arasında bu olay sık yaşanmaktadır. Üretim bölümünün en az maliyetle en çok üretimi gerçekleştirmesi ödüllendirilirken, kalite kontrol bölümünün de en az hatalı üretimi sağlaması istenmektedir (28).

Yetki ve Sorumlulukların Belirsizliği

Örgütlerde, görev ve sorumlulukların tam tanımlanamaması da çatışma kaynağı olabilir. Sorumlulukların yetersiz tanımlandığı bu tip durumlarda bireyler sorumluluklarının ve sorumluluklarını yerine getirirken sahip oldukları yetkilerin sınırlarını bilemezler. Bu yüzden bazı işler hiç kimse tarafından üstlenilmezken bazı işlerde birden fazla kişi tarafından üstlenilir ve üstlenilmeyen işlerin ortada kalması sonucu örgütün işleyişinde aksamalar meydana gelebilir. Bu yüzden her örgütte sistemli bir biçimde yapılmayan işlerin de bir sahibinin olmasına özen gösterilmelidir. Aynı zamanda, sorumlulukların açık olarak belirlenmemesi örgüt işleyişinde meydana gelebilecek herhangi bir aksamanın hiçbir çalışantarafından üstlenilmemesi ve diğerlerine suçu atmasına, sonuçta hatanın nereden kaynaklandığının belirsiz olmasına ve bu yüzden de aksaklığın düzeltilmesinin zorlaşmasına neden olabilir (29).

Örgütsel Değişimin Etkisi

Örgütteki değişim, gerginliğin önemli bir kaynağını oluşturur. Yeni bir teknolojinin örgüte girmesi, çalışanların yapıları ve kaygıları gereği örgütle çatışmaya düşmesine neden olur. Yeni iki örgütün birleşmesi ya da bir örgütün diğerini bünyesine katması şeklindeki değişimlerde de örgütler (üyeler) arası bir güç çatışması ortaya çıkar. Genellikle bu durumu önlemek için böyle bir değişime gitmeden önce tedbirler planlansa da bu tür güç mücadelelerinden kaçınmak çoğunlukla çok güçtür (18).

Kıt Kaynaklar İçin Rekabet

Örgütler, girdileri çıktılarına çevirmek için bir takım faaliyetler içine girerler. Emek, sermaye, hammadde vb. olarak sayabileceğimiz girdiler yani örgütün kaynakları örgütün bölümleri arasında dağıtılmaktadır (30). Kaynakların kıt olması ve devamlı temin edilememesi durumunda kaynaklara bağımlılık artmış olacaktır (31).

Örgüt içinde bulunduğu çevrede kaynakların belirli sınırlar içinde var olması, doğal olarak örgütteki sosyal aktörlerin de bu kaynaklar için birbiriyle mücadele etme zorunluluğu doğurmaktadır. Çoğu çatışmanın temelinde de bu kıt kaynaklardan yararlanma mücadelesi yatmaktadır. Çünkü daha çok kaynağa sahip olan bölüm, örgüt içerisinde diğer birim yada kişilere karşı daha çok güç elde etme ve kullanma olanağına sahip olacaktır (7).

İş Bölümünden Kaynaklanan Farklılıklar

İş bölümü örgütün temel niteliğinin bir gereğidir. Örgütler üstlendikleri görevleri başarabilmek için, onları rasyonel bir biçimde bölerek personel arasında iş bölümü oluştururlar. Aslında iş bölümüyle, her bölüm kendi işini başka bir bölümün işinden daha öncelikli ve önemli olarak görebilir (32). Bununla birlikte örgütlerde işbölümü arttıkça, farklı amaç ve beklentileri olan birimler ya da bölümler ortaya çıkar. Bu da çatışmaya kaynaklık eder (33).

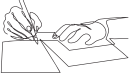
Uzmanlaşma (Yeni Uzmanlıklar)

Uzlaşma stratejisinde her iki tarafa da aynı ve orta derecede önem verilmektedir. Her iki tarafın da kabul edeceği kararlar için bazı şeylerden vazgeçmeleri gerekir. Karşılıklı verme alma, yardımlaşma vardır (34).

Gerçekte, yeni uzmanlıklardan kaynaklanan çatışma, genellikle bürokrat uzman çatışması olarak bilinmektedir. Uzmanlık ve bürokratik rollerinin karışması, değişik nitelikte rol çatışmalarına neden olmaktadır. Bürokrat olarak nitelendirilen örgüt yöneticilerinin uzmanlık statüleri gereği, görevsel davranışlarda önemli ölçüde özerklik isteyen uzmanlara liderlik yapma girişimleri, bürokrat-uzman çatışmasına neden olmaktadır (35).

Ortak Karar Verme

Ortak karar verme, organizasyonlardaki bölümler arasında çatışmanın meydana gelmesinde önemli rol oynayan bir etkidir. Bir organizasyonda

ortak karar verme ihtiyacı, organizasyonlarda yer alan bölümler arasında kaynakların dağılımı ve bölümlerin faaliyetlerinin zamanlandırılmasına bağlı olarak çıkar. Bölümler arasında sınırlı kaynağa bağımlılık arttıkça, bu kaynakla ilgili ortak karar verme ihtiyacı da artar. Ortak karar verme ihtiyacı arttıkça çatışma oluşması olasılığı da artmaktadır (31).

Norm ve Değerler

Bir norm, geliştirdiği değerlere aykırı olduğunda, iş görenin çatışmaya düştüğü gözlenir. Eğer iş gören, kendine verilen normlara göre davranırsa kendi değerlerine aykırı düşer, böylece yaptıklarını kendi kendisine haklı gösteremez. İş gören norma göre davranmadığında ise yönetsel erke karşı gelmiş olur. Bu tür çatışma ne denli yoğunsa iş görenin uyumsuzluğu da o denli yoğun olur (9).

Özellikle spor örgütleri içerisindeki pek çok sebebe dayalı çatışmaların iletişim kaynaklı olduğu söylenebilir. Aktif bir örgüt içerisinde sürekli etkileşim önemli ve kaçınılmaz bir unsurdur. Ancak bu etkileşim kişisel gelişimi olumlu yönde etkileyen, örgütün amaçlarının etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayan tarzda gerçekleştirildiği sürece başarılıdır. Yapılan çalışmalar etkin olarak kullanılamayan çatışmalı iletişimin, örgüt içindeki bireyler arasında dayanışma ve iş birliğinin kesilmesine, çalışan bireylerin stres ve verimsizlik yaşamalarına, iş doyumunun düşmesine ve iş üzerinde konsantre olamamaya, umursamazlığa ve gerilemeye neden olduğunu göstermektedir (36).

Spor örgütlerinde etkili iletişim önemli kavramlardan birisidir. Özellikle takım branşlarında, sporcular branşlarına yönelik belirli bir amacı gerçekleştirmek için örgütlenmiş bu kurumların çalışanları konumundadırlar. Sporcuların daha etkin ve verimli bir şekilde performans göstermelerini sağlamak için atılganlık ve iletişimsel çatışma eğilimlerine yönelik bir takım bilgileri elde etmek gerek antrenörlerin ve gerekse yöneticilerin kurumlarındaki örgütsel iklimin optimum düzeye çıkarılmasına yardımcı olması bakımından oldukça önemli olabilir. Çünkü Bireysel branşlarda sporcu için kişisel düşünceler ve egoları tatmin etme düşüncesi üst safhada olduğu söylenebilirken, takım sporu için takımla birlikte uyumlu hareket etmek, aynı ruhu taşımak ve ekip çalışması düşüncesinin bulunduğu söylenebilir. Takım sporları sporcuya birçok kazanımı da beraberinde getirebilir. Örneğin sporcular arasındaki dayanışma, birlikte hareket edebilme sporcuların kişiliklerinde olumlu bir gelişime neden olabilir (37).

Spor örgütlerinde çatışma yaşayanların yarısından fazlasını yönetim kurulu üyeleri (%35.8) ve kulüp başkanları (%20.8) oluşturmaktadır. Karşı tarafta aynı şekilde büyük bir çoğunlukla yönetim kurulu üyelerinden (%39.6) ve kulüp başkanlarından (%32.1) oluşmaktadır. Bu da çatışmaların daha çok yönetim kademesinde yaşandığını göstermektedir. Bu sonuç yönetimde çok sesli bir ortamın bulunduğunu gösterir ki bu istenilen bir durumdur. Yönetimden çıkan kararların kulübün tüm faaliyetlerinin verimliliği üzerine etkileri bulunur. İdari kararlarda farklı fikirlerin tartışılıp, karşılaştırılıp, kararlaştırılması kulüplerin kendilerini geliştirmelerinin ve yenileştirmelerinin yolunu açar (38).

Doğa sporlarında organizasyonun yanı sıra etik konularda da çatışmalar yaşanmaktadır. Örneğin kulüplerin finans kaynaklarından biri dağcılık becerisi gerektiren bazı inşaat işleridir. Bulunduğu yörenin ekolojisine zarar veren bir yapıda çalışma fikri kulüp içerisinde çatışma yaratan konularından biridir. Bazıları bunun iyi bir gelir kaynağı olduğunu ve bu gelirin faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde yardımcı olacağını düşünürlerken karşı taraf doğal kaynaklara zarar veren bir yapıdan para kazanmanın kulüp etiğine aykırı olduğunu savunmaktadırlar. Çevre üzerine yaşanan çatışmaların diğer bir konusu ise kaya tırmanışçıların kayalar üzerine döşedikleri sabit hatlardır. Kaya tırmanışı yapılan her yerde kayalar üzerine sabitlenmiş malzemeleri görmek mümkündür. Bu malzemelerin doğal ortam üzerinde kalıcı değişikliğe neden olarak görüntü kirliliği yaratması sporcular arasında ihtilaf yaşanmasına neden olmaktadır. Sabit hatların kayaların doğal görüntüsüne zarar verdiğine inanan tırmanışçılar sabitleme malzemelerinin kullanılmasına gerek olmadığını onların yerine ikame edebilecek alternatif malzemelerle de güvenli tırmanış yapılabilmesini savunurlar. Karşı taraftaki tırmanışçılar ise tırmanışın güvenli yapılabilmesi için bu malzemelerin kullanılmasının şart olduğunu düşünürler (38).

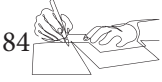
Bireysel sorunlardan kaynaklanan çatışmalar daha çok kişilerin davranış ve tutumlarından kaynaklanmaktadır. Spor kulübü içerisindeki rekabet ve kıskançlık duyguları, işe yada anlaşmazlık yaşanan konuya karşı duyarsızlık-ilgisizlik, kulüp amaçlarını dışlayan farklı beklentiler bireysel sorunları oluşturan nedenlerdendir. Bu nedenlerden kaynaklanan olumsuz atmosfer kulüp içerisinde çatışma çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Tüm bireysel nedenlere karşın temel olarak kulüp amaçlarının herkes tarafından benimsenmesi ve bu konuda fikir birliğinin sağlanması kulübü çatışmanın olumsuz sonuçlarından koruyacağı düşünülmektedir. Rekabetten doğan çıkar çatışmalarının kimi zaman örgüt verimliliği üzerine olumlu etkileri olabilir. Fakat bu sebeplerden kaynaklanan çatışmalar çoğu zaman örgütlerde güvenilmez bir ortam oluşturmaktadır. Doğa sporları faaliyetlerinde ekibe, lidere veya çalışma arkadaşına karşı duyulan güven çok önemlidir. Güven duygusunun ekip üzerinde insanları bir arada tutan, belirsizliği uzaklaştıran, korku ve kaygı duygularını azaltan etkileri vardır. Kritik zamanlarda yaşanan çatışmalarda, verilecek kararlarda karşı tarafa duyulan güven tehlikeyi ne kadar göze alabileceğimizi belirler (38).

Örgütsel Çatışma Yönetim Stilleri

Örgütsel çatışma yönetim stilleri; tümleştirme, kaçınma, uzlaşma, hükmetme – üstünlük kurma, ödün verme (uyma), diğer teknikler sınıflandırılmaktadır. Bu çatışma yönetim stillerine aşağıda değinilmiştir.

Tümleştirme Çözme Stili

Yöneticinin çatışan tarafları karşı karşıya getirmesi ve sorunu tüm yönüyle tartışarak bir ortam hazırlamasından oluşan bir çatışma çözüm stilidir (39). Bu yaklaşımda açıkça çatışmanın üzerine gidilir. Çatışan taraflar bir araya gelir. Yöneticinin kendisi de problem çözme aşamasında tarafları uzlaştırıcı rol

oynar. Çatışmanın tarafları kendi düşüncelerini ve karşı tarafla uzlaşma sağlayamadıkları hususları açıkça ifade ederler. Taraflar bir anlaşmaya varıncaya kadar görüşmelere devam edilir (40). Problem çözme yönetiminde tarafların çözüm için bir araya gelmelerinin altında yatan fikir, problemin çözümlemedeki sorumluluğun taraflara ait olmasıdır. Böylelikle, taraflar “Senin dediğin değil, benimki olacak” şeklinde savlarda bulunmak yerine, yapılması herkesçe yararlı olacak yaratıcı çözüm yollarına ulaşacaklardır (41).

Kaçınma Stili

Kişi bir problemle karşılaştığında ne kendi çıkarını ne de diğerlerinin (ya da diğerinin) çıkarını gözetmiyorsa, sadece zarar görmemek adına geri çekiliyorsa, çatışmaya girmemeye çalışarak, var olan çatışmaları görmezden geliyorsa bu durumda “Kaçınma” stilini kullandığı söylenebilir (42).

Gümüşeli’ ne (43) göre, bu stili uygulamanın temelinde etkileşimin ortadan kalkmasıyla çatışmanın kendiliğinden azalacağına olan inanç vardır. Yazar, bireylerin çalışma alanlarının farklı olması durumunda bu görüşün belki etkili olabileceğini aksi takdirde ortak bir iş alanını ve iş rollerini paylaşan çalışanlar açısından bu stilin performansı olumsuz yönde etkileyerek örgüt veriminin düşmesine yol açabileceğini savunmaktadır. Ayrıca bu stil, iletişim engeli oluşturabileceğinden tarafların birbirlerine karşı olumsuz tutum takınmalarına neden olabilmektedir.

Uzlaşma Stili

Uzlaşma” stili her iki tarafında kazançlarını gözetmediği gibi, aynı zamanda kendilerinden belli ödünler vermeleri gerektiği fikrine dayanır. Bu bağlamda, “Problem Çözme” yönteminden daha kullanışlı görünmektedir. Çünkü herkesin kazancının en yüksek düzeyde tutulamayacağı zamanlarda her iki tarafın da bazı ödünler verebileceği fikrinin benimsenmesi sonucu oluşur (42).

Çatışmanın ilk evrelerinde taraflar arasında uzlaşma stili kullanılarak, çatışmanın daha ileri evrelere taşınmasını önlemek mümkün kılınabilmektedir. Çatışmanın daha ileri evrelerinde ise bu stil bir arabulucu aracılığı ile sağlanabilmektedir (44).

Hükmetme – Üstünlük Kurma Stili

Gümüşeli’ ne (43) göre hükmetme stili, yetkeci bir yönetim anlayışının sonucu olduğundan çatışmayı yönetme noktasında oldukça eski ve etkisiz bir stil olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, bu stilin alanında uzman öğretmenlere uygulanması durumunda onlara fayda sağlamayacağı gibi, onları etkisizleştirerek verimlerinin düşmesine neden olacağını savunmaktadır.

Üstünlük kurma isteği, astla üst arasındaki ilişkiyi bozmaya ortam hazırlar. Üstün üstünlük kurması, genellikle olumlu karşılanır. Ama bir astın kendi üstüne ya da aynı düzeyde olan astlara üstünlük kurmaya kalkışması engellenir ve cezalandırılır. Kimi kez, üstün yetersizliği, astın üstü üzerinde üstünlük kurmasına yol açabilir (45).

Ödün Verme (Uyma) Stili

Ödün verme stili, örgütlerde genellikle yönetici ve çatışan arasında yaşanan çatışmalarda; astların çatışmanın olumsuz sonuçlarından etkilenmemeleri amacıyla uyguladıkları bir strateji olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda ülkemizin geleneksel bürokratik yapıya sahip örgütlerinde yöneticiler ile çalışanlar arasındaki belirgin güç mesafesinin uzak olması çalışanların, yöneticilerin isteklerini yerine getirerek verilen emirlere boyun eğme eğiliminin artmasına neden olmaktadır (46).

Diğer Teknikler

Zorlama Stili

Kişi eğer kendini daha fazla düşünüyor, diğerlerinin zarar ya da kazançlarına aldırış etmiyor ve kendi çıkarlarını en üst düzeyde elde edebilmek için diğerlerinin de kendine uymasında direniyorlarsa, çatışma çözmeye yönelik "Zorlama" stilini uyguladığı söylenebilir. Bu durumda kişi kendi kazanımlarını en üst düzeyde tutabilmek için diğerlerinin zarar etmesinde bir sakınca görmez. Kendi kazancını maksimize etmek için elinden geleni yapar (42).

Meşgul Etme Stili

Örgüt yönetiminin çatışmanın taraflarına daha fazla iş vererek oyalaması ve çatışmaya zaman ayırmalarını güçleştirmesidir (47). Yönetici çatışan taraflara daha çok iş vererek onları meşgul etmeye çalışır. İş yükü fazla olan örgüt üyeleri enerji ve zamanlarını işlerine vereceklerinden çatışmaya zaman bulamayabilirler. Bu yol çatışmayı azaltsa da ortadan kaldırmaz. Çatışmalara geçici çözüm getirir (48).

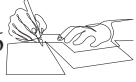
İletişimin Arttırılması

İletişimin arttırılması yöntemi daha ziyade çatışmanın, örgüt içerisindeki iletişim yetersizliğinden kaynaklandığı durumlar için geçerlidir. İletişimin arttırılması yöntemi ile çatışma süresince yanlış anlaşılımlar ve dedikodular önlenmekte ve önyargılı davranışlar ortadan kaldırılmaktadır (29).

Kaynakların Arttırılması

Çatışmanın kaynakların yetersizliğinden çıktığı durumlarda etkili olarak kullanılabilen bir stratejidir. Kaynaklar arttırıldığında tarafların çatışma nedeni ortadan kalkacaktır. Kaynakların arttırılmasının her zaman mümkün olmaması, bu stratejinin uygulanabilirliğini sınırlamaktadır (49).

Beden eğitimi ve spor yüksekokulu yöneticilerinin çatışma yönetimi stratejilerini kullanma düzeylerini yönetici ve akademisyenlerin algılarına göre belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada; yüksekokul yöneticilerinin algılarına göre en fazla kullandıkları stratejinin sayısal olarak tümleştirme olduğu, bunu sırasıyla uzlaşma, ödün verme, kaçınma ve hükmetme stratejilerinin izlediği görülmüştür (50).

Beden eğitimi ve spor yüksekokullarında ortaya çıkan çatışmaları bölümlerin verimliliğini artıracak “yapıcı” bir biçimde çözmek ve yönetmek ancak, yöneticinin hem kendisinin, hem de karşı tarafın ilgi ve gereksinimlerine yönelme derecesinin yüksek olduğu ve çatışmayı her iki tarafın yararına olabilecek biçimde çözen bir yaklaşım benimsediği durumlarda gerçekleşir. Çatışma tarafları arasında bilgi alışverişinin sağlanmasını, açıklık davranışının gelişmesini destekleyen bir yönetici, tümleştirme stratejisini bir çatışma çözme davranışı olarak içselleştirmiş demektir. Tümleştirme stratejisinin akademisyen ve yönetici algılarına göre oldukça yüksek seviyede ve ilk sırada kullanıldığı belirtilmesi beden eğitimi ve spor yüksekokulları için olumlu bir durumdur. Özellikleri bakımından uzlaşma stratejisinin tümleştirme stratejisine diğer çatışma yönetimi stratejileri arasında en yakın olan strateji olduğu düşünülürse, yöneticilerin uzlaştırma stratejisini ikinci sırada kullandıklarını belirtmeleri, bir tutarlılık göstergesi olarak yorumlanabilir. Beden eğitimi ve spor yüksekokul yöneticilerinin çatışma yönetmede birinci sırada tümleştirme stratejisini tercih etmeleri, bu stratejiyi kullanmanın uygun olmadığı durumlarda uzlaştırma stratejisini kullanmaları oldukça uygun ve üniversiteler için çatışma yönetimi açısından beklenen bir durumdur (50).

Uzlaşma stratejisinden sonra ödün verme stratejisini kullanan yöneticinin; kendi ilgi ve ihtiyaçlarına yönelme derecesinin düşük, karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına yönelme derecesinin yüksek olması, belirli bir akademik unvana sahip takipçilerin bulunduğu üniversitelerde ödün verme stratejisinin kullanılmasının hem üniversitelerin özelliğine hem de çatışma yönetim stratejisine uygun bir durum olduğu söylenilebilir. Kaçınma ve özellikle de hükmetme stratejilerinin ise karşılıklı etkileşimi ve fikirleri paylaşmayı engellediği için üniversitelere hiçte uygun olmayan iki strateji olduğu bir gerçektir. Bununla beraber hükmetme stratejisinin temelinde çatışmada karşı tarafın zararına da olsa ne pahasına olursa olsun kazanma, kendi görüşlerini kabul ettirme düşüncesi yatmaktadır. Yöneticilik konumunda hükmetme stratejisini uygulama aracı makamın getirdiği yetkidir. Üniversitelerde çatışmaları çözmek, makamın getirdiği yetkiden çok uzmanlık yetkisinin kullanılmasını gerektirmektedir. Zor kullanma, baskı, ceza, tehdit gibi davranışları içeren hükmetme çatışma yönetimi stratejisi, üniversitelerde verimliliği düşüren çatışma yönetimi stratejisi olarak kabul edildiğinde, yöneticilerinin hükmetme stratejisini en son kullandıkları strateji olarak bildirmeleri üniversitelerin gereksinimlerine uygun bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Beden eğitimi ve spor yüksekokullarında görevli yöneticilerin karşı tarafı hiçe sayan, karşı tarafın ilgi ve gereksinimlerine önem verme derecesinin düşük olduğu ve çatışma sonucunda kurumun verimliliğini azaltacağı düşünülen kaçınma ve hükmetme stratejilerini, az kullandıkları strateji olarak bildirmeleri beden eğitimi ve spor yüksekokullarının verimliliğin artması açısından önemli bir sonuç olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla bu bulgular okul yöneticilerinin kullandıkları stratejilerinin özelliklerinin bilincinde olarak bir değerlendirme yaptıklarını ve kendilerini üniversite eğitim kurumlarının özelliğine en uygun çatışma yönetimi stratejilerini kullanma yeteneğine sahip olarak gördüklerini ortaya koymaktadır (50).

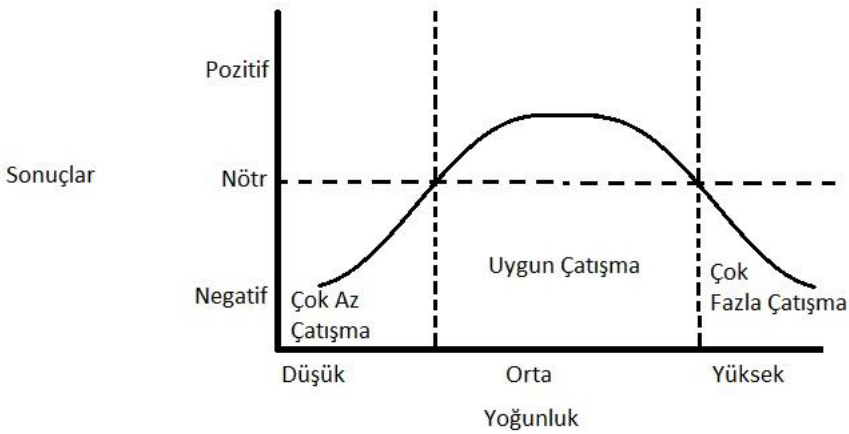
Spor kulübü yöneticilerinin eğitim seviyesi ile çatışma yönetimi stratejileri arasındaki ilişkiye yöneliktir. Buna göre araştırmada kulüp yöneticilerinin eğitim seviyeleri ile çatışma yönetimi stratejileri arasında anlamlı ilişki olduğu; üniversite mezunu yöneticilerin lise ve ilköğretim mezunlarına göre daha yüksek düzeyde çatışma yönetimi stratejilerini kullandıkları belirlenmiştir (51).

Organizasyonlardaki Başlıca Çatışma Türleri

Örgütlerde çatışma kaçınılmaz olmakla birlikte çatışmaların bir kısmı yapıcı (fonksiyonel), bir kısmı ise yıkıcı (fonksiyonel olmayan) dır (52).

Fonksiyonelliğine Göre Çatışmalar

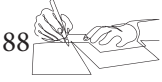
Çatışmaların fonksiyonel olup olmamasında yoğunlukları ve devam süreleri de etkilidir. Aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere çok fazla ya da çok az çatışmanın negatif çıktıları olacaktır. Çatışmaları ortadan kaldırmanın yolu yoktur ama ortaya çıkan bir çatışma olduğunda yönetilip çözülebilir (53).

Şekil 1. Çatışma Yoğunluğu ve Çıktısı Arasındaki İlişki (53).

Fonksiyonel Olmayan Çatışmalar:

Örgüte zarar veren ya da örgüt amaçlarının başarılmasını engelleyen, gruplar arasındaki herhangi bir yüzleşme ya da etkileşmedir. Yönetici fonksiyonel olmayan çatışmaları elimine etme yollarını aramak zorundadır. Yenilik ve değişimin gücü örgütü, çevresindeki değişime adapte olmada zor duruma düşürebilir. Eğer çatışma optimum düzeyin altına düşerse, örgütün yaşamı tehlikeye girebilir. Diğer taraftan, çatışma seviyesi çok yüksek olursa, meydana gelen kaos da örgütün yaşamını tehdit edebilir (39).

Ortaya Çıkış Şekline Göre Çatışmalar

Ortaya çıkış şekline göre çatışmalar; potansiyel, algılanan, hissedilen ve açık çatışma şeklindedir.

- Potansiyel Çatışma; çatışmayı ortaya çıkarabilecek nedenleri ifade etmektedir. İşletme içinde örneğin, amaçlar konusundaki önemli farklılıklar, çatışmaya neden olabilecek çatışma potansiyelidir.
- Algılanan Çatışma; Çatışmaya konu olan tarafların, olayları ve durumu bir çatışma ortamı olarak algılama tarzları ile ilgilidir. Bazen çatışma sadece algılama farklılıklarından kaynaklanır.
- Hissedilen Çatışma; çatışma halindeki tarafların, olaylar konusundaki hislerini ifade etmektedir. Taraflar kırgın, kızgın patlamaya hazır olabilir.
- Açık Çatışma; çatışma halindeki tarafların fiilen gösterdiği davranışa işaret etmektedir. Örneğin açık çatışma karşılıklı tartışma, birbirine ağır dil ve sözler kullanma, hatta şiddet uygulama şekillerinde ortaya çıkar (6).

Taraflarına Göre Çatışmalar

Örgüt içi ve örgütler arası çatışmalar şeklinde ele alınmıştır. Örgüt içi çatışmalar, birey içi çatışma, bireyler arası çatışma, grup içi çatışma ve gruplar arası çatışmadır (34, 54).

Bireysel Çatışma

Kişinin kendi içindeki çatışmadır. İç ruhsal çatışmasıdır. Genellikle grup üyesinden, kendi amacı, değeri, çıkarı veya uzmanlık alanı olmadığı bir konuda performans göstermesi istendiğinde ortaya çıkar (34). İçsel çatışma sonucu birey karar verme mekanizmasının işleyişinde, hareketlerini belirlemede ve bir yeylemi gerçekleştirmede zorlanabilir (29). Bu durumda çatışmalar birbiriyle uyuşmayan iki veya daha fazla güdünün aynı anda bireyi etkilemesinden ortaya çıkmakta, güdülerin türüne, şiddetine ve içinde bulunulan ortama göre değişik görüntüler göstermektedir. Yani birden fazla amacın aynı anda kiiyi etkisi altına alması ve bunlardan birini tercih etmesi gereği kişinin kendi içinde bir çatışma yaşamasına neden olur (26).

Psikologlar bireysel çatışmayı üç türde ele almaktadır.

1-Yaklaşma-Yaklaşma: Bireyin aynı anda iki olumlu amaca ilgi duymasından doğan çatışmalardır.

2-Kaçınma-Kaçınma: Aynı anda iki olumsuz alternatiften birini seçmek zorunda kalındığı durumlardaki çatışmalardır.

3-Yaklaşma- Kaçınma: Bireyin belli bir amacı istenilen yönde gerçekleştirmek için istenilmeyen özellikleri bulunan ortamda karşılaştığı çatışmalardır (55).

Bireyler Arası Çatışma

En çok rastlanan bireyler arası çatışma türleri ast-üst çatışmaları ile kurmay komuta yöneticileri arasındaki kişisel anlaşmazlıklardan doğan çatışmalardır. Buna ilave olarak aynı örgütsel düzeylerde bireysel farklılıklardan dolayı çatışmalara da rastlanmaktadır. İşçiler arasındaki geçimsizlikler, müdürler, şefler ve memurlar arasındaki görüş, fikir ve çıkar ayrılıkları bireyler arası çatışma türlerine girmektedir (7).

Bireyler arası çatışmayı çözmede sonuçlara dayalı olarak üç strateji bulunmaktadır.

1- Kazan- Kazan : Bu yaklaşımda taraflar, aralarındaki problem için her iki tarafın memnuniyetini dikkate alırlar ve çatışma durumunda karşılıklı olumlu davranışları tercih ederler.

2- Kazan-Kaybet: taraflarının birinin kazanması durumunda diğerinin kaybettiği çatışma türüdür.

3- Kaybet-Kaybet: Sonuç itibarı ile hiç kimseyi tatmin etmeyen çatışma türüdür. Sorun tarafsız üçüncü şahısa götürülür (55).

Grup İçi Çatışma

Bu tür çatışmalar, daha çok çalışma gruplarının kendi norm ve standartlarını üyelerine benimsetmek ve itirazsız kabul ettirmek için onlar üzerinde uyguladıkları baskılardan kaynaklanan çatışmalardır. Örneğin; grupça belirlenen üretkenlik hedefinin gerisinde kalan veya üstüne çıkan ve bundan dolayı cezalandırılan bir birey gruba kızıp çatışma yaratabilir (56).

Gruplar Arası Çatışma

Genel olarak grupların oluşumu bir amacı gerekli kılmaktadır. Grup, ortak norm ve davranış ilkelerini paylaşan, aralarında çeşitli rol farklılaşmasını gerçekleştiren, ortak bir amacı paylaşan ve bu amaç doğrultusunda birbirleri ile haberleşme içinde olan ve de karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen iki veya daha fazla kiinin bir araya gelmesiyle oluşan sosyal olgudur (26).

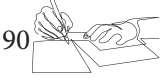
Örgütler arası Çatışma

Örgütler arası çatışmalar birçok yönden gruplar arası çatışmaya benzer. Örgütler arası çatışmaların temelinde de gruplar arası çatışma nedenleri yatar. Açık sistem anlayışı içinde faaliyetlerini sürdüren örgütler etkileşimde bulundukları örgütlerle çatışmaya girerler (32).

Organizasyon İçindeki Yerlerine Göre Çatışmalar

Dikey Çatışma

Çatışmanın örgüt içindeki yer ve düzeyi onun dikey ya da yatay bir çatışma olup olmadığını belirler. Dikey çatışma, bir örgütte ast-üst durumundaki kişi veya kademeler arasında gerçekleşir. Üstlerin astları çok sıkı biçimde kontrol etmek istediklerinde ve astların da bu duruma direnç gösterdiklerinde ortaya

çıkır. Dikey çatışma, yetersiz iletişimden, amaç çatışmasından, bilgi ve değerlerle ilgili uyumsuzlıklardan, çalışanın performansı ile ilgili sorunlardan vb. doğabilir (57).

Yatay Çatışma

Yatay çatışma ise, aynı düzeydeki kişi veya kademeler (örneğin, üretim ve satış departmanları) arasındaki çatışma türüdür. Bu tür çatışmalar, amaç uyumsuzlıklarından, kıt kaynaklardan ve kişiler arası ilişki problemlerinden kaynaklanmaktadır (57).

Emir Komuta Kurmay Çatışma

Komuta-kurmay çatışmaları genelde otorite ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Örgütlerin çoğu komuta yöneticilerine yardımcı kurmay bölümlere sahiptir. Komuta yöneticileri normalde örgütlerin mal ve hizmetlerinin tümünü veya bir kısmını meydana getiren süreçlerden sorumludurlar. Kurmay yöneticileri ise kontrol ve bazı süreçlerde tavsiye amacı ile bulunurlar (52).

Spor örgütlerinde çatışmaların mümkün olduğunca aza indirilmesi için, bireylerin ve yöneticilerin görev ve sorumluluklarını bilmeleri ve buna uymaları gerekmektedir. Çalışanların görev tanımları olabildiğince açık ve kesin yapılmalı, bu konuda boşluklar varsa giderilmelidir. Çalışma yaşam kalitesinin fiziksel açıdan tüm çalışanlar için ayırım gözetmeksizin minimum standartları sağlayacak şekilde artırılması için gerekli kaynaklar kanalize edilmelidir. Örgüt iklimi ve örgüt sağlığının çalışma barışını ve huzurunu destekleyici şekilde gelişmesine ve yerleşmesine özen gösterilmelidir. Bu konuda yöneticilerin önemli misyonları vardır. Çalışanlar arasında çatışma olduğunda sorunun kaynağını keşfetmek ve benzer sorunların tekrar yaşanmasını önlemek için tarafları karşılıklı olarak birbirlerini anlamaya ve orta yolu bulmaya ikna edici zemini hazırlamalılardır. Çatışma durumundaki taraflardan birisinin karşısındaki tarafın yönetici tarafından kayırıldığını düşünmesine ve inanasına neden olacak durum ve tutumlardan uzak durmalıdır. Çalışanların örgütte adalet algılarının yüksek olması, çatışma durumundaki stratejilerine de olumlu olarak yansımacaktır. Örgütsel iletişimin geliştirilmesine, yatay ve dikey iletişim kanallarının açık ve işlevsel olmasına özen gösterilmelidir (41).

Çatışmanın Örgüt Üzerindeki Etkileri

Örgüt içerisinde var olan çatışmaların örgütün işleyişi üzerinde bir takım olumlu ve olumsuz etkileri söz konusu olabilir. Çatışmanın sonuçlarının olumlu olması; çatışmanın birey ve örgüt için yararlı sonuçlar sağlaması için taraflar arasında iletişim ve ilişkilerin karşılıklı güven ve saygıya dayalı olması gerekir. İletişim açık, sürekli ve karşılıklı güvene dayalı olduğu bir çatışmada taraflar çatışmanın ne olduğunu gerçekçi bir biçimde tanımlayabilir (46). Örgüt içerisindeki çatışmalar sonucu mevcut sorunların neler olduğu, nelerden ve kimlerden kaynaklandığı ve bu sorunların nasıl çözülmesi gerektiğinin farkına varılır. Ayrıca örgüt üyelerinin faaliyetlerin planlaması için güdülenmesini ve soruna yoğunlaşılmasını sağlar (58).

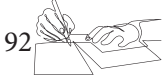
Çatışmanın birey ve örgüt için olumsuz sonuçları şu şekilde sıralanabilir;

- 1. Çatışma örgütsel amaçların sapmasına yol açabilir.
- 2. Tarafları yoran bir mücadele; işyerinde zaman, emek ve paranın boşa harcanmasına yol açabilir.
- 3. Stres ve işten bıkkınlığa neden olur.
- 4. Örgütte iletişimin azalmasına ve iletişimde bozukluklara neden olur.
- 5. Çatışma, çatışma içindeki birey ya da grupların amaçlarını, örgütün genel amacının üstünde görmelerine yol açabilir.
- 6. Örgütte güvensizlik ve şüpheciliğin hakim olduğu bir havanın oluşmasına neden olur.
- 7. Çatışma işgörenin morali ve iş doyumunu olumsuz yönde etkileyerek iş doyumunu ve performansının düşmesine neden olur.
- 8. Örgüte bağlılık ve adanmışlığın azalmasına neden olur.
- 9. Çalışanlar, aralarında oluşan iletişimin anlamını kendi gereksinmelerine göre çarpıtabilir.
- 10. Bölümler ya da takımlar, üstünlük karmaşasını yaşamaya eğilim gösterebilirler; yaptıklarını hep doğru, karşı bölümün ya da takımın yaptıklarını hep yanlış görebilirler, güçlerini ve başarılarını abartabilirler, çalışanlarının düşünmelerini kısıtlayabilirler (59).

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin, “sınıf dışı organizasyonlar” konusunda üst düzeyde çatışma yaşadıkları görülmüştür. Burada sınıf dışı organizasyonlar derken sınıflar arası maçlar, okullar arası maçlar, iller arası maçlar ve kulüp maçlarını örnek olarak verebiliriz. Bu maçlar için kaynak ve fiziki mekan bulamama gibi sıkıntılar bu çatışmaların başlıca nedenlerindendir.

Spor kulüplerinde de, olumsuz çatışmalar yaşanmaktadır. Bu çatışmaların sonuçları olarak spor kulüplerinin örgütsel iklimini, kültürünü ve iletişimini doğrudan etkileyen durumlardır. Ya da kulüplerin iklimi, kültürü ve iletişimi olumsuz çatışmaları tetikleyebilir. Her iki durumda da örgüt zayıf duruma düşer. Bu durumun etkileri doğada daha ağır sonuçlar verebilir. Kulüplerin fikir ayrılıklarına değer veren, fikir ayrılıklarını destekleyen ve ihtilaf durumlarını iyi yönetebilecek politikaları benimseyen yapıya kavuşturulması gereklidir (38).

Çatışmanın performansı yükselttiğine dair sonuç alınmaması önemlidir. İncelenen birçok örnek olayda katılımcılar çatışma sonrası kulübe karşı soğukluk hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu olumsuz sonuçlar çatışmaların yapıcı olmaktan uzak yıkıcı çatışmalar olduklarını göstermektedir. Yıkıcı çatışma-

larda “örgütün verimliliği sarsılmaya-düşmeye başlayabilir, iş görenlerin ruh sağlığı yönünden örgütte tehlikeli bir ortam oluşturabilir, iş görenler arasında soğukluk ve sosyalleşmeye uzak kalma gibi sonuçları da doğurabilir”. Kaza ve sakatlanma tehlikesinin yüksek olduğu doğa sporlarında yıkıcı çatışmaların etkileri sadece tarafların değil tüm ekibin üzerinde görülebilir. Moral bozukluğu; motivasyon azalması veya kaybı, isteksizlik, dikkatte azalma, reaksiyon zayıflığı ve performansta düşüş gibi etkilere yol açabilir (38).

KAYNAKÇA

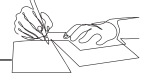
1. Çağlar, İ. (2002). Organizasyonlarda Çatışma Yönetiminin Sektörlerarası Karşılaştırılması ve Çorum Örneği. G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi. (2):33.
2. Şenel, T. (2007). Spor Kulüpleri ve Kurumsal Yönetim. İstanbul: FESAM.
3. Donuk, B. (2008). Yönetim İstifa. İstanbul: Ötüken Yayınları.
4. Kılınç, T. (1985). Örgütlerde Çatışma: Mahiyeti ve Nedenleri. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi. (4):103-124.
5. Can, H. (1994). Organizasyon ve Yönetim. Ankara: Siyasal Kitabevi.
6. Koçel, T. (2018). İşletme Yöneticiliği: Yönetim ve Organizasyon: Organizasyonlarda Davranış: Klasik, Modern, Çağdaş ve Güncel Yaklaşımlar (17. Bas.). İstanbul: Beta Basım.
7. Eren E. (2014). Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi. İstanbul: Beta Yayınları.
8. Erdemli, A. (2008). İnsan Spor ve Olimpizm. İstanbul: E Yayınları.
9. Başaran, İ. E. (1991). Örgütsel Davranış. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
10. Çatakdere, K. (2014). Öğretmen Algılarına Göre İlköğretim Kurumları (İlkokul-Ortaokul) Yöneticilerinin Çatışma Yönetimi Stratejileri ile Örgüt İklimi Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
11. Khan, M. (2015). Langove N, Shah F, Javid M. The Modes of Conflict and Managerial Leadership Styles of Manager. Global Business and Management Research: An International Journal. Vol: 7 No:2, Pg: 44-52.
12. Yılmaz, K. Ö. (2015). İlkokul Yöneticilerinin ve Sınıf Öğretmenlerinin Çatışma Çözme Becerileri ile Stresle Başa Çıkma Yöntemleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
13. Yancı, H.B.A., Donuk, B. ve Şahin, S. (2011). Spor Kulüplerinde Örgütsel Çatışma Yönetimi. İ.Ü. Spor Bilimleri Dergisi. 3, 168-172.
14. Tuna, M. ve Türkmen, F. (2015). Kişilik Tiplerinin Çatışmayı Yönetme Yöntemlerine Etkisi. İşletme Araştırmaları Dergisi. 7/4: 43-65.
15. Rollinson, D., Broadfield, A., Edwards, D. (1998), Organizational Behavior and Analysis an Integrated Approach. Essex: Addison Wesley Longman.
16. Daft LR, Marcic D. (2006). Understanding Management. 5th Ed., Thomsan

Southwestern, USA.

17. Ivancevich, J. M., Konopaske, M., Matteson, M. T. (1999). *Organizational Behavior and Management*. Boston: Mass.
18. Öztaş, U. (2005). *Örgütsel Çatışma ve Yönetiminde Cinsiyet Faktörünün Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
19. Korkmaz, M. (1994). *Örgütlerde Çatışma Ve Nedenleri*. Doktora Tezi. G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
20. Baden, E. (2012). *Conflict Management*. Wrightbooks.
21. İlban, T. (2008). *İnşaat Sektöründe Çatışma Yönetiminin Kültürel Boyutu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
22. Başaran, İ. E. (1982). *Örgütsel Davranış*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
23. Tengilimoğlu, D. (1991). *Kişiler Arası Çatışma ve Çatışmayı Teşhis Modelleri*. TODAİE Dergisi. 24(2). Ankara.
24. Tosun, K. (1990). *İşletme Yönetimi*, İstanbul: Yön Ajans Basım.
25. Kılınç, T. (1991). *Rol Çatışmasını Belirleyen Örgütsel Faktörler*. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi. 20 (1):29-58.
26. Bayrak, S. (1992). *Örgüt Çevre Etkileşimi Açısından Çatışma Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
27. Şimşek, M. Ş., Kınır, S. (2006). *Çağdaş Yönetim Araçlarından Seçmeler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
28. Bumin, B. (1990). *İşletmelerde Organizasyon Geliştirme ve Çatışmanın Yönetimi*. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları. Ankara.
29. Şendur, F. E. (2006). *Örgütsel Çatışma ve Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı. Mersin.
30. Tuğlu, A. (1996). *Örgütsel Çatışma ve Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı. İstanbul.
31. Ertürk, M. (2000). *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
32. Ertürk, M. (1994). *Organizasyonlarda Çatışma: Çatışma Nedenleri: Çatışmanın Nedenleri: Çatışmanın Yönetimi ve Erciyes Üniversitesinde Bir Anket Uygulaması*. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi Dergisi. 11:125.
33. Gümüşeli, A. İ. (1994). *İzmir İlköğretim Okulları Yöneticilerinin Öğretmenler İle Aralarındaki Çatışmaları Yönetme Biçimleri*. Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
34. Rahim M.A. (2001). *Managing Conflict in Organisations*. Greenwood Publishing Group.
35. Aydın, M. (1994). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

36. Coşkun, A. (1994). İletişim Becerisini Geliştirme Eğitiminin İş Görenlerin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimlerine, Yalnızlık Düzeylerine ve İş doyumlarına Etkisi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı. Ankara.
37. Karayol, M. (2013). Takım Sporları ve Doğa Sporları Yapan Erkek Sporcuların Liderlik Özelliklerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Malatya.
38. Gedikli, N., Balci, V. (2005). Doğa Sporları Kulüplerinde Örgütsel Çatışmanın Nedenleri ve Kullanılan Çatışma Stratejileri. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. (1) 35-45.
39. Ural, A. (1997). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenlerle Aralarındaki Çatışmaları Yönetme Yöntemleri. Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.
40. Koçel, T. (2005). İşletme Yöneticiliği (10. Bs.). İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım.
41. Baykal, A., Güllü, S. (2018). Spor İşletmelerinde Çalışanların Çatışma Yönetimi Yaklaşımları. Tarih Okulu Dergisi (TOD), Ekim (11), XXXVI:485-507.
42. Ertürk, E.M. (2009). Gönüllü Sağlık Örgütlerinde Çatışma ve Çatışma Yönetimi: Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi'ne Yönelik Bir Uygulama. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
43. Gümüşeli, İ. A. (1994). İzmir Ortaöğretim Okulları Yöneticilerinin Öğretmenler ile Aralarındaki Çatışmaları Yönetme Biçimleri. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
44. Casiadi, S. (2017). Öğretmenlerin Okul Müdürlerinin İletişim Becerileri ve Çatışma Yönetimi Konusunda Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.
45. Başaran, İ. E. (2000). Yönetim. Ankara: Feryal Yayıncılık.
46. Karip, E. (2015). Çatışma Yönetimi, Pegem Yayıncılık, Ankara.
47. Gürüz, D., Gürel, E. (2009). Yönetim ve Organizasyon. Ankara: Nobel Yayınevi.
48. Yıldızoğlu, H. (2013). Okul Yöneticilerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Çatışma Yönetimi Stili Tercihleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
49. Akçay, R. C. (1996). Okul Yönetimi. Çanakkale.
50. Şimşek, M. Ş., Akgemici, T., Çelik, A. (1998). Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış. Nobel Basın Yayın Dağıtım A.S. Ankara.
51. Çelik, A. (2011). Spor Kulübü Yöneticilerinin Çatışmayı Yönetme Stratejilerinin Mükemmeliyetçilik Özellikleri ile İlişkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 19(2):623-636.
52. Uğurlu, F. (2001). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Çatışma Yönetme Stilleri. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.

53. Steers RM. (1991).Introduction to Organizational Behaviour. Harper Low Publishers.
54. Aswathappa K. (2009). Organisational Behaviour. Himalaya Publishing House.
55. Erdem, N. (1998). İşletmelerde Çatışma Yönetimi Ve Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim ve Organizasyon Ana Bilim Dalı. Çanakkale.
56. Şirin E.F., Yetim A.A. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Yöneticilerinin Çatışma Yönetimi Stratejilerini Kullanma Düzeylerinin Yönetici ve Akademisyen Algılarına Göre İncelenmesi. Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 4(4), , 186-198.
57. Solmuş, T. (2001). Örgütlerde Kişiler Arası ve Gruplar Arası Çatışmalar ve Yönetimi. Türk Psikoloji Bülteni (20), 40-49.
58. Keçeçioğlu, T. (1999). Örgütlerde Çatışma ve Yönetimi. Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayınları Dergisi, İstanbul:106
59. Sütü, T. (2007). Örgütsel Çatışma ve İşgören üzerine Etkileri. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ BEDEN EĞİTİMİ SPOR YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ZAMAN YÖNETİMİ DAVRANIŞLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

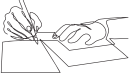
Barış KARAOĞLU¹, Osman PEPE¹

GİRİŞ VE AMAÇ

Günümüzde herkesin yapmak isteyip de zaman yetersizliğinden dolayı yapamadığı bir dizi işi vardır. Zaman, özellikle profesyonel çalışma hayatında çok kısıtlı bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle zamanı iyi kullanabilmek, insanın kendisine, çalışma hayatına, sosyal hayatına, dinlenme ve eğlenmesine, biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına ayırdığı zaman birimleri arasında dengeyi iyi kurabilmesine bağlıdır (Karaküçük, 2008). Einstein, “Geçmiş, şimdi ve gelecek birer yanılsamadır; ancak vazgeçilmezdir” diyerek zamanın insanlar için vazgeçilmez bir olgu olduğunu belirtmiştir (Akoğlu, 2003). Adair ve Adair’e göre ise zaman, zor bulunan bir kaynaktır. Harcanan zamanın yerine yenisi konulamaz, geriye de dönülemez. İnsanlar için zaman kazanmak ve bunu akılcıca kullanacaklarını öğrenmekten daha önemli bir şey olmadığını ifade etmiştir (Adair, Adair, 1993). Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise zaman; bir iş, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit şeklinde tanımlanmaktadır. Zaman kavramına hukuk düzeni bir takım sonuçlar bağlamıştır. Zaman kavramının sınırları belli değildir. Süre ise bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman parçası, zaman aralığı, zaman bölümü, müddet olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005).

Değişen hayat şartları, günü etkili değerlendirmede plan yapma zorunluluğunu doğurmuştur. Çünkü zaman, insana yetmez hale gelmiştir. İnsana yetmeyen zamanı yönetmek önemli bir sorundur. Eren’e göre, zaman kullanımında insanların karşı karşıya olduğu asıl sorun, zamanın nasıl daha etkili kullanılacağı noktasında önem taşımaktadır. Bu nedenle bir kişinin öncelikli amacı, üretim yeteneğini en üst düzeye çıkararak bir iş için harcanan zamanı en aza indirmektir. Çünkü tasarruf edilemeyen, sadece tüketilip kaybedilen ve geri getirilmesi mümkün olmayan zamanın, etkili ve verimli kullanılması gerekmektedir. Bu gereklilik “zaman yönetimi” kavramının varlığına ve önemine işaret etmektedir. Zaman yönetimi ise, kişinin özel ve iş hayatında amaçlarına etkili ve verimli bir şekilde ulaşabilmesi için planlama, organize etme ve kontrol etme gibi yönetim fonksiyonlarını kendi faaliyetlerine uygulama sürecidir (Erdem, Kaya, 1998). Bir başka ifade ile zaman yönetimi, amaçlara ulaşmak, yapılan işleri denetlemek, kişinin kendi motivasyonunu yükseltmek açısından önemli görülen bir kişisel performansı geliştirme tekniğidir (Gürbüz, Aydın, 2012).

1- Erciyes Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Kayseri

Üniversite yaşamındaki bireylerin ortaya koydukları hedeflere ulaşmak için doğru zaman yönetiminin gerekliliği düşünülmektedir. Eğitimde, zaman yönetiminin önemi burada ortaya çıkmaktadır. Zamanın nereye harcadığı konusunda günlük olarak bilgi toplanması ve bu bilgilerin analiz edilerek zaman kullanma sorunlarının belirlenmesi ve sorunlara çözüm bulunması gerekmektedir. Literatür incelendiğinde, değişik iş sektörleri, yöneticilik grupları ve üniversite öğrencilerinin zaman yönetimi davranışlarını inceleyen çalışmaların var olduğu tespit edilirken (Tanrıöven, İşcan, 2009; Varışoğlu, Şeref, Yılmaz, 2012), Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) öğrencilerini konu alan çalışmaların azlığı görülmüştür (Sugötüren, Ballı, Gökçe, 2011). Yapılacak olan bu çalışma ile BESYO öğrencilerinin zaman yönetimi hakkındaki bilgileri ve zaman yönetimi davranış düzeylerinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin zaman yönetimi davranış düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir.

MATERYAL VE METOD

Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin zaman yönetimi davranış düzeylerinin akademik başarı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, çalışma grubu, veri toplama araçları ve yapılan istatistiksel işlemlerden bahsedilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu bünyesinde bulunan, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünden 100, Antrenörlük Eğitimi bölümünden 100, Spor Yöneticiliği bölümünden 100 ve Rekreasyon bölümünden 100 öğrenci olmak üzere toplamda 400 gönüllüden oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Zaman Yönetimi Envanteri (ZYE) ve demografik özellikler ölçeği kullanılmıştır. Zaman Yönetimi Envanteri Britton ve Tesser (1991) tarafından geliştirilmiş, Türkiye'ye uyarlaması Alay ve Koçak (2002) tarafından yapılmıştır. Zaman Yönetimi Envanterin de toplam 27 madde bulunmaktadır. Envanter, "zaman planlaması", "zaman tutumları" ve "zaman tutumları" olmak üzere üç alt bölümden oluşmaktadır. Orijinal ankette olduğu gibi "her zaman, sık sık, bazen, nadiren ve hiç" seçeneklerinden oluşan beşli derecelendirme kullanılmıştır. Puanlamada 1 en düşük ve 5 en yüksek puan olarak alınmıştır.

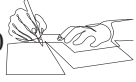
Zaman Yönetimi Envanterin'de zaman planlaması alt ölçeği, uzun süreli ve kısa süreli (bir günlük veya haftalık) planlamaları temsil etmekte olup, bir tanesi (16. madde) tersine ifade olmak üzere 16 soru bulunmaktadır. Bu bölümden yüksek puan alan öğrencilerin, zamanını daha iyi kullananlar sınıfında olup zamanlarını harcamada kendilerinin söz sahibi oldukları belirtilmiştir.

Zaman tutumları alt ölçeği, kişinin zaman yönetimi ile ilgili neler yaptığına yönelik maddeleri içeren 4 tane düz, 3 tane de (2, 6 ve 7. maddeler) tersine ifadeli olmak üzere, toplam 7 sorudan oluşmaktadır. Bu alt ölçekten yüksek puan alan öğrencilerin, zamanlarını iyi yönettikleri, her şeyi uzun zaman aralığında düşündükleri kabul edilmiştir. Diğer alt ölçek ise, öğrencilerin zamanı olumsuz yönde harcayan etkinliklerle ilgili 4 sorudan oluşmaktadır ve bu soruların hepsinde tersine ifade kullanılmıştır. Bundan dolayı bu maddelere “zaman harcatıcılar” adı verilmiştir. Zaman harcatıcıların, öğrencileri okul gayelerinden uzaklaştıran her şeyi içine aldığı ifade edilmiştir. Bu üç bölümden alınan puanların toplamı, ZYE sonucunu vermektedir. Demografik faktörler ölçeği ile ise, öğrencilerin yaş, cinsiyet, bölüm, günlük serbest zaman ve akademik başarılarına ait bilgiler toplanmıştır.

Tablo 1.Katılımcıların Frekans Dağılımları

Değişken		n	%
Cinsiyet	Bay	198	49.5
	Bayan	202	50.5
Yaş	18-20	90	22.5
	21-23	181	45.3
	24 ve üstü	129	32.3
Bölüm	Öğretmenlik	100	25
	Antrenörlük	100	25
	Yöneticilik	100	25
	Rekreasyon	100	25
Öğrenim	Gündüz	250	62.5
	Gece	150	37.5
Günlük Serbest Zaman	1 saat ve altı	13	3.3
	2-3 saat	102	25.5
	4-5 saat	136	34
	6 saat ve üzeri	149	37.3
Akademik Başarı	2,00 ve altı	43	10.8
	2,01-2,50	92	23
	2,51-3,00	134	33.5
	3,01-3,50	109	27.3
	3,51-4,00	22	5.5
TOPLAM		400	100

Katılımcıların frekans dağılımları incelendiğinde araştırma kapsamına alınan Besyo öğrencilerinin; %49.5 ‘inin bay, %50.5’inin bayan olduğu, %22.5’inin 18-20, %45.3’ünün 21-23, %32.3’ünün 24 ve üstü yaş aralığında olduğu, %25’inin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde, %25’inin Antrenörlük Eğitimi bölümünde, %25’inin Yöneticilik bölümünde, %25’inin ise Rekreasyon bölümünde okuduğu, %62.5’inin gündüz eğitiminde, %37.5’inin ise gece eğitiminde okuduğu, %3.3’ünün 1 saat ve altı, %25.5’inin 2-3 saat, %34’ünün 4-5 saat, %37.3’ünün ise 6 saat ve üzeri günlük serbest zamana sahip olduğu, %10.8’inin 2,00 ve altı, %23’ünün 2,01-2,50, %33.5’inin

2,51-3,00, %27.3'ünün 3,01-3,50, %5.5'inin ise 3,51-4,00 not ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin zaman yönetimi envanterine ve demografik özellikler ölçeğine verdikleri yanıtlar analiz edilmek üzere SPSS 20.0 (Statistical for The Social Sciences) programına aktarılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine ve öğrenim durumlarına göre karşılaştırmalarda Mann-Whitney U test istatistiği kullanılır iken, bölümlerine, yaşlarına, günlük serbest zamanlarına ve genel akademik not ortalamalarına göre karşılaştırmalarda ise Kruskal Wallis test istatistiğinden faydalanılmıştır.

BULGULAR

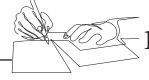
Tablo 2. BESYO Öğrencilerinin Ankete Verdiği Cevapların Betimsel İstatistikleri

Değişkenler	<i>n</i>	<i>ortanca</i>	<i>min</i>	<i>max</i>
Zaman Planlama	400	34	20	54
Zaman Tutumları	400	24	14	38
Zaman Tuzakları	400	15	8	27
Zaman Yönetimi Toplamı	400	73	51	110

Tablo 2'de, çalışmaya katılan öğrencilerin ankete verdiği cevaplarda, Zaman Planlama boyutunun 34, Zaman Tutumları boyutunun 24, Zaman Tuzakları boyutunun 15 ve Zaman Yönetimi Toplam puanının ise 73 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. BESYO Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

Zaman Yönetimi	Cinsiyet	<i>n</i>	<i>ortanca</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Zaman Planlama	Bay	198	34	20	54	-0,070	0.944
	Bayan	202	34	21	53		
Zaman tutumları	Bay	198	24	14	38	-1,129	0.259
	Bayan	202	23	15	34		
Zaman Tuzakları	Bay	198	15	8	27	-1,718	0.086
	Bayan	202	14	8	25		
Zaman Yönetimi Toplamı	Bay	198	74	56	110	-1,175	0.240
	Bayan	202	73	51	104		

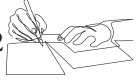

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zaman yönetimi envanteri alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 3’de görülmektedir. Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanı alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 4. BESYO Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin Bölümlere Göre Değerlendirilmesi

Zaman Yönetimi	Bölüm	n	ortanca	min	max	X ²	P	Fark
Zaman Planlama	Öğretmenlik ¹	100	34.5	20	52	8.660	0.034	2-3
	Antrenörlük ²	100	36	21	54			
	Yöneticilik ³	100	33	24	50			
	Rekreasyon ⁴	100	35	22	49			
Zaman tutumları	Öğretmenlik ¹	100	24	14	33	23.857	0.001	1-3 2-3 3-4
	Antrenörlük ²	100	23	15	38			
	Yöneticilik ³	100	25.5	18	36			
	Rekreasyon ⁴	100	23	15	34			
Zaman Tuzakları	Öğretmenlik ¹	100	15	8	23	28.944	0.001	1-2 2-3 3-4
	Antrenörlük ²	100	16	9	26			
	Yöneticilik ³	100	13	8	27			
	Rekreasyon ⁴	100	15	8	23			
Zaman Yönetimi Toplamı	Öğretmenlik ¹	100	73	56	94	3.589	0.265	-
	Antrenörlük ²	100	75	51	110			
	Yöneticilik ³	100	73	57	92			
	Rekreasyon ⁴	100	74	54	91			

Öğrencilerin Bölümlerine göre zaman yönetimi envanteri alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 4’de görülmektedir. Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin zaman planlama, zaman tutumları ve zaman tuzakları alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. ($p<0.05$). Zaman yönetimi toplam puanı boyutunda ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 5. BESYO Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin Öğrenim Durumlarına Göre Değerlendirilmesi

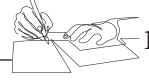
Zaman Yönetimi	Öğrenim	n	ortanca	min	max	Z	P
Zaman Planlaması	Gündüz	250	34	20	54	-1,416	0.157
	Gece	150	35	21	50		
Zaman Tutumları	Gündüz	250	24	1	38	-0,004	0.997
	Gece	150	24	15	34		
Zaman Tuzakları	Gündüz	250	14	8	27	-1,554	0.120
	Gece	150	15	8	23		
Zaman Yönetimi Toplamı	Gündüz	250	73	54	110	-1,306	0.192
	Gece	150	74.5	51	97		

Öğrencilerin Öğrenim durumlarına göre zaman yönetimi envanteri alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 5’de görülmektedir. Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin alt boyutları olan zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. ($p>0.05$)

Tablo 6. BESYO Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin Yaşlarına Göre Değerlendirilmesi

Zaman Yönetimi	Yaş	n	ortanca	min	max	X ²	P	Fark
Zaman Planlaması	18-20 ¹	90	35	21	53	5.838	0.054	-
	21-23 ²	181	34	20	54			
	24 ve üstü ³	129	35	21	52			
Zaman Tutumları	18-20 ¹	90	24	15	38	1.468	0.480	-
	21-23 ²	181	23	14	36			
	24 ve üstü ³	129	24	16	33			
Zaman Tuzakları	18-20 ¹	90	15	8	25	2.793	0.248	-
	21-23 ²	181	15	9	27			
	24 ve üstü ³	129	14	8	22			
Zaman Yönetimi Toplamı	18-20 ¹	90	74.5	51	104	6.420	0.133	-
	21-23 ²	181	73	53	108			
	24 ve üstü ³	129	74	54	110			

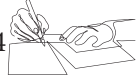
Öğrencilerin Yaşlarına göre zaman yönetimi envanteri alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 6’de görülmektedir. Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanı alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 7. BESYO Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin Günlük Serbest Zamanlarına Göre Değerlendirilmesi

Zaman Yönetimi	Günlük Serbest Zaman	<i>n</i>	<i>ortanca</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	X^2	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Zaman Planlaması	1 saat ve altı ¹	13	37	23	52	2.369	0.499	-
	2-3 saat ²	102	34	23	53			
	4-5 saat ³	136	34	21	54			
	6 saat ve üstü ⁴	149	35	20	49			
Zaman Tutumları	1 saat ve altı ¹	13	22	15	31	0.752	0.861	-
	2-3 saat ²	102	24	15	34			
	4-5 saat ³	136	24	14	38			
	6 saat ve üstü ⁴	149	24	15	34			
Zaman Tuzakları	1 saat ve altı ¹	13	17	11	19	3.259	0.353	-
	2-3 saat ²	102	15	8	25			
	4-5 saat ³	136	15	8	26			
	6 saat ve üstü ⁴	149	14	8	27			
Zaman Yönetimi Toplamı	1 saat ve altı ¹	13	80	55	97	7.203	0.928	-
	2-3 saat ²	102	73	56	104			
	4-5 saat ³	136	73	51	110			
	6 saat ve üstü ⁴	149	74	54	94			

Öğrencilerin Günlük Serbest Zamanlarına göre zaman yönetimi envanteri alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 7’de görülmektedir. Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanı alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. ($p>0.05$)

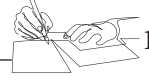
Tablo 8. BESYO Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin Ganolarına Göre Değerlendirilmesi

Zaman Yönetimi	Gano	n	ortanca	min	max	X ²	P	Fark
Zaman Planlama	2.00 ve altı ¹	43	38	26	52	24.845	0.001	1-2 1-3 1-4
	2.01-2.50 ²	92	34	21	49			
	2.51-3.00 ³	134	34	21	50			
	3.01-3.50 ⁴	109	33	20	54			
	3.51-4.00 ⁵	22	34	26	49			
Zaman Tutumları	2.00 ve altı ¹	43	24	18	38	5.076	0.280	-
	2.01-2.50 ²	92	24	15	34			
	2.51-3.00 ³	134	23	14	31			
	3.01-3.50 ⁴	109	24	15	36			
	3.51-4.00 ⁵	22	24	16	30			
Zaman Tuzakları	2.00 ve altı ¹	43	15	10	23	2.175	0.704	-
	2.01-2.50 ²	92	14	8	25			
	2.51-3.00 ³	134	15	8	25			
	3.01-3.50 ⁴	109	15	9	27			
	3.51-4.00 ⁵	22	15	8	21			
Zaman Yönetimi Toplamı	2.00 ve altı ¹	43	80	62	101	9.237	0.001	1-2 1-3 1-4
	2.01-2.50 ²	92	73	51	91			
	2.51-3.00 ³	134	73	55	90			
	3.01-3.50 ⁴	109	73	56	110			
	3.51-4.00 ⁵	22	72.5	56	94			

Öğrencilerin Ganolarına göre zaman yönetimi envanteri alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 8'de görülmektedir. Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin zaman planlama alt boyutunda ve zaman yönetimi toplam puanı boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p>0.05$). Zaman tutumları ve zaman tuzakları alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. ($p>0.05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsanoğlunun hayatta sahip olduğu en önemli sermaye ilk olarak para gibi düşünülse de aslında zamandır. Zamanın planlanarak verimli kullanılması, hedeflerin gerçekleştirilmesini, başarıyı ve tabii ki parayı da beraberinde getirir. Einstein'ın belirtmiş olduğu gibi, geçmiş, şimdi ve gelecek birer yanılısamadır; ancak vazgeçilmezdir. Gerçekten de zaman bizim için vazgeçilmez bir olgudur. Zaman, sanki bizi doğumdan ölüme taşıyan, içinde yüzdüğümüz, akıp giden bir ırmak gibidir (Akoğlu, 2003). Zaman herkes için akmaktadır. Önemli olan kişinin hayata bakış açısı, alışkanlıkları, seçimleri ve öncelikleridir. Üniversite eğitimi de bu seçimlerin ve önceliklerin oluşturulmasında

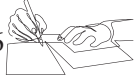

insan hayatındaki en önemli zaman dilimlerinden biridir. İnsanların gerek sağlıklı bir yaşam sürmesi açısından gerekse sağlıklı yaşam için zamanını verimli kullanmasında beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin önemi tartışılmaz boyuttadır.

Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin öğrenim gördükleri beden eğitimi ve spor öğretmenliği, antrenörlük eğitimi, spor yöneticiliği ve rekreasyon uzmanlığı bölümlerinin gerek lisans eğitimi süresince gerekli olan teorik, pratik bilgi ve becerileri öğrenmede, gerekse ilerleyen hayatlarında kendilerinden beklenen sportif verim ve başarı açısından gerekli çalışmaları hayata geçirmede zaman yönetiminin çok önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla Erciyes Üniversitesi BESYO öğrencilerinin zaman yönetimi davranış düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi üzerine yapılan bu araştırmada; öğrencilerin ankete verdiği cevaplar incelendiğinde, genel anlamı itibarıyla sunulan bu çalışma ve literatürdeki çalışmalar incelendiğinde; beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin, zaman yönetimi envanterinin alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamalarına bakıldığında, orta düzeyde zamanlarını verimli kullandıkları söylenilebilir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Zaman Yönetimi Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanı alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemesine rağmen, zaman planlamasında bay ve bayan öğrencilerin eşit skora sahip oldukları, zaman tutumlarında, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanlarında ise erkek öğrencilerin daha yüksek skora sahip olduğu görülmektedir. Alay'a (2000) ve Demirtaş ve Özer'e (2007) göre ise zaman planlama becerilerinde kız öğrenciler, erkek öğrencilerden daha başarılı olduklarını rapor etmişlerdir. Benzer bir şekilde, Trueman ve Hartley tarafından yapılan "Genç Üniversite Öğrencileri ile Yaşça Olgun Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerileri ile Akademik Başarılarının Kıyaslanması" adlı çalışmanın planlama boyutunda kız üniversite öğrencilerinin erkek üniversite öğrencilerine oranla daha başarılı olduğunu tespit etmişlerdir (Trueman, Hartley, 1996). Bu durumun, bayanların herhangi bir iş üzerinde, planlama boyutunda erkek öğrencilere göre daha detaycı ve daha derinlemesine düşünmelerinden kaynaklanabileceği ancak zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanlarında erkeklerden daha başarısız olmasının ise o işin icraata dönüştürülmesinde detaylara takılı kalarak işlerini gerekli zaman içinde uygulayamayıp, zaman tuzaklarına maruz kalmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bölümlerine Göre Zaman Yönetimi Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları incelendiğinde; zaman planlaması alt boyutundan en yüksek skorun 36 ile antrenörlük eğitimi bölümü öğrencilerine, en düşük skorun ise, 33 ile yöneticilik bölümü öğrencilerine ait olduğu tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel işlem sonucunda antrenörlük eğitimi ile spor yöneticiliği bölümlerinde öğrenim gö-

ren öğrencilerin zaman planlama alt boyutunda antrenörlük eğitimi yönünde anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Zaman tutumları alt boyutundan en yüksek skorun 25.5 ile spor yöneticiliği bölümüne, en düşük skorun ise 23 ile rekreasyon ve antrenörlük bölümleri öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Yapılan istatistiksel işlem sonucunda beden eğitimi ve spor öğretmenliği ile spor yöneticiliği, antrenörlük eğitimi ile spor yöneticiliği ve spor yöneticiliği ile rekreasyon uzmanlığı bölümleri arasında spor yöneticiliği bölümü yönünde anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Zaman tuzakları alt boyutunda en yüksek skorun 16 ile antrenörlük eğitimi öğrencilerine, en düşük skorun ise 13 ile yöneticilik bölümüne ait olduğu tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel işlem sonucunda beden eğitimi ve spor öğretmenliği ile antrenörlük eğitimi, antrenörlük eğitimi ile spor yöneticiliği ve spor yöneticiliği ile rekreasyon uzmanlığı bölümleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Zaman yönetimi toplam puanında ise en yüksek skorun 75 ile antrenörlük eğitimi öğrencilerine, en düşük skorun ise 73 ile öğretmenlik ve yöneticilik bölümü öğrencilerine ait olduğu tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel işlem sonucunda bölümler arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Literatür incelendiğinde Kibar'ın Karabük Üniversitesi öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişkisi üzerine yapmış olduğu çalışmada; öğrencilerin öğrenim gördükleri fakültelere göre zaman yönetimi becerilerinin farklılaştığını ve araştırmasının sonucuna göre Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin zaman yönetimi becerilerinde daha başarılı olduğunu tespit etmiştir (Kibar, 2014). Bir başka çalışma da ise Andıç'ın üniversite öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişkisi üzerine yapmış olduğu çalışmada; öğrencilerin okudukları bölümler ile zaman yönetimi becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir (Andıç, 2009).

Sugötüren ve ark. spor bilimleri ve teknolojisi yüksek okulunda öğrenim gören öğrencilerin zaman yönetimi davranışları üzerine yaptıkları çalışmada, zaman yönetimi ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit etmezlerken; beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin zaman planlaması puanları, rekreasyon ve antrenörlük bölümüne göre daha yüksek çıktığını, zaman tutumları puanlarına bakıldığında puanların en yüksekten düşüğe doğru antrenörlük, beden eğitimi ve spor öğretmenliği ve rekreasyon bölümleri şeklinde sıralandığını, zaman harcattırıcılar puanlarına bakıldığında, antrenörlük bölümünün diğer bölümlerden düşük puana sahip olduğunu ve genel toplamda ise en yüksek puanın beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölüme ait olduğu daha sonra sırasıyla rekreasyon ve antrenörlük olarak sıralandığını rapor etmişlerdir (Sugötüren, Ballı, Gökçe, 2011).

Sunulan bu çalışmada bölümlere göre zaman yönetimi ve alt boyutlarında antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerin dominant bir özellik gösterdiği görülmektedir. Bulgulardaki farkın nedeni araştırma

kapsamına alınan öğrencilerin okudukları bölümlerin özellikleri, müfredat programları ve öğrenci profilleri farklılığından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Öğrenimlerine Göre Zaman Yönetimi Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları incelendiğinde; zaman planlaması alt boyutundan gündüz eğitimi öğrencilerinin 34, gece eğitimi öğrencilerinin 35, zaman tutumları alt boyutundan gündüz eğitimi öğrencilerinin 24, gece eğitimi öğrencilerinin 24, zaman tuzakları alt boyutundan gündüz eğitimi öğrencilerinin 14, gece eğitimi öğrencilerinin 15, zaman yönetimi toplam puanı boyutundan ise gündüz eğitimi öğrencilerinin 73, gece eğitimi öğrencilerinin 74.5 aldığı tespit edilmiştir.

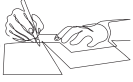
Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin alt boyutları olan zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Literatür incelendiğinde öğretim türlerine göre zaman yönetimi boyutlarını inceleyen araştırmaların çok olmadığı tespit edilmiştir. İbrahimoglu'nun kişilik özellikleri ile zaman yönetimi davranışları arasındaki ilişkiler üzerine yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların öğrenim durumlarına göre, istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Literatürdeki bu bilgi çalışmada sunulan verileri destekler düzeydedir (İbrahimoglu, 2011).

Zaman yönetimi toplam puanı ve alt boyutlarında gece öğrenimindeki öğrencilerinin daha başarılı olmalarının sebebi olarak, bu öğrencilerin gün içerisinde yapılacak işlerin planlanmasında ve hayata geçirilmesinde, öğretim durumlarının gece olması ve yapılacak işlerin hayata döndürülmesinde bir engel teşkil etmemesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Zaman Yönetimi Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları incelendiğinde; Zaman planlaması alt boyutundan en yüksek skorun 35 ile 18-20 yaş grubu ve 24 ve üstü yaş grubu öğrencilerinin, en düşük skorun ise 34 ile 21-23 yaş grubu öğrencilerinin aldığı tespit edilmiştir.

Zaman tutumları alt boyutundan en yüksek skorun 24 ile 18-20 yaş grubu ve 24 ve üstü yaş grubu öğrencilerinin, en düşük skorun ise 23 ile 21-23 yaş grubu öğrencilerinin aldığı tespit edilmiştir. Zaman tuzakları alt boyutundan en yüksek skorun 15 ile 18-20 yaş grubu ve 21-23 yaş grubu öğrencilerinin, en düşük skorun ise 14 ile 24 yaş ve üzeri yaş grubu öğrencilerinin aldığı tespit edilmiştir. Zaman yönetimi toplam puanı boyutundan ise en yüksek skorun 74.5 ile 18-20 yaş grubu öğrencilerinin, en düşük skorun ise 73 ile 21-23 yaş grubu öğrencilerinin aldığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanı boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmemesine rağmen ($p>0.05$), 18-20 yaş grubunun yüksek skorlara sahip olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde Eldeleklioğlu ergenlerin

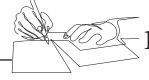
zaman yönetimi becerilerinin kaygı, yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi üzerine yapmış olduğu çalışmada, benzer bir şekilde katılımcıların zaman yönetimi envanterinin zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanı boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit etmiştir (Eldeleklioğlu, 2008). Bir başka çalışma da ise Gökçek profesyonel futbol takımlarında görev yapan yöneticilerin zaman yönetimi üzerine yapmış olduğu çalışmada, zaman yönetimi alt boyutları olan zaman planlama ve zaman tuzaklarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir (Bay, Tuğluk, Gençdoğan, 2005).

İşcan Pamukkale Üniversitesi öğrencilerinin zaman yönetimi becerilerinin akademik başarıları üzerindeki etkisini inceleyen çalışmada, zaman yönetimi alt boyutları olan zaman planlama ve zaman tuzaklarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir. Öğrencilerinin zaman tutumları ile yaşları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir. Yapılan istatistiksel işlem sonucunda 18-20 yaş grubu ve 21-23 yaş grubundaki öğrencileri arasında, 18-20 yaş grubu öğrencilerin yönünde anlamlı farklılık tespit etmiştir (İşcan, 2008). Literatürde verilen bilgilere göre sunulan bu çalışmada; zaman yönetimi ve alt boyutlarında 18-20 yaş grubu öğrencilerin yüksek skorlara sahip olmalarının sebebi, beden eğitimi ve spor yüksek okulunun 1. sınıfına gelen öğrencilerin çoğunun 18-20 yaş gurubunda olması ve bu öğrencilerin yükseköğretime geçişlerinin ilk yılında beden eğitimi ve spor yüksek okullarının müfredat programlarındaki gerek teorik gerekse pratik ders uygulamalarına ve verilen ödevleri ders saatlerine uyum konusunda gösterdikleri hassasiyetten kaynaklandığı düşünülebilir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Günlük Serbest Zamanlarına Göre Zaman Yönetimi Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları incelendiğinde; Zaman planlaması alt boyutundan en yüksek skorun 37 ile 1 saat ve altı serbest zamanı olan öğrencilerin, en düşük skorun ise 34 ile 2-3 saat ve 4-5 saat arası serbest zamanı olan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir.

Zaman tutumları alt boyutundan en yüksek skorun 24 ile 2-3 saat, 4-5 saat ve 6 saat ve üzeri arası serbest zamanı olan öğrencilerin, en düşük skorun ise 22 ile 1 saat ve altı serbest zamanı olan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir. Zaman tuzakları alt boyutundan en yüksek skorun 17 ile 1 saat ve altı serbest zamanı olan öğrencilerin, en düşük skorun ise 14 ile 6 saat ve üzeri serbest zamanı olan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir. Zaman yönetimi toplam puanı boyutundan ise en yüksek skorun 80 ile 1 saat ve altı serbest zamanı olan öğrencilerin, en düşük skorun 73 ile 2-3 saat ve 6 saat ve üzeri serbest zamanı olan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinin zaman planlama, zaman tutumları, zaman tuzakları ve zaman yönetimi toplam puanı boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. ($p > 0.05$) Literatür incelendiğinde Gümüşgöl, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde ve Türkiye'de öğrenim gören üniversite öğrencilerinin zaman yö-

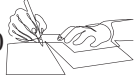
netimi anlayışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi üzerine yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin zaman yönetimi anlayışları ile sahip oldukları günlük boş zaman süreleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu rapor etmiştir (Gümüşgöl, 2013). Mansuroğlu ise yapmış olduğu çalışmasında, öğrencilerin serbest zamanlarını ortalama hafta içi günlük 5 saat, hafta sonu ise ortalama 10 saat olduğunu tespit etmiştir. Bu değerlerin öğrencilerin serbest zaman konusunda sıkıntıları olmadığını savunmaktadır (Mansuroğlu, 2002).

Serbest zaman, kişilerin iş zamanlarının dışında kalan zamanları olarak tanımlandığı bilinmektedir. Serbest zamanları az olan öğrencilerin zaman yönetimi ve alt boyutlarında yüksek skorlara sahip olmalarının bu öğrencilerin okul hayatlarının yanında birde iş hayatlarının olmasından ve okuldan arta kalan zamanlarında herhangi bir yerde çalışarak kendi hayatlarını kazanmaya çalışmalarından kaynaklandığı söylenilebilir.

Özellikle günümüzde üniversite öğrencilerinin çoğunun derslerine çalışmak, ödev ve projeleri belirlenmiş tarihlere yetiştirmek ve bireysel gelişim için daha fazla ders almak gibi eğitim ve öğretim faaliyetleri dışında ekonomik koşulların zorluğundan dolayı yarı zamanlı olarak çalışmak zorunda olduğu için gün içerisinde iş ve okul hayatlarında zamanı verimli kullanmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Ganolarına Göre Zaman Yönetimi Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları incelendiğinde; Zaman planlaması alt boyutundan en yüksek skorun 38 ile 2.00 ve altı ortalaması olan öğrencilerin, en düşük skorun 33 ile 3.01-3.51 arası ortalaması olan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel işlem sonucunda 2.00 ve altı ile 2.01-2.50 ganolarına sahip öğrenciler arasında 2.00 ve altı ganolarına sahip öğrenciler yönünde, 2.00 ve altı ile 2.51-3.00 ganolarına sahip öğrenciler arasında 2.00 ve altı ganolarına sahip öğrenciler yönünde, 2.00 ve altı ile 3.01-3.51 ganolarına sahip öğrenciler arasında 2.00 ve altı öğrenciler yönünde zaman planlaması alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Zaman tutumları alt boyutundan en yüksek skorun 24 ile 2.00 ve altı, 2.01-2.50, 3.01-3.50 ve 3.51-4.00 ortalaması olan öğrencilerin, en düşük skorun 23 ile 2.51-3.00 arası ortalaması olan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin Zaman tutumları alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. ($p>0.05$). Zaman tuzakları alt boyutundan en yüksek skorun 15 ile 2.00 ve altı, 2.51-3.00, 3.01-3.50 ve 3.51-4.00 ortalaması olan öğrencilerin, en düşük skorun 14 ile 2.01-2.50 arası ortalaması olan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin zaman tuzakları alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. ($p>0.05$). Zaman yönetimi toplam puanı boyutundan ise en yüksek skorun 80 ile 2.00 ve altı ortalaması olan öğrencilerin, en düşük skorun ise 72.5 ile 3.51-4.00 arası ortalaması olan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel işlem sonucunda 2.00 ve altı ile 2.01-2.50 ganolarına sahip öğrenciler arasında 2.00 ve altı ganolarına sahip öğrenciler yönünde, 2.00 ve altı ile 2.51-3.00

ganolarına sahip öğrenciler arasında 2.00 ve altı ganolarına sahip öğrenciler yönünde, 2.00 ve altı ile 3.01-3.51 ganolarına sahip öğrenciler arasında 2.00 ve altı öğrenciler yönünde zaman yönetimi toplam puanı boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

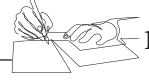
Literatür incelendiğinde, Alay ve Koçak'ın yapmış oldukları çalışmada; üniversite öğrencilerinin akademik başarıları ile zaman yönetimi davranışları arasında ilişkinin varlığını rapor etmişlerdir (2003). Britton ve Tesser ise zaman tutumlarının akademik başarının bir göstergesi olduğunu vurgulamıştır (1991). Ancak Mpofu ve ark. tarafından üniversite öğrencileri üzerine Zimbabwe'de yaptığı çalışmada ise bu yargıyı destekleyen sonuç çıkmamış ve bu durumun kültürel farklılıklardan kaynaklanabileceğini vurgulamakla beraber tutumların akademik başarının göstergesi olup olmayacağı üzerine böyle bir genellenmenin yapılabilmesi için farklı kültürlerde de benzer çalışmalar yapılmasına ihtiyaç olduğunu savunmaktadırlar (1996).

Sunulan bu çalışmada ise, zaman yönetimi planlama ve toplam puanlarında genel akademik ortalaması düşük olan öğrenciler yönünde anlamlı farklılık tespit edilmesinin bu öğrencilerin gerek takım gerekse bireysel sporlarda aktif sporculuk hayatlarına devam etmesi dolayısıyla genel akademik ortalamada başarısız olmalarına rağmen içerisinde bulundukları sportif disipline göre antrenman planlaması ve müsabakalarını düzenli olarak yapmalarından kaynaklandığı düşünülebilir.

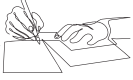
Sonuç olarak, Erciyes üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin zaman yönetimi tutumlarının orta düzeyde, zamanı kullanmakta güçlük çekmekte olduğu görülmektedir. Gerek mesleki, gerekse ailesel yaşamlarının büyük bir kısmının şekillendiği üniversite döneminde yaşamın kalan kısmı zamanı nasıl kullandığına göre şekillenmektedir. Birçok üniversitesi öğrencisi ailesinden ilk kez üniversite yıllarında ayrılmakta ve birçok zorlukta olduğu gibi zamanı doğru yönetme mücadelesine karşı da ilk kez yalnız kalmaktadır. Bu kapsamda zaman yönetimi bilinci üniversite öğrencilerine ısrarla hatırlatılmalıdır.

KAYNAKLAR

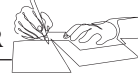
1. Karaküçük S. Rekreasyon, Gazi kitabevi, Ankara: 1-6, 2008.
2. Akoğlu A. Zaman Oku, Bilim Teknik Dergisi; 24-25, 2003.
3. Adair J, Adair T. Zaman Yönetimi, Çev: B. Güngör, Öteki Yönetim Dizisi, Ankara: 4-172, 1993.
4. Türk Dil Kurumu Web Sitesi. Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>, 2005.
5. Erdem R, Kaya S. Zaman Yönetimi, Todaie Yayınları, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Ankara, 99-120, 1998.
6. Gürbüz M, Aydın AH. Zaman Kavramı ve Yönetimi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1-20, 2012.

7. Tanrıöven A, İşcan S. Pamukkale Üniversitesi Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 93-108, 2009.
8. Varışoğlu B, Şeref İ, Yılmaz İ. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Zaman Yönetimi Algılarına Yönelik Bir İçerik Analizi, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 377-394, 2012.
9. Sugötüren M, Ballı ÖM, Gökçe H. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Zaman Yönetimi Davranışları, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 91-96, 2011.
10. Eldeleklioğlu J. Ergenlerin Zaman Yönetimi Becerilerinin Kaygı, Yaş, Cinsiyet Değişkenleri Açısından İncelenmesi, 5-663, 2008.
11. Alay S, Koçak S. Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 326-335, 2003.
12. Alay S. Relationship Between Time Management and Academic Achievement of Selected University Students, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 11-70, 2000.
13. İşcan S. Pamukkale Üniversitesi Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 9-74, 2008.
14. Trueman M, Hartley J. A Comparison Between the Time-Management Skills and Academic Performance of Mature and Traditional-Entry University Student, 199-215, 1996.
15. Britton BK, Tesser A. Effects of Time Management Practices on College Grades, Journal Of Educational Psychology, 405-410, 1991.
16. Alay S, Koçak S. Validity and Reliability of Time Management Questionnaire, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9-13, 2002.
17. Demirtas H. Özer N. Öğretmen Adaylarının Zaman Yönetimi Becerileri ile Akademik Başarıları Arasındaki ilişkisi, Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 34-47, 2007.
18. Gümüşgöl O. Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde ve Türkiye'de Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Anlayışlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek lisans tezi, Kütahya, 71-73, 2013.
19. Kibar B. Karabük Üniversitesi Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerileri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki, Karabük, 97-98, 2014.
20. Andıç H. Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerileri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 65, 2009.
21. İbrahimoğlu N. A ve B Tipi Kişilik Özellikleri ile Zaman Yönetimi Davranışları Arasındaki İlişkiler, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Gaziantep, 251-260, 2012.

22. Bay E, Tuğluk MN, Gençdoğan B. Üniversite Öğrencilerinin Ders Çalışma Becerilerinin İncelenmesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 94-105,2005.
23. Mansuroğlu S. Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekan Rekreasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 53-62,2002.
24. Mpofu E, D'Amico M, Cleghom A. Time Management Practices in an AfrieanCulture, CorrelateswithCollegeAcademicGrades, CanadianJournal of BehaviauralScience, 1-13,1996.

TURGUT ÖZAL HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE SPOR YÖNETİMİNDE MEYDANA GELEN GELİŞMELER

Yahya DOĞAR

GİRİŞ

Araştırmada Türkiye Cumhuriyeti'nin Turgut Özal Hükümetleri (13.12.1983 - 30.10.1989) döneminde, spor yönetiminde mevzuatta ve ekonomik alanda meydana gelen değişme ve gelişmeler ele alınmıştır. Bu nedenle çalışmanın amacı, Turgut Özal'ın başkanlığını yaptığı iki hükümetin sporla ilgili planlarını ve bu planlarını uygulamak için geliştirdiği yol, yöntem ve usulleri ortaya çıkarmaktır.

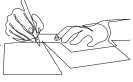
Sosyal adaletçi, rekabete dayalı ve serbest piyasa ekonomisini esas kabul eden Özal Hükümetleri, kamu idaresindeki aşırı merkeziyetçi anlayış yerine, mülkî idarelerin yetkilerinin artırılmasına yönelik ve devlet hizmetlerinin yürütülmesini kolaylaştırıcı mahiyette yeni prensipler öngörmüştür. Sporun da mahalli bir hizmet olarak görülmesi gereğini vurgulayan hükümet, mahallî idareleri, demokrasinin alt yapısını tamamlayan en önemli unsur (Dağlı, 1988: 34) olarak ifade etmiştir.

Turgut Özal Hükümetleri dönemlerinde spor yönetiminde meydana gelen değişim ve gelişmeleri, tarihi süreç içinde mevzuatta ve buna bağlı olarak gelişen ekonomik ve sayısal verilerde ele alarak değerlendirmek lazımdır.

Böylece Turgut Özal Hükümetleri dönemlerinde meydana gelen gelişmeler daha iyi tespit edilerek, Türkiye'deki spor alanında meydana gelen gelişmeler, ileriye yönelik daha istikrarlı kararların alınarak spor aracılığı ile kalkınmanın temel mekanizmalarının oluşturulması ve etkili politikaların üretilmesine katkı saylanacaktır.

ÖZAL HÜKÜMETLERİ PROGRAMLARINDA SPOR

İki hükümet programı yapılmıştır. Hükümet, birinci programında spor tesislerinin süratle tamamlanmasını, şehir imar plânlarının hazırlanmasında spor sahalarına ve yeşil alanlara ağırlık verilmesini, bu maksatla mevcut plânlarda tahsis edilmiş yerlerden süratle faydalanılmasını, spor malzemesi imalatının teşvik edilmesini, yurt içinde imalatı mümkün olmayan malzemelerin ithal edilmesini ve bunun için ithalatı kolaylaştırıcı muafiyet imkanlarının sağlanmasını (Dağlı, 1988: 57) öngörmüştür. İkinci programda ise, birinci programla ilgili atıflar yaparak, zorluklara dayanıklı, kötü alışkanlıklardan arınmış, sağlıklı bir toplumun teşkilinde spora büyük ehemmiyet verilerek geçici değil, kalıcı ve köklü tedbirler alındığını ve bu maksatla yepyeni bir spor kanunu hazırlanarak yürürlüğe konulduğunu (Dağlı, 1988: 100) ifade etmiştir.

Bu itibarla her iki program da, spor saha, tesis, araç ve gereçlerinin artırılması için gerekli tedbirleri önemli bulmuş ve bunu için kalıcı çözüm olarak da 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile, 3813 sayılı kanunları çıkarmıştır.

Kanunlarda Spor

Turgut Özal Hükümetleri döneminde Türk Spor Hareketine Yön veren 2 önemli kanun çıkarılmıştır. İlk 1986 yıl ve 3289 Sayılı Gençlik Ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilât Ve Görevleri Hakkında Kanun (G. S. G. M. Kanunu), ikincisi ise (ilki 1988 tarih ve 3461 sayılı, ikincisi ise 1992 tarih ve 3813 sayılı) Türkiye Futbol Federasyonu'nun Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun(T. F. F. Kanunu)' dur.

3289 Sayılı G. S. G. M. Kanunu 21.5.1986 tarihinde kabul edilerek 28.5.1986 tarih ve 19120 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanmıştır. İlk olarak Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun adıyla çıkartılan kanun 2.3.1989 tarih ve 356 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (B.K.K) ile bu ismi almıştır (Resmi Gazete (R. G), Tarih: 2. 3. 1989, sayı: 20096).

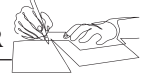
3289 sayılı Kanun'un amacı, Başbakanlığa bağlı, merkezde katma bütçeli ve tüzel kişiliğe sahip G.S.G.M' nin, taşrada ise özel bütçeli Gençlik ve Spor İl ve İlçe Müdürlükleri'nin kurulmasını, teşkilât, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektir (Madde. 1).

G.S.G.M' nin görevleri de, vatandaşın fizik, moral, güç ve yeteneklerini sağlayan beden eğitimi, oyun, cimmastik ve spor faaliyetlerini sevk ve idare etmek; spor faaliyetleri programlamak, bu faaliyetler için araç, gereç ve benzeri ihtiyaçları kurmak; tescil, vize ve aktarma işleri yapmak; spor federasyonlarının kurulması ve spor dallarını belirlemek için gerekli usûl ve esasları tayin ve tespit etmek; spor saha ve tesisleri yaparak vatandaşın istifadesine sunmak; müsabakalarda milletlerarası kuralların ve her türlü talimatın uygulanmasını sağlamak; futbol müsabakalarında müşterek bahis (Spor-Toto ve Spor-Loto) düzenlemek, yönetmek; sporcu sağlığı ile ilgili tedbirler almak ve spora ilgiyi artıracak yayınlar yapmak, gençliğin boş zamanlarının değerlendirilmesi için diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak; spor kulüp ve kuruluşları ile sporcu ve spor elemanlarını denetlemek; milletlerarası temas ve münasebetlerde resmî merci görevi yapmak; başarılı sporcu ve çalıştırıcılara yardım yapmak ve ödüllendirmek (Madde.2) biçiminde belirtilmiştir.

İlave olarak G.S.G.M' de sürekli kurullar oluşturulmuştur. Bu kurullar, Merkez Danışma Kurulu, Merkez Ceza Kurulu, İl ve İlçe Danışma Kurulları ile Gençlik ve Spor Şûrası (24.1.1989 gün ve 356 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 3289 sayılı Kanun'a eklenmiştir. R.G. Tarih: 2.3.1989, Sayı: 20096)'dır (Madde.8).

Hükümetler döneminde sporla ilgili yürürlüğe konulan ikinci önemli kanun Türkiye Futbol Federasyonu (T.F.F) Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun'dur

T.F.F ile ilgili iki kanun çıkarılmıştır. T.F.F' nin kuruluş ve görevlerini belir-

leyen bu kanunların ilki 1988 tarih ve 3461 sayılı, ikincisi ise 1992 tarih ve 3813 sayılı kanundur.

3461 sayılı kanunun seçimle ilgili hükümleri, 1989 tarih ve 3524 sayılı kanunla dört yıl ertelenmiştir. Dolayısıyla kanun yürürlüğe girmemiştir.

17. 6. 1992 tarihinde kabul edilen 3813 Sayılı T. F. F. Kanunu, 3.7.1992 gün ve 21273 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanmıştır. Bu kanunla 1988 tarihli ve 3461 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmış ve T.F.F ile ilgili yeni ve çağdaş düzenlemeler yapılmıştır.

Amacı, futbol faaliyetlerini millî ve milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilâtlandırmak, geliştirmek ve Türkiye’yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip, özerk T. F. F’nin kurulması, teşkilât, görev ve yetkilerine ait esas ve usûlleri düzenlemek (M. 1) olan kanun, daha bu hükmüyle, Türkiye’de futbolun özerk bir teşkilât eliyle sevk ve idare edileceğini, ayrıca, profesyonel futbol faaliyetlerinin amatör futbol ile aynı çatı altında yürütüleceğini öngörmektedir.

Bu kanunla devlet futbolun sevk ve idaresini, özerk ve devlet bütçesinden pay almayan, kendi gelirleri olan ve bu gelirlerini harcama yetki ve sorumluluğuna sahip bir tüzel kişiliğe vermekle, doğası gereği sporun sevk ve idaresini de yine sporu uygulayanlarca yapılması gereğini hayata geçirmiştir. Böylece sporun mahallinden yönetilmesi gereğini de fiilen göstermiştir.

Tesis Sporcu Kulüp Antrenör ve Hakem Sayıları

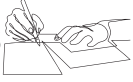
Gelişmelerin sayısal durumu şöyledir:

Tablo 1: Spor Tesisi, Sporcu ve Spor Adamı Sayıları

Yıl	1985	1986	1987	1988	1989
Faal Tesis Sayısı	803	1.008	1.024	1.212	1.235
Semt Sahaları	2.744	4.971	7.580	-	-
Lisanslı Sporcu	205.995	451.227	666.526	738.623	870.878
Spor Kulübü	2.791	3.322	3.509	3.835	4.156
Antrenör	1.659	1.729	10.706	14.920	17.247
Hakem	15.308	17.271	28.228	30.523	37.527

Kaynak: G. S. G. M. Kalkınma Planlarında Spor, 1990: 110 - 117

1985 yılından itibaren 1989 yılına kadar spor tesisi, lisanslı sporcu ve spor adamı sayılarında sürekli bir artış meydana gelmiştir. Özellikle antrenör sayısının 1659 dan 17247 ye yükselmesi çok dikkat çekmektedir. Özal Hükümetlerinin daha çok sayıda vatandaşa spor yaptırırken daha nitelikli ortamlarda ve uzman nezaretinde daha sağlıklı spor yaptırmak istediği de anlaşılmaktadır.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Öz Gelirleri ve Hazineden Alınan Yardım

Tablo 2: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Öz Gelirleri ve Hazineden Alınan yardım (000)

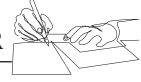
Yıl	G.S.G.M Gelirleri (Gerçekleşen) Öz gelir Hazine Yardımı		G.S.G.M Toplam Gelirleri	Genel Devlet Bütçesi	1/2	1/4	2/4	3/4
	(1)(2)		(3)	(4)	%	%	%	%
1982	2.621.300	1.318.600	3.937.400	2.078.031.000	199	0.1	0.06	0.2
1983	4.049.600	2.133.600	6.183.200	2.996.152.400	190	0.2	0.07	0.2
1984	4.991.800	2.761.400	7.753.200	3.285.000.000	181	0.2	0.08	0.2
1985	10.578.600	4.224.779	14.802.779	5.542.182.049	250	0.2	0.07	0.3
1986	14.848.500	8.069.800	22.918.300	7.254.111.000	184	0.2	0.1	0.3
1987	13.711.000	20.012.000	33.723.000	11.050.686.000	69	0.1	0.2	0.3
1988	18.242.000	32.736.000	50.947.000	20.881.923.000	56	0.1	0.2	0.2
1989	33.359.000	75.500.000	108.859.000	32.400.354.000	44	0.1	0.2	0.3
1990	125.932.000	100.280.000	226.212.000	64.400.350.000	126	0.2	0.2	0.4

Kaynak:1. Bütçe Kesin Hesap Kanunları C, V, 1992: 2543, 2593, 2695, 2714, 2733, 2751, 2770, 2791, 2808 2. Salman, 1992:139 3. Yılmaz, 1992: 38 (%’de ifadeler yaklaşık olarak verilmiştir)

1982 – 1986 yılları arasında G. S. G. M öz gelirlerinin hazine yardımlarına göre sürekli bir artış gösterdiği anlaşılmaktadır. 1987 yılından sonra G. S. G. M öz gelirlerinde hazine yardımlarına göre bir düşme meydana gelmiştir. 1989 yılına kadar devam eden bu düşüş, 1990 yılında tersine bir seyir izlemiş ve G. S. G. M öz gelirleri bir önceki yıla oranla yaklaşık dört kat artarak, önemli bir patlama göstermiştir. Bu patlamayla 126 milyar TL’ye ulaşan G.S.G.M öz gelirleri, 1990 yılı itibariyle hazine yardımlarının önüne geçmiştir. Bunun sebebi, aynı yıl Spor-Toto ve Spor-Loto ile çeşitli Fon’lardan G.S.G.M teşkilâtına sağlanan gelirlerdeki önemli artışlarla açıklamak mümkündür.

1973-1981 yılları arasında G.S.G.M öz gelirleri toplam 530.9 milyar TL iken, hazine yardımları 8.1 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Doğar, 1997:125). 1982-1992 yılları arasında ise, öz gelir toplamı 715.7 milyar TL, hazine yardımları da 947.7 milyar TL düzeylerine yükselmiştir. Bu durumda, 1973-1981 yılları arasında G.S.G.M öz gelirlerinin, hazine yardımlarını karşılama oranı %6.6, 1982-1992 yılları arasında da %75 olduğu anlaşılmaktadır.

1982 yılından itibaren meydana gelen bu önemli fark, Türk spor yönetiminde malî açıdan yerinden yönetime yönelişin bir başka delili olarak ifade edilebilir.

Aynı görüşü destekler mahiyette bir durum da, sözkonusu yıllar arasında meydana gelen G.S.G.M gelirleri ile genel devlet bütçesinin mukayesesinde görülmektedir. Buna göre, 1973-1981 yılları arasında G.S.G.M toplam gelirlerinin devlet bütçesini karşılama oranı %0.2 iken, 1982-1992 arasında yaklaşık %0.3 olarak gerçekleşmiştir.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Öz Gelirleri

Devlet hazinesi dışında spora ek finans sağlayan kaynakların en önemlileri şunlardır:

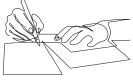
- Spor-Toto ve Spor-Loto'dan alınan hisseler,
- Federasyon Fonu,
- Türk Sporunu Teşvik Fonu,
- Akaryakıt Tüketim Fonu,
- Geliştirme ve Destekleme Fonu,
- Eğitim, Gençlik ve Spor Vergisi (3289 sayılı G. S. G. M. Kanunu)

Devlet hazinesi dışında spora ek finans sağlayan kaynakların başında Spor-Toto Teşkilâtı'nın gelirleri gelmektedir. 1959 tarihli ve 7258 sayılı Spor-Toto Teşkilât Kanunu'nun amacı, ülke sporuna ve sporcusuna ek mali kaynak temin etmek, halk arasında yaygınlaştırmak ve insanları spor yapmaya ve sporu sevdirmeye yönelmektir (27.Yılında Spor-Toto ve Spor-Loto, 1987: 10).

Spor-Toto Teşkilât Müdürlüğü Spor-Toto Talimatı'nın birinci maddesine göre, oynatılma yetkisi Spor-Toto Teşkilât Müdürlüğü'ne verilen Spor-Loto'da 1986 yılından itibaren uygulamaya konulmuş ve ilk tahsilâtını 1987 yılında gerçekleştirerek bu konuda yeni ve önemli bir hamle daha yapılmıştır.

Spor-Toto ve Spor-Loto oyunlarından elde edilen gelirler, ayrı ayrı tespit edilerek, mecburî giderler çıkarıldıktan sonra kalan paranın %40'ı G.S.G.M payı olarak ayrılır. Geriye kalan miktar, ikramiye olarak dağıtılır. G.S.G.M bütçesine gelir kaydedilen %40 nispetindeki meblağın %1' i Türk Sporunu Teşvik Fonuna, bakiyesi her nevi spor saha ve tesisleri vücuda getirmek, idamelerini sağlamak, her türlü spor alet, vasıta ve malzemesi tedariki etmek ve her çeşit spor faaliyetlerinde bulunmak (Spor-Toto Teşkilât Kanunu, Tüzüğü ve Talimatı 'Spor-Toto ve Loto' M. 4) gibi, Türkiye'de sporun gelişmesine yararlı işlere harcanmaktadır.

Futbol müsabakalarında müşterek bahis tertip etme yetkisinin, 7258 sayılı kanunla G.S.G.M'ye bağlı bir kuruluş olan Spor-Toto Teşkilât Müdürlüğü'ne verilmesi ve bu teşkilât aracılığı ile uygulanması, bir anlamda Türk spor yönetiminde idarî özerkliğe doğru bir eğilimdir.

Tablo 3: Spor-Toto ve Spor-Loto Gelirlerinden Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne Ayrılan Payların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Ayrılan Pay	Bir Önceki Yıla Göre Artış %
1981	260.000	348.9
1982	2.565.000	885.0
1983	3.990.000	53.6
1984	4.825.000	20.9
1985	2.928.000	-39.3
1986	5.846.000	99.7
1987	4.517.000	-22.7
1988	12.184.000	169.7
1989	25.675.000	110.7
1990	31.671.000	23.4
1991	25.211.000	-20.4
1992	28.551.000	9.0

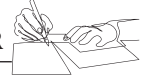
Kaynak: 1. Bütçe Kesin Hesap Kanunları C, V, 1992: 2543, 2593, 2695, 2714, 2733, 2751, 2770, 2791, 2808 2. Yılmaz, 1992: 99.

G.S.G.M'ye gelir olarak aktarılan payların 1968-1979 yılları arasında aralıksız büyük düşüşler gösterdiği, hatta 1978-1979 yılları arasında tahsisatın hiç ayrılmadığı tespit edilmiştir (Bütçe Kesin Hesap Kanunları, C. V). 1980 yılından sonra G.S.G.M'ye yeniden gelir sağlanan Spor-Toto teşkilâtında, özellikle 1981, 1982, 1988 ve 1989 yıllarında bir hasılat patlaması meydana gelmiştir. Bu patlamanın birinci sebebi, Spor-Toto teşkilâtının kendisini yenileyerek cazibesinin artırılması, ikinci sebebi ise, 1987 yılından itibaren Spor-Loto'nun oynanmaya başlanmış olmasıyla açıklanabilir.

Devletin, hazine yardımları dışında G.S.G.M'ye Spor-Toto ve Spor-Loto'dan gelir sağlaması, ayrıca bu gelirlerin azaldığı yıllarda gelir artırıcı düzenlemeler yaparak, hasılatı yükseltmesi bakımından; böylece spor yönetiminde mali açıdan yerinden yönetime doğru bir yöneliş gerçekleşmektedir.

1986 tarih ve 3289 sayılı kanunun 15.maddesine göre çıkartılan Federasyonlar Fonu Yönetmeliği(R. G, Tarih:14. 5. 1987. Sayı:19460)' nin amacı, fonun yönetimi, işleyişi, kaynakların kullanılması, denetimi ile harcamalarda uygulanacak usul ve esasları düzenlemektir.

Fon'un yönetim yetkisi G.S.G.M Genel Müdürü'ne aittir. Genel Müdür aynı zamanda Fon'un ita amiridir. Fon'dan yapılacak harcamaların denetimi, Başbakanlık, Maliye ve Gümrük Bakanlığı ile Sayıştay Başkanlığı'nca 2 yıl için seçilecek birer temsilci üyeden teşekkül eden, heyet tarafından yapılır. Fon gelirleri azalmaya ve iki katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Böylece, fon gelirlerinin merkezî idarenin temsilcileri tarafından denetlenmesi, fon gelirlerini eksiltmeye ve artırmaya Bakanlar Kurulu'nun yetkili kılınması bakımından, fon gelirlerinin tespiti ve harcaması merkezî idarenin yetkisine bırakılmıştır.

G.S.G.M'ye bağlı olarak işletilen Federasyon Fonu'nun gelirleri, çok çeşitli kaynaklardan temin edilmekte ve çok çeşitli sportif hizmet ve yatırımlarında kullanılmaktadır. Fon'un gelir kaynakları şunlardır:

Müsabaka ve gösterilerden, Hasılat Dağıtım Yönetmeliğine göre elde edilecek gelirler,

- İtiraz ve ceza gelirlerinin %50'si,
- Muhtelif fonlardan verilecek hisseler,
- Tescil vize ve aktarma gelirlerinin %50'si, faiz gelirleri,

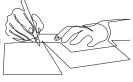
3065 sayılı K.D.V Kanunu'nun 60.maddesinin a ve b bendlerinde belirtilen mamüllerin, Tekel İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından yurt içinde gerçekleşen teslimlerinden ek vergi matrahına esas alınan bedellerinin %05'i, Federasyonlarca temin edilecek sair gelirler.

Fon'un gelir kaynakları arasında yer alan 3065 sayılı Katma Değer Vergisi (K.D.V) Kanunu'nun 60.maddesine göre devlet, spora gelir sağlamak maksadıyla tütün ve mamülleri ve alkollü içkiler ile sodalı içkilerden bütçe dışı ek finans kaynakları temin ederek, Türk spor yönetiminde mali bakımdan ek gelir oluşturmuştur. Böyle bir uygulamayla vatandaşlarının kötü alışkanlıklardan korunması ve aynı zamanda adı geçen mamullerden sağlanan gelirlerin de sporun hizmetine aktarılması, spora verilen önemin bir diğer dikkat çekici göstergesi olmuştur.

Fon'dan elde edilen gelirler ise çok çeşitli alanlara sarfedilmektedir. Bunların başlıcaları şunlardır:

- Personel giderleri,
- Taşıma giderleri,
- Hakem, gözlemci, temsilci tazminatları,
- Federasyon başkanlarına ve yönetim kurulu üyelerine ödenecek huzur hakları,
- Kiralar, diğer hizmet alanları ve sportif tesis yatırımları,
- Elektrik, su, yiyecek, kırtasiye, temsil, ağırlama, eğitim, sigorta ve sağlık giderleri,
- Her kademedeki başarılı kulüp, sporcu ve çalıştırıcılarına aynî ve nakdî yardım...

Türk Sporunu Teşvik Fonu Yönetmeliği, 16.10.1984 gün ve 18547 sayılı R.G'de yayınlanmıştır. 12.12.1984 tarih ve 18603 sayılı R.G'de bazı değişikliklere uğramıştır.

7258 sayılı kanunun 3040 sayılı kanunla değişik 4.maddesine göre 1984 yılında kurulan Türk Sporunu Teşvik Fonu'nun amacı, amatör sporun teşviki ve geliştirilmesi için amatör sporcular yetiştirmek ve spor saha ve tesislerin yapımına katkıda bulunmaktır. Söz konusu Fon'un gelir kaynakları, Spor-Toto gelirlerinden ayrılan %1 pay ile Akaryakıt Tüketim Fon'undan ayrılan %2'lik paydan oluşmaktadır (Bu paylar yıllar itibariyle değişiklik göstermektedir. 90/917 sayılı B.K.K ile %0.20, 91/2536 sayılı B.K.K ile de %0.2 olmuştur). Bu kaynaklara kira ve faiz gelirlerinin de eklenmesiyle, Türk sporuna önemli bir malî kaynak oluşturulmuştur.

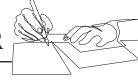
Türk Sporunu Teşvik Fonu'nun gelirleri, köy ve semt spor tesis ve alanlarının yapımını teşvik için, mahallî idareler ve diğer kuruluşların çalışma ve hizmetlerine katkıda bulunmak, başarılı sporcuları ödüllendirmek, eğitim maksadıyla yurt dışına antrenör göndermek ya da getirmek, spor eğitim ve kamp merkezlerini modernleştirmek için sarfedilmektedir.

Fon'un ita amiri olan Başbakan, Fon gelirlerini uygun gördüğü diğer alanlara da kullanabilmektedir. Bu itibarla, Fon'un gelirleri ve bu gelirlerin harcanması merkezî idarenin inisiyatifine bırakılmıştır.

Akaryakıt Tüketim Fonu, 3074 sayılı Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu'na göre, Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuştur. Fon gelirleri, petrol ürünlerinin satışı ve ithalatından elde edilen %21'lik paylardan meydana gelmektedir. Bu gelirlerin büyük bir kısmı çeşitli Bakanlıklar ve kamu kuruluşları tarafından alt yapı hizmetleri için kullanılmaktadır. Bir bölümü de, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne (%0.4) ve Türk Sporunu Teşvik Fonu'na (%0.2) aktarılmaktadır (Paylar, yıllar itibariyle değişiklikler arz etmektedir. 1991 tarihli ve 91/2536 sayılı B.K.K ile G.S.G.M için %0.4 ve Türk Sporunu Teşvik Fonu için %0.2 olarak tespit edilmiştir. G.S.G.M'ye ayrılan payın tamamı, Fon'un kuruluş amaçlarına göre gençlere ve çocuklara yönelik spor tesisi kurulması (M.1/e) için harcanmaktadır). Fon gelirleriyle özellikle çocukların ve gençlerin spor alanında ön plana çıkartılması, spor hizmetleri bakımından anlamıdır. Ancak bu oranların Maliye ve Gümrük Bakanı tarafından tespit edilerek yürütülmesi, Akaryakıt Tüketim Fonu yönetiminin merkezî idarenin denetim ve gözetimi altında tutulması, spor yönetiminde merkezîyetçiliğe yönelmenin de bir göstergesidir.

1988 tarih ve 3418 sayılı Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi Kanunu'nun (R.G. 31.3.1988, 19771, 2.mükerrer sayı) amacı, eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleridaha iyi yürütülebilmesi için, ilave kaynaklar temin etmek (M. 1)'tir. Bu yasa hükmüne göre, gençlere ve çocuklara hitap eden spor tesisleri kurulması için Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne, %1.2- %1.1 oranlarında değişen paylar verilmektedir. Ancak, bu kanun gereği elde edilen ve spora ayrılan gelirlerin tamamına yakın bir kısmı, spor tesisi yatırımları dışında kalan alanlarda kullanılmıştır. Söz konusu Fon'dan, 1990 yılı yatırım programında spor yatırımları için 3 milyar 870 milyon TL ayrılması öngörülmüştür (Salman, s.133).

Sporla doğrudan ilgisi pek olmamakla beraber Geliştirme ve Destekleme

Fonu'nu da, spora gelir sağlayan fonlar arasında saymak mümkündür.

Tablo 4: Fonlardan Gençlik ve Spor Müdürlüğü'ne Ayrılan Pay ve Yıllara Göre Dağılımı (000)

Yıl	Federasyon- lar Fonu	Türk Spo- runu Teşvik Fonu	Akaryakıt Tüketim Fonu	Eğitim, Genç- lik, Spor ve Sağlık Hiz- metleri Ver- gisi	Geliştirme ve Destek- leme Fonu	Toplam
1984		665.817				665.817
1985		1.262.433	4.056.300			5.138.733
1986		8.109.760	8.627.751			16.737.511
1987	3.802.148	1.792.380	6.125.652			11.720.180
1988	6.087.994	1.691.132	6.236.172	143.457	1.500.000	15.658.756
1989	10.654.186	3.660.398	11.000.860	291.528	2.150.000	27.756.972
1990	15.453.725	5.328.926	31.105.996	45.483.039	1.500.000	98.871.686
1991	19.502.596	18.933.501	53.332.222	105.353.107		195.121.426

Kaynak: 1. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü 2. Salman, 1992: 134

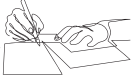
1984 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulan bu Fonlardan, spor tesislerinin yapımını hızlandırmak amacıyla önemli miktarlarda malî kaynak sağlanmıştır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bütçe dışı ek gelir sağlayan fonlardan elde edilen gelir miktarı ve yıllara göre dağılımı yukarıda Tablo 4'de verilmiştir.

Yapılan bu açıklamalar neticesinde, devletin spor kurum ve fonksiyonlarının işletilmesi ve spor faaliyetlerinin yurt düzeyine yaygınlaştırılması için gerek duyduğu maliyeti, hazineden ve hazine dışı kaynaklardan tespitini, paylaşılmasını ve denetimini çeşitli Bakanlıklar aracılığı ile yaptığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, spor fonlarından elde edilen gelirlerin ve spor yönetiminde gerekli olan millî imkân ve kaynakların belirlenmesi ve paylaşılması, merkezî idarenin yetki ve sorumluluğuna bırakılmaktadır.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Giderleri

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü giderlerinin tespiti, konunun daha anlaşılabilir olması bakımından önemlidir. Sözkonusu giderler, yatırım harcamaları olarak ele alınıp incelenmiştir.

Türkiye'de spor tesislerinin yapımıyla ilgili kuruluş, 1941 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Talim Terbiye ve Tesisler Dairesi Başkanlığı'dır. Bu kuruluş spor tesisleri yapımıyla ilgili yükümlülüğünü 1969 yılına kadar tek başına sürdürmüştür. Bu tarihten itibaren spor tesislerinin yapımı, yukarıda adı geçen kuruluşa ilave olarak, Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü (Y.İ.G.M) aracılığı ile de yürütülmeye başlanmıştır.

Bu itibarla, konu Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü yatırım harcamaları ve toplam yatırım harcamaları (G.S.G.M + Y.İ.G.M) olarak iki kısımda incelenmektedir.

Tablo 5: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yatırım Harcamaları 000

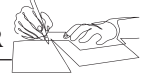
Yıl	(1) G.S.G.M Toplam Yatırım Harcamaları	Önceki Yıla Göre Artış Yüz- desi %	G.S.G.M Öz Gelirleri	Önceki Yıla Göre Artış Yüzdesi %	(2) G.S.G.M Toplam Gelirleri	1/2 %
1980	370.150	-7.2	72.700	-241.3	1.888.700	19.5
1981	913.107	146.7	276.400	280.2	3.030.800	30
1982	1.701.692	86.4	2.621.300	849.6	3.939.400	43
1983	2.298.747	35.1	4.049.600	54.4	6.183.200	37
1984	2.592.203	12.8	4.991.800	23.2	7.753.200	33
1985	4.586.524	76.9	10.578.000	111.9	11.176.100	41
1986	11.693.500	154.9	14.848.500	40.3	22.918.300	51
1987	13.773.74	17.8	13.711.000	-7.6	33.723.000	40
1988	12.971.170	-5.8	18.242.000	33.0	50.947.000	25
1989	16.787.267	29.4	33.359.000	82.8	108.859.000	15
1990	64.665.152	285.2	125.932.000	277.5	226.212.000	28
Top.	392.984.534		710.191.100		1.678.585.300	23

Kaynak:1. Bütçe Kesin Hesap Kanunları, C.IV-V, 1992 2. M. Nuri Salman:s. 143. 3. M. Ali Yılmaz: T.B.M.M 1992 Yılı Bütçe Konuşması, Ankara 1992, s. 30'dan yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.

G. S. G. M yatırım harcamalarının, G. S. G. M gelirlerinde olduğu gibi, dalgalanmalar oluşturduğu görülmektedir. 1973 yılından itibaren, spor yatırım harcamaları yok denilebilecek seviyeye gelmiştir. Bu düşüşün başlıca sebebi, aynı yıllarda spor yatırımlarının ağırlıkla Y.İ.G.M'ce gerçekleştirilmesiyle izah edilebilir.

1981 – 1990 yılları arasında (1988 yılı hariç) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü yatırım giderlerinde sürekli, fakat normal bir artış günümüze kadar devam etmiştir. Son yıllardaki en büyük yatırım artışı ise, 1990 yılında (%285) gerçekleşmiştir. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü toplam gelirlerine göre yatırım harcamaları da, yüzde olarak, 1982 (%43), 1985 (%41), 1986 (%51) ve 1987 (%40) yıllarında gerçekleşmiştir.

Aynı dönemde Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü yatırım harcamaları toplam yaklaşık 393 milyar TL, öz gelirleri ise toplam 710 milyar TL civarında olmuştur. Bu duruma göre, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü yatırım gider-

lerinin toplam gelirlerine oranı %23, öz gelirlerine oranı ise %55 olduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü öz gelirlerinin yarısı kadar bir pay spor yatırımları için harcanırken bu oran, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü toplam gelirleri karşısında 1/4'e düşmektedir. Dolayısıyla devlet, spor yatırımlarını Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü öz gelirlerinin yarısına tekabül eden bir harcama politikası ile yürütmektedir. Özellikle yatırım harcamalarının toplam gelirleri karşısında çok gerilerde kalması, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü gelirlerinin büyük oranda cari ve transfer giderlerine sarfedildiğini ortaya çıkarmakta, hizmet üretiminde ise, verimsiz kalındığını açıkça görmektedir.

G. S. G. M ve Bayındırlık Bakanlığı Y.İ.G.M spor yatırım harcamaları, toplam spor yatırım harcamalarını oluşturmaktadır.

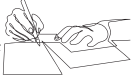
Tablo 6: Toplam Spor Yatırım Harcamalar (000)

Yıl	G.S.G.M Toplam Yatırım Harcamaları	Yapı İşleri Genel Müd. Yatırım Harcamaları	(1) Toplu Yatırım Harcamaları	(2) Toplam Konso-lide Bütçe Yatırımları	1/2 %
1980	370.150	936.334	1.306.484	195.994.500	0.6
1981	913.107	2.273.485	1.849.707	377.180.700	0.5
1982	1.701.692	2.393.355	3.975.177	411.193.300	1.0
1983	2.298.747	2.089.500	4.692.102	560.578.300	0.8
1984	2.592.203	1.906.000	4.681.703	742.470.000	0.6
1985	4.586.524	1.616.000	6.492.524	1.081.891.000	0.6
1986	11.693.500	4.347.600	13.309.500	1.302.973.000	1
1987	13.773.740	10.405.000	18.121.340	1.853.757.000	1
1988	12.971.170	13.373.000	23.376.170	3.465.000.000	0.7
1989	16.787.267	14.462.600	30.160.267	5.286.000.000	0.6
1990	64.665.152	12.832.000	79.127.752	9.088.000.000	0.9

Kaynak:1. M. Nuri Salman, s. 147. 2. Tablo 4'den faydalanılarak yeniden düzenlenmiştir.

Y.İ.G.M'nin yatırım harcamaları da, G. S. G. M yatırım harcamaları gibi dalgalanmalar göstermektedir. Ancak, 1982-1983 yıllarında G.S.G.M ile Y.İ.G.M yatırım harcamaları aynı seviyede kalmıştır. 1984 yılından itibaren ise G.S.G.M yatırım harcamaları, Y.İ.G.M yatırım harcamalarına oranla sürekli bir artış kaydederek 1991 yılında %74 daha fazla gerçekleşmiştir.

Konsolide bütçe açısından yatırım harcamaları değerlendirildiğinde, Tür-

kiye'de devletin sosyal ve ekonomik alanda yapmış olduğu tüm yatırımların toplamına göre, ortalama spor yatırımları (spor, saha ve tesisleri) için %1' yakın oranında pay ayırdığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

Turgut Özal döneminde iki hükümet programı yapılmış, birinci programda sporun her alanda yaygınlaştırılması için ihtiyaç ve alınması gereken tedbirlerin tespitine gidilmiştir. İkinci programda ise tespit edilen sportif ihtiyaçların kalıcı olarak giderilebilmesi için, yasal dayanaklar hazırlanmıştır. 3289 sayılı G. S. G. M Kanunu ile, 3813 sayılı T. F. F kanunlarını çıkarmıştır.

Hükümetler kalıcı olarak sportif ihtiyaçların karşılanabilmesi için anılan kanunlarla sporun mali kaynaklarının sadece devletten karşılanması değil, aynı zamanda mahalli kaynakların da işin içine sokulması gereğini kabul etmiştir.

Özal hükümetleri, semt sahaları, lisanslı sporcu, spor kulübü, antrenör ve hakem sayılarını artırmakla kalmamış, sahaların faal durumda tutularak daha çok vatandaşın nitelikli ortamlarda ve bilinçli olarak spor hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamıştır.

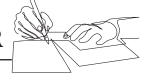
Hükümet daha çok sportif hizmet sunulması için çeşitli fonlar kurarak G. S. G. M öz gelirlerini artırmıştır. 1973-1981 yılları arasında G. S. G. M toplam gelirlerinin devlet bütçesini karşılama oranı % 0.2 iken, 1982-1992 arasında yaklaşık % 0.3 olarak gerçekleşmiştir. Böylece hükümetler, Türkiye'de spor kurum ve fonksiyonlarının işletilmesinde lüzumlu olan mali kaynağı, daha çok hazine yardımları dışından temin ederek sporun mahalli bir hizmet olduğunu göstermiştir.

1984 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Fonlardan, spor tesislerinin yapımını hızlandırmak maksadıyla G. S. G. M. Ye önemli miktarlarda malî kaynak sağlanmıştır (bkz, Tablo 4). Ancak, spor fonlarından elde edilen gelirlerin ve spor yönetiminde gerekli olan millî imkân ve kaynakların belirlenmesi ve paylaştırılması, merkezî idarenin yetki ve sorumluluğuna bırakılmıştır.

Hükümet G. S. G. M. Öz gelirleri ve Y.İ.G.M yatırım harcamaları ile önemli ölçüde sportif yatırımlar yapmıştır. Her iki müdürlüğün harcamalarında yıllara göre çeşitli dalgalanmalar olmuştur. Ancak, 1982-1983 yıllarında G. S. G. M ile Y.İ.G.M yatırım harcamaları aynı seviyede kalmıştır. 1984 yılından itibaren ise G. S. G. M yatırım harcamaları, Y.İ.G.M yatırım harcamalarına oranla sürekli bir artış kaydederek 1991 yılında %74 daha fazla gerçekleşmiştir.

Konsolide bütçe açısından yatırım harcamaları değerlendirildiğinde, Türkiye'de devletin sosyal ve ekonomik alanda yapmış olduğu tüm yatırımların toplamına göre, spor yatırımları (spor, saha ve tesisleri) için ortalama % 1' oranında pay ayırdığı anlaşılmaktadır.

Her ne kadar Turgut Özal hükümetleri döneminde önceki dönemlere göre spor yönetiminin her alanında dikkate değer gelişmeler olmuş olmasına rağmen, sportif yatırımlarda bölgeler arasında mevcut olan dengesizlik devam etmektedir. Araştırma bulgularından hareketle elde edilen sonuçlar, Yılmaz

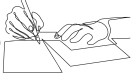

tarafından da desteklenmektedir. Yılmaz'a göre Türkiye'de 1990 yılı itibariyle, spor yatırımları için ayrılan malî kaynaklarla, toplam 9.155 spor tesisi (Bundan kasıt stat, stadyum, spor salonu, kapalı ve açık yüzme havuzu, spor eğitim merkezi, semt sahası, sporcu soyunma odası, portatif tribün ...gibi tesislerdir) yapılmıştır. Özelliklerine göre çeşitli farklılıklar gösteren bu tesislerin yurt düzeyine dağılımları, dengesizlikler arz etmektedir. Nüfusu 2.694.770 olan İzmir ilinde toplam spor tesisi sayısı 462 iken, toplam nüfusları 5.341.469 olan (Ağrı, Artvin, Bitlis, Hakkari, İçel, Sinop, Tunceli, Ş. Urfa, Karaman, Kırık-kale, Batman ve Şırnak) 13 ilde 454 tesis bulunmaktadır (Yılmaz, 1992: 83-87).

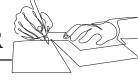
Bu dağılıma göre Türkiye'de gerçekleşen spor yatırımlarının hem nüfus, hem de tesis dağılımı açısından, büyük dengesizlikler gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKLAR

1. 1988 sayılı Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi Kanunu.(1988, 31 Mart) . Resmi Gazete. (Sayı: 19771ve 2. Mükerrer Sayı).
2. 2.3.1989 tarih ve 356 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı. (1989, 02 Mart).Resmi Gazete. (Sayı: 20096).
3. 27.Yılında Spor-Toto ve Spor-Loto (1987), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
4. 3065 Katma Değer Vergisi Kanunu. (1984, 2 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:18563). Tertip: 5, Cilt: 24, Sayfa: 47.
5. 3074 sayılı Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu.(1984, 07 Kasım). Resmi Gazete. (Sayı: 18581).
6. 3289 Sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. (1986, 28 Mayıs). Resmi Gazete.(Sayı: 19120).
7. 3461 Sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. (1988,14 Haziran). Resmi Gazete. (Sayı: 19842).
8. 3813 Sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. (1992, 03 Temmuz). Resmi Gazete. (Sayı: 21273).
9. Bütçe Kesin Hesap Kanunları C, V (1992), T. C. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
10. Dağlı N., Aktürk B. (1988). Hükümetler ve Programları C. III, T. B. M. M. Basımevi, Ankara.
11. Doğar Y. (1997).Türkiye'de Spor Yönetimi, Öz Akdeniz Ofset, ISBN: 975-94636-0-1, Adana.
12. G. S. G. M. Kalkınma Planlarında Spor:(1990).
13. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Federasyonlar Fonu Yönetmeliği. (1987, 14 Mayıs). Resmi Gazete.(Sayı: 19460).
14. Resmi Gazete (2004, 05.Ağustos). (Sayı: 25544).

15. Salman N. (1992).G. S. G. M' ye Ait Spor Salonu Yatırım Projelerinin Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
16. Türk Sporunu Teşvik Fonu Yönetmeliği. (1984 10 Ekim).(Sayı:18547)
17. Yılmaz, M. A. (1992).T.B.M.M Plân Bütçe Komisyonundaki 1992 Yılı Bütçe Konuşması, Ankara.

SPOR SALONLARINDA HAVALANDIRMA VE SPORCU SAĞLIĞI

Yahya DOĞAR

HAVALANDIRMA

Spor aktiviteleri dış ortamlarda yapıldığı gibi kapalı ortamlarda da yapılmaktadır. Kapalı ortamlarda yapılan spor aktivitelerinde iç ortam şartlarının hem sporcu hem de izleyici sağlığı açısından uygun olması gerekmektedir.

Havalandırma, kapalı bir hacimde insanlar ve çeşitli maddeler tarafından çıkarılan gazların tabii veya cebri olarak egzoz edilip, yerine cebri veya tabii olarak taze hava gönderme işlemidir. Bir başka deyişle, kapalı bir hacimdeki havanın taze hava ile değiştirilmesi işlemidir. Havalandırma iki değişik türde gerçekleşir. Bunlar; Doğal Havalandırma ve Mekanik Havalandırma'dır (Uralcan, Yalçın, 2003: 10).

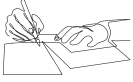
Spor salonlarında hava değişim oranı, genellikle bu iki türün ikisini birden içerir ve herhangi birisinin hâkim olduğu düşünülse bile, ikisi birlikte göz önüne alınır.

Klasik Havalandırmanın bir çeşidi olan Hava Sızması, bina dış kabuğundaki istek dışı açıklıklardan, rüzgâra, sıcaklık farkına ve/veya cihazlara bağlı olarak ortaya çıkan basınç farklarının doğurduğu, kontrolsüz hava akışıdır. Dış hava şartlarına ve istek dışı açıklıkların konumlarına bağlı olduğu için, hava sızması, yeterince uygun bir havalandırma ve hava dağıtımı sağlanması açısından yetersizdir.

Mekanik Havalandırma, uygun olarak tasarlanan, tesis edilen, işletilen ve bakımı yapılan bir havalandırma sistemi ile bir bina içindeki hava değişiminin ve hava dağılımının kontrolünde en büyük etkiyi sağlar. İyi bir mekanik havalandırma sistemi, iç havadaki kirletici düzeylerini kontrol etmeye, yeterli havalandırma debisine sahiptir ve aynı zamanda, aşırı havalandırmaya ve buna bağlı olarak ortaya çıkan enerji kaybına engel olur. Ek olarak da, iyi bir ısıl konfor sağlar. Spor salonlarında genellikle mekanik havalandırma hâkimdir.

Havalandırma, hem sporcuların temiz ve sağlıklı hava soluması hem de spor salonunun uzun ömürlü olması için önemlidir. Teknolojik gelişmelerle birlikte, spor salonlarında karbondioksit oranı, koku, nem, organik buharlar, toz, duman, gibi sağlık açısından son derece önemli olan etmenler kontrol altına alınabilmektedir.

Özellikle spor salonlarında, en önemli kirlilik faktörlerinden birisi de insandır. Hareketsiz olarak duran bir insan ortama saatte yaklaşık 1000 parçacık yayar. Kişi ne kadar hareketliyse yaydığı parçacık sayısı da artmaktadır. Bu parçacıklar genelde ölü üst deriden kaynaklanır. Bu deri parçacıkları mikro-organizma taşıyabileceği gibi havada uzun süre asılı da kalabilir. Ayrıca

aksırma, öksürme ve yüksek sesle konuşma gibi eylemler de ortama yüksek oranda parçacık yayılmasına sebep olmaktadır (Köse,. Laka 2015: 34).

Özellikle havalandırma uygulamaları, işletmenin yapısına bağlı olarak ortam havasının dış havayla veya taze havayla yer değiştirme prensibine dayanır (Söğüt ve Arkadaşları, 2014: 32).

Sağlıklı ortamlarda spor yapmak ve sporun özünden kaynaklanan sağlıklı yaşama hizmet daha nitelikli spor yapmak için spor salonlarının havalandırılması anlamlı ve yararlıdır.

TEMİZ HAVA VE ÖNEMİ

Spor salonlarında hava kullanıldıkça doğal karışım oranlarını kaybeder ve canlılar için taşıdığı konfor şartlarından uzaklaşır. Böyle durumlarda; sıcaklığın artması ile terleme, düşmesi ile üşüme, nemin artması ile cilt solunumunun yavaşlaması, nemin azalması ile cilt kuruluğu, oksijen oranının azalması ile nefes alma zorluğu ve benzer sorunlar yaşanmaya başlar.

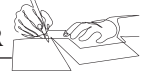
İhtiyaç duyulan oksijen normal solunum hızı ile sağlanamadığı için solunum ve kan dolaşımı hızlanır, kan basıncı yükselir, baş ağrısı ve yorgunluk arazları başlar. Bu olgular, solunan havanın içindeki oksijen oranının % 21'in altına düşmesinin sonucudur. Çözüm ise, ortamdaki havanın oksijen oranının tekrar % 21 seviyesine yükseltilmesidir. Kapalı hacimlerdeki oksijen oranının doğal koşullarda olması gereken seviyede tutulmasını sağlamanın en kolay yolu havalandırma yapılmasıdır.

Kullanım sonucu oksijen oranı azalmış ve kirlenmiş (halı-elbise tüyü, parfüm-ter kokusu vs.) hava atmosfere atılır, yerine dışarıdan, yüksek oksijenli ve kirlenmemiş (gerekli filtre sistemlerinden geçirilerek) taze hava alınır. İnsan sağlığının ve verimliliğinin en önemli koşullarından birisi budur.

Temiz hava ihtiyacı; İnsan açısından bakıldığında, yaşanan ortamın ve solunan havanın karışımı, sıcaklığı, nemi, konfor şartlarını oluşturur. % 21 oksijen oranı taşıyan, bünyesinde insan sağlığı için zararlı gaz veya partiküller bulundurmeyen hava, insan ve canlı yaşamı için ilk konfor şartını sağlamıştır. Sıcaklığın mevsimlere göre 18–28 °C, nemin ise % 40 % 60 arasında olması arzulanır (İmmak, 2018).

Normal şartlarda, Karbondioksit miktarının binde birin üstüne çıkmayan havaya temiz hava denir (Şatır, Gülşah, 2018). Havadaki oksijeni vücuda alan ve karbondioksiti atan organ akciğerdir.

Sağlıklı spor yapmak için, spor yapılan ortamın da buna uygun ve uyumlu olması gerekir. Spor ortamının uyumlu olması için her şeyden önce, anılan ortamın da spor yapan bireylerin temel ihtiyacı olan temiz havayı yeteri kadar almalarını sağlayacak düzeyde ve yapıda olması gerekir. Bu nedenle solunan havanın kaliteli hava sayılabilmesi için, havayı soluyan insanların %80 veya daha üzerindeki oranının hava kalitesiyle ilgili bir tatminsizlik hissetmemesi gerekmektedir (Genceli, 1998: 13).

Amerika Spor Enstitüsü, kapalı spor alanlarında sağlıklı spor yapılabilmesi için kişi başına 1-3 m² taze havayı temin edecek ventilasyon sisteminin zaruri olduğu belirtilmektedir (Ramazanoğlu, F., N. Ramazanoğlu, 2018).

Konutlar, işyerleri, okullar v.s. gibi endüstriyel olmayan ortamlardaki iç hacimlerde de son yıllarda giderek artan ölçüde iç havanın temizliği ile ilgili endişeler gelişmektedir. İnsanlar zamanlarının büyük bir kısmını iç hacimlerde geçirdikleri açıktır. Yine son yıllarda yapılan çalışmalarda hasta bina sendromu gibi kavramlar ortaya çıkmış ve iç hacimlerdeki kirlilikten kaynaklanan hastalıklar teşhis edilmiştir. Kanser yapıcı etkisi bilinen benzopiren maddesi ile ilgili yapılan bir araştırmada, Ankara'nın kirli havasında yaşayan bir insanın yılda 70 miligram kadar benzopiren almakta iken; günde bir paket sigara içen birinin yılda 60 miligram benzopiren aldığı ortaya çıkmıştır (Ülkü, İbâgüner, Tüzün 1987: 607).

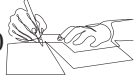
Hareketsiz insan beden gücünü büyük oranda kaybeder. Oysa bedensel hareketliliğin insanı güçlendirdiği kadar, sağlığını korumasına, dolayısıyla hem mutlu hem de uzun yaşamasına da yardımcı olur. İnsanların sağlık için spor yaptıkları spor salonlarının hava koşulları da bu açıdan önemlidir. Hava koşulları, antrenmanları ve spor müsabakalarını büyük oranda etkiler. Hava kirliliği tehlikeli boyutlara ulaştığında veya sıcaklık 35°C'nin üstüne çıktığında (ya da nem oranı %60'ı aşmış ise, 32°C'nin üstüne çıktığında) hiçbir yorucu çalışma yapmamak gerekir. Bu tip durumlarda ortamın havasını mekanik olarak havalandırmak en iyi çözümdür (Bengü,1983: 17).

Havalandırmanın önemini anlamak açısından, vücudumuzun havaya olan ihtiyacını, havayı kullanan organlarımızı ve havanın eksikliği halinde meydana gelebilecek olumsuzlukları tahlil etmek büyük önem arz etmektedir.

İnsan ve Hava İhtiyacı

Solunum hareketleri, tamamen beyinden kaynaklanan (motor) sinirsel uyarıların solunum kaslarını kasılmaya yöneltmesiyle gerçekleşen bir olaydır. Solunum hareketleri, biri bilinçli, diğeri otomatik (bilinçsiz) olmak üzere iki ayrı uyarı ve denetim zincirine bağlı olarak ortaya çıkar. Solunum olayı normalde otomatik – bilinçsiz bir olaydır. Ancak bilinç solunumu belli sınırlar içerisinde denetleyebilir. Örneğin bir süre nefesimizi tutabiliriz veya hızlandırabiliriz. Beyindeki pons ve medulla bölgeleri henüz tüm ayrıntıları bilinmeyen karmaşık bir biçimde birbirini denetleyerek ritmik bir solunumun gerçekleşmesini sağlarlar. Sözüünü ettiğimiz bu merkezler, aynı zamanda kalbe yakın büyük atardamarlarda ve beyinde bulunan ve “kemoreseptör” denilen bazı yapılardan gelen bilgilerin ışığı altında solunum hareketlerinin sayı ve derinliğini ayarlarlar. Kemoreseptörler, kanın yapısını oksijen, karbondioksit ve hidrojen yoğunluğu bakımından sürekli denetlerler. Kalbe yakın büyük damarların üzerinde bulunan kemoreseptörler özellikle kandaki oksijen değişikliklerine duyarlıdır. Kanda oksijen azaldığında solunum merkezini uyurup solunumun artmasına neden olurlar (Ülkü, İbâgüner, Tüzün 1987: 585) .

Hava; içindeki değişik gazlar (oksijen, azot, karbondioksit... vs.), su buharı

ve partiküller (toz, polen, tüy... vs.) ile Atmosferi dolduran renksiz ve kokusuz bir gazdır. Havayı oluşturan gazların dağılım oranları % 78 Azot, % 21 Oksijen ve diğer (Argon, Karbondioksit, Neon, Helyum, Metan, Hidrojen... gibi) gazlardır. Bu karışım içinde canlı yaşam ve insan için en önemli gaz oksijendir ve Oksijensiz bir ortamda canlı yaşam yoktur (İmmak, 2018).

İnsanların çalışma aktivitelerin de oksijen alt sınırı %17~%18 civarında olmalıdır. 68 kg ağırlığındaki bir insan 24 saat boyunca 14,4 kg hava solumaktadır. Çalışma sekline göre kullanılan hava miktarı değişmektedir.

Normal atmosferden alınan %21 oksijen ve %0.033 CO₂ içeren havanın akciğerlerden çıkarken % 16-17 oksijen ve % 4 CO₂'ye dönüşmektedir. İnsanın havadaki oksijenin % 4'ünü kullandığı ve günde 12 m³ hava soluduğu kabul edilirse gerçek oksijen tüketimi 0.48 m³ O₂/gün = 0.64 kg O₂/gün olur (Ertürk. 2007: 82-94).

Hava, canlıların yaşaması için hayati öneme sahiptir. Yerküreyi saran gaz kütleyle atmosfer adı verilmektedir. Atmosferdeki hava tabakasının kalınlığı 150 km. dir. Bunun sadece 5 km. si canlıların yaşamasına elverişlidir.

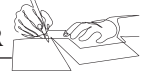
Yeryüzünden uzaklaştıkça hava tabakasının yoğunluğu azalır. Vücudun tüm canlı hücrelerinin, kendilerine canlılık sağlayan kimyasal reaksiyonları sürdürebilmeleri için oksijene yani havaya ihtiyaçları vardır. Bu reaksiyonların sonundaki ürünlerden biri karbondioksit adı verilen gazdır. Bu gazın hemen vücuttan atılması gerekir; aksi takdirde hücreler kendi artık ürünleriyle boğulurlar.

Yaşamın devamı için ilk akla gelen şüphesiz nefes almaya ihtiyaç duymasıdır. Çünkü insan susuzluğa karşı bir kaç gün direnebilirken, havasızlığa dayanma süresi ancak bir iki dakikadır. Ne var ki bu noktada insanı asıl hayrete düşüren şey havadaki oksijen oranının tam olarak insanın ihtiyacına uygun olmasıdır. Havada bulunan oksijen oranının (%21) biraz daha fazla olması hücrelerin yanmasına neden olacakken, biraz daha az olması da gıdalarımızın enerjiye çevrilmesini imkânsız kılacaktı. Nitekim havada bulunan oksijenin bu hassas ayarının korunması için azot, karbondioksit, hidrojen vb. gibi gazların da canlılığın devamını sağlayabilecek en uygun miktarlarda olması gerekir. İnsanın soluduğu havada yalnızca oksijen olsaydı o zaman yeryüzündeki canlıların zehirlenerek ölmesi kaçınılmaz olacaktı. Zira oksijen tek başına bulunduğu zehirleyici etki yapan yakıcı, özel bir gazdır (Ertürk 2007).

Antrenman ve Solunum Sistemi

İstirahat halindeki bir kişi, dakikada 16–18 defa soluk alır. Hızı her solukta 500–600 ml arası hava alır. Bir kişinin, bir dakikada aldığı hava miktarı ise o kişinin dakikalık soluk volümünü (hacmini) meydana getirir.

İş halinde olmayan bir kişinin dakikalık soluk volümü 5–7 litredir. Yük altında bu miktar 120 lt' ye, bazı ağır çalışmalarda ise 140 lt' ye kadar çıkabilir. Alınan hava, akciğerdeki alveollere gelir. Etrafı çok sık kılcıl damarlarla çevrilmiş olan alveollerin sayısı 7–8 yüz milyondur. Bu 7–8 yüz milyon alveolün hepsinin toplam yüzeyleri 100–150 metrekaredir. Alveollerin etrafının kılcıl

damarlarla çevrilmiş olması, kılcal damarlarla alveollerin arasında, gaz alış-verişini kolaylaştıran, buna imkân veren en büyük faktördür.

70 kg ağırlığındaki antrenmansız bir kişinin, istirahat halinde iken yaptığı solunum ile aldığı hava miktarı 7 lt'dir. Aynı ağırlıkta, aynı fizik özelliklerinde fakat antrenmanlı bir kişinin bir dakikalık zaman içerisinde aldığı hava miktarı (dakikalık solunum volümü) ise 10 lt' dir. Aradaki 3 litrelik fark; antrenman sonucu, kılcal damarların nedenli geliştiğini, organizmanın kendisine sevk edilen havanın oksijeninin en mükemmel şekilde değerlendirdiğini gösterir (Sevim, Y, 2002: 30).

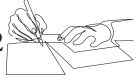
SPOR SALONLARINDA KİRLETİCİLERİN SPORCU SAĞLIĞINA ETKİLERİ

Hijyen ve steril ortam, sağlığa zararlı ortamlardan korunmak için alınan temizlik önlemleri ve uygulamaların tümüdür. Hijyeni yalnızca temizlik kavramı ile sınırlamak doğru değildir. Hastalık kaynağı veya bulaşma tehlikesi olabilecek mikroorganizmaların yok edilmesi ya da zararsız hale getirilmesidir (dezenfeksiyon). Hijyenik ortam genel tanımıyla zararlı canlı mikroorganizmaların bulunmadığı ortamlardır (Kırbaş, C., 2018).

Her an vücudumuzda sayısız kimyasal reaksiyon oluşur. Bu reaksiyonlar sırasında sürekli olarak birçok madde alınır ve verilir. Aynı zamanda, çevremizde de bizi etkileyen bir sürü değişiklikler olur. Ama yine de yaşam işlevleri için gerekli olan vücut içi koşulları aynı kalma eğilimindedirler. Organizmanın iç dengesini kendi çabasıyla korumasına homeostasis denir (Tıbbi Terimler Sözlüğü, 2018). Bütün vücut sistemleri bu amaçla sürekli olarak bir dizi çok hassas kendi kendini ayarlama işlemi yaparlar. Bu kendi kendini ayarlama işlemleri, vücut faaliyetlerinden hiçbirinin kontrolümüz dışına çıkmamasını sağlar.

Atina'da iki farklı spor salonu için yapılan iç hava kalitesi ölçümlerinde spor yapılan bölgede ve seyircilerin bulunduğu bölgedeki iki yükseklik için eş zamanlı olacak biçimde O3, NO, NO2 ve SO2 ölçümleri yapılmıştır. Çalışmada aynı zamanda seyircilerin bulunduğu bölge ve dış ortamdaki BTX, CH4 ve PM10 değerleri de ölçülmüştür. Dış ortamdaki hava kirliliğinin de iki salondaki iç hava kalitesini doğrudan etkilediği belirlenmiştir. Salonlarda bulunan havalandırma tipi, etkin rüzgâr yönlerinin farklı olması ve içeride yapılan spor aktivitesine göre iç hava kalitesinde değişiklikler gözlenmiştir (Korukcu, Özgün, 2015: 259-267).

Prag'da şehir merkezi, banliyö ve kırsal kesimde yer alan üç ilkokulun spor salonunda yapılan PM2.5 ve PM10 ölçümlerinde aynı zamanda aktivite düzeyi, aktiviteye katılan çocuk sayısı ve yapılan aktivitenin süresi de kaydedilmiştir. Salonlar içerisinde iç hava kalitesinin düşmesine en etken olan unsurun aktivitede bulunan çocuk sayısı olduğu, dış ortamdaki PM değerlerinin çok etkili ve tutarlı olmadığı belirlenmiştir. Elektron mikroskobu ile yapılan analizlerde ise salonlardaki tozun kaynağının birçok inorganik parçanın yanı sıra, değişik tipteki fiberler ve deri pullarının olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak okul salonlarında yer alan iç havanın oldukça yüksek konsantrasyonda

partikül içerdiği ve kısa süre de olsa öğrencilerin bu havayı teneffüs etmek zorunda kaldıkları belirlenmiştir (Korukcu Özgün, 2015: 259-267).

Örneğin, doku hücrelerinin yaşayabilmesi için dokuların belli miktarda oksijene gereksinmesi vardır. Oksijen kullanıldıkça, karbondioksit oluşur. Eğer çok miktarda karbondioksit varsa, vücut kimyasında küçük bir değişiklik ortaya çıkar. Bu değişiklik sinir sistemini uyarır ve durumu bildirir. Sinir sistemi hemen harekete geçerek solunumu derinleştirir. Derin solunum, karbondioksitin dışarı atılmasını ve oksijen alınmasını hızlandırır. Bir hareket ya da reaksiyon, hemeostatik mekanizmaların harekete geçmesinden daima biraz önce sistemi aşırı çalışmaya itecektir. Bu nedenle vücut faaliyetlerimiz daima, istenen durum çerçevesinde merkezileşmiş olarak; ama düzensiz bir halde olur. Herhangi bir vücut faaliyetinin tamamen düzgün bir şekilde yürütülmesini sağlamak mümkün değildir (Ward, 1983: 45).

Kapalı hacimlerde estetik amaçlı kullanılan yapı malzemeleri ve bu mekânlardaki aktiviteler sonucunda iç hava kirlenmektedir. Bu kirleticiler şunlardır:

Karbon Monoksit: İnsanlarda yorgunluk, kalp hastalıkları, göğüs ağrıları, görme bozuklukları, baş ağrısı, bas dönmesi, dengesizlik, mide bulantısına ve ölüme neden olabilir.

Sigara dumanı: Göz, burun ve boğaz tahrişleri, bas ağrısı, akciğer kanseri, kalp rahatsızlıkları, çocuklar için solunum güçlüğüne ve kulak enfeksiyonlarına neden olur. Astım oluşumunu hızlandırır.

Formaldehit: Göz, burun ve boğaz tahrişleri, öksürük, bitkinlik, alerjik gibi hastalıklara neden olur, kansere yol açabilir.

Kursun: Böbrek, kan hücreleri ve merkezi sinir sistemine zarar verir, ölümüne neden olabilir.

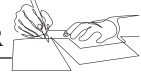
Asbest: Göğüs ve karınla ilgili kanser riski ve akciğer hastalıklarına neden olur.

Azotoksitler: Göz, burun ve boğaz tahrişlerine neden olur, akciğer fonksiyonlarını yavaşlatır ve gençlerde solunum yolları enfeksiyonlarını artırır.

Biyolojik maddeler: Göz, burun ve boğaz tahrişleri, bas dönmesi, alerji, ateş ve sindirim bozukluklarına neden olur. Astım, grip ve diğer enfeksiyon hastalıklarına neden olur.

Organik Gazlar: Göz, burun ve boğaz tahrişlerine neden olur, karaciğer ve böbrek yetmezliğine yol açabilir. Merkezi sinir sisteminde hasara yol açabilir (Ertürk, Mustafa, 2007: 82-94)

Muhtemel hastalıklardan Astım hırıltılı solunum, nefes darlığı ve öksürük semptomları, hava yolu inflamasyonu, hava yolu aşırı duyarlılığı ve değişen derecelerde hava yolu obstrüksiyonu sonucu gelişen kronik bir hastalıktır. Hava yolu obstrüksiyonu spontan olarak ya da tedavi ile sıklıkla geri dönüşlüdür ve havayollarının farklı uyaranlara olan duyarlılığının artmasına neden olur.

Astıma neden olan faktörler arasında; ani hava ve ısı değişikliği, egzersiz (hızlı merdiven çıkma vb.). sigara dumanı, ev tozlarındaki organizmalar, mesleki etkenler, küf mantarı... hayvan tüyü gibi alerjenler, çiçek tozları (polenler), hava kirliliği, bazı kokular (parfüm, deodorant, boya, deterjan, çamaşır suyu kokuları gibi) sayılabilir (Fesci, H., Ü. Görgülü, 2005: 77-83)

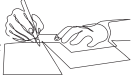
Kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOA); persistan hava akımı kısıtlanması ile karakterize, genellikle progresif, hava yollarının zararlı gaz ve partiküllere karşı artmış enflamatuvar cevabı ile ilgili, yaygın, önlenebilir ve tedavi edilebilir bir hastalıktır. Öksürme, balgam çıkarma, nefes darlığı, hırıltılı solunum gibi sebeplerle başlayan ve ileride kişiyi makinesiz nefes alınamayacak duruma getiren bir hastalıktır. Bunlar “Müzmin bronşit” ve “Amfizem” hastalıklarıdır. Müzmin bronşit olayında bronşlardaki salgı, bronş içine birikir ve bronşların değişik derecede tıkanmalarına neden olur. Amfizem hastalığında, akciğerdeki hava kesecikleri yıpranırlar ve sayıca azalmaya başlarlar. Böylece akciğerde geniş hava boşlukları ortaya çıkar. Bunun sonucu olarak temizlenmek üzere akciğere gelen kan, yeterince temizlenip oksijenle doyurulamaz (Demir ve arkadaşları: 179).

İç Hava Kalitesinin Bozulma Nedenleri

CO₂ iç hava kalitesini kontrol etmek için önerilen önemli bir iç hava kirleticisidir. Normalde atmosfer havasının hacimsel olarak %0.03'ü CO₂'dir. Dış ortam havasında bulunan CO₂, çevre özelliklerine göre 330 ile 500 ppm arasında değişmektedir. Dolayısıyla iç ortamda CO₂'in olmaması mümkün değildir. CO₂ zehirli bir gaz değildir fakat oksijensizlikten boğma tehlikesi ortaya çıkarabilir. Konsantrasyon değeri 35000 ppm'i geçtiğinde, merkezi nefes sinir alıcıları tetiklenir ve nefes alma noksanlığına sebep olur. Daha yüksek konsantrasyonlarda oksijen azlığından dolayı merkezi sinir sistemi görevini yapamamaya başlar (Bulut, Hüsamettin, 2012: 62)

Havanın İzafi Nem Oranı: Nem, Atık Isı Geri Kazanım Sistemleri (HVAC) sistemlerinde hava kalitesini etkileyen en önemli problemlerden biridir. Hava içinde yeteri kadar nem yok ise (%20 civarında veya daha düşük) insanlarda bazı şikayetlere sebebiyet verebilir. Düşük izafi nem burun mukozasında ve boğazda buharlaşmaya neden olduğu için kurumaya sebebiyet verebilir. Burundaki kuruma da istenmeyen bazı zararlı zerreciklerin solunum yoluyla vücuda girdiği görülmektedir. Düşük izafi nem oranı aynı zamanda deri ve saçlarda kurumalara da neden olabilir. Düşük nem oranı kış aylarında meydana gelir. Dış havanın soğuk olması içinde su miktarının azalmasına neden olur. Dışarıdan alınan hava ısıtılarak içeri verilir ise, ortam kurutulmuş olur. Bu nedenle kış aylarında HVAC sistemlerinde nemlendirme yapmak gerekir (Çilingiroğlu, 2018).

Nemlendirmeyi buhar ile yapmak mikrobik bulaştırmacılığı riskini minimize eder. Suyla nemlendirmede ise bu risk mevcuttur. Yüksek izafi nem oranı patojenik ve alerjik organizmaların üremesine neden olurlar. Bu nedenle izafi nemi %40 ile %60 arasında tutmak gerekir. Mahal sıcaklığı kış durumunda (18-24 C°), yaz durumunda (22-27 C°) olmak üzere dış ortama göre ve ik-

limlendirilecek mahalin kullanım amacına göre değişir (Bulut, H. 2018). Yaz aylarında nem alma işlemi santrallarda soğutucu serpantinlerle gerçekleştirilir. Bu arada unutulmaması gereken önemli bir husus da soğutucu serpantin tavalarının bakımı. Bu tavalarda mikropların üremesini önlemek için de bazı yapım ve bakım tedbirlerinin alınması gerekir. Nemlendirme ve nem alma sistemleri patojenik organizmaların (bakteri ve mantar) üremesini önleyecek şekilde temiz tutulmalıdır.

Elektronik ekipmanlar: Elektronik data processing ünitelerinde izafi nem kontrolünün yapılması istenir. Yüksek nem oranı ekipmanda yoğunlaşmalara neden olduğu için istenmez, düşük nem oranı ise ortamın statik elektriğini artırır. Keza hızlı izafi nem değişimleri, bar code okuyucularını, manyetik teypleri, diskleri ve data processing ünitelerini etkiler. Genellikle, computer sistemlerinde tavsiye edilen dizayn ve çalışma aralıkları %35 ila %55 arasındadır. Statik Elektrik: Ortamdaki izafi nemin artması, elektrostatik akümülasyonu azaltır. %45 izafi nem çoğu malzemelerdeki elektrostatik etkiyi azaltır. Fakat yün ve bazı sentetik malzemeler daha yüksek izafi nem ihtiyacı duyarlar (Çilingiroğlu, 2018).

İç Hava Kalitesinin Geliştirilmesi

İç hava kalitesinin geliştirmesi için önerilen yöntemler aşağıda verilmiştir:

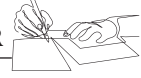
Öncelikle kirlilik kaynaklarının kontrolü ve azaltılması gerekir. Örneğin sigara içiminin yasaklanması, zararlı gazlar çıkaran halı v.s. malzemelerin iç hacimlerde kullanılmaması bu önlemler arasında sayılabilir.

Zararlı maddelerin kaynağında yakalanması, ortama karışmadan dışarı atılması prensibi, endüstriyel havalandırma ve mutfak havalandırması gibi alanlarda yaygın olarak kullanılan prensiplerdir. Bu gibi alanlarda kirlletici kaynakları belirlidir.

İç ortamdaki havanın filtre edilmesi ve temizlenmesi gerekir. Ancak kirlletici maddelerin çok fazla cinsten ve sayıda olması nedeniyle tam başarı sağlanamamaktadır. Özellikle dış havanın kirliliği nedeniyle pek çok bölgede tek etkin yöntem, temizleme olmaktadır.

İç hava kalitesinin sağlanmasında günümüzde en yaygın kullanılan ve en etkin yöntem havalandırmadır. Yeterli miktarda taze havanın iç mekânlara verilmesiyle içerideki hava kalitesi tatmin edici bir düzeye getirilebilir.

Bir spor salonunda kirlilik oranını düşürmek için havalandırma oranlarını ve hava dağıtımını arttırmak, genellikle maliyeti çok yüksek bir işlemdir. Ancak iç hava kalitesinin sağlanması açısından havalandırma kilit parametredir. Spor salonlarının havalandırma sistemleri tasarımı, bina standartlarını karşılayabilecek şekilde yapılmalıdır. Binada yüksek kirlletici madde kaynağı çok kuvvetli olduğu hallerde, yerel egzoz sistemi kirli havanın atılması için çok önemlidir. Kirli havanın belli bölgelerde yoğun olarak toplanmış olduğu dinlenme, fotokopi ve baskı odası gibi odalarda yerel egzoz sistemi kısmen de olsa kullanılabilir.

ANSI/ASHRAE 62-1999 Standardında açıklanan Havalandırma Debisi Yöntemi kabul edilebilir hava debisi sağlamak için bir yöntemdir ve bir mahalde, havalandırmanın hangi debi ile yapılacağını ve bu havayı şartlandırma yollarını belirler. Havalandırma debileri, fizyolojik etkenler göz önüne alınarak ve profesyonel tecrübeler ile elde edilmiştir (Uralcan, Y. 2003: 133).

Hava Debisi Ve Hava Değişim Sayısı

Bir hacme gönderilecek veya çekilecek hava miktarı kirleticilerin veya kokunun yoğunluğuna bağlıdır. Endüstriyel ve ticari uygulamalarda üretilen ısı ve prosese bağlı olarak ilave artırım faktörleri gerekebilir. Saatteki hava değişim sayısı, bir odaya beslenecek taze hava miktarının hesaplanmasında önemli bir faktördür. Tavsiye edilen hava değişim değerleri DIN 1976 T. 2 üzerinde çalışan yerel otoriteler tarafından teklif edilmiştir. Bu hesaplarda kişi başına hava ihtiyacı 20 – 50 m³/saat arasında bir değer olarak göz önüne alınmıştır.

Minimum hava debisi hesaplama: $en \times boy \times tavan \text{ yüksekliği} \times 30 \text{ (} m^2 \times h \times 30 \text{)} (20 \times 15 \times 3 \times 30) = 27,000 \text{ m}^3/h$

Maksimum hava debisi hesaplama: $en \times boy \times tavan \text{ yüksekliği} \times 60 \text{ (} m^2 \times h \times 60 \text{)} (20 \times 15 \times 3 \times 60) = 54,000 \text{ m}^3/h$

Ortalamasını bulma: $27,000 \text{ m}^3/h + 54,000 \text{ m}^3/h / 2 = 40,500 \text{ m}^3/h$ (Ertürk, Mustafa, 2007).

Bir Hacim İçerisindeki Hava Hareketi

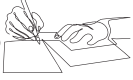
Havalandırma amacıyla spor salonuna beslenen havanın, salon içindeki farklı uçlarda iki tipik hareketi söz konusudur. Bunları deplasmanlı hareket ve karışım hareketi olarak isimlendirmek mümkündür.

Deplasmanlı akışta odaya beslenen hava bir piston gibi hareket eder ve ideal durumda hiç bir karışma meydana gelmeden odayı süpürerek diğer uçtan (şekilde döşemeden verilen hava odayı süpürerek tavan seviyesinden dışarı atılmaktadır) hacmi terk eder. Kirli oda havasını böylece karışmadan süpürerek dışarı atmak mümkün olmaktadır. Oda içindeki hava hareketi karışimsız laminar bir akıştır.

Daha önce şartlandırılmış mahallerde kullanılan geleneksel hava üfleme sistemleri mahalde karışık akışa sebep olur. Bu sistemde, üfleme havası odaya, yöresel olarak daha yüksek hızda ve yöresel olarak daha büyük sıcaklık farkı gönderilir. Amaç, üfleme havasını oda havası ile çabucak karıştırarak sıcaklık farkını ve hava hızını azaltmak ve dolayısıyla ısıl konforsuzluğu yok etmektir. İdeal bir karışık akış ile, hava üfleme cihazına çok yakın olan kısımlar haricinde, oda genelinde sıcaklık ve partikül konsantrasyonu her noktada aynı olur (Baumgartner, M. 2018)

DOĞAL HAVALANDIRMA

Doğal havalandırma, binalarda, soğutma ve hava üflemeyle ilişkin elektrik enerjisi tüketimini azaltma potansiyeline sahiptir. İki ana fonksiyonu, havanın hareket ettirilmesi için elektrik harcanmadan iyi bir iç mekan hava kalitesi

sağlanması ve gün içinde hava hızının artırılması ve gece boyunca yüksek havalandırma oranları aracılığıyla yaz aylarında konfor sıcaklığının iyileştirilmesidir. Esas fayda, dışsal enerji gereksinimine ihtiyaç duymaksızın, yaz aylarında soğutma için gerekli olan yüksek havalandırma oranlarına ulaşılması olasılığıdır. Ancak ana sorun, kış aylarında, ılık oda sıcaklığından ısının geri kazanılmasıdır (Yılmaz, A. Zerrin, 2018).

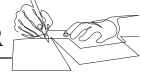
Doğal havalandırmada, havanın hacim içindeki hareketi ve dolayısıyla yenilenmesi, sıcaklık farklarına ve rüzgâr etkisine bağlıdır. Bu da iç ve dış mekânın basınç farkı demektir. Hava akışı, açık pencerelerden ve kapılardan ve tasarımdaki diğer açıklıklardan meydana geldiği için bu havalandırma sisteminde elektrik gücü kullanılmaz. Bu yüzden; doğal havalandırma, tesisi ve bakımı en ucuz havalandırma çeşididir. Vantilatör kullanmadan doğal havalandırma işlemi aşağıdaki bölümlere ayrılabilir.

Eğer kapalı bir hacim ısıtılmış ise ve dış hava sıcaklığından daha sıcak ise iç hava hacmin yüksek bölümlerine çıkarak bu kısımlarda basınç yükselmesi meydana getirecektir. Buna karşılık hacmin alçak bölümleri daha düşük basınçta kalacak ve dış soğuk hava, pencere ya da kapı aralıklarından ve duvar gözeneklerinden içeriye sızacaktır. Aynı şekilde iç hava dışarıya sızacaktır. Eğer içerdeki hava dış havadan daha soğuk ise aynı olaylar meydana gelecektir. Bu hava değişiminin büyüklüğü, pencere ve kapıların derz uzunluklarına ve sızdırma durumlarına bağlıdır. Bir yaşama hacminde kış aylarında hava değişimi saatte 0,5 ya da 1 defa olur.

Doğal olarak, rüzgar arttığı takdirde hava değişim miktarı da artacaktır. Yaşama hacimlerindeki normal derz infiltrasyonu konfor limitlerini sabit tutmaktadır. Eğer daha fazla havalandırmaya ihtiyaç var ise, pencerelerden yararlanmak mümkündür.

Pencereyi açmak suretiyle havalandırmayı artırmak mümkündür. Eğer dış hava iç hacim havasından daha soğuk ise pencere açıldıkça dış hava pencerenin alt tarafından içeriye girer, odanın kullanılmış sıcak havası ise pencerenin üst tarafından dışarıya çıkar. Yaz aylarında pencere aralığından havalanma, büyük ölçüde rüzgara bağımlıdır.

Kapalı bir mekândaki kullanılmış, kirli ve ısınmış havanın, temiz, kirletici içermeyen hava ile yer değiştirmesi havalandırma olarak tanımlanır. Havanın yer değiştirmesi, başka bir anlatımla hava devinimleri, hava sıcaklığı ile ilişkili olan basınç farklarından kaynaklanır. Çeşitli etkenlerle (ısıtma, üretim, ulaşım ya da güneş) ısınan hava genleşir, basıncı azalır ve yükselir. Yükselen havanın yerini soğuk olan yüksek basınçlı hava alır. Yapıda istenen düzeyde havalandırmanın doğal yöntemlerle sağlanmasında hava devininin oluşumu, hızı, davranışı, biçimlenişi, yapı çevresinde ve içinde ortaya çıkardığı basınç bölgelerinin dağılımı ve basınç düzeyleri önemlidir. Devinim her durumda havanın yüksek basınçlı (pozitif) bölgesinden alçak basınçlı (negatif) bölgesine doğru akmasıyla gerçekleşir; akarken karşılaştığı engellere göre farklı davranışlar gösterir ve engelin çevresinde farklı hava basınç bölgeleri oluşturur. Şekil 1'de hava devininin davranışı görülmektedir (Darçın Polat,

Ayşe Balanlı, 2012: 33-42).

Kış aylarında önemli miktarda doğal bir hava değişimi uygulaması istendiğinde, hacmin yüksek bölümünden başlayarak çatıya varan bir baca kurmak yeterlidir. Bu bacada çekme kuvveti, duman bacalarında olduğu gibi, iç ve dış hava yoğunluk farkı ile meydana gelmektedir. Dış ve iç hava sıcaklığı birbirine eşit oldukça hava hareketi durur. Yaz durumunda, dış hava daha sıcak olduğundan hava akımı ters yöne dönerek dış havanın içeriye girmesine neden olur. Baca çekişi büyük ölçüde dış sıcaklık ve rüzgar durumuna bağlıdır. Yaz aylarında tam gerektiği anda görevini yapmayabilir. Bu nedenle uygulaması sınırlı olup havalandırmanın çok ciddi olmadığı mahallere uygulanması olasıdır.

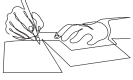
Pencereler bir yapıda havalandırma sağlamak için bilinen en temel ve en eski yapı bileşenidir. Kullanılacak pencereler, elde edilmek istenen hava miktarı, cephe tipi ve yapı yüksekliğine bağlı olarak pencerenin güvenli açılabilmesi gibi ölçütlere göre seçilebilmektedir. Duvar boşluğunun/pencerenin üst kısmında sıcak ve kirlenmiş hava, alt kısmında ise serin ve temiz hava, orta kısımda ise hava devriminin olmadığı tarafsız bölge yer alır. Kanat düzenlemeleri ve kanat açılış biçimlerinde, bu ilkeye dikkat edilmesi verimli hava devrimini sağlanabilmesi için önemlidir. Etkin bir doğal havalandırma sağlamak için (yaklaşık olarak saatte otuz kez hava değişimine karşılık gelmekte) pencerelerin hakim rüzgar yönünde ve buna dik doğrultuda tasarlanması uygun çözüm olmaktadır. Pencere kanatlarının, elle veya otomasyon sistemlerine bağlanabilen motorize sistemlerle açılıp kapanması sağlanmaktadır.

Özellikle yüksek yapılarda etkili olan rüzgar basıncının artması durumunda, pencerelerin güvenli bir şekilde açılıp-kapatılması ve doğal havalandırma sağlanması engellenebilmektedir. Kent gürültüsünün yoğun olduğu bölgelerde ses yalıtımı için pencere açılması tercih edilmeyebilir. Pencerelerin açılmasının elverişli olmadığı bu gibi durumlarda, pencere vantilatörleri olarak da adlandırılan denetimli havalandırma ürünleri, yapının havalandırılmasını sağlamaktadır. Rüzgar hızının yüksek olduğu durumlarda da hava girişi çıkışına izin veren bu bileşenler, boyut olarak pencerelerden daha küçüktür. Dış hava koşullarına bağlı olarak istenilen düzeyde havalandırma sağlamaları için farklı açılarda ve kademeli olarak açılma ve belli miktarda hava geçişine izin verme özelliği ile yüksek yapılarda havalandırma için çözüm olabilmektedir. Pencere vantilatörleri; elle ya da otomatik olarak kontrol edilebilmektedir (Dikmen, Merve, Sevgül Limoncu, 2016: 534)

MEKANİK HAVALANDIRMA

Hava şartlarının uygun bir standartta tutulmasının sağlanması bakımından çoğu kez, hava değişimi ve hava hareketi için fan veya fanlar aracılığı ile havalandırma yapılması zorunludur. Mekanik havalandırma 3 temel prensipten faydalanılarak uygulanabilir (Uralcan, 2001, 69):

Doğal hava girişi, mekanik hava emişi: Bu tip havalandırma sistemleri en yaygın şekilde uygulanmaktadır. Basit ve ekonomik oluşu nedeniyle, birçok halde bu tip sistemler tavsiye edilmektedir. Aspiratör tarafından hacimden çekilen hava, bir kanal yoluyla ya da doğrudan dışarı atılmaktadır. Hacimde

vakum yaratıldığı için, buraya hava dışarıdan menfezler aracılığıyla, kapı, pencere vb. bölümlerden girmektedir. Bu yöntem genelde küçük hacimlerin havalandırılması için çokça kullanılır. Gaz, buhar ve koku ya da oda yüksek sıcaklığı nedeniyle, orta boy ve küçük mutfaklarda, tuvalet mahallerinde, küçük laboratuvar, akü odalarında vb. hacimlerde kullanılır.

Mekanik hava beslemesi, doğal hava çıkışı: Bu yöntem, bundan önce incelenmiş olduğumuz yöntemin tam anlamıyla karşısıdır. Temiz hava vantilatör ve basit bir dağıtım sistemi aracılığıyla mahal içine basılmak ya da üflenmek suretiyle gönderilir. Basınç altında kalan hacimden hava, bulabildiği bütün açıklıklardan geçerek dışarıya çıkar. Bu tip basınç altında kalan hacme çevreden herhangi bir enfiltrasyon ya da kötü bir hava sızıntısı olamaz. Temiz havanın vantilatör aracılığıyla mahal içine uygun bir şekilde sokulmakta olması, hava dağılımının, hava hacmi ve hızının uygun bir şekilde kontrol altında tutulabilmesi olanağı, bu sistemin üstünlükleri arasında sayılabilir. Gerektiği takdirde, içeriye sokulan havanın temizlenmesi ve ısıtılması da olanaklıdır.

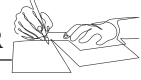
Dengeli havalandırma denilen mekanik hava beslemesi ve mekanik hava emişi: Havalandırma işleminin en güvenilir bir şekilde kontrolü, hem çekiş (aspiratör) ve hem de basış (vantilatör) düzeneklerinin kullanılması yolu ile gerçekleştirilebilir. Ancak bu şekilde üniform bir hava dağılımı sağlanabilir. Ancak bu takdirde, temiz hava gerekli olan bölümlere gönderilebilir, tüm oturma mahalindeki hava dağılımının, giriş ve çıkış açıklıkları arasında olumlu bir akış elde edilebilir. Vantilatörün, aspiratöre oranla yaklaşık %10-20 oranında daha büyük bir hava debisi sağlayacak şekilde seçilmesi ile mahal içindeki hava basıncının dışarıya oranla daha yüksek bir düzeyde tutulması sağlanmış olacaktır. Bu ise hava akımlarının meydana gelme olasılığını azaltacaktır. Bu şekilde hareket edilmekle, dışarıdan kirli havanın girmesi de engellenmiş olacaktır.

Mekanik sistem, doğal havalandırmada olduğu gibi koşullara bağlı değildir. Zorlanmış olarak sürekli hava hareketi temin edilir. Ancak bunun bir tesis ve işletme maliyeti vardır. Ayrıca fan ve kanal sisteminden gelen ses riski taşır.

Yaşanan mahallere bir fanla beslenen hava kışın önce oda sıcaklığına kadar ısıtılmalıdır. Havalandırma miktarı kontrol edilemezse, bu aynı zamanda büyük bir ısı kaybına neden olur.

Besleme fanı yanında, egzoz edilen hava için ilave bir egzoz fanı kullanılırsa hava miktarı daha iyi kontrol edildiği gibi içerideki basıncı da kontrol etmek mümkündür. Egzoz havası seyircilerin koltukları altından emilir. Böylece temiz havanın iyi bir dağılımı temin edilebilir. Sıcak ve soğuk hava taşıyan kanal sistemi iyice izole edilmelidir (Giray, 2003, 373). Buna ek olarak insan yükünün, kullanım amacının ve bina kullanım zamanının değiştiği her alan, ayrı birer zon olarak değerlendirilmelidir. Spor salonları tek zonlu alanlardır. Dış havaya veya diğer mekânlara ısı kaybı veya bunlardan ısı kazancı olmayan iç hacimlerdir.

Mekanik havalandırma sistemleri 3 ana başlık çerçevesinde toplanabilir. Bunlar; Tam Havalı Sistemler, Havalı Sulu Sistemler ve Sulu Sistemlerdir (Giray, 2003: 372).

SPOR SALONLARINDA HAVALANDIRMA

Spor salonları genellikle yüksek tavanlıdır ve esas olarak tek büyük hacimden oluşurlar. Kullanımları sürekli değil, periyodiktir. Tasarım bu kısa süreli yoğun kullanıma göre yapılır. Bu dönemde insan yoğunluğu çok fazladır. Ancak kişi başına düşen hacim büyük olduğundan salonda toplam hava değişimi sayısı göreceli olarak düşüktür. Bu tip yapılarda kullanım kısa süreli olduğundan, ortamın kullanım süresinden birkaç saat önce kendisini uygun ısı düzeyine taşıyabilmesi için fazladan çalışması sonucu yüksek işletme kayıplarına neden olabilir.

İnsan yükü hesaplanırken oturma alanı için kişi başına $0,6 - 0,7 \text{ m}^2$ alan alınabilir. Kişi başına minimum dış hava miktarı $20-30 \text{ m}^3/\text{saat}$ değerleri arasında değişir. Görüldüğü gibi havalandırma yükü toplam yük içerisinde önemli bir yer tutar. Duvarlardan hava sızıntısının önüne geçmek üzere bu hacimler genellikle pozitif basınç altında tutulur. Büyük spor salonu uygulamalarında değişken debili, tamamen havalı tek zonlu klima sistemleri kullanılır.

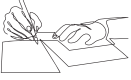
Ana salon etrafındaki yardımcı alanlar, giriş ve çıkışlarda ve aralarda çok yoğundur. Bu bölgeler için bağımsız bir havalandırma santrali ve iyi bir havalandırma gereklidir. Bu salonlarda tavan yüksekliği fazla olduğu için hava katmanlaşması sık rastlanan bir problemidir. Hava dağıtımında bu konuya dikkat edilmelidir. Soyunma odalarında da klimatizasyondan çok iyi bir havalandırma gerekir. Soyunma odalarında m^2 başına $10-15 \text{ L/s}$ hava gerekir. Sistemin klimatizasyonunda merkezi havalı sistemler kullanılır. Dönüş havasının bir bölümü ($\sim 25\%$) aşağıdan alınmalıdır. Egzoz tatbik edilmelidir.

Spor salonlarındaki faaliyetler çok çeşitli olabildiğinden kullanılan fanlar çok kademeli olmalıdır. Böylece faaliyet cinsine göre kapasite ayarı yapılabilir. Kongre faaliyetleri, pop müzik konserleri gibi hallerde ısıl konfordan çok, iyi bir egzoz havalandırma birinci planda gelir. Isıtma ihtiyacı genellikle radyatörler veya sıcak hava üniteleri ile sağlanır. Soğutma gereksizdir. Büyük spor salonlarında ise hava değişim miktarı saatte $2-3$ defa veya kişi başına $30-40 \text{ m}^3/\text{h}$ olarak hesaplanır (Uralcan, 2003: 76).

Sağlık uzmanları, günde $0,5-1$ saat aralığında yapılacak egzersiz ya da spor aktivitesinin bireye faydalı olacağını belirtmişlerdir. Spor aktiviteleri ya da karşılaşmaları dış ortamda yapılacağı gibi iç ortamda da yapılmaktadır. İç ortamda yapılan spor aktivitelerinde iç ortam koşullarının hem sporcu hem de izleyici sağlığı açısından uygun olması gerekmektedir (Korukçu, Ö, 2015).

Havalandırma Sistemi Seçim Kriterleri

Bir havalandırma sisteminin, yıl boyunca kusursuz olarak işlevlerini yerine getirebilmesinin ilk şartı, tasarım aşamasında, doğru cihaz kapasiteleri belirlemek için, bu yükleri oluşturan ısı kazancı ve ısı kaybı hesaplarının doğru yapılmasıdır. Bu hesaba geçmeden önce, yük bileşenlerinin doğru belirlenebilmesi için, kapsamlı ve dikkatli bir inceleme yapılması gereklidir. Verilen bir bina için, gerçek anlık yükün böylesi bir inceleme ile belirlenmesi, ekonomik cihaz seçimi ve sistem tasarımı sağladığı gibi, doğal olarak, düzgün

ve sorunsuz bir çalışma performansı ile de sonuçlanır.

Bir mahalin ısı kazancı veya kaybı, anlık olarak mahale giren veya mahalden çıkan ısı miktarıdır. Gerçek ısı yükü ise, iklimlendirme donanımı tarafından anlık olarak, aynı mahalden atılması veya mahale eklenmesi gereken ısı miktarıdır. Bir mahalde bulunan veya onu çevreleyen yapı elemanlarının ısılatıcıları veya ısı depolama etkileri nedeniyle, bu mahalin anlık ısı kazancı ve gerçek ısı yükü değerleri çoğunlukla eşit olmazlar (Uralcan, 2003, 40)

Spor Salonlarında Uygulanması Gereken Havalandırma Standartları

Spor salonları yapılan faaliyetlerden dolayı solunum sıklığının arttığı alanlardır. Bundan dolayı spor salonlarının havalandırması, spor yapan ve seyreden insanların soluduğu havanın ideal seviyelerde tutulması açısından önemlidir. Spor salonlarında uygun havalandırmanın sağlanması için mekanik havalandırmanın yapılmasında fayda vardır. Ancak spor salonu seyirci kapasitesi bakımından az ise ve yapım aşamasında uygun hava akışını sağlayacak şekilde tasarım yapılmış ise doğal havalandırma da kullanılabilir.

Spor salonları genelde yüksek tavanlıdır ve tek büyük hacimden oluşurlar. Hava değişimi sayısı düşüktür. Genelde hava değişim sayısı saatte 2 – 3 defa ve kişi başına 30 – 40 m³/saat olarak hesaplanır (Uralcan, 2003: 76).

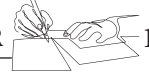
Yukarıdaki kriterler göz önüne alındığında spor salonları için Tam Havalı İki Kanallı sistemleri kullanmak uygundur. Çünkü bu sistem, havanın sıcaklığını, nemini üstün olarak sağlayabilme kabiliyeti, basma ve egzoz havalarının tatbik noktalarını hassas olarak sağlayabilmesi özellikleri ile aranan şartları en iyi şekilde sağlayabilir.

Spor Salonlarında Havalandırmanın Önemi

Spor salonları sağlık için spor yapılan alanlardır. Sağlıklı spor yapabilmek için de, en önemli etkenlerden biri spor yapılan ortamlardaki havanın uygun karışıma sahip ve oksijen bakımından yeterli olmasıdır. Solunan havanın kaliteli sayılabilmesi için, havayı soluyan insanların %80 veya daha üzerindeki oranının havanın kalitesiyle alakalı herhangi bir tatminsizlik hissetmemesi gerekir (Genceli, 1998: 13).

Sporcu ve seyirci sağlığı açısından havalandırmanın önemi büyüktür. Havanın miktar ve kalite açısından yetersiz olduğu spor salonlarında karşılaşılabilecek hastalıkların başında bronşial astıma, akut bronşit, kronik akciğer hastalıkları, tüberküloz gelir. Bu hastalıklardan kronik akciğer hastalıkları ölümle sonuçlanabilecek istenmeyen durumlar ortaya çıkarabilir. Bu da havalandırmanın önemini bir kat daha arttırmaktadır. Çünkü sporcunun sağlığını üst düzeyde korumak, sporcunun yüksek performans göstermesi sonucunu da beraberinde getirecektir.

Sporcunun enerji ihtiyacının karşılanmasıdaki en önemli faktör, sporcunun temiz havada yeterli oksijen miktarını almasıdır. Bol oksijenli ortamlarda çalışan sporcunun verimi, oksijen oranı düşük ortamlarda çalışan sporcudan

daha yüksektir. Aerobik solunumla 38 ATP enerji elde edilirken, anaerobik solunumda elde edilen enerji sadece 2 ATP' dir (Sport Medikal). Oksijensiz solunumda enerji elde edilmesinde büyük önemi bulunan laktik asit, vücutta bir süre sonra çoğalır ve bunun sonucunda sporcuda yorgunluk ortaya çıkar, sporcunun performansı düşer ve sporcudan beklenen verim alınamaz. Sonuç itibariyle havalandırmanın kaliteli ve yeterli olduğu spor salonlarında antrenman yapan veya yarışmaya katılan sporcular daha iyi performans gösterirler.

Spor Salonu Havalandırma Hesabı

100 m² ye 20 insan hesaplanarak (ASHREA) spor aleti sayısına göre:

- İnsan için: 20x10=200 litre/saniye
- Alan için: 100m²x0,9 litre/saniye.m²=90 litre/saniye
- Toplam =200 l/s + 90l/s =290 litre/saniye
- Emniyet katsayısı 290x1,25= 362 litre/ saniye
- Birim çevirme işlemi yapılarak
- 300*x,6=1303 m³/h olarak hava ihtiyacı hesaplanmıştır.

Hesaplamalardaki referans değerler ASHREA standartlarından alınmıştır.

Ortama verilmesi gereken taze hava miktarıdır. Cihaz hesaplaması ortama göre çıkan havalandırma kanallarının basınç kayıpları da eklenerek bulunur.

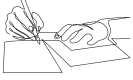
ASHRAE (American Society of Heating Refrigerating and Air Conditioning Engineers) 1894 yılında kurulmuş olan; bina tesisat sistemleri, enerji verimliliği, iç hava kalitesi, sürdürülebilirlik alanlarında çalışan uluslararası bir dernektir. Dernek, teknik seminerleri ve workshopları ile bilgi ve tecrübelerin global olarak paylaşılmasını sağlar (Atmaca, 2018).

Spor Salonlarında Havalandırma Sistemlerinin Planlanma Kriterleri

Spor salonlarında konfor şartlarının sağlanması ve korunması için yapılacak en akıllı işlem havalandırmadır. Özellikle tozsuz, kokusuz ve yüksek oksijenli bir solunum havası sağlanmasının en pratik çözümü havalandırma yapılmasıdır.

Doğal ya da mekanik havalandırma ile içerideki kirli havanın dışarıya atılmaya çalışılması, havalandırma olarak yeterli değildir. Kirli havanın kontrolsüz olarak egzoz edilmesi veya temiz havanın kontrolsüz olarak içeriye basılması, beraberinde başka ciddi sorunlar yaratabilir. Gerçek bir havalandırma bahsedilebilmesi için, aspiratörün ve vantilatörün birlikte kullanıldığı sistemler kurulmalıdır. Havalandırılan hacimdeki basınç kontrol edilmeli, içeriden dışarıya veya dışarıdan içeriye kontrolsüz hava kaçakları önlenmelidir.

Havalandırma sistemlerinin amacı, insanların daha konforlu ve sağlıklı bir ortamda yaşamaların sağlamaktır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için uygun kapasiteye sahip havalandırma sistemlerin kurulması, öncelikle yapının konumunun ve coğrafi şartların incelenmesi gereklidir.

Havalandırma iç ortam havasının temizliği ile ilgili olup karmaşık bir yapıya sahiptir. İnsanların içinde bulunduğu havadan farklı beklentileri olduğu ve farklı algılamalarından dolayı, iç hava kalitesi için kesin sınırlar çizmek veya tanımlamak zordur. Bundan dolayı, “kabul edilebilir iç hava kalitesi” terimi ortaya çıkmıştır. ASHRAE 62-1989, 2001 ve 2004 Standardında kabul edilebilir iç hava kalitesi içinde, bilinen kirleticilerin, yetkili kuruluşlar tarafından belirlenmiş zararlı konsantrasyonlar seviyelerinde bulunmadığı ve bu hava içinde bulunan insanların %80 veya daha üzerindeki oranın havanın kalitesiyle ilgili herhangi bir memnuniyetsizlik hissetmediği havadır (Bulut, 2012: 61)

Sistem seçiminde öncelikle dikkat edilmesi gereken konular şunlardır;

Konfor: Sistem seçimindeki en önemli faktörlerden bir tanesidir. Özellikle son yıllarda ısı konforun yanı sıra, iç hava kalitesi sağlanması gerekli temel faktör olmuştur. Konfor şartları arasında; sıcaklık, taze hava miktarı, ses kirliliği, nem, temizlik gibi değerler bulunmaktadır.

Kuruluş maliyeti; Özellikle Türkiye açısından büyük önem taşımaktadır. Kaynak kısıtlılığı yatırımcıyı çoğu zaman ucuz yatırımlara yönleltmektedir. Hâlbuki asıl önemli olan toplam maliyet değeridir. Yani sistemin ekonomik ömrü içinde ortaya çıkan işletme ve yatırım maliyetleri toplamıdır.

Servis Bakım Sıklığı ve Kolaylığı: Sistem seçiminde nihai kullanıcı açısından servis ve bakım sıklığı konforun ya da hizmetin sürekliliği veya kesintiye uğraması anlamına geldiği için önemlidir. Sistem mümkün olduğu kadar basit ve sağlam olmalıdır. Özellikle Türkiye şartlarında çoğu zaman kalifiye teknisyen ve profesyonel servis ve bakım teminindeki zorluklar nedeniyle, karmaşık sistemler istenildiği gibi korunamamakta, zamanla tasarım şartlarının çok dışında şartlarda çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle seçilecek sistemlerin basit, az bakım ve servis isteyen karakterde olması çok önemlidir. Sistem seçerken, bakım ve servisinin kimler tarafından yapılacağı mutlaka düşünülmelidir. Servis gereksinimi olan cihazların yaşanan mahallerin dışına monte edilmiş olmasına ve kolay servis yapılabilmesine olanak vermesine, proje yapılırken özen gösterilmelidir.

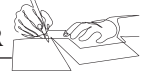
Spor salonlarının işletilmesi, mümkünse kalifiye teknik adamlara ihtiyaç olmaksızın yapılabilir. Yani işletmede otokontrol sistemi önemlidir.

Spor salonlarında uygun havalandırma kapasitesini bulmak için göz önüne alınması gereken koşulları Uralcan aşağıdaki gibi sıralamıştır (Uralcan, Yücel, 2003: 9).

Yapının incelenmesi: Havalandırma yüklerinin gerçekçi olarak hesaplanabilmesinin yanı sıra, seçilecek donanımın yerleşimi ve hava ve su dağıtım sistemlerinin planlanması da uygun olarak yapılmalı.

Coğrafi yapı ve sıcaklık, nem, enlem, güneş ve rüzgar etkileri, çevre yapıları ve gölgeleme etkileri, yansıtıcı yüzeyler gibi durumlara dikkat edilmeli.

Spor Salonu, ofis, hastane, alışveriş merkezi, mağaza, fabrika, toplantı

merkezi, konser salonu gibi alanların kullanım amaçları iyi tespit edilmeli.

Spor salonunun büyüklüğü göz önünde bulundurmalı. Döşemeden döşemeye, döşemeden tavana yükseklikler; asma tavanın durumu gibi konular doğru hesaplanmalı. .

Yapı malzemeleri, çevre şartları, duvarların ve çatının dış yüzey renkleri, komşu mahallerin sıcaklıkları, yapının altında toprak veya bodrum olması havalandırma bakımından önemlidir.

Pencereler boyutları ve konumları, malzemeleri (ağaç/metal/PVC), bir veya iki kanatlı olması, cam türü (bir veya çok camlı), gölgelenme durumu önemlidir.

Kapıların konumu, türü, kullanım sıklıkları yanında merdivenlerin konumları, sıcaklıkları, havalandırmalı olup olmadıkları da dikkatle ele alınmalıdır.

Salondaki insanların sayısı ve etkinlik durumları, mahal içinde bulunma zamanları ve süreleri ve bunların dikkatle izlenmesi önemlidir.

Salondaki aydınlatma gücü, türü, montaj türü (gömülü/asılı), havalandırma durumu (emiş/besleme), gün boyu saatlik kullanım durumu salonun büyüklüğü ile uyumlu olmalı

Kişi başına gerekli temiz hava miktarı, mahal için gerekli hava değişimi sayısı, egzoz miktarları salonun hacmine göre doğru hesaplanmalı ve havalandırma buna göre yapılmalı.

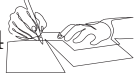
İklimlendirme sisteminin, özellikle pik dış koşullar sırasında çalışma süresi (günde 12/16/24 saat), sistemin işleme zamanı ve konumları iyi değerlendirilmeli.

Gürültü ve titreşim kontrolü için, iklimlendirme sistemi elemanlarının salonun iç kısmına olumsuz etki yapmayacak şekilde konuşlandırılması önemlidir.

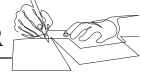
Mekanik sistemler ve donanım odaları ile ilgili, yerel, ulusal ve uluslararası standartlara uyulmalı ve güvenlik şartlarına uyulmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Atmaca, İbrahim-A. Yiğit (2018), Isıl Konfor İle İlgili Mevcut Standartlar Ve Konfor Parametrelerinin Çeşitli Modeller İle İncelenmesi, IX. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi, 06-09 Mayıs 2009, Tepekule Kongre ve Sergi Merkezi, İzmir, http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/2ee248a3916d607_ek.pdf, Erişim, 27. 10. 2018)
2. Baumgartner, M. (2018), Deplasmanlı Akış {Displacement Flow} Yeni Bir Hava Şartlandırma Sistemi mi?, II. Ulusal Tesisat Mühendisleri Kongresi Ve Sergisi, Makine Mühendisleri Odası, <http://mmoteskon.org/wp-content/uploads/2014/12/1995-61.pdf>, erişim 2. 11. 2018
3. Bengü, M (1983), Sağlık İçin Spor, Adam Yayıncılık, 1983

4. Bulut, Hüsametdin (2012), Havalandırma ve İç Hava Kalitesi Açısından CO2 Miktarının Analizi, Tesisat Mühendisliği - Sayı 128 - Mart/Nisan 2012, https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/7fe3865bc985743_ek.pdf, Erişim, 18. 10. 2018
5. Bulut, Hüsametdin (2018), İklimlendirme Sistemleri Deney Föyü, <http://eng.harran.edu.tr/~hbulut/lab2013.pdf>, Erişim, 7. 10. 2018
6. Çilingiroğlu, S. (2018), İç Hava Kalitesi, http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/7f2a4ea3bedd425_ek.pdf, Erişim, 11. 11. 2018)
7. Darçın, Polat., Ayşe Balancioğlu (2012), Yapılarda Doğal Havalandırmanın Sağlanmasına Yönelik İlkeler, Tesisat Mühendisliği Dergisi, Sayı: 128, Yıl: 2012, s: 33-42, <http://hdl.handle.net/11527/14077>, Erişim, 18. 11. 2018
8. Demir, Nagihan, Yelda Y., Halit Ç., Hülya Y., Canan Ş., Mesiha B (2014), Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı Akut Alevlenmesi Olan Hastalardan İzole Edilen Pseudomonas Aeruginosa Suşlarında Antibiyotik Direnci, Turk Hijyen Derneği Biyoloji Dergisi: 2014; 71(4): 179 – 186
9. Dikmen, Merve, Sevgül Limoncu (2016), Yüksek Konut Yapılarında Cepheler Aracılığıyla Sağlanan Doğal Havalandırmanın Örnekler Üzerinden İncelenmesi, MEGARON 2016;11(4):530-540, DOI: 10.5505/megaron.2016.85057, https://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-85057-ARTICLE_%28THESIS%29-DIKMEN.pdf, Erişim, 4. 11. 2018
10. Ertürk, Mustafa (2007), Farklı Amaçlar için Kullanılan İç İç Geçmiş Kapalı Hacimlerde Negatif Basınç Yöntemiyle Havalandırma Sistemi Uygulaması, Tesisat Mühendisliği Dergisi, Sayı: 99, s. 82-94, 2007
11. Fesci, H., Ülkü Görgülü (2005), Astım ve Yaşam, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi
12. Genceli, O.F (1995), Isıtma, Havalandırma ve İklimlendirme Yardımcı Tablolar, İTÜ Yayınları, 2. Baskı, İstanbul
13. Giray, S (2003) Sistem Seçimi ve Projelendirilmesi, Makine Mühendisleri Odası – Klima Tesisatı.
14. İmmak (2018), Güvenli Havalandırma - Ekonomik Çözüm, <http://www.immak.com.tr/webpdf/IAQ.1.pdf>, Erişim, 10. 10. 2018
15. Kırbaş, Celalettin (2018), Hastanelerde Mimari-Mekanik Proje Tasarımı ve Uygulama Esasları, Tesisat Mühendisliği - Sayı 127 - Ocak/Şubat 2012. http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/901ecf5238108aa_ek.pdf, Erişim, 18. 10. 2018
16. Korukcu, Özgün (2015), Spor Salonlarında Isıl Konfor İç Hava Kalitesi ve Aydınlatma, Teskon 2015 Bildiriler Kitabı, 2015, s. 259-267
17. Köse,İsmail İlke., Laka, Salih (2016), Hijyenik Ortamlarda Havalandırma ve Klima Sistemleri, Akademia Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, 2016 Cilt 1 Sayı 2, 31-37.
18. Ramazanoğlu, Fikret., Ramazanoğlu, Nusret (2018), Spor Tesislerinin Planlandırılması ve İşletmesi, <http://sporiletmesi.blogcu.com/spor->

tesislerinin-planlandirilmesi-ve-isletmesi/9313405, Erişim, 9. 10. 2018

19. Sevim, Yaşar (2002), Antrenman Bilgisi NOBEL Yayıncılık 1. Basım. 2002
20. Söğüt, GM Ziya, T. Hikmet Karakoç, Ahmet H. Gökřin (2014), Ticari Binalarda Güneş ve Rüzgar Destekli Havalandırma Fanlarının Enerji ve Maliyet Etkinliğinin İncelenmesi, TTMD Mayıs Haziran 2014, <http://file.ttmd.org.tr/makale/92-4.PDF>, Erişim, 21. 10. 2018
21. şatır, Gülşah, Erişim (2018), <https://www.isgdosya.com/havalandirma-ve-iklimlendirme-prensipleri-konu-ozeti/>, 7. 9. 2018
22. Tıbbi Terimler Sözlüğü, <https://saglik.sozlugu.org/homeostasis/>, Erişim, 7. 11. 2018
23. Uralcan, İ.Y, T. Yücel (2003), İklimlendirme Yüğü Hesabı, Makine Mühendisleri Odası – Klima Tesisatı, 2003
24. Ülkü, V, S. İbagüner, Ü. Tüzün (1987), Sağlık Ansiklopedisi, Görsel Yayınları, 1987
25. WARD, B (1983), Çağdaş Dünya Ansiklopedisi, Remzi Kitapevi, 1983
26. Yılmaz, Ayşe Zerrin (2018), Çok Katlı Binalarda Doğal Havalandırma - Farklı Analiz Araçları Ve Örnek Alan Entegrasyonu İle Planlama İçin Bir Yöntem, <http://hdl.handle.net/11527/14077>, Erişim, 13. 10. 2018

SPORCU, ANTRENÖR VE YÖNETİCİLERİN KULÜP ORTAMI İLETİŞİMİ

Ahmet GERÇEK¹, Ali Serdar YÜCEL²

GİRİŞ

Sporcular için sadece fiziksel bir süreç değil aynı zamanda zihinsel bir süreçte söz konusudur. Sporcular antrenmanlar ve müsabakalar öncesi, süresince ve sonrası da zihinsel olarak destek beklerler. Sporcuların beklediği bu destek antrenörler, kulüp yöneticileri, seyirciler, takım arkadaşları, ailesi ve basını kapsamaktadır. Sporcuların bu unsurlarla kurdukları olumlu ve sağlam bir iletişim onların performanslarında oldukça etkili olabilmektedir. Bu iletişimin kurulmasında sözel ve sözel olmayan iletişim unsurları (jestler, mimikler, el-kol hareketleri v. b) önem arz eder.

Spor kulüplerinde yönetimlerin, teknik heyetin, sporcuların kısacası iç ve dış çevresinin ve paydaşlarının arasında etkili bir iletişim ağına sahip olması kulübün kurumsal yapısına olumlu katkı sağlarken, kulübün büyümesi ve gelişmesine de etki etmektedir.

İletişim

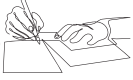
Doğada bulunan tüm varlıklar bir etkileşim içindedirler. Canlılar yaşamlarını devam ettirebilmek için doğayla uyum içerisinde yaşarlar. İnsanlar da sosyal bir varlık oldukları için çevredeki olayları algılamak ve çevre tarafından anlaşılmak için dış çevre ile bir ilişki içerisinde.

İnsanların ve toplumların anlaşılabilmesini sağlayan en önemli faktörlerden biri iletişimdir. İnsanoğlu çevresinde bulunan insanlarla iletişim sayesinde bir bağ kurarlar. Bireyler birbirlerinin fikirlerini ve düşüncelerini iletişim sayesinde aktararak insani ilişkiler geliştirirler (Tavman, 2016). Aynı zamanda iletişim insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlamanın yanı sıra toplumsal yapının temelini de oluşturur. Kişiler arasındaki bilgi aktarımı iletişim olarak ifade edilmektedir. İletişim örgütlerin düzenli ve sağlam bir şekilde işlemlerini ve bütünlüğünü korumasını sağlamaktadır (Sabuncuoğlu, 2013; Dökmen, 2004).

Telman ve Ünsal (2005) iletişimi, insanoğlunun var oluşundan bugüne kadar kitle iletişiminde etkili olan mesajların, iletişim vasıtasıyla paylaşılması olarak tanımlamıştır. Bireysel farklılıklara göre insanların sahip olduğu bilgilerin bireyler arasında paylaşılması iletişim vasıtasıyla gerçekleşir. Bu sayede geçmişte oluşan ortak değerler gelecek nesillere aktarılır (Telman ve Ünsal, 2005; Eroğlu, 2011).

1- Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Mersin, Elazığ

2- Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, Türkiye

Kısaca iletişimi, insanların veya toplulukların, hem maddi hem de manevi ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve hayatlarını idame ettirebilmek için kendi aralarında veya topluluklar halinde duygu, düşünce ve mesajların aktarılması olarak tanımlayabiliriz.

İletişimin Önemi ve Amacı

İletişim toplumu oluşturan bireylerin anlaşma amacıyla kullandıkları bir araçtır. Doğru iletişim ise bireyin, örgütlerin ve toplumun sağlıklı bir şekilde büyüyüp gelişmesine yardımcı olur.

Çağlar ve Kılıç (2008), iletişimin insanların çocukluk dönemlerinde çevresini tanımasıyla başladığını, çevresindeki diğer kişilerle kurduğu sosyal ilişkilerin kurmuş oldukları iletişimin güçlü veya zayıf olmasından etkilendiğini belirtmiştir. İletişim, toplumsal yaşamın en önemli unsuru olduğu için, bireylerin bulundukları ortam veya içinde yaşadığı çevre değiştikçe, diğer insanlarla iletişim kurabilmesi, insanları tanıyabilmesi, anlayabilmesi ve üyesi oldukları grup içi iletişimin kurulabilmesi için sağlıklı bir iletişim sürecinin kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsanlar sahip oldukları bilgileri paylaşmak, karşıdaki insana bir şeyler öğretmek, sosyal ilişkiler kurmak gibi sebeplerle karşıdaki bireylere bilgi aktarımında etki bırakmayı amaçlarlar (Tutar, 2003'den akt: Demir, 2014, Abacı, 2000).

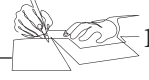
İletişim sayesinde örgüt üyelerine yol gösterilir, çalışanların verimlerinin artırılması sağlanır ve düşük verimlerde verimin artırılması için nasıl bir yol izleneceğini gösterir (Eyidoğan, 2013).

İnsanlar, toplumlar veya örgütler çeşitli amaçlarını gerçekleştirebilmek için çevreleriyle iletişim kurarlar. Bu amaçlar öğrenmek, öğretmek, karşıdaki kişiyi etkilemek, yönlendirmek, paylaşmak, tatmin olmak ve varlıklarını devam ettirebilmektir. Sağlıklı kurulan iletişimle bireyler mutlu olurken, içerisinde bulundukları toplumun amaçlarına ulaşmasında etkin rol oynarlar (Marshall, 2016).

İletişimin Türleri

İletişim türleri kullanılan simgeler bakımından; sözlü sözsüz, yazılı ve görsel iletişim olmak üzere dört kısımda incelenirken kullanılan iletişim araçları bakımından ise dolaylı iletişim ve dolaysız iletişim olmak üzere iki kategoride incelenmektedir (Güngör, 2011).

Temel iletişimin unsurları arasında sözlü iletişim ve sözsüz iletişim yer almaktadır. Bu iki iletişim türünde anlam iletimi söz konusudur. Sözlü iletişimin temelinde gönderici ile alıcı arasındaki sözlü aktarımlar varken, sözsüz iletişimde ise beden hareketleri, jest ve mimikler, giyim ve ses tonu gibi özellikler mevcuttur. Tutar'ın yapmış olduğu çalışmada karşılıklı iletişimde iletilerin %35'inin sesli iletişim, %65'inin de sessiz iletişim kanalları ile aktarıldığı bulunmuştur. Sözsüz iletişim mekan kullanımı, beden dili ve dil yoluyla betimleme olmak üzere üç farklı biçimde kurulmaktadır (Tutar, 2009).

Sözlü İletişim

Sözlü iletişim, gönderici ile alıcının birbirleriyle direkt olarak kurdukları iletişim şeklidir. Günlük hayatta kurulan iletişim türü sözlü iletişime örnek olarak verilebilir.

Yüksel (2006), sözlü iletişimi günlük hayatta ve grup içerisinde kullanılan iletişim biçimi olarak tanımlamaktadır. Sosyal hayat içerisinde ki günlük konuşmalar, grup tartışmaları, söylenti ve dedikodular sözlü iletişim kanalları vasıtasıyla kurulan iletişim türüdür. Sözlü iletişim çeşidinde mesaj kaynak ile alıcı arasında hızlı bir şekilde gönderilip alınır. Sözlü iletilimde hızlı bir şekilde mesaj iletimi ve geri bildirim sağlanırken, resmi bir niteliğinin olmaması ve kanıt olarak kullanılmaması ise sözlü iletişimin olumsuz yönüdür.

Sözsüz İletişim (Beden Dili)

İnsanların kendi aralarında mesaj aktarımında kullandığı iletişim kanallarından biri de sözsüz ileşimdir. Bu iletişim çeşidi, sözlü iletişikle beraber kullanılabildiği gibi yalnız başına da kullanılabilen bir iletişim çeşididir.

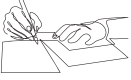
Sözsüz iletişim, sözlü ve yazılı iletişim kanallarının kullanılmadığı iletişim kanalıdır (Erdoğan, 2006). Bu iletişim türü bazı durumlarda mesajın alıcıya aktarılmasında sözlü iletişimden daha etkili rol oynayabilmektedir. Beden dili, jest ve mimikler sözsüz iletişim unsurları olabildiği gibi iletişim kurulan mekanın tasarımı da sözsüz iletişim unsuru olarak görülebilir. Örgüt üyelerinin güler yüzlü olması, örgütlerinde mutlu olduklarını gösterme sözlü iletişimden daha etkili olmaktadır (Yatkin, 2006).

Yazılı İletişim

Yazılı iletişim kanalları da iletişim sürecinde kullanılan ileti aktarma kanallarından biridir. Kaynağın aktarmak istediği duygu, düşünce ve fikirleri yazılı olarak alıcıya aktarması işlemidir.

Yazılı iletişim bazı noktalarda sözlü iletişimden daha etkiliyken bazı noktalarda da sözlü iletişimden daha az etkilidir. Yazılı iletişim kanallarında mesaj hakkında sözlü iletişime göre daha fazla ayrıntıya yer verilmektedir. Yine yazılı iletişimde aktarılan mesaj kayıt altına da alınabilmektedir. Genellikle örgütlerde ve kurumlarda yazılı iletişim kanalları tercih edilmektedir. Çünkü yazılı iletişim örgütlerde çalışanlar açısından bir kanıt niteliği taşımaktadır. Yazılı iletişim, örgüt üyelerinin aktarılmak istenen mesajları daha ayrıntılı incelemelerine ve mesaj üzerinde düşünmelerine imkân sağlamaktadır. Yazılı iletişimlerin bir diğer olumsuz yönü ise fikir alışverişi yapılmasına engel teşkil etmesidir (Şahin, 2007).

Sonuç olarak yazılı iletişim kanalları resmi bir nitelik taşıması bakımından sözlü iletişime göre daha avantajlı bir iletişim kanalıdır. Ancak sözlü iletişime göre daha yavaş olması ve fikir alışverişi yapılmasını engellemesi de dezavantajlı olduğu yönlerdir.

3.1.4.4. Görsel İletişim

İnsanlar kendi aralarında ve grup içerisinde sözlü ve yazılı iletişim kanallarının yanı sıra görsel iletişim kanallarını da kullanmaktadır. Görsel iletişim sözlü ve yazılı iletişimin etkisini arttırıcı bir rol oynamaktadır.

Görsel iletişim kanalları, sözlü ve yazılı iletişimle desteklenmediğinde çok etkili olmamaktadır. Genellikle görsel iletişim kanalları diğer destekleyici iletişim kaynaklarıyla birlikte kullanılmaktadır. Bu iletişim kanalları ses ve görüntüden oluşmaktadır. Görsel iletişim modern teknolojik destekler yardımıyla iletinin etkisini arttırmak amaçlı kullanılmaktadır. Video, slayt gösterimleri, panoroma, projeksiyon cihazları, gibi olgular görsel iletişim unsurlarına örnek olarak verilebilir. Bu iletişim kanalları içerisinde örgütler ve şirketler için en önemli olanı sinematik içeriğe sahip olan iletişim kanallarıdır (Kuşçu, 2014).

Görsel iletişim kanallarının diğer iletişim kanallarının yanında destekleyici olarak kullanılması kurum içerisinde ki iletişimin etkinliğini ve verimliliğini artırabilir.

Sporda İletişimin Önemi

Spor iletişimi, sporcu iletişiminden kulüplerarası ve kulüplerin medya ve diğer paydaşlarla olan iletişimlerini kapsayan süreci içeren kavramdır. Yalnız kişilerarası iletişimi değil kurumsal iletişimde kapsar. Etkili ve verimli bir iletişim yönetimi spor organizasyonunun başarısında önemlidir. Çünkü ürün ve hizmetlerin değişiminde ve yönetiminde etkin bir mekanizma olmaktadır (Schwarz & Jason , 2008: 200).

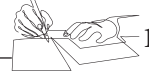
Etkili iletişim becerisi insan ilişkilerinde ve her türlü meslek alanında ilişkileri kolaylaştırmaktadır (Korkut, 2005). Sağlık ve eğitim gibi sürekli farklı insanlarla iletişimi gerektiren meslek guruplarında olduğu gibi, spor alanında da bireylerin hem performanslarını artırmak hem de statülerini korumada etkili iletişim önemli olduğu kadar, iletişim becerilerine sahip olunmasında bir o kadar önemlidir (Şahin, 2012). İnsanların olayları görerek, duyarak ve yaşayarak uygulamasına imkân sağlayan ve bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran spor ortamlarında, iletişimi etkili kılacak becerilerin öğrenilmesi ve sosyal yaşama aktarılması sağlanabilir (Tepeköylü vd., 2009).

Sporcular farklı insanlarla ve farklı şekillerde iletişim kurmak durumunda oldukları için bu günlük rutinlerden dolayı iletişim becerileri gelişmiş bireylerdir. Bu durum onların hem seyirci ve medya gibi makro çevre ile hem de takım arkadaşları ve antrenörleri gibi mikro çevreleri ile sağlıklı ilişki kurmalarını kolaylaştırmaktadır (Şahin, 2012).

Futbol ve İletişim

Günümüzde futbol kulüpleri yapısı bakımından kurumsal bir kimlik kazanmıştır. Her kurumda olduğu gibi futbol kulüplerinde de iletişim kurumun amacına ulaşma açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

Kurumsal iletişim; kurumsal hedefleri gerçekleştirme amacıyla bir araya gelen kurum çalışanlarının işbirliği ile etkili bir biçimde çalışabilmesi ve çevreleriyle uyum sağlayabilmesi için grup üyeleri arasındaki duygu, düşünce, fikir ve değer

aktarımlarıdır (Karakoç, 1989). Kurumsal iletişimin amacının, kurum kimliği oluşturarak çalışanlarına benimsetmesi olduğu söylenebilir (Okay, 2002).

Kurumsal içerikleri her ne olursa olsun tüm kurumların varlığını sürdürebilmesi, hedeflerine ulaşabilmeleri ve kurumsal bütünlüklerini sağlayabilmeleri için etkili bir iletişim sistemi oluşturmaları zorunlu hale gelmiştir (Solmaz, 2004). Kurumsal problemlerin altında yatan temel sebebin iletişim sistemlerinde yaşanan sorunlar olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Kurum çalışanlarının kendi aralarında duygu, düşünce, değer ve fikir paylaşımları olarak tanımlanabilen kurumsal iletişim, (Gülner, 2007) kurumsal yapıya sahip spor kulüplerinde de önem arz etmekte ve performans ve sportif başarı için kurum çalışanları, antrenörler, sporcular ve yöneticiler arasındaki iletişim ön plana çıkmaktadır.

Kurumsal iletişim, kurumun tanıtımını yapma ve kurum kimliğini oluşturma, ulusal ve uluslararası ilişkileri düzenleme, kurum içerisinde çalışanlar ve alt birimler arasında bağ kurma, kurum kurallarını belirleme, kurum kültürü oluşturma gibi işlevlerin yerine getirilmesini sağlamaktadır (Solmaz, 2004). Spor kulüplerinde tarihsel süreç içerisinde yaşanan olay ve olgular, paylaşılan kültürel değerler, ulusal ve uluslararası platformda kulübe duyulan sempati, marka değeri, uluslararası kurumlarla ilişkiler, kulüp içi bağlar, kurum içi normlar ve standartlar ile oluşturulan kurum kültüründe kurumsal iletişimin etkili olduğu söylenebilir.

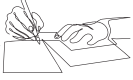
Kurumsal iletişim ile kurum çalışanlarına kurumun ve toplumun kültürel değerlerinin aktarımı sağlanabilmektedir. Kurumlarda olumlu iletişim sürecinin oluşturulması ve kurum kültürünün çalışanlara aktarılmasıyla çalışanların performanslarında artış sağlanacaktır. Bunun dışında kurumsal iletişimle kurumda çalışanların olumsuz davranışlarının değişimi sağlanabilir, kurumda yaşanan olumsuzlukların temeline inilerek problemin çözümü hızlı ve köklü bir biçimde sağlanır (Durğun, 2006). Kurumlarda iletişim ortamında yaşanan olumsuzluklar, kurumda büyük problemlerin ortaya çıkmasına, problemlerin çözümlerinin geçici olmasına ve problemlerin sıklıkla tekrar etmesine neden olur (Mısırlı, 2008). Kulüp yapılarında etkili bir kurumsal iletişim ile kurum kültürünün oluşturulması ve çalışanlara aktarılması sağlanarak kulüp içi çalışanlar arasındaki problemler daha kısa sürede ve etkin olarak çözüme kavuşturulabilir.

İletişimin Takım ve Sporcu Davranışlarına Katkıları

İletişimin Takım Davranışlarına Katkıları

İletişimin amacı bireyler arasındaki duygu, düşünce, değerler ve bilgi aktarımını sağlamaktır. Bu unsurların karşılıklı olarak aktarılmasına dayalı yapılan tüm faaliyetler iletişim olarak nitelendirilmektedir.

İletişim, farklı bireyler arasında gerçekleşen bir süreçtir. İletişim spor takımlarında takım lideri ile takım üyeleri arasında daha özel bir yapıya sahip olmalıdır. Çünkü takım lideri, takım ilişkilerini ve takım stratejisini belirleyen ana unsurdur. Takım liderleri ile takım üyeleri arasında kurulan bağın güçlendirilmesi takımın amaçlarına ulaşma noktasında önem arz etmektedir (Serimoğlu, 2013).

Takım üyelerinin birbirleriyle olan iletişimlerinin gelişmesi takım üyeleri arasındaki ilişkinin de geliştirilmesi ile mümkündür. Takım üyeleri arasındaki ilişkiler sıcak ve samimi değilse, karşılıklı güven duygusu oluşmamışsa, pozitif yönde bağlılık yoksa bu takımda etkili bir iletişim ortamının oluşması beklenemez. Takım üyeleri arasında sıcak ve samimi ilişkiler kurulmasında, karşılıklı güven duygusunun oluşturulmasında, olumlu bağlılık yaratılmasında ve olumlu iletişim ortamı kurulmasında etkili olan faktör takım üyelerinin empati kurabilmelerini sağlamaktır (Yetim ve Cengiz, 2016). Takım üyelerinin de birbirlerini anlayabilmeleri için, kendisini takım arkadaşının yerine koymalı, onun penceresinden dünyaya bakabilmelidir. Takım üyeleri arasında empati becerisinin geliştirilmesiyle takım içi iletişim becerilerinin artırılması gerçekleştirilebilir (Peltekoğlu, 2001).

Günümüzde hayatın her alanında olduğu gibi spor alanında da iletişim, başarıya ulaşmak için kullanılan en önemli araçlardan biri olarak görülmektedir. Spor alanında iletişim sağlanırken yazılı iletişim, sözlü iletişim, sözsüz iletişim... gibi iletişimin neredeyse tüm çeşitleri kullanılmaktadır. Bender'in "iletişimin neredeyse her işin hayati bir parçası durumuna geldiği" sözü iletişim sürecinin spor üzerindeki etkisinin ne denli önemli olduğunu göstermektedir (Bender, 2000).

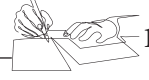
3.2.5.2. İletişimin Oyuncu Davranışlarına Etkileri

Çağımızda bilgi ve teknolojinin hızlı ilerleyişiyle birlikte sporcuların sportif performansları arasındaki çok küçük farkları bile belirlemek mümkün olmaktadır. Bu durum da sportif performans kavramının zamanla öneminin artmasına, sporcuların saniyelerden daha küçük zaman dilimleriyle, milimetrelerle yarışmasına neden olmaktadır. Bilimsel çalışmalar da sporcuların sportif performanslarını arttırmanın farklı yöntemlerini aramakta, sportif performansı etkileyen unsurları belirleyip ayrı ayrı test ederek önemlerini vurgulamakta ve hangi ortamlarda hangilerinin kullanılmasının daha etkili sonuçlar vereceğini belirlemeye çalışmaktadırlar (Yetim ve Cengiz, 2016).

Sporcuların takımın amaçları doğrultusunda hareket etmesi, müsabakalarda takım üyeleriyle birlikte uyumlu bir şekilde hareket etmesi, müsabaka öncesi antrenmanlara katılması, antrenörün önerilerini dikkate alması, karşılaşmayı üst düzey performans göstererek tamamlayabilmesi kulüp içi iletişim becerilerine bağlı olmaktadır. Sporcunun profesyonel olması, üst düzey performansa sahip olması, karşılaşma için üst düzey donanıma sahip olması, çok iyi oyun strateji kurma yeteneğine sahip olması, sporcunun arkadaşlarıyla olumlu iletişim ortamını kuramaması sebebiyle başarıya ulaşmasında etkili olmayacaktır (Atak, 2005). Gerek takım sporlarında gerek bireysel sporlarda sporcuların birbirleriyle, yöneticilerle, kulüp çalışanları ve antrenörleriyle iletişimi sporcuların sportif performansları üzerinde etkili rol oynamaktadır. Spor kulüplerinde kurum çalışanları arasında kurulan pozitif yönlü olumlu iletişim, hem sporcuların hem de takım performansının yükselmesini sağlayacaktır.

3.2.6. Takım Birlikteliği ve Performans İlişkisi

Takım üyelerinin, takımlarının hedeflerine ulaşabilmek amacıyla uyum içerisinde, takım ruhuyla, karşılıklı güven duygusu içerisinde hareket etmesi takım birlikteliği olarak tanımlanmaktadır. Takım birlikteliği bir takımın amaçlarına

ulaşmasında etkili olan en önemli faktörler arasında gösterilebilir. Spor takımlarında birlikteliğin sağlanması hem sporcuların hem de takımın maddi ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesinde etkili olur (Jowett ve David, 2007).

Festinger, Schacter ve Back (1950), takım birlikteliğini, takım üyelerine cazip gelen değişkenler olarak tanımlamıştır. Üyelere cazip gelen bu değişkenler, görevin yanı sıra oyuncu performansı ve etkili grup iletişiminin olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Takımlarda gruba cazip gelen değişken sayısı fazlaştıkça oyuncular arasında kurulan birliktelik, takım ruhu, ekip çalışması da yüksek olacaktır. Bir diğer tanıma göre de grup birlikteliği bir grubun birlikteliğini bozan etkileri ortadan kaldırabilme yeteneğidir. Yani takımın yenilgileri, antrenör ile olan olumsuz iletişim veya sürtüşmeler, fiziki imkanların yetersizliği gibi olumsuz durumların üzerinden gelebilme yeteneğidir (Gross ve Martin, 1951).

Carron, Brawley ve Wildmeyer (1998) ise grup birlikteliğini, bir grubun örgüt hedeflerine ulaşmak için sarf ettiği çabanın miktarı ya da örgüt üyelerinin takımlarında bulunmaktan duyduğu hazzın ölçüsü olarak tanımlamıştır. Grup birlikteliği, gurubu oluşturan antrenör, yönetici, menejerler, sporcular ve diğer tüm grup yapılarında oluşturulmaya çalışılır.

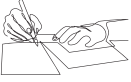
Grup birlikteliğinin sağlanması grubun başarısı, verimliliği ve takım üyelerinin iş doyumunun sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Etkili bir grup birlikteliği sağlamanın yolu da gerek takım oyuncularının kendi aralarında, gerek oyuncu-antrenör arasında ve gerekse de oyuncu-yönetim arasında etkili iletişim sürecinin sağlanmasıdır (Mullen ve Copper, 1994). Etkili bir iletişim ortamıyla sağlanan grup birlikteliği takımlara şampiyonluk ve kazanılan karşılaşmalar şeklinde kazanımlar sağlar.

3.2.7. Antrenör ve Sporcu İletişimi

Antrenörlerin İnsan ilişkilerinin yoğun olduğu ortamlarda çalıştığı düşünülmürse onların insan ilişkilerini kolaylaştırıcı becerilere sahip olmaları gerektiği söylenebilir. Bu nedenle antrenörlerin bu konuda donanımlı yetiştirilmeleri ilişkili oldukları bireylere iletişim becerilerini kazandırması açısından önemli görülmektedir (Tepeköylü vd., 2009). Etkili iletişim becerilerinin bireysel ve mesleki yaşamda başarıyı elde etmede önemli olduğu kadar, insan gruplarını yönetmek içinde gerekli olduğu söylenebilir (Singer, 1990).

Etkili iletişim becerileri, insan ilişkileri ve her türlü meslek alanında ilişkileri kolaylaştırıcı olabilmektedir. Özellikle, insanlarla daha fazla ilişkili olunması gereken meslek alanlarında çalışanların iletişim becerilerine oldukça iyi düzeyde sahip olmaları gerekmektedir (Korkut, 2005). Antrenörlük de bu meslek alanlarından biridir.

Antrenör ve sporcu arasında kurulan ilişki sporcunun fiziksel ve psiko sosyal gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Jowett ve Cockerill, 2002). Spor ortamında hem sporcu hem de antrenör karşılıklı olarak birbirine bağımlı olabilmektedirler. Sporcu açısından bakıldığında antrenörün yeterliliği, bilgisi ve tecrübesi sporcuyla kendisine bağlamakta, antrenör açısından bakıldığında ise kendi yeterlik ve becerisini sporcusu aracılığıyla performansa ve

başarıya transfer etme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, sporcu ve antrenör arasında profesyonel bir ilişki ya da ortaklık meydana gelebilir ve yüksek performans için ortak zaman geçirme ve işbirliği yapma gereksinimine ihtiyaç duyulabilmektedir (Antonini Philippe ve Seiler, 2006).

Sporcular ile antrenörler aralarında çeşitli yollarla ortaklıklar, anlaşmalar, ilişkiler kurarlar. Antrenör ile sporcu ilişkilerinde saygı, hoşgörü, güven, işbirliği ve birbirlerine destek olma gibi olguların olması başarıyı getiren unsurlardır ve olumlu bir sporcu antrenör ilişkisinde bu olguların olması için etkili bir iletişim sürecinin olması gerekmektedir. Etkili bir iletişim sürecinin oluşturulmaması durumunda takımda güvensizlik, tarafların birbirlerine karşı sevgisiz, hoşgörüsüz ve saygısız davranışlar sergilemesi, baskıcı yönetim gibi olumsuz duyguların oluşmasını da beraberinde getirir (Jowett ve Cockerill, 2003).

Antrenör-sporcu ilişkileri pozitif ya da negatif yönde olabilmektedir. Pozitif yönlü bir antrenör-sporcu ilişkisinde oyuncuların moral ve motivasyonu yüksek, huzurlu ve kendini geliştirme yolunda istekli oldukları görülür. Bu tür ortamlar etkili bir iletişim sürecinin kurulmasıyla mümkün olabilmektedir. Negatif yönlü antrenör-sporcu ilişkilerinde sporcuların moral ve motivasyonları düşük, ilişkilerde yüzeysellik ve samimiyezsizlik, grup başarısı için en alt seviyede çaba sarfı ve olumsuz bir iletişim sürecinin var olduğu görülür (Dosil, 2000).

Spor Yönetimi ve Yöneticisi

Spor Yönetimi

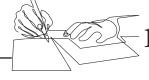
Çağımızda insanların gün geçtikçe daha çok ilgili odağı olan spor kavramı ve spor takımları varlıklarını sürdürebilmek ve amaçlarına ulaşabilmek için iyi bir yönetime ve etkili bir yöneticiye ihtiyaç duyarlar. Spor yönetimi kavramının literatürde birçok tanımının yapıldığı görülmektedir.

Spor yönetimi, belirli bir hiyerarşik düzenin olduğu, yönetici-sporcu ayrımının yapıldığı, organize eden bir otoritenin varlığıyla sportif faaliyetlerin yapıldığı kurum ya da örgüt olarak tanımlanabilir (Terekli, 1999).

Bir başka tanımlamada ise spor yönetimi, spor takımlarının ya da örgütlerinin hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik tüm faaliyetleri düzenleyen ve organize eden birim şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca spor örgütünün varlığını devam ettirebilecek eleman yetiştirilmesinin sağlanması, mevcut durumda takım hedeflerine hizmet edebilecek insan kaynaklarının sağlanması, takımın sportif faaliyetlerini yapabilecekleri fiziki ortamların temin edilmesi, takım çalışmalarının denetlenmesi gibi konular spor yönetimi kavramını tanımlamaktadır (Yetim ve Şenel, 2001).

Spor yönetimi, takımların hedeflerine ve amaçlarına ulaşmasında gerekli maddi ve manevi kaynağı temin eden, takım başarısını etkileyen unsurların oorganize ve idaresini yapan, takımda yaşanan problemlerin ve sorunların üstesinden gelme yollarını arayan bir spor bilimi dalıdır (Terekli, 1999).

Spor bakanlığı, gençlik ve spor il müdürlükleri, spor federasyonları, takım kulüpleri, takım dernekleri gibi topluluklar spor yönetimi birimlerine örnek olarak gösterilebilir. Spor yönetiminin temel amacı spor faaliyetlerinin iyi bir şekilde or-

ganizesini yapmak, akılcı ve bilimsel çözümler üreterek spora engel olan unsurları ortadan kaldırmak ve bunlarla genel kurallar oluşturmaktır (İmamoğlu vd., 2007).

Spor Yöneticisi

Spor yönetiminin amaçlarına hizmet etmek amacıyla spor yönetimi birimlerinin her kademesinde çalışan başkan, idareci ve antrenör gibi gönüllü ya da profesyonel kişiler ya da sportif faaliyetlerin sevk ve idaresinin sağlanması için belirli ücret karşılığında hizmet eden kişiler spor yöneticileri olarak tanımlanmıştır. Spor yöneticisi, yöneticilik vasıflarına sahip olan, yönetim kurallarına vakıf olan, insani yönü ve ilişkileri gelişmiş, karşısındaki kişiye değer veren, takımın hedefleri doğrultusunda sporcuları motive eden, güdüleyen, takımın başarısı için üzerine düşen fedakarlıkları yapmaktan çekinmeyen kişi olarak tanımlamak mümkündür (Devlet Planlama Teşkilatı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985).

Yönetim iletişimi ya da yönetici iletişimi, kurumsal iletişimin hedeflediği kurum imajı ve itibarı için önemlidir. Bir kurum yöneticisinin çalışanlarının motivasyonunu artırmak, güven ortamı sağlamak, kurumun vizyonunu geliştirmek, kaliteli bir yönetim ekibi kurmak, süreç değişimi başlatmak ve yönetmek gibi görevleri mevcuttur. Bu görevlerin gerçekleştirilmesinde etkili bir iletişim becerisi gerekmekte ve yönetim iletişimi; bunların yerine getirilmesi için gerekli olan iletişim becerilerini kapsamaktadır (Van Riel, 1995: 11-12).

Yöneticilerde Bulunması Gereken İletişim Özellikleri

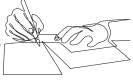
Etkileyici Konuşma ve İkna Becerisi

Yöneticiler etkin bir yönetim ortamı oluşturabilmek için yönettikleri kişilere duygularını, düşüncelerini, görüşlerini ve eleştirilerini açık bir dille aktarmalıdır. Yönetici duygu, düşünce, görüş ve eleştirilerini açık bir dille astlarına ifadet etmezlerse etkin bir yönetim ortamı oluşturamazlar (Geçikli vd., 2011). Antrenörler de spor takımlarının liderleri olduğu için duygu ve düşüncelerini, görüşlerini ve eleştirilerini sporculara açık bir dille aktarmalıdır. Sporcularıyla etkin bir iletişim kurabilen antrenörler sporcularını daha iyi motive ederek, başarılı olmasında etkili olurlar (Çetin, 2015).

Görevlerini iyi yapan yöneticiler, astlarını ikna edebilme yeteneğine sahiptirler. Başarılı yöneticiler astlarını kurumun hedefleri doğrultusunda çalışmaya sevk etmeleri için makamın vermiş olduğu yetkileri kullanmak yerine ikna edici ve etkileyici konuşmayla yönlendirirler. Antrenörler de takımlarında lider oldukları için ikna edici ve etkileyici konuşma becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Sporcuları başarıya yönlendirmede emir vermek yerine ikna edici ve cesaretlendirici iletişim yöntemlerini kullanabilmelidir (Argan ve Katırcı, 2015).

Empati Kurma Becerisi

Etkili bir yöneticide bulunması gereken iletişim becerilerinden birisi de empati kurma yeteneğidir. Sağlıklı bir iletişim ortamı kurmak yöneticilerin ve yönetilenlerin empati yapma becerilerine sahip olması gerekmektedir (Krzmaric, 2015). Takım liderlerinin empati kurabilmesi için, empati kurma isteğini karşısındaki kişiye hissettirmesi gerekir. Yönetici, karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini tam

olarak anlasa dahi onu anladığını, karşısındaki kişiye ifade etmelidir. Kişi, karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anladığını anlayamazsa empati süreci tamamlanmamış olur (Davran, 2014).

Dinleme Becerisi

İletişim sürecinde yanlış anlaşılan mesajlar örgütlerde olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir. Bu tür durumlarda örgüt üyeleri olumsuz etkilenmekte, hem zaman hem de işgücü israfı yaşanmaktadır. İletişim sürecinde dinleme eksikliğinin yanı sıra yöneticilerin çalışanlarını dinleme için yeterli süre ayırmaması da örgütlerde sorunların doğmasına neden olabilmektedir. Etkili bir iletişim sürecinin gerçekleşebilmesi için her iki tarafın da birbirlerini dinlemeye yeteri zaman ayırması gerekmektedir (Doğan, 2012). İletişim süreçlerinde etkili bir dinleme olayı, karı tarafın mesajını alırken, mesajın içeriğiyle ilgili geri bildirim verilmesiyle gerçekleştirilmelidir. Yöneticiler astlarını belirli kurallar çerçevesinde ve farkındalık oluşturarak dinlemelidir. Etkin dinlemenin amacı var olan bir problemin kaynağının tespit edilerek çözümünün araştırılmasıdır (Cihangir Çankaya, 2015).

Geribildirimde Bulunma Becerisi

Etkili iletişim sürecinin gerçekleşmesi için geri bildirimler büyük önem arz etmektedir. Alıcı, geribildirimle kaynağın gönderdiği mesajın ne kadarını doğru ve eksiksiz bir biçimde anladığı bilgisini göndericiye bildirir. Geri bildirim mesajın ne kadarının doğru ve eksiksiz anlaşıldığını bildirmesinin yanı sıra kurumlarda denetim görevini de yerine getirebilmektedir (Ayдын, 2000).

Spor yöneticileri sporculara başarıları ve çalışmaları hakkında olumlu geri bildirimler sağlayarak, çalışanların moral ve motivasyonunu artırır. Bu durum takım başarısının artmasını ve sporcuların takım hedeflerine ulaşmada daha çok çalışmasını beraberinde getirecektir. Başarısız olan ya da takım açısından yararlı sonuçlar elde edemeyen sporculara da eleştirel geri bildirimler yerine başarıyı nasıl elde edebileceklerine, başarısız olmasında etken faktörler ve üstesinden gelme yöntemlerine dair geri bildirimde bulunmaları gerekmektedir. Spor yöneticileri iletişim sürecinde oyuncularla etkili geribildirim sağlarlarsa sporcuların daha çok çalıştığını ve takımın hedeflerine daha kolay ulaştığını görecektir (Zıllıoğlu, 1993).

Bilgilendirici (Eğitici-Öğretici) İletişim Becerisi

Kurumiçi iletişimde yöneticilerin üzerinde durması gereken bir diğer nokta da çalışanların, performansları hakkında bilgilendirilmesini sağlamaktır. Çalışanlar, yöneticiler tarafından yapılan bilgilendirmeyi doğru ve eksiksiz anlayabilmek için mesajın içeriği hakkında bilgilendirilmelidir. Aksi takdirde iletişim sürecinde yanlış ya da hatalı mesaj aktarımı örgüt içerisinde iletişim problemlerine sebebiyet verir. Modern yöneticilik anlayışında yönetici, kurum hedeflerini gerçekleştirebilmek için varolan çalışanların nitelikleriyle yetinmeyip, onların geliştirilmesini sağlamakla da yükümlüdür. Yöneticiler, çalışanların bilgi, beceri ve motivasyonlarını arttırabilmenin tek yolunun iletişim olduğunu bilmelidir (Özden, 2012).

Pozitif Yaklaşımla İletişim Kurma Becerisi

Modern yönetim kurallarında kurum içi iletişim çift yönlü gerçekleşmektedir. Yöneticilerin etkili iletişim kurabilme becerileri, kurum içerisinde iletişim faaliyetlerini artırıcı ya da azaltıcı etkilere neden olmaktadır. Yöneticilerin kurumlarında etkili iletişim ortamları oluşturabilmeleri için bazı teknikleri kullanması, iletişim için uygun ortamları seçmesi ve kurum içi öneri sistemini geliştirmesi gerekmektedir. (Özdemir, 2007). Bunlar;

- Açık kapı tekniği,
- Biçimsel şikayet prosedürlerini uygulamak,
- Anketler,
- Biçimsel olmayan toplantılar,
- Yönetici ziyaretleri,

İletişimde Zamanlama Becerisi

Etkili bir iletişim ortamında mesajın alıcıya gönderilmesi için uygun zaman dilimi beklenmelidir. Uygun zaman dilimleri dışında gönderilen mesajlar, yanlış anlaşılmalara ve hatta iletişim kopmalarına da sebep olabilir. Çalışanlarla önemli mesajların paylaşılması için en uygun zaman dilimi sabah saatleridir. Çünkü günün ilerleyen zamanlarında çalışanların hem fiziki hem de zihinsel yorgunlukları, mesajı anlamamasına ve hatta yanlış yorumlamasına sebebiyet verebilmektedir. Bu durumda antrenörler de sporcularla iletişim kurarken maç sonrası ya da antrenman sonrası gibi zaman dilimleri yerine sporcuların fiziksel ve zihinsel olarak dinlenmiş anlarını beklemleri sağlıklı bir iletişim ortamı kurulmasını sağlar (Konter, 2004).

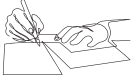
Spor yöneticileri süreci değerlendirmelerini yaptıkları zaman dilimlerini iyi ayarlamalıdır. Antrenörler sporcularla kurdukları iletişim sadece onu değerlendirme amaçlı olmamalıdır. Antrenörler değerlendirmelerini genellikle antrenmanlara saklamalı ve değerlendirmelerde bulunurken olumlu cümleler kurmalı, yapıcı bir iletişim kurmaya özen göstermelidir (İnceoğlu, 2004). Ayrıca antrenörlerin takım ile ilgili yaptıkları değişiklikleri uygun zaman dilimlerinde sporcularla paylaşması takım içerisinde dedikodu ve söylentilerin oluşmasını engelleyecektir.

Beden Dilini Etkili kullanma Becerisi

İletişim sürecinde kaynağın mesajı gönderirken kullandığı jest ve mimikler beden dilini oluşturmaktadır (Telman ve Ünsal, 2005). Beden dili; İletişim kanalları içerisinde sözsüz iletişim olarak adlandırılır (Yörük ve Dündar, 2011).

İletişim sürecinde verilen mesajın etkililiğinin %10'unu kullanılan sözcükler, %30'unu ses tonu ve %60'ını da beden dili oluşturmaktadır (Ankay, 1992). Antrenörlerin ve yöneticilerin sporcularla etkili bir iletişim kurabilmesi için sözlü iletişimle birlikte beden dilini de kullanması gerekmektedir.

Antrenörlerin sporculardan beklentilerini, duygularını, düşüncelerini, istek ve şikayetlerini sadece sözlü iletişim kanalıyla aktarması tek başına yeterli olmayaabilir. Bu duyguları aktarırken sözlü iletişimle beraber beden dilini de kullanması sporcunun mesajın içeriğini daha iyi anlamasında etkili bir rol oynayacaktır. Ay-

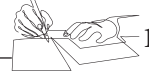

rica konuşma sırasında hissettiklerini sporcuya yansıtması da ancak beden dilinin sözlü iletişimle birlikte kullanılmasıyla mümkün olabilmektedir (Tarhan, 2010).

Beden dili evrensel bir anlaşma biçimi olarak kabul edilse de jest ve mimiklerin farklı kültürlerde farklı anlamları olduğu da unutulmamalıdır (Nelson ve Quick, 1995). Bu sebepten ötürü farklı kültürlerle sahip sporcularla iletişim kurarken antrenörün bu durumu göz önünde bulundurması gerekmektedir. Çok geniş kitlelerle iletişim kurmak durumunda bulunan antrenörler, verdikleri mesajın etkililiğini artırmak amacıyla mesajın içeriğine uygun biçimde kullanılmalıdır (Alkın, 2006).

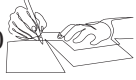
Araştırma sonucunda elde edilen tüm bu sonuçlardan yola çıkılarak şu **önerilerde** bulunulabilir:

- Spor kulüplerinde etkili iletişim birimleri kurularak; sporculara, yöneticilere ve antrenörlere yönelik seminer faaliyetlerinin düzenlenmesi sağlanabilir. Bu seminer faaliyetlerini düzenleyecek olan kişilerin iletişim uzmanı, spocu ya da sporla ilgilenen bir kişi olmasına, seminer faaliyetlerinin verimliliğini arttıracığı için dikkat edilmesi gerekir.
- Etkili iletişim yöntemleri belirlenerek, kulübün etkili iletişim yöntemlerine uygun bir şekilde yönetilmesi sporcuların kendilerini değerli hissetmelerine ve takımlarına karşı aidiyet duygusunun oluşmasına yardımcı olacaktır.
- Spor kulüplerinde kulüp üyelerinin iletişim faaliyetlerini arttırıcı yemek ve eğlenceler düzenlenmesiyle üyelerin birbirleriyle sıcak ve samimi ilişkiler kurması sağlanabilecektir.
- Kulüp yöneticileri ve antrenörlerin ebeveny tarzında sporculara yaklaşması, sporcuların iyi ve kötü günlerinde yanlarında durması, üzüntülerini ve sevinçlerini paylaşması, kulüp içerisinde ve kulüp dışarısında sporcularıyla birlikte hareket etmesi, sporcuların antrenörleri ve yöneticileriyle daha rahat sohbet ortamları oluşturmaları sağlanabilir.
- Başarısız veya performansı düşük olan sporcular göz ardı edilmeden, sorunun kaynağının birlikte belirlenerek ve çözüm aranarak sporcuların antrenörleriyle daha sıcak ve yakın ilişkiler kurmaları sağlanabilir.
- Kulüplerin en önemli paydaşlarından biri olan taraftarlara yönelik bir fikir paylaşım sitesi veya sosyal paylaşım siteleri oluşturularak dış paydaşların görüş ve önerilerinin alınması sağlanabilir. Böylece kulüpler, oluşturdukları iletişim faaliyetlerinin etkililiğini objektif olarak değerlendirebilir.
- Spor yöneticilerinin ve antrenörlerin sporcuların soyunma odasına ziyaretlerde bulunarak, onları dinlemesi, istek ve şikâyetlerini alması hem sporcuların moral ve motivasyonunu arttırıcı etki yapabilir hem de kulüp içerisindeki dedikoduların ve laf taşımaların önü kesilebilir.

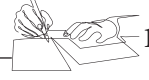

KAYNAKLAR

1. Abacı, R. (2000). Yaşamın Kalitelendirilmesi. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
2. Alkın, MC, "Liderlik Özellik Ve Davranışlarının Belirlenmesi ve Konuyla İlgili Olarak Yapılan Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2006.
3. Ankar, A., Eğitim Psikolojisine Giriş. 1. Baskı. Turhan Kitabevi; Ankara: 1992.
4. Antonini Philippe, R. & Seiler, R. Closeness, Co-orientation and Complementarity in Coach–Athlete Relationships: What Male Swimmers Say About Their Male Coaches. *Psychology of Sport and Exercise*, 2006, 7, 159-171.
5. Argan, M., Katırcı, H., Spor Pazarlaması, Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara, 2015.
6. Atak, M., "Örgütlerde Resmi Olmayan İletişimin Yeri ve Önemi", *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 2005; (2), s: 59-67.
7. Aydın, M., Çağdaş Eğitim Denetim, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 2000.
8. Bender, P.U., İçten Liderlik, Çev.: İmren Kalyoncu-Fatma Can Akbaş, Hayat Yayınları, İstanbul, 2000.
9. Carron AV, Brawley LR, Widmeyer NW. The development of an instrument to assess cohesison in sport teams. The group environment Questionnaire, *Journal of Sport Psychology* 1998;7:244-266.
10. Cihangir Çankaya, Z., Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi, Nobel Yayınları, Ankara, 2015.
11. Çağlar, İ., Kılıç, S. "İletişim Kurma Yolları Engel ve Problemleri", (Edt: İrfan Çağlar ve Sabiha Kılıç), Genel, Teknik ve Etkili İletişim, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2008; (2), ss.51-77.
12. Çetin, C., Spor İletişimi; Spor-TV Birlikteliği Satırıyor, 3. Basım, Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara, 2015.
13. Davran, D., Örgütsel Bağlılık Ve İş Tatmini İlişkisi: Van İli İlk Ve Ortaokulları Öğretmenleri Üzerine Bir Uygulama, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2014.
14. Demir, S., Eskişehir İlindeki Temel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin İşbirlikli Sorun Çözme Yaklaşımlarının Örgütsel İletişim ile İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Teftişi ve Ekonomisi ve Planlaması Bilim Dalı, Ankara, 2014.
15. Devlet Planlama Teşkilatı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1985.
16. Doğan, Y., Dinleme Eğitimi, 2. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2012.
17. Dosil L. The Sport Psychologist's Handbook: A Guide for Sport-Spesific Performance Enhancement, UK:John Wiley&Sons, 2000.
18. Dökmen, Ü., İletişim Çatışmaları Ve Empati(27. Basım), Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.19
19. Durğun, S., Örgüt Kültürü ve Örgütsel İletişim, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2006; 2 (21): 112-132.
20. Erdoğan Tosun, G., Yeni İletişim Teknolojileri ve Sivil Toplum, Ed.: Z. B. Akıncı

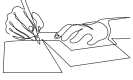

- Vural, Bilgi İletişim Teknolojileri ve Yansımaları, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2006.
21. Eroğlu, K., Örgütsel İletişim ile İş Tatmini Unsurları Arasındaki İlişkiler: Kuramsal Bir İnceleme, Ege Akademik Bakış, 2011; (2), ss. 121-136.
 22. Eyidoğan, Ö., Etik İklimin Örgütsel İletişim Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Uluslararası Kalite Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul, 2013.
 23. Festinger, L., Schachter, S., Back, K., Social pressures in informal groups. Stanford, CA: Stanford University Press;1950.
 24. Geçikli, F., Serçeoğlu, N., Üst Ç., "Örgüt İçi İletişim Ve İletişim Tatmini Konaklama İşletmelerinde Bir Uygulama", Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, S.33, 2011.
 25. Gross, N., Martin, W., On group Cohesiveness. American Journal of Sociology 1951;57:533-546.
 26. Gülner, B., Örgütlerde İletişim ve İş Doyumu, Literatürk Yayınları, İstanbul, 2007.
 27. Güngör, N., İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011.
 28. İmamoğlu, F., Karaoğlu, E. ve Erturan, E.E., Türkiye'de Spor Kulüplerinin Yapısal Nitelikleri ve Temel Problemleri, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Dergisi, Cilt 12, 2007; (3), s. 35-61.
 29. İnceoğlu, M., Tutum-Algı-İletişim. Ankara: Elips Yayınevi, 2004.
 30. Jowett, S., Cockerill, IM., Olympic medallists perspective of the athlete-coach relationship Psychology of Sport and Exercise, 2003; 4:313-331.
 31. Jowett, S., David, L., Social Psychology in Sport, US. Human Kinetics, Inc; 2007.
 32. Jowett, S.,& Cockerill I. Incompatibility in the Coach-Athlete Relationship. In: Cockerill I, Ed. Solutions in Sport Psychology, 2002, London: Thompson Learning.
 33. Karakoç, N., Örgütsel İletişim ve Örgütsel Zaman Arasındaki İlişkiler, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayını, 1989.
 34. Kaya, B., Örgütsel İletişim ve İş Tatmini, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı İnsan Kaynakları ve Örgütsel Değişim Bilim Dalı, İstanbul, 2016.
 35. Konter, E., Antrenörlük ve Takım Psikolojisi. Ankara: Palme Yayıncılık, 2004.
 36. Korkut F. Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 2005; 28: 143-149.
 37. Krznaric, R., Bir Devrimin El Kitabı Empati, Çev.: Burcu Erdoğan, Nail Kitabevi, İstanbul, 2015.
 38. Kuşçu, A.F., Örgütsel İletişimin Örgüt Kültürü Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Alışveriş Merkezlerinde Çalışan Özel Güvenlik Görevlileri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Gaziantep, 2014.
 39. Marshall, B.R., Şiddetsiz İletişim, Çev.: Vivet Alevi-Can Baldan, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2016.
 40. Mısırlı, İ., Genel ve Teknik İletişim-Kavramlar İlkeler Uygulamalar. 4. Baskı.

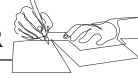
Ankara: Detay Yayıncılık, 2008.

41. Mullen, B., Copper, C., The relation between group cohesiveness and performance: An integration. *Psychological Bulletin* 1994; 115(2): 210-227.
42. Nelson DL, Quick JC. *Organizational Behavior Foundations. Realities and Challenges*. 2nd Edition, West Publishing Company, New York. 1995.
43. Okay, A., Kurum Kimliği, MediaCat Kitapları, İstanbul, 2002.
44. Özdemir, S. "Yönetici Tarzlarının Astlar Tarafından Değerlendirilmesi ve Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.
45. Özden, M., Pozitif İletişim, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul, 2012.
46. Peltekoğlu, F.B., Halkla İlişkiler Nedir. Beta Yayınları, İstanbul, 2001.
47. Sabuncuoğlu, Z., Melek Vergiliel Tüz, Örgütsel Davranış(5.Baskı), Alfa Akademi Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti, Bursa, 2013, s. 153
48. Schwarz, E. C., & Jason , H. D. *Advanced Theory And Practice In Sport Marketing*. San Diego: Butterworth-Heinemann, 2008.
49. Serimoğlu, N., Etkili İletişim, Cinius Yayınları, İstanbul, 2013.
50. Singer M.G. *Human Resource Management*. Boston: PSW-KENT Publishing, 1990.
51. Solmaz, B., Kurumsal Söylenti ve Dedikodu: Türkiye'deki İşletmeler Üzerine Bir Uygulama, Tablet Kitabevi, Konya, 2004.
52. Şahin, A., Türk Kamu Yönetiminde Yönetiş İletişim ve Bu Konuda Düzenlenen Bir Anket Çalışmasının Sonuçları. *Maliye Dergisi*, 2007; (3), ss.81-102.
53. Şahin, N., Elit Düzeyde Takım Sporü Ve Bireysel Spor Yapan İki Grubun İletişim Becerilerinin Karşılaştırılması, *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2012, X (1) 13-16
54. Tarhan, N., Toplumsal Psikoloji, 1. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
55. Tavman, E.B., Çevrimiçi Topluluklarda Tüketicilerin Elektronik Ağızdan Ağıza İletişim Motivasyonlarının Belirlenmesi ve Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Pazarlama Bilim Dalı, İstanbul, 2016.
56. Telman, N., Ünsal, P., İnsan İlişkilerinde İletişim, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2005.
57. Tepeköylü, Ö., Soytürk, M., Çamlıyer, H., Beden eğitimi ve spor yüksekokulu (besyo) öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi, *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2009, VII (3) 115-124
58. Terekli, S., 1. Profesyonel Futbol Liginde Yer Alan Kulüplerin Yönetim Politikalarının Sporcu GÜdülenmesi Üzerine Etkisi, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir, 1999: SS.39-46.
59. Tutar, H., Örgütsel İletişim, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009.
60. Van Riel, C. B. M. *Principles of corporate communication*. Prentice Hall: London, 1995.
61. Yatkın, A., Halkla İlişkiler ve İletişim, Nobel Yayınları, Ankara, 2006.

62. Yetim A.A., Cengiz, R., Sporda Etkili İletişim, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
63. Yetim, A., Şenel, Ö., Türkiye’de Spor Yöneticisi Yetiştirme Faaliyetlerinin Görünümü, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 150. Ankara, 2001.
64. Yörük, D., Dündar, S., “Türkiye’deki Yerel Yöneticilerin Benimsedikleri Liderlik Tarzlarına Göre Boyun Eğici Davranışlarının İncelenmesi”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 1, 2011; (2), ss. 93-106.
65. Yüksel, Ö., Davranış Bilimleri (1. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.
66. Zıllıoğlu, M., İletişime Giriş, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1993.

Yazar notu: Bu çalışma 2017 yılında danışmanı olduğum Ahmet GERÇEK tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

CHAPTER 10

ENGELLİ SPORU VE ENGELLİ BİREYLERİN ULAŞILABİLİRLİKLERİ VE ERİŞEBİLİRLİKLERİ

Nevzat DİNÇER¹

GİRİŞ

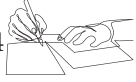
Sağlıklı yaşamın en önemli faktörlerinden biri olarak kabul edilen sportif etkinliklerin, fonksiyon kaybına uğramış özürlü bireyi fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal yapısıyla bir bütün olarak değerlendirerek, kendisi ve toplumu ile barışık ve bütünleşmiş bir biçimde yaşam sürmesine katkı sağladığı bilinmektedir. Dolayısıyla spor, engelli birey için ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü spor günümüz dünyasında engelliler eğitim ve rehabilitasyonunda terapi aracı olarak kullanılmaktadır. Engelli bireyin yapacağı sporun olumlu etkileri engelli kişinin kendisine, ailesine, iş çevresine ve topluma doğrudan yansımaktadır. Engelliler için spor bireyler arası iletişimi artırmak, inisiyatifi ve entegrasyonu geliştirmek anlamına gelir. Engel türü ne olursa olsun hareket etme, egzersiz yapma, sportif etkinliklere katılmabireye haz vermekte, hareket etmekten duyulan hazda bireyin yaşam motivasyonunu artırmaktadır (Aygün 2004).

Spor ve beden eğitimi, engelli kişilerin, kendisi gibi engelli ve normal gelişim gösteren kişilerin bir araya gelerek; bir gruba ait olma, paylaşma ve işbirliği yapmabecerilerini kazanmasına yardımcı olur. Ayrıca spor kişilerin engeliyle başa çıkma vehafifletme yollarını öğretirken, kas ve sinir sistemini, zihinsel reaksiyonlarını ve motorgelişimini destekler (Bayram 2003).Sporun engelli olmayan bireylere sağladığı yararlar ne kadar çok ise, engelli bireyler içinde aynı durum söz konusudur (Özdemir ve ark.2014).

Dünya üzerinde toplam 650 milyonun üzerinde engelli bireyin yaşadığı belirtilmektedir. Dünya sağlık 2 örgütü toplumların en az %10'unu engelli bireylerin oluşturduğunu bildirmektedir. Avrupa' da bu pazarın hamile ve yaşlı bireylerle beraber toplam 50 milyonun üzerine çıktığı görülmektedir. Engelli vatandaşlarımız aile ve yakınlarıyla birlikte yaklaşık 20 milyonluk bir potansiyeli oluşturmaktadır (Ünüsân ve Sezgin, 2004:104).Diğer insanlar gibi engelli insanların da ulaşılabilirlikleri ve erişebilirliklerikatılmalarıen doğal haklarıdır. Bu ulaşılabilirlikleri ve erişebilirlikengelli olan ve olmayan tüm insanlar için gereklidir (Yau, Mckercher ve Packer, 2004: 948).

Engelli bireyler diğer bireylere göre daha az iletişim içerisindeyler. Birçok engelli birey çevresindeki diğer insanlarla veya yaşlılarıyla sosyal iletişim kurmakta güçlük çekerler(İlkım, 2018).Toplumda önemli bir orana sahip olan engelli bireylerin kamu hizmetlerini alırken birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Engelli bireylerin ulaşılabilirlikleri ve erişebilirliklerinisağlıklı faydalanabilmeninyolunu belirlemek onların ihtiyaçlarını algılamak, anlamak,

1- Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

karşılaştıkları sorunları gözlemleyip çözebilmekten geçer.

Toplumun tüm alanlarında kullanılan eşyalar, donanımlar ve kullanım alanları engelli bireylere uygun olmalı, kullanılan eşyalar ve donanımlar hareket kısıtlamayacak şekilde konumlandırılmalıdır. Ayrıca yapılan hizmet alanlarının engelli bireylerin kolayca ulaşabileceği, kullanabileceği şekilde dizayn edilmeli ve gerek görsel gerek işitsel işaretlemelerle yönlendirmeler yapılmalıdır.

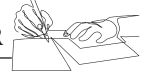
Her insan birer engelli adaydır. Bu gerçeği unutmadan yaşamalı ve empati yaparak sorunları ortadan kaldırmaya çalışmalıyız. ‘Engelli’ sözcüğünün birçok tanımı bulunmaktadır ancak engelli tanımıyla ilgili Yılmaz Büyükerşen 2006 yılında yayınlanan “Birlikte Yaşamak İçin Küresel ve Yerel Çözümler” adlı kongre bildirisinde “Kentlerde Engellilere Yönelik Çözümler” adlı yazısında şu ifadelerle yer vermiştir:

“Türkçe olarak sözlükteki yeri sözcük olarak durumu ifade etmiyor. Aslında özürölüler diye bir şey yok çünkü Tanrı’nın yarattığı bütün insanlarda gördüğümüz olaylara verdiğimiz deyimler vardır. Biz hepimiz özürölüyüz, benim deyimimle de engelliyiz. Sözelimi bende bir engelliyim bir gözlüğüm var bu olmadan okuyamıyorum, yazamıyorum, göremiyorum. Herkesin bir engeli var. Sapasağlam gördüğümüz hatta sportif yapıya sahip, spor yapanları gördüğümüz zamanda onların içerisinde bile engelliler olabilir. Düşünce engeli olabilir, kültür engeli olabilir, akli engelliler olabilir, duygu engellileri olabilir. Yani bence engelsiz bir insan yoktur. Ama bir kısmındaki barizdir. Ancak bütün bu kusurlarımız, kimimizin yaratılıştan gelen, kimimizin sonradan hastalıkla gelen, kimimizin kaza sonucunda meydana gelen kusurlarımızdır. Bir takım kısıtlılıklardan dolayı hareket edebilmek, düşünebilmek, uygulayabilmek zorlaşmakta veya ortadan kalkmaktadır. Bu kısıtlılıklarından nedeniyle rahatça hareket edemeyişimiz, rahatça yaşayamayışımız söz konusudur”(Büyükerşen, 2006:7).

Tüm insanlar yaşadıkları toplumda tüm haklara sahip olma ve sosyal yaşama tam anlamıyla katılma beklentisi içindedir. Doğal olarak bu durum, diğer katılan insanlar gibi engelli bireylerde kapsamaktadır.

Engelli Nedir?

Engellilik insanlığın tarihi kadar eski bir olgudur. Çağlar boyunca engelliliğe bakış açısı farklılıklar göstermiştir (İlkim M,2018). Dünya’da alanyazında 1970’li yıllarda “özürölülük/sakatlık” ve “engellilik” ayrımı yapılarak bu kitlenin erişebilirlik sorununu tıbbi ve toplumsal yönden kapsayan anlamların farklılığı ortaya koyulmuştur. “Engelli” kavramı, toplumsal dışlanmayı da içeren bir kapsamda tanımlanmıştır. Zaman içerisinde tıbbi veya kişisel söylemler toplumsal söylemlere, daha sonra da politik söylemlere dönüşmüştür. Böylece engellilik kimliğinin boyutları da genişlemiştir. Diğer bir ifadeyle içsel bir anlatım olan “özürölülük/sakatlık”, dışsal bir anlatım olan “engelliliğe” doğru yol almıştır(Şanlıözgen,2014:125).Önceleri engelli bireyler için daha çok sakat ve özürölü kelimeleri kullanıldığından dolayı konuyu ele alan kitap ve kaynaklarda bu iki kelime kullanılmıştır (Gül, 2005:22).

Ülkemizde 30 Mayıs 1998 gün ve 572 sayılı kanın hükmünde Kararname'nin 13.maddesinde yer alan hükümlerde 1475 sayılı İş Kanunu'nun değişik 25.maddesi metninde yer alan sakat sözcüğü özürlü olarak değiştirilmiştir.2003 yılında yürürlüğe konan 4857 sayılı yeni iş kanunu 30.maddesinin metninde ise sakat kelimesi yerine özürlü kelimesine yer verilmiştir. Sakat kelimesi yerine özürlü kelimesinin kullanımı tartışılabilir. Çünkü bazı sakatlıklar kişinin belirli bir oranda yeteneklerini azaltır bazı sakatlıklar ise yeteneklerinin tümünü ortadan kaldırır. Özürlü kelimesi sakatlıkları nedeniyle yetenekleri belirli bir oranda azalmış kişileri ifade etmek için kullanılmalıdır(Altan, 2004:249).

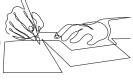
28636 sayılı 3 Mayıs 2013 Cuma tarihli Resmi Gazete' de yayınlanan Kanun No. 6462 olarak belirtilen ve Kabul Tarihi: 25/4/2013 olan" Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun " çerçevesinde, 'özür' 'sakat' 'özürlü' 'sakat' 'sakatlık' 'özürlülük' 'sakatlanan' gibi ibareler ; 'engel' , 'engelli' 'engellilik' 'engelli hale gelen' şeklinde değiştirilmiştir(Resmi Gazete, 28636, 2013).Özürlü yada engelli olarak adlandırdığımız kavramlar ADA (TheAmericansWithDisabilitesAct) , Amerikan engelliler kanununda yapılmıştır. Buna göre "özürlü" kavramı sadece fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar değil aynı zamanda toplumsal suçlardan ortaya çıkan sınırları da içermektedir (Ünüsân ve Sezgin, 2004:101). Sakatlık; savaşın, terörün, açlığın sefaletin, cehaletin, akraba evliliklerinin trafik ve iş kazalarının kısacası tüm kötü yaşam koşullarının ve ihmalinin suçu ve çocuğudur (Gül, 2005:12).

Tablo.1'de gösterildiği gibi Dünya Sağlık Örgütü (WHO), özürlülük/engellilik kavramı hakkında hastalık sonuçlarına dayanan, sağlık yönüne ağırlık veren bir tanımlama ve sınıflama yapmıştır (*World HealthOrganization-WHO*. <http://www.who.int/en/> 'den aktaran Subaşıoğlu, 2008:402).

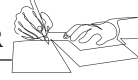
"Yetersizlik (Impairment): "Sağlık bakımından 'eksiklik / yetersizlik', psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlığı veya dengesizliği...",

Özürlülük (Disability): "... 'özürlülük / sakatlık', bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumunu...",

Engellilik (Handicap): "... 'engellilik', bir eksiklik veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade eder."

Tablo 1: WHO (Dünya Sağlık Örgütü) Engelli Sınıflandırması

Yetersizlik	Özürlülük	Engellilik
<u>Zihinsel Yetersizlikler</u>	<u>Davranış Özürlüler</u>	<u>Hayati Roller</u>
Zekâ Yetersizliği	Bilinçsel Özürlüler	Uyum Engelliler
Hafıza Yetersizliği	İlişki Özürlüler	Fiziksel Bağımlı Engelliler
Düşünme Yetersizliği	<u>İletişim Özürlüler</u>	Mesleki Engelliler
Diğer Zihinsel Yetersizlikler	Konuşma Özürlüler	Sosyal Bütünleşme Engelliler
<u>Diğer Psikolojik Yetersizlikler</u>	Dinleme Özürlüler	Ekonomik Yeterlilik Engelliler
Bilinç Yetersizlikleri	Görme Özürlüler	<u>Diğer Engeller</u>
Algı ve Dikkat Yetersizlikleri	Diğer İletişim Özürlüler	
Duygusal ve İrade Yetersizlikleri	<u>Kişisel Bakım Özürlüler</u>	
Davranış Biçimsel Yetersizlikler	Boşaltım Özürlüler	
<u>Dilsel Yetersizlikler</u>	Kişisel Temizlik Özürlüler	
Dil Fonksiyonunda Yetersizlikler	Giyinme Özürlüler	
Konuşma Yetersizlikleri	Beslenme ve Diğer Kişisel Bakım Özürlüler	
<u>İşitsel Yetersizlikler</u>	<u>Omurilik Özürlüler</u>	
İşitme Hassasiyetindeki Yetersizlikler	Hareket Özürlüler	
Diğer İşitsel Yetersizlikler	Sınırlayıcı Özürlüler	
<u>Görsel Yetersizlikler</u>	Diğer Omurilik Özürlüler	
Net Görme Yetersizlikleri	<u>Bedensel Faaliyet Özürlüler</u>	
Diğer Görme Yetersizlikleri	Günlük Aktivite Özürlüler	
<u>İç Organsal Yetersizlikler</u>	Elsel Aktivite Özürlüler	

İç Organlardaki Yetersizlikler	Diğer Beceri Bozuklukları
Diğer İşlevsel Yetersizlikler	<u>Durumsal Özürlüler</u>
<u>İskeletsel Yetersizlikler</u>	Bağımlılık Zorunlulukları ve Dayanıklılık Özürlüler
Baş ve Gövde Bölgesindeki Yetersizlikler	Çevre Kaynaklı Özürlüler
Organlardaki Mekanik ve Motor Yetersizlikler	Diğer Durumsal Özürlüler
Organ Yetersizlikler	<u>Özel Beceri Özürlüler</u>
<u>Biçimsel Yetersizlikler</u>	<u>Diğer Faaliyet Kısıtları</u>
Baş ve Gövde Bölgesindeki Bozukluklar	
Organ Bozuklukları	
Diğer Şekil Bozuklukları	
<u>Genel, Duygusal ve Diğer Yetersizlikler</u>	
Genel Yetersizlikler	
Duygusal Yetersizlikler	
Diğer Yetersizlikler	

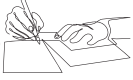
Kaynak: Hazar, 2016:8

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise engelli kavramını geniş kapsamlı bir terim olarak göstermiş ve kişisel hasar ve işlevsel bozuklukları, faaliyet sınırlılıklarını ve katılım kısıtlamalarını kapsayan bir terim olarak belirtmiştir. Bu noktada 3 önemli problem üzerinde durulmuştur (Bildir ve diğ.,2014:147).

- Vücut şeklinde veya işlevinde bozulma problemi,
- Bir görev ya da eylem yapılırken engelli bireyler tarafından karşılaşılan güçlük (Faaliyet sınırlılığı),
- Günlük yaşama dâhil olmada diğer bireyler tarafından yaşanan problemler (Katılım kısıtlanması)

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), engelli bireylerin fiziksel engellerinin yanında günlük hayata uyum sağlamalarındaki zorluklar olarak çevresel faktörleri ve engel sahibi olmayan bireyleri de bir problem olarak kabul etmiş ve öne çıkarmıştır. Engelli bireyler;

- Hareket bozuklukları olanlar (sırt, boyun, ayaklar, bacaklar, kollar,

eller vb. kaynaklı fiziksel hareket kısıtlamaları olan bireyler),

- Duyusal bozuklukları olanlar (görme yetisi sınırlı olan ya da hiç olmayan; tamamen duyma yetisini kaybetmiş ya da çok az duyabilen bireyler),
- İletişim bozuklukları olanlar (kendini ifade etme ya da anlama yetisi sınırlı olan, bu yetisi zarar görmüş ya da olmayan bireyler),
- Zihinsel ve ruhsal bozuklukları olanlar (birden çok nedenin davranışsal bozukluğa neden olduğu hastalıkları olan bireyler),
- Gizli engeli olanlar (Çeşitli hastalıklar; kalp problemleri, nefes alma güçlükleri, mide, karaciğer ya da böbreğinde problem olan bireyler), olarak 5 gruba ayrılmıştır (Bildir ve diğ.,2014:148).

Engel Türleri

Engelli vatandaşlarımızın değişik sorunlarını tespit edebilmek ve bunun yanında onların özel durumlarına uygun olarak geniş kapsamlı ve etkili politikalar oluşturabilmek için önce engelli bireylerimizin sayısını ve özel olarak bunların içinde yer alan engel gruplarının dağılımını bilmemiz gerekmektedir (Seyyar,2006 :15).

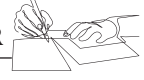
2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması'nda engelli bireyler 6 grupta ele alınmıştır. Bu gruplar şunlardır (Eryılmaz ve Zengin, 2013:53).

- Ortopedik engelli,
- Görme engelli,
- İşitme engelli,
- Dil ve konuşma engelli,
- Zihinsel engelli,
- Sürengen (sürekli hastalık) ,
- Diğer engelliler

Engellilerde, Ulaşılabilirlik ve Erişebilirlik

Engelli olarak tanımlanan bireyleri, toplumdan izole etmek yerine engelli bireyleri toplumun bütünleşmiş bir parçası olarak değerlendirebilmek ve yaşanılan mekanda da buna imkan vermek için fiziksel ortama ulaşılabilirliğini sağlamak gerekmektedir (Öztürk, 2011:28).

1997 yılında İzmir Mimarlık Odası tarafından hazırlanan Ulaşılabilirlik kılavuzuna göre: "Hangi insanlık durumunda bulunursa bulunsun, her insanın bütün toplumsal konumları, insan için ortaya konmuş değerleri ve mutluluk tablolarını kendisine açık ve elde edilmesi mümkün bulunması gerektiği gibi; hayata katılması sırasında fiziksel çevrenin, inşa edilmiş çevrenin de onu engellememesi gerekir. Çevrelere ve mekânlara engellenmeden ulaşabilmeyi girebilirlik, ulaşılabilirlik kavramı ile ifade ediyoruz" (Ulaşılabilirlik Kılavuzu, 1997).

Ulaşılabilirlik; Bütün mekânların, inşa edilmiş binaların yapıların, ulaşım sistemlerinin hangi insanlık durumunda bulunursa bulunsunlar bütün herkes için açık, erişilebilir ve kullanılabilir olmalarıdır. Ulaşılabilirlik demokrasi ve sosyal adalet kavramlarını da kapsayan geniş bir kavramdır (Öngören ve diğ., 2007:54).

Erişilebilirlikten kastedilen ise, herkesin rahatlıkla kullanabileceği yol, giriş, bina, dış mekân faaliyetleri ve özel ihtiyaçlar için tasarlanmış düzenlemelerdir (Westcott, 2004: 5).

“ Her türlü sosyal ,kültürel ve eğlendirici faaliyetlere katılma hakkına sahip olan” (Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu Kararı 3447; M.9 ‘dan aktaran Seyyar, 2006:23) engellilerin bu haklarını kullanabilmesi için çevredeki gerek fiziki gerek mimari engellerin mümkünse tamamen ortadan kaldırılması ve çevreyle iletişimlerinin kolaylaştırılması gerekmektedir (Seyyar, 2006:23). Özellikle son yıllarda engellileri topluma kazandırmak, karşılaştıkları engelleri ortadan kaldırmak ve çağdaş toplum seviyesini yakalayabilmek için çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye tarafından 4 Nisan 2007’de imzalanan, toplam 50 maddeden oluşan ve taraf olan devletlere, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve onların yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükler getiren ‘Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’nin “erişilebilirlik” maddeleri ile bağlantılıdır (Subaşıoğlu, 2008:410-411).

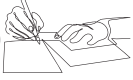
“...Madde 9- Erişebilirlik

1. Taraf Devletler, engellilerin bağımsız yaşamalarının ve toplumun tüm alanlarına tam katılımının sağlanması ve engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojisi ve sistemi dâhil bilgiye ve iletişime, hem kırsal hem de kentsel bölgelerde halka açık olan veya halka sunulan diğer tesislere ve hizmetlere erişiminin sağlanması için uygun tedbirleri almalıdır. Bu tedbirler erişime yönelik engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içermelidir. Bu tedbirler aşağıda belirtilen yerler ve hizmetler bakımından da geçerlidir.

2. Taraf Devletler, ayrıca aşağıdakileri gerçekleştirmek için uygun tedbirler almalıdır:

- **(a) Kamuya açık olan veya kamuya sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve kılavuz ilkeler geliştirmek, ilan etmek ve bunların uygulanmasını izlemek;**
- **(b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel teşebbüslerin, engellilerin erişilebilirliğini her açıdan dikkate almalarını sağlamak;**
- **(c) Engellilerin karşılaştığı erişim sorunlarına yönelik olarak ilgili kişileri eğitmek.**

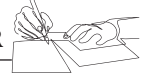
Engellilerin çeşitli olarak hareket kabiliyetlerindeki kısıtlamalardan dolayı ortaya çıkan ulaşılabilirlik problemine karşı başta mahalli idareciler ol-

mak üzere mimarlar, iç tasarımcılar ve şehir planlamacılarının uygun projeler üretmeleri gerekmektedir (Seyyar, 41 2006:22).

Türkiye, uluslararası insan hakları sözleşmelerinin büyük bir kısmına taraf olmakla beraber, iç hukukunu ve uygulamalarını sözleşmelerle uyumlaştırma ve yükümlülüklerini yerine getirme konusunda sıkıntıları olan bir devlettir (Boyacıoğlu ve Çağlar,2014:105-106).

-
- Her alanda erişilebilirlik standartlarının sağlanması engelleri kaldırmak için zorunlu asgari standartların yasalarla uygulanması,
- Ulaşılabilirlik kapsamında, engelsiz, normal bir birey için sağlanabilen unsurların, engelli bireyleri de kapsayacak şekilde düzenlenmesi,
- Yerel yönetimlerin erişebilirliği sağlayıcı hizmetleri gereği gibi verebilmesi doğrultusunda uygun nitelik ve miktarda finansal destek ve insan kaynakları yaratarak, tahsis etmesi,
- Yerel yönetimlerin altyapıyı oluşturmaya yönelik uygun politikaların üretilmesi ve etkili bir denetim sistemi kurulması,
- Erişim konusunda somut verilere dayalı sistematik bir yaklaşımla veri tabanı oluşturulması, planlama yapılması ve uygulanması,
- Kamu ve diğer alanların erişilebilirlik altyapısının engellilere uygun oluşturulması,
- Engellilere yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek, toplumun diğer bireyleriyle aynı ölçüde ve eşit biçimde hak ve hizmetlerden yararlanmalarını sağlamak için Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Yasası'nın kabul edilmesi,
- Engelli Ombudsmanı, Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı Komisyonu vb adlarla uluslararası hukukta kabul edilen standartlara uygun bağımsız ulusal insan hakları kurumları oluşturulması ve bu tür kurumlar aracılığıyla engelliler odaklı erişilebilirlik sorunlarının yargıya taşınmadan çözümüne imkân verecek düzenlemeler yapılması,
- Engellilerin bilgiye ve iletişim teknolojilerine erişimleri konusundaki teknik ve bütçeye dayalı sorunların aşılaraq bu konuda tüm bakanlıkların işbirliği ile bir eylem planı oluşturulması ve hayata geçirilmesi,
- Engelli konusundaki en önemli sorun bilinçtir. Eğitim hayatı boyunca tüm bireyleri, engelli ve engellilik konularında bilinçlendirerek, Engellilerin hakları konusunda eğitimlerin planlanması,
- Toplumsal ve kamusal önyargı ve tutumları aşmak üzere özellikle tüm çalışanlara yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına hız verilmesidir.

Dünya’da Engellilere Yönelik Örnek Uygulamalar

Amerika: Engelli Amerikalılar Yasası (ADA) istihdam, ulaşım, ortak kullanım alanları, yerel ve merkezi hükümet hizmetleri, iletişim gibi alanlarda engellilere eşit imkânlar sağlayan ve ayrımcılığı yasaklayan kapsamlı bir yasadır. Bu yasa, kamu ve özel işletmeler tarafından işletilen her türlü tesisin (turistik tesisler, konaklama tesisleri, yiyecek-içecek işletmeleri, tıbbi merkezler, iş ve ticaret merkezleri, kütüphaneler, ulaştırma araçları vb.) erişilebilir standartlara sahip olmasını zorunlu kılmaktadır (<http://www.ada.gov>).

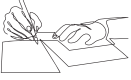
Japonya: Japonya’nın Gifu idari bölgesi içerisinde yer alan Takayama Belediyesi, şehrin engelli bireylere yönelik olarak düzenlenmesinde özel şirketler tarafından maddi olarak desteklenmiştir. Ayrıca, Nippon seyahat acentesi tarafından da danışmanlık hizmeti almıştır. Şehir, “barrier-free” olarak yeniden düzenlenmiştir. Kaldırımlar yol ile sıfırlanmış, yollarda bulunan trotuarlar kaldırılmış ve ızgara apakları değiştirilmiş, yol asfaltı üzerinde değişik renkte ve dokuda asfalt döşemesi kullanılmış ve engellilerin kolayca yönlerini bulmasını sağlamaya yönelik olarak hem görsel hem de işitsel uyarı sistemleri kurulmuştur. Bu sayede, engellilerin bağımsız bir biçimde hareket edebilecekleri bir ortam oluşturulmuştur. Bu çalışmalar sırasında şehrin merkezinde bulunan dükkânların tarihi değerleri korunmuş ve engellilerin kolayca alışveriş yapabilecekleri hale getirilmiştir. Ayrıca şehrin her yerine engellilere göre düzenlenmiş 98 adet tuvalet inşa edilmiştir (www.ozida.gov.tr).

Avustralya: Sydney’deki kamu binaları ve alanlarında, ulaşım araçlarında, otel, restoran vb. tüm engel gruplarına özel düzenlemeler oldukça yaygındır. Caddeler, köprüler, tiyatrolar, sinemalar, liman ve çevresi, opera binası, restoranlar, müzeler, sanat galerileri, ulusal parklar ve botanik bahçeler engelli kişilerin bağımsız olarak hareket edebileceği şekilde tasarlanmıştır (Karacaoğlu, 2012:21).

Engellilere Yönelik Yasal Düzenlemeler

Mevcut yasaların tam olarak anlaşılamaması ve uygulanamaması engellilerin hayatlarını kolaylaştırmak için düzenlen yasa ve yönetmeliklerin yeteri kadar anlatılamaması ve anlaşılamaması nedeniyle, sorunlar çözülememiştir. Engellilerin hayatlarını kolaylaştırmak için düzenlenen yasa ve yönetmelikler, aksine engellilerin yaşamlarını zorlaştırmıştır. Çıkarılan yasa ve yönetmelikler, engelliler, engelli aileleri ve iş adamları tarafından yeterince anlaşılamadığı için yasalardan doğan haklar faydaya dönüşmemektedir. Oysa devletin ilgili kurumları yasaların anlaşılmasını sağlamak, engellileri, yasa ve yönetmeliklerdeki haklarının neler olduğu konusunda bilgilendirmek zorundadırlar (Öztürk, 2012:5).

Ülkemizde engellileri topluma kazandırmak, karşılaştıkları engelleri ortadan kaldırmak için bir takım yasal düzenlemeler yapılmıştır ancak bu yapılan düzenlemelerden en önemlileri *BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme*’nin imzalanıp onaylanması ve TBMM tarafından Türkiye’de ilk defa engellilere

özel bir kanunun çıkartılmasıdır(Mesci, Öztürk ve Mesci, 2014: 34).

Türkiye’de nüfusun yaklaşık % 12,26’sını oluşturan engelli bireylerin hakları, uluslararası sözleşmeler, Anayasa ve yasalarla güvence altına alınmıştır. 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 27084 sayılı Resmi Gazete’de 18.12.2008 tarihinde yayınlanan 5825 sayılı Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile engelli bireylerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam, bakım ve sosyal güvenliğine ilişkin sorunların çözümü hedeflenmiştir.(Sözleşme 30/03/2007’de imzalanmış ve 3/12/2008’de TBMM tarafından kabul edilmiştir. 18/12/2008 tarihli ve 27084 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.)

Yasalardaki tüm düzenlemelere karşın uygulamada yetersizlikler göze çarpmaktadır. Engelli bireylerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen temel etmenler, yetersiz politikalar ve standartlar, olumsuz tutumlar, yeterli hizmet sağlanmaması, etkin finansman eksikliği, erişilebilirliğin yetersizliği, engelli bireylerin yaşamlarını doğrudan etkileyen konularda karar alma süreçlerine dahil edilmemeleri, engellilik hakkında sağlam ve karşılaştırılabilir verilerin ve uygulanan programlara ilişkin bulguların yetersizliği olarak belirtilmektedir. Bu Nedenlerle, engelli birçok kişi sağlık hizmetlerine, eğitime ve istihdam olanaklarına engelsiz bireylerle eşit şekilde Erişememekte ve yaşamın birçok alanından dışlanmaktadır. Yasalarla güvence altına alınan haklara ilişkin uygulamada yaşanan aksaklıkların giderilmesi yönünde birçok çalışma yapılmaktadır(Sabancı üniversitesi,2013:11).

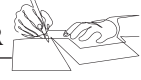
Türkiye’de özellikle son yıllarda engellileri topluma kazandırmak ve karşılaştıkları engelleri ortadan kaldırmaya yönelik olarak hazırlanan yasal düzenlemeler şunlardır(Kahveci,2016:26):

a) Birleşmiş milletler engellilerin haklarına ilişkin sözleşme

13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen, 30Mart 2007 tarihinde imzaya açılan ve ülkemiz tarafından aynı tarihte 80 ülke ile birlikte imzalanan “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin, 03/12/2008tarihli ve 5825 sayılı Kanunla onaylanmasının ardından Türkiye’de ilk defa engellilere özel bir kanunun TBMM tarafından çıkartılması olması önemli bir adım olmuştur. 5825 sayılı Kanun 18 Aralık 2008 tarihinde 27084 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (www.resmi-gazete.gov.tr).

Ancak bu yasanın sadece resmi gazetede yayımlanması yeterli olmayacaktır. Bu yasanın gerçek anlamda işlevini görmesi işlerlik kazanması için toplumun engellilere yönelik bakış açısının olumlu yönde değişerek bilinçlendirilmesi, engelli turizmi için gerekli altyapının oluşturulması etkili olacaktır (Zengin ve Eryılmaz, 2013).

b) 5378 sayılı özürlüler kanunu

Bu kanunun amacı, engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını sağlayarak, toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması yönünde gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır. Engellilere yönelik düzenlemenin temeli niteliğinde olan 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun, 1 Temmuz 2005’de TBMM’ de kabul edilmiş ve 7/7/2005 tarih 25868 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (www.resmigazete.gov.tr).

c) 2007-2013 dokuzuncu beş yıllık kalkınma planı

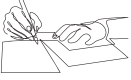
- Engellilere yönelik işgücünde fırsat eşitliği
- Ekonomik ve sosyal hayatta fiziki şartların iyileştirilerek erişim kolaylığı sağlanması
- İstihdam garantisi
- Kültür ve sağlık hizmetlerinin artırılmasına yönelik kararlar alınmıştır (Kahveci, 2016:27).

d) Ulaşılabilirlik Stratejisi Eylem Planı (2010-2011)

Engelli bireylerin çevresel faktörler nedeniyle güç durumlara düşmesini engellemek amacıyla TS 9111 ve TS 12576 Standartlarıyla çevredeki açık alanlardaki, toplu taşımalarındaki ve kapalı alanlardaki eksiklikler açısından bir takım mecburiyetler getirilmesini sağlamaktadır (Kahveci, 2016:28). Bu standartlar toplumun bilinçlendirilmesi ve teknik personellerin eğitilerek donanımının sağlanması ile erişilebilirlik uygulamalarının artırılmasını kapsamaktadır.

Diğer Yasal Düzenlemeler ise erişilebilirlik standartlarıyla ilgili olup şu şekildedir:

TS 9111	Engelliler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Bireyler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereksinimleri
TS EN 81-70	Asansörler–Yapım ve Montaj İçin Kurallar ve Güvenlik Önlemleri,-Yolcu ve Yük Asansörleri İçin Standartlar,-Bölüm 70: Engelliler dahil Tüm Yolcu Asansörleri İçin Erişilebilirlik
TS 12576	Şehir İçi Yollar,-Tüm Engel Türleri İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlerin Tasarım Kuralları

TS ISO 9386-1	Bedensel Engelliler İçin Güç Tahrikli Kaldırma Platformları – Emniyet Boyutlar ve İşlevsel Çalışma Bağlamında Kurallar, -Bölüm 1 :Düşey Kaldırma Platformları
TS ISO 9386-2	Bedensel Engelliler İçin Güç Tahrikli Kaldırma Platformları – Emniyet Boyutlar ve İşlevsel Çalışma Bağlamında Kurallar, Bölüm 2: Oturan Kullanıcılar, Ayakta Duran Kullanıcılar ve Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları İçin Eğik Düzlemde Hareket Eden Merdiven Tipi Asansörler

Tablo 11: Türkiye’de Geçerli Erişilebilirlik Standartları**Kaynak:** Akçalı, 2015:57-58

“Türk Standartları (TS) 9111-2011 Kasım, Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları;

a.TS 12460-Nisan 1998,Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri- Bölüm 5:Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları,

b.TS 12574-Nisan 1999,Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri- Bölüm 10:İstasyon İçin İşaret ve Grafik Tasarım Kuralları,

c.TS 12575-Nisan 1999,Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri- Bölüm 14:İstasyon Platformu Oturma Elemanları,

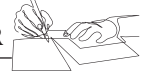
d.TS 12576-Nisan 1999, Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemenin Tasarım Kuralları yer almaktadır.”(Mesci,vediğ., 2014:35).

Engelli Bireylere Yönelik Yapılan Düzenlemeler

Dünya Sağlık Örgütü’ne (2011) göre dünyada yaklaşık olarak 1 milyardan fazla engelli birey bulunmaktadır. Bu rakam dikkate alındığında, dünya nüfusunun %15’inin fiziksel, zihinsel ve duyuşsal açıdan engelli olduğu anlamına gelmektedir. Avrupa’da en fazla engelli bireye sahip ülkeler Almanya, Türkiye, İtalya ve Fransa olarak sıralanmıştır. Engelli bireyler hizmetlere erişim noktasında, pek çok engelle karşılaşmaktadır. Bu engeller;

Yetersiz politika ve standartlar,

- Negatif tutumlar,
- Hizmet sunumundaki eksiklikler,
- Yetersiz kaynaklar (bütçeler),
- Erişilebilirlik eksiklikleri,
- Uygun olmayan teknoloji,
- Bilgi ve iletişim yapıları
- Bireylerin hayatlarını direkt etkileyen kararların alınmasına eksik

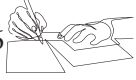

katılım durumlarıdır. Engelli bireylerin hayatlarının neredeyse her alanında yaşadıkları problemler onların sosyalleşmesini de olumsuz yönde etkilemektedir (Bulgan, 2014:22).

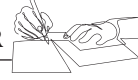
Engelli bireylerin yaşadıkları bu güçlükler göz önüne alınarak pek çok önlem alınmaya çalışılmış ve engelli bireylerin diğer sağlıklı bireyler gibi dünyanın farklı ülkelerinde farklı yapılanmalara gidilmiştir (Bulgan, 2014:23). Yasal düzenlemeler ile ekonomik ve sosyal haklara sahip olan engelli bireyler faaliyetlere gereken koşullar sağlandığı takdirde katılabilirler. Bu koşullar öncelikle fiziksel alt yapı, sonrasında ise toplumsal farkındalıktır.

KAYNAK

1. Akçalı Ş. (2015), Görme Engellilere Yönelik Hazırlanan Mekânların Erişilebilirlik Standartları Kapsamında İrdelenmesi: Görme Engelli Kütüphaneleri, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
2. Altan Ö. (2004). *Sosyal Politika Dersleri*. Anadolu Üniversitesi Yayın, Eskişehir.
3. Aygün, Ö (2004), "Zihinsel Engellilerde Antrenman Öncesi ve Sonrası Motorik Performansın Karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
4. Bayram D. (2003), "Sanat, Spor ve Engelli Çocuk", Spor Araştırmaları Dergisi, Sayı 2, Haziran, s.37.
5. Birdir K., Dalgıç A., Kale A (2014), Antalya ve Mersin Plajlarında Yapılan Düzenlemelerin Erişilebilirlik Kapsamında İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi 2 (2014), 145-158 .
6. Bulgan G. (2014), Engelli Turizmi: Antalya İlindeki Dört ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Isparta.
7. Dünya Engellilik Raporu (2011), Dünya Sağlık Örgütü.
8. Engelsiz Türkiye İçin Yolun Neresindeyiz Mevcut Durum ve Öneriler, (2013) Sabancı Üniversitesi, İstanbul, Sabancı Üniversitesi Yayınları, Isnb:978-605-4348-46-6.
9. Gül E. Kur'an'da Engelliler. İstanbul. Akis Kitap,2005.
10. Hazar B. (2016), Erişilebilirlik Standartları Kapsamında Ege Bölgesi Marinalarının Değerlendirilmesi Ve Marina Yöneticilerinin Engelli Turizmine Bakış Açıları, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizcilik İşletmeleri yönetimi Ana Bilim Dalı
11. İlkın M., Kalaycı M.C., Güleröğlü F., Gündoğdu C.,(2018) Down Sendromlu Çocuklarda Sportif Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Düzeyinin İncelenmesi, İnönü Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, s 1-11.
12. İlkın. M. (2018), Zihinsel Engelli Bireylerde Fiziksel Aktiviteler, Spor Bilimleri, Akademisyen Yayınevi Bilimsel Araştırmalar Kitabı, Ankara. s.1-14.
13. Kahveci A. (2016) , Sürdürülebilir Turizm Çerçevesinde Engelsiz Turizm Potansiyelinin İncelenmesi: Taraklı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
14. Karacaoğlu S. (2012), *Bedensel Engellilerin Konaklama İşletmelerinden Beklentilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Eskişehir Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
15. Mesci M., Öztürk E., Mesci Z. (2014), Akçakoca'nın Engelli Turizm Potansiyelini

- Değerlendirilmesi, 15. Ulusal Turizm Kongresi, Ankara.
16. Özdemir, M, Kaldırımçı, M, İlkin M, Dinçer N, Mızrak O. (2014). 28 Hafta Süren Fiziksel Egzersizin 11-14 Yaş Aralığındaki Down Sendromlu Özel Öğretim Öğrencilerinin Reaksiyon Zamanları Üzerine Etkisi, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Erzurum Cilt: 16 Sayı : 4 Sayfa: 9-17.
 17. Öztürk M. (2012), Canda Özur Olmaz Derneği, Türkiye’de Engelli Gerçeği Raporu, İstanbul.
 18. Öztürk M.(2011), Boyacıoğlu, Z.E. ve Çağlar, S. (2014). Engellilerin Turizm Hizmetlerine Erişilebilirlikleri, 15. Ulusal Turizm Kongresi. Ankara.
 19. Seyyar A. (2006), *Özürlülere Adanmış Sosyal Politika Yazıları*. Adapazarı Büyükşehir Belediyesi, Adapazarı.
 20. Subaşıoğlu F. (2008). Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinin Engellilik Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma. Bilgi Dünyası, Y.2008, C.9(2) , S.399-430.
 21. Şanlıöz Özgen, H. K. (2014). Hangi Turizm? Engelsiz, Ulaşılabilir, Erişilebilir? İsimlendirme Sorununa Bir Çözüm Önerisi, 15. Ulusal Turizm Kongresi. Ankara.
 22. Ünüsan Ç. ve Sezgin M. (2004), Turizm Pazarlaması, Atlas Kitabevi, Konya.
 23. Westcott, J. (2004). Improving Information On Accessible Tourism For Disabled People. Italy: European Commission.
 24. Yau, M. K., Mckercher, B. ve Packer, T. L. (2004). Travelling With Disability More Than An Access Issue. Annals Of Tourism Research, 4 (31): 946-960.
 25. Zengin B. ve Eryılmaz B. (2013), Bodrum Destinasyonunda Engelli Turizm Pazarının Değerlendirilmesi. International Journal Of Economic And Administrative Studies , Yıl:6 S:11, 2013 , Y.2013, S.1307-9832.
 26. 5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Yayımlandığı Resmi Gazete: 7.07.2005/ 25868.
 27. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri, <http://www.ozida.gov.tr/Arastirma/Oztemelgosterge.Htm>, <http://www.Engelsiz.Hacettepe.Edu.Tr/Belge/Ozida.Pdf> (yeni web sayfa).
 28. Başbakanlık Özürlüler İdaresi’nin 24.03.2011 tarihli Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı Standart İzleme Formu konulu 495 sayılı yazısı. <http://www.ulasilabilirturkiye.gov.tr/Belgeler/1> (08.06.2011).
 29. T.C. Resmi Gazete, 28636, 2013, <http://www.resmigazete.gov.tr/Eskiler/2013/05/20130503-1.Htm>. Erişim Tarihi: 29.08.2015.
 30. T.C. Resmi Gazete, 2005/8948, 21 Haziran 2005, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050621-11.htm>. Erişim Tarihi: 01.09.2015.
 31. T.C. Resmi Gazete, 28759, 8 Eylül 2013, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home> <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130908-1.htm/20130908.htm&main> www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130908-1.htm Erişim Tarihi : 29.08.2015.
 32. (<http://www.ada.gov>). ADA (The Americans With Disabilities Act).
 33. http://www.ulasilabilirturkiye.gov.tr/index_dosyalar/Page522.htm (09.06.2011)

REKREASYON VE KENTLEŞME

Nevzat DİNÇER¹

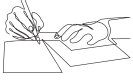
GİRİŞ

Tarih boyunca sağlık çalışanlarının büyük çoğunluğu, sedanter bireylerin aktif bireylere göre hastalıklara daha çok maruz kaldıklarını gözlemlemiştir (Özer, 2010). Sağlık anlayışı, insanlık tarihinin bütün safhalarında insanların dünyaya bakış açılarından ve yaşam tarzlarından doğrudan etkilenmiş ve ona göre yönlendirilmiştir (Kanbir, 2001). Özellikle gelişmiş ülkelerde sağlığı koruma amaçlı spor yapmanın ne denli etkili olduğunun keşfedilmesi, sporun bir yaşam tarzı olarak ele alınmasına neden olmuştur (Mengütay ve Ark. 2002).

Spor kavramıyla dolaylı veya doğrudan ilişki içerisinde olan “boş zaman” ve “serbest zaman” terimleriyle ilgili alan yazında bir kavram kargaşası bulunmaktadır fakat bu iki kavram çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Serbest zaman, bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorunluluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir etkinlikle uğraştığı, özgürce, istediği gibi kullanabildiği zaman olduğu gibi (Bakır, 1990), kişinin yaşamını sürdürebilmek ya da yaşamın çalışma saatleri, uyuma ve yeme içme v.b gibi fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için eskilerinin ise modernize edilmesine yönelik çalışmalara girişmişlerdir.

Bu bağlamda büyükşehir ve ilçe belediyeleri, park ve bahçeler müdürlüğü altında 5393 sayılı kanuna ve aynı kanunun ilgili mevzuat kanunlarına dayanılarak hazırlanan “Park ve Bahçeler Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği” kapsamında; il ve ilçe sınırlarında yetişkinlerin, gençlerin ve çocukların rekreasyonel etkinliklerine hizmet etmesi amacı ile parklar dahilinde yürüyüş ve koşu yolları, bisiklet yolları ve kondisyon parkları tahsis etmek ve bunların bakım onarım ve iyileştirme çalışmalarını yapmaktadır. Ülke genelinde belediyeler tarafından inşa edilen bu park ve rekreasyon alanları içerisinde yer alan özellikle fiziksel aktivite amaçlı kullanılan yürüyüş ve koşu yolları, bisiklet yolu ve kondisyon parklarından bireylerin yoğun bir şekilde yararlandığı belirtilmektedir (Yerlisu ve Ark. 2012). Son yıllarda yapımında gözle görülür bir artış olan ve adını sıklıkla duyduğumuz rekreasyon alanlarına fiziksel aktivite amaçlı gelen kişilerin serbest zamanlarını hangi faaliyetlerle değerlendirecekleri bireylerin cinsiyetine, yaşına, gelirine, fiziki yapısına, kişilik yapısına, eğitimine, yeteneklerine, sahip olduğu olanaklara, aile içindeki etkileşimlerine, içinde bulunulan sosyal çevrenin sahip olduğu değerlere, yaşanan yerdeki imkânlarla ve coğrafi özelliklere, tercih edilen etkinlik türlerine, alt kültür özelliklerine bağlı olarak çeşitlilik gösterebilir (Demir ve Demir, 2006). Bu nedenle park ve rekreasyon alanlarını fiziksel aktivite amaçlı kulla-

1- Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

nan bireylerin demografik özelliklerine bağlı olarak değişen tercihlerinin ve önceliklerinin bilinmesi önemlidir.

Park ve rekreasyonel alanlarındaki spor ve fiziksel aktivite alanları, çocuk oyun alanları, piknik ve dinlence alanları gibi aktif yaşam alanları yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren bir konudur. Yerel yönetimler gelişme çağındaki çocuk ve gençlerin ileride daha sağlıklı bireyler olmaları kadar yetişkin ve yaşlıların da daha uzun, sağlıklı ve kaliteli bir yaşam sürmeleri konusunda önemli bir misyonu üstlenmiştir (Yaman, 2010).

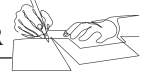
Mobley (2006), yerel yönetimlerin, rekreasyon, park ve serbest zaman hizmetleri bakımından misyon ve hedeflerinin, toplumdaki tüm fertlerin sadece çalışma yaşamlarında değil, aynı anda serbest zamanlarındaki etkinlikler sürecinde de yaşam kalitelerini artırmak olduğu görüşündedir. İnsanların ise örgütsel beklenti ve ihtiyaçlarını bir yönetim sistemi olmadan gerçekleştirmeleri mümkün değildir. Yerel bir topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak maksadı ile oluşturulan, karar organları direkt halk tarafından seçilen, demokratik ve özerk bir yönetim kademesi ve kamusal örgütlenme modeli şeklinde tanımlanan yerel yönetimler (Bozkurt ve Ergun, 1998), kültürel ve rekreatif aktivitelerin artması, kültürel demokrasinin gerçekleşmesi ve rekreasyon tesislerinin hayata geçirilmesi noktasında büyük sorumluluk taşımaktadır (Köktaş, 2004).

İnsanların serbest zamanlarında fiziksel aktivite mekânlarında katıldıkları rekreatif etkinlikleri inceleyen birçok çalışma olmakla birlikte fiziksel aktivite mekânlarını sorgulayan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir.

Sosyal becerileri iyi olan bireyler katıldıkları fiziksel aktivitelerden zevk alır ve kararlarını kendileri verirler(İlkım 2018).Bununla birlikte ülkemizde günden güne gelişerek yenilenen park ve rekreasyon alanlarının fiziksel aktivite amaçlı kullanılmasında etkili olan nedenlerin belirlenmesi ve kullanıcıları bu alanda kısıtlayan unsurların tespiti, mevcut alanların çağdaş koşullara kavuşturulmasında ve yeni alanların yapılmasında dikkate alındığı takdirde, planlama ve idari kısımlarda alınacak kararlar, yeni alanların kullanımında memnuniyet düzeyini arttırıcı etki sağlayabilir.

Bununla birlikte ülkemizde günden güne gelişerek yenilenen park ve rekreasyon alanlarının fiziksel aktivite amaçlı kullanılmasında etkili olan nedenlerin belirlenmesi ve kullanıcıları bu alanda kısıtlayan unsurların tespiti, mevcut alanların çağdaş koşullara kavuşturulmasında ve yeni alanların yapılmasında dikkate alındığı takdirde, planlama ve idari kısımlarda alınacak kararlar, yeni alanların kullanımında memnuniyet düzeyini arttırıcı etki sağlayabilir.

İnsanların serbest zamanlarında fiziksel aktivite mekânlarında katıldıkları rekreatif etkinlikleri inceleyen birçok çalışma olmakla birlikte fiziksel aktivite mekânlarını sorgulayan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte ülkemizde günden güne gelişerek yenilenen park ve rekreasyon alanlarının fiziksel aktivite amaçlı kullanılmasında etkili olan nedenlerin belirlenmesi ve kullanıcıları bu alanda kısıtlayan unsurların tespiti, mevcut alanların çağdaş koşullara kavuşturulmasında ve yeni alanların yapılmasında dikkate

alındığı takdirde, planlama ve idari kısımlarda alınacak kararlar, yeni alanların kullanımında memnuniyet düzeyini artırıcı etki sağlayabilir.

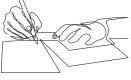
Boş Zaman

Genel tanımı ile özgür olma hali ve özgür bir şekilde seçme hakkı kavramlarıyla ilintili olan boş zaman, basit bir ifade ile yapılması zorunluluk gerektiren eylemlerin olmadığı, bireylerin kendi iradeleri doğrultusunda kullandıkları zaman dilimi şeklinde açıklanmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

Müftügil' e göre boş zaman, bireylerin kendilerinin ve ailelerinin maddi ve manevi bakımlarına ayırdıkları zamanla, iş ve işle ilgili sorumluluklarına ayırdıkları zamanın dışında kalan, dolayısıyla zorunlulukların olmadığı özgür bir zaman dilimidir (Akt: Karaküçük, 1997). Ayrıca iş veya maksatlı yapılan bir eylemin yerine, onun tam tersi olan sanat, politik tartışmalar ve genel öğrenimi kapsayan uğraşlarda boş zaman kapsamına girmektedir (Bakır, 1990). Boş zaman, insanların kısıtlı yaşam süreleri içinde ve yaşamı sürdürmek için zorunlu oldukları çalışma, uyuma, beslenme, kişisel ihtiyaçlar gibi etkinlikler dışında kalan kısımdır (Hazar, 2003). Bu tanımlardan yola çıkarak boş zamanı, kişilerin temel psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlar ile çalışma ve çalışmanın gerekleri için harcanan (ulaşım, yemek vb.) zamanın dışında kalan, bireylerin kendi özgür iradesi ile yine kendisi için harcayacağı zaman bölümü şeklinde tanımlamak mümkündür (Ardahan, Turgut ve Kalkan, 2016). Dünyadaki birçok ülkede, ekonomik durgunlukların yaşandığı dönemlerde dahi, bazı alanlarda kemer sıkma politikaları izlenirken, boş zaman etkinlikleri tam tersine yoğunlaşma eğilimi göstermiştir. Bireylerin boş zamanlarını değerlendirme anlamında bilinçlenmeleri; kendi hür iradeleriyle, sosyal, ekonomik ve diğer bir takım faktörlerin etkisiyle de rekreatif etkinliklere katılımları neticesinde ticari hareketlilik sağlanmıştır. Bu durum, boş zaman endüstrisinin gelişiminin hız kesmeden devam etmesine neden olmuştur (Akt: Zanger, 1994). Boş zamanlarında gezi ve seyahate katılan insanlar turizm hareketine; sportif aktivitelere katılan veya herhangi bir eğlence merkezini tercih eden insanlar da bu sektörlerin hareketliliğine neden olarak, çok sayıda insanın iş sahibi olmaları anlamında katkı sağladıkları bilinmektedir (Karaküçük, 1997). Bu sebeplerden dolayı bireylerin boş zaman tercihlerinin belirlenmesinin de önemli bir çalışma alanı olduğu anlaşılmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

Rekreasyon

Rekreasyon köken itibariyle Latince “yenilenme, tazelenme” anlamındaki “recreate” sözcüğünden gelmektedir. Bu nedenle rekreasyon, çalışma faaliyetleri, tükenen bedensel ve zihinsel kaynakların “yeniden yaratılması” amacını taşımaktadır (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2009). Rekreasyon kelimesinin anlamı ise dinlendirmek, eğlendirmek, canlandırmak, hayat vermektir ve eğlenmek anlamına gelen İngilizce recreate ve Fransızca recréer fiillerin isim şeklidir. Rekreasyon faaliyetlerini, insanların boş zamanlarında, eğlence ve tatmin dürtüleri ile gönüllü, aktif veya pasif olarak katıldıkları faaliyetler şeklinde tanımlamak mümkündür (Sağcan, 1986).

Rekreasyon, insanların serbest zamanlarında eğlenerek, dinlenerek ve tatmin olarak motivasyonlarını artırmalarını sağlayan, gönüllü katıldıkları etkinlikleri ifade etmektedir (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2009).

Rekreasyon, insanların boş zamanlarında kendi özür iradeleri ile bireysel veya bir grupla zevk alarak yaptıkları ve bunun sonucunda eğlendikleri, dinlendikleri, haz elde ettikleri, bedenlen ve ruhen bir tazelenme, yenilenme hissettikleri aktivitelerdir (Ardahan, Turgut ve Kalkan, 2016).

Hazar (2003), rekreasyonu, insanların boş zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları ve doyum sağladıkları etkinlikler olarak tanımlamaktadır.

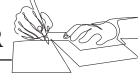
Saçgan'a (1986) göre ise rekreasyon, bireylerin bedensel ve psikolojik yorgunluklarından arınıp, fiziksel ve mental yenilenme ile güç kazandıkları aktivitelerdir.

Yapılan tüm bu tanımların ışığında rekreasyonu; günlük yoğun çalışma temposu, monotonlaşmış hayat tarzı ve çevresel etkilerden dolayı olumsuz etkilenen bedensel ve psikolojik sağlığın tekrar kazanılmasını amacıyla yapılan; zevk ve haz alınan, kişisel doyum sağlayan, çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışındaki serbest zamanda gönüllü olarak, ferdi veya grup halinde gerçekleştirilen etkinlikler olarak tanımlamak mümkündür (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2009).

Nicel felsefeciler rekreasyon kavramını, boş zamanın bölümleri olarak açıklamaktadırlar. Onlar zaman kavramını, sistemli olarak işlerin organize edilmesi süreci, diğer yapılması gereken zorunlu işler ve boş zaman etkinlikleri için ayrılan zaman dilimi şeklinde belirtmektedirler. Zamanın bu şekilde ayrıştırılması ile yapılacak tüm etkinliklerden en üst düzeyde verim alınacağı görüşündedirler. Sosyologlar ise boş zaman ve toplumu ilişkilendirerek konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşırlar ve toplumun rekreasyon üzerindeki etkisi kadar rekreasyonun da toplum üzerinde etkisinin olduğunu savunmaktadırlar (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

Rekreasyonun önceki dönemlerde herhangi bir dışsal motivasyon olmaksızın ve amaçsız şekilde yapıldığı, literatürdeki pek çok araştırmada ortaya konmuştur. İçinde bulunduğumuz modern çağda ise rekreasyon, serbest zamanda grupsal veya bireysel olarak yapılan, tatmin duygusu veren, eğlenceli ve bireyin yenilenmesini sağlayan etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Bu durum rekreasyon kavramının gün geçtikçe içerik bakımından değişip genişlediğini göstermektedir. Kamp yapmak, uçurtma uçurmak, balık tutmak, bir enstrüman çalmak, dans edip şarkı söylemek, resim yapmak veya fotoğraf çekmek gibi aktivitelerin birçoğu rekreasyonun farklı bir çeşidi olarak değerlendirilebilir. Ancak burada belirleyici olan nokta bireyin bu etkinliği, yapılması zorunlu biri iş olarak görmeyip, dış etkenlere bağlı kalmadan ve özgür iradesi ile gerçekleştiriyor olması ve zevk almasıdır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

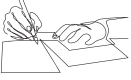
Rekreasyonun, boş zamanı değerlendirme faaliyetleri bakımından, bedensel ve psikolojik yenilenmedeki katkıları nedeni ile insan hayatında öne-

mi büyüktür. Bu nedenle özellikle toplumu geleceğe taşıyacak olan gençlerin, bedensel ve mental açıdan sağlıklı bireyler olabilmeleri için mevcut rekreasyonel etkinliklere olan eğilimlerinin belirlenmesi de önemli bir konudur (Müdderrisoğlu ve Uzun, 2004).

Rekreasyon aktivitelerinden yararlanmayan bireyler ile bu aktiviteleri iyi değerlendiren bireyler arasında sağlık bakımından, kişinin çevreye, kanunlara ve diğer dış paydaşlara karşı tutumu bakımından birçok farklar görülmektedir. Rekreasyon, hayatı değerlendiren ve ona anlam kazandıran psikolojik bir eylemdir. Bu bakımdan farklı coğrafyalarda yaşamalarına rağmen insanlar fiziksel, psikolojik ve kültürel yapıları açısından rekreasyona ihtiyaç duymuşlardır. Rekreasyonun önemli fonksiyonlarını aşağıdaki maddelerle özetlemek mümkündür (Yılmaz, 2007); Bireylerin ve toplumların sağlığını düzeltir.

- Fiziksel sağlığın kazanılmasına fayda sağlayan sportif etkinlikler ve açık alanlarda serbest devinışsel hareketler, organizmayı olumlu yönde geliştirerek, organların düzenli çalışmasına ciddi katkılar sağlar, sinirsel gerginliği ve stresi azaltır, güçlenen bünye sayesinde hastalıklara ve sakatlıklara karşı vücut direnci artar.
- Ortam değişikliği yapma, farklı insanlar tanıma, kırsal alanlara gitme gibi etkinlikler sayesinde iç huzuru sağlayarak psikolojik gerginlikleri giderir.
- İyi tasarlanmış rekreasyonel alanlar, insan karakterinin gelişimine yön vererek, kişinin suça yönelimini azaltır ve toplumsal moral yükselir.
- Eğitime yardım eder ve entelektüel bir kültürün oluşmasını sağlar.
- Yeni fikirlerin teşvik edilmesini, bireylerin gerçek varlığını bulmasını, hayat görüşünün zenginleşmesini ve fikirlerin aydınlığa kavuşturulmasını sağlar.
- Özellikle çocukluk çağındaki bireyler, oyun ve gezilerle deneyim kazanır yeni şeyler öğrenir.
- Güzel sanatlarla ilgili rekreasyon aktivitelerinin ve farklı spor türlerinin öğretici, düşündürücü ve geliştirici özellikleri vardır.
- Rekreasyon faaliyetleri sayesinde çalışma verimi artar, zaman tasarrufu sağlanır.
- Toplumsal hayatın düzenlenmesine katkı sağlar. Kişiler ve guruplar bir araya gelerek, toplumsal ilişkileri geliştirir, dayanışma ve yardımlaşma artar.
- Yapılan organizasyonlarla ve turistik rekreasyon yoluyla uluslar arası ilişkilerin gelişmesi sağlanır böylelikle dünya barışına katkı sağlanmış olunur.
- Karaküçük (1997) ise bireysel ve toplumsal yönden sağladığı faydalardan dolayı rekreasyonun insanlarda bir ihtiyaç hissi

doğurduğu görüşündedir. Rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenleri aşağıda belirtilmektedir;

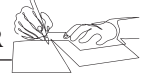
- Fiziksel sağlığın gelişimini sağlar.
- Psikolojik sağlık kazandırır.
- İnsanların sosyalleşmesine ortam hazırlar.
- Kişisel beceri kazanımı sağlar.
- Yaratıcılığı artırır.
- Motivasyon yönü ile iş verimini artırır.
- Ekonomik refah sağlar.
- Mutluluk verir.

20. yüzyılda teknolojinin gelişimine bağlı olarak üretimde meydana gelen ivmelenme ile tarımda ve sanayide çalışan kişilerin özgür zamanının artması, kişilerin rekreasyon anlayışının gelişmesine, yaşam standartlarının artmasına sebep olmuştur. Bu artış, rekreasyon servislerinde örgütlenme anlamında hareketliliklere sebep olmuştur. Yaşlı, emekli, fiziksel ya da psikolojik engelli, işsiz ve diğer kesimler de bu gelişmeden etkilenmiş ve zaman içerisinde rekreasyon, insanlar tarafından yaşamı iyileştirmenin yolu olarak görülmeye başlanmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda ABD’de yetişkin bireylere yaşam boyu eğitim kapsamında müzik, sanat, spor, yaratıcı etkinlikler, dans, yabancı dil ve hobi içerikli çeşitli aktiviteler düzenlenmiştir (Köktaş, 2004). Ayrıca fiziksel aktivitelerin her yaşta sağlığa yararlı olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Kaldırımcı, 2016).

Boş zamanların giderek arttığı ve rekreatif etkinliklerin artık bir ihtiyaç olarak kabul edildiği günümüzde, insanlar sinemalara, parklara, tiyatrolara, dağlara, denizlere gidebilmek ve spor yapabilmek için planlar ve organizasyonlar yapmaktadır (Karaküçük, 1997). Özellikle kolay ulaşılabilirliği nedeni ile parklar, ailecek ve bireysel olarak rekreasyonun uygulandığı önemli mekanlardır. Kentsel park ve rekreasyon alanlarındaki etkinlikler, fitness, koşu gibi aktif spor etkinlikleri olduğu kadar; piknik, yürüyüş yapma, uçurtma uçurma, top oynama, çocuk parkı oyunları, kamp ve doğal çevre ile ilgili diğer tüm aktiviteleri kapsamaktadır (Moble, 2006).

Bu bağlamda park ve rekreasyon alanı kavramlarının tanımlarını yapmak gerekmektedir. Park; bir yerleşim merkezinde bulunan, halkın gezip hava alması için tasarlanmış, ağaçlı ve çiçekli büyük bahçe; rekreasyon alanı ise bir bölgeyi insanların boş zamanlarında eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak kullanabilecekleri bir duruma getirme şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2016). Yapılan bu açıklamalar doğrultusunda rekreasyon alanları, çeşitli branşlara göre inşa edilmiş açık veya kapalı spor tesisleri, gençlik veya toplum merkezleri, tiyatro salonu, çocuk oyun alanları veya bir park alanı şeklinde görülebilmektedir (Karaküçük, 1997).

Biçimsel bir çalışma alanı olan rekreasyon ve park yönetimi, günümüz kentlerinin vazgeçilmez ve önem arz eden bir olgusu olarak görülmektedir.

Rekreasyon, bu alanda çalışanların edindikleri deneyimlerinin sonucunda oluşturulmuş yeni bir alandır. Bu açıdan bakıldığında rekreasyon ve park yönetimi alanında çalışanların deneyim kazanabilmeleri ve amaca hizmet edebilen nitelikli park ve rekreasyon alanlarının oluşturulabilmesi için yönerge ve kavramlara ihtiyaç olunduğu kadar, gelişmişlik düzeyleri yüksek olan ülkelerden de örnek alınması gerekmektedir (Köktaş, 2004).

Mobley (2006), Eskişehir’de katıldığı bir sempozyumda, ABD’de ilk zamanlarda park birimleriyle rekreasyon birimlerinin ayrı ayrı yapılandırıldığını, ancak bu durumun yüksek maliyetlere, verimsiz kullanım tarzına ve benzeri bir çok soruna neden olduğunu; bu yüzden de bu programları yürüten kurum ve kuruluşların bu hizmetleri birleştirdiklerini, bunda çok iyi sonuçlar doğurduğunu vurgulamıştır.

Karaküçük’te (1997) Amerika’da öğrenim gören çocukların “kitap kurdu” olarak mutlu olmayacağı ve gerçek hayata ayak uyduramayacağı düşüncesinden yola çıkan yöneticilerin spor faaliyetleri, müzik, resim, tiyatro, folklor, çevre etkinlikleri gibi ders dışı etkinliklerle çocukların tam potansiyellerini kullanabilecekleri ortamlar hazırladıklarını aktarmaktadır.

Yerel Yönetim

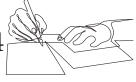
Yerel yönetim, halkın kendi hür iradesi ile seçtiği organlar tarafından yönetilmesi; yerel yönetim birimi ise merkez tarafından kural koymaya, yükümlülükler getirmeye yetkilendirilmiş bir yerel meclisin denetimine tabi olan yönetim birimi anlamına gelmektedir (Keleş ve Yavuz, 1983).

Yerel yönetimler, demokratik yönetim biçiminin üstlendiği roller ve halka götürmesi gereken kamusal hizmetler bakımından yönetilenlerin yönetime katılmasının ilk aşamasıdır. Halkın ortak gereksinimlerini karşılayan karar mekanizmaları ve halk tarafından seçilmiş olan kamu tüzel kişisidir (Karaman, 1996).

Yerel bir topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak maksadı ile oluşturulan yerel yönetim, karar organları direkt halk tarafından seçilen, demokratik ve özerk bir yönetim kademesi ve kamusal örgütlenme modeli şeklinde de tanımlanmaktadır (Bozkurt ve Ergun, 1998).

Halkın yerel yönetimden beklentileri su, elektrik, barınma, ulaşım, dinlenme, kültür gibi gereksinimlerin karşılanması, bayındırlık, yapı ve düzen işleri, sağlık, temizlik hizmetleri, halka açık park ve rekreasyon alanları, otopark ve kent alanları, otogarlar, yaşlı, genç, güçsüz yurttaşların gereksinim duyduğu hizmetler ve bunlar için gerekli ekonomik girişimlerde bulunulması şeklindedir (Keleş ve Yavuz, 1983).

Yapılan bu tanımlamalar doğrultusunda spor, sağlıklı yaşam, fiziksel aktivite, oyun ve diğer rekreatif etkinliklerin yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren bir konu olduğu anlaşılmaktadır. Yerel yönetimler gerek gelişme çağındaki çocuk ve gençlerin gerekse yetişkin ve yaşlıların psikolojik ve fiziksel yönden daha sağlıklı ve daha kaliteli bir yaşam sürmeleri bakımından önemli bir sorumluluğu üstlenmektedir (Yaman, 2010).

Mobley (2006), yerel yönetimlerin, geniş halk kesimlerinin ilgisini çeken rekreasyonel aktiviteleri destekleyerek halka sunması gerektiğini ve tüm vatandaşların sağlık, huzur, güven, eğitim ve yaşam kalitelerinin gelişiminde önemli bir sorumluluğunun olduğunu belirtmektedir. İnsanlar iş ve okul için harcadıkları zamanın ve hayatlarını devam ettirmek için gereken zamanın dışında, planlanmamış zamana da sahiptirler. Dengeli ve verimli bir yaşam tarzı için zevkli, yaratıcı ve anlamlı rekreasyonel deneyimler gereklidir. Fakat yaş ve fiziksel yetersizlikler nedeniyle bu etkinliklere katılamayan bireyler de vardır. Dolayısıyla, çağdaş bir toplumun gereği olarak yönetimler, tüm bireylerin yaşam kalitelerini geliştirmek için çaba göstermelidir.

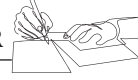
Günümüzde insanların birçoğu boş zamanlarının büyük bir bölümünü yaşadıkları ve çalıştıkları yörede geçirmek zorunda oldukları için yönetimlerin rekreasyon hizmetlerini üstlenmesi zorunluluk haline gelmektedir. Özellikle insanların fizik ve ruh sağlığına katkıda bulunduğu bilinen rekreasyon, yüksek gelir düzeyindeki seyahat edebilen, yat sahibi olabilen, kulüplere üye olan bu çok çeşitli ve zengin rekreasyon olanaklarına sahip kişilerden ziyade, orta ve dar gelirli vatandaşların kullanımı için büyük önem taşımaktadır (Sağcan, 1986).

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nun (2008) yayınladığı, Avrupa Kent-sel Şartı'na göre de; boş zamanları değerlendirme, oldukça geniş bir fiziksel aktivite yelpazesini kapsamaktadır. Bunlar; yürüyüş gibi hafif egzersizler, oyunlar, koşu ve fitness gibi hedefli ve performansı arttırmaya yönelik egzersizler gibi en mükemmele ulaşmaya yönelik sistemli yapılan bedensel etkinliklerdir. Yerel yönetimler, "Herkes İçin Spor Şartı (SportforAll Charter)" yaklaşımları kapsamında, kendi yönetiminde veya başkaları aracılığıyla gerçekleştirilecek etkinlik alanları ve bu alanlara ulaşımı, kişilerin sosyoekonomik durumlarına, yaşlarına, etnik kökenlerine göre ayırt etmeksizin sağlama sorumluluğuna sahiptir. Mevcut kentsel alanlarda insanların eğlence ve dinlence faaliyetlerinde bulunabilmeleri için, ağaçlandırılmış, çocuk oyun alanları olan, oyun havuzları ve gezinti yolları olan, spor ve kültür fizik faaliyetleri yapmak için tenis kortları atletizm parkurları, ve fitness aletleri gibi büyük spor merkezleri inşa ederek kişilere çeşitli fırsatlar sağlamalıdır.

Kent, Kentleşme, Kent Parkları ve Rekreasyon Alanları

Kent ve Kentli

Genel bir ifade ile kent, insanların içinde yaşadıkları bir yerleşim birimi olarak tanımlanmaktadır (Erjem, 2009). Kentler, tarım dışı üretim, yoğunluk, büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine ulaşmış hatta bu düzeyi aşabilecek duruma gelmiş insanların oluşturdukları yerleşim alanlarıdır (Tekeli, 2011). Ozankaya da (1991) kenti ekonomik etkinliklerin farklılık gösterdiği, sanayileşme ile birlikte eğitim, sağlık, ticaret gibi hizmet sektörlerinin gelişim gösterdiği, insan gruplarının yaşamlarını sürdürdükleri alanlar olarak tanımlamaktadır. Kentleşme kavramı ise, kentleşme sonucu meydana gelen, kente özgü yaşama biçimi ve kültürü edinme veya insanların bu yönde değişime uğramalarını ifade etmektedir (Erjem, 2009).

Heterojen yapısıyla kentler, sayıları yüz binlere, milyonlara ulaşan, aynı sosyal, ekonomik ve siyasal çevreleri paylaşan insanların ortak yaşam alanıdır (Bahar, 2008).

Kentler, insanların barınma ihtiyaçlarını karşılamalarının yanında sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik, dini, eğitimsel, rekreasyonel vb. eylemlere ortam hazırlamaları bakımından da çok boyutlu bir nitelik taşımaktadır. Kentsel yerleşim alanları, fiziki özelliklerinin yanında, toplumsal kültüre, toplumdaki değişim ve gelişmelere, bazen de diğer toplumlarda meydana gelen yenilik ve değişimlere göre şekil almaktadır (Kart, 2002).

Kentler, kendilerine has üretim tarzlarının yanı sıra yönetsel açıdan da bazı farklılıklar göstermektedir. Kent yaşamı içerisinde birçok ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel örgütler yer alır. Kamusal ihtiyaçların karşılanması-na yönelik belediyeler gibi yerel yönetimlerin dışında, il, ilçe, eyalet merkezi gibi genel yönetim şekilleri de kent yönetiminde var olan yapılardır. Kentsel yaşamla ilgili pek çok karar bu yönetimlerce alınır ve hayata geçirilir. İl düzeyinde valilik, ilçe düzeyinde kaymakamlık ve yerel yönetim düzeyinde belediyeler ile bu yönetim organlarına bağlı birimler kentin yönetim aşamasında önemli işlevlerde bulunurlar (Erjem, 2009).

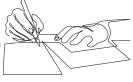
Kentsel alanda yaşayan insanların yaşamsal haz ve mutluluğa ulaşabilmelerinin yolu yaşadıkları çevre ile ikili ilişkilerini en üst düzeye taşımalarına yani kentlileşmelerine bağlıdır. Günümüzde kentlerin sayısal olarak artması ve kentteki nüfusun heterojen bir yapıya dönüşüyor olması, bu kentlileşme duygusunun oluşmasına veya kentlilik bilincinin artmasına neden olmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007). Ancak kentsel alanlarda uzun süre yaşam süren bireylerin, kent yaşamının monotonluğuna ve bunalımına maruz kaldıkları ve bu içinde bulundukları tatsız durumdan kaçma arzusu ile rekreasyon faaliyetlerine yöneldikleri bilinmektedir (Sağcan, 1986).

Sanayileşme sonucu meydana gelen kentlerin kendi yapısı da rekreasyonel yaşam üzerine nitelik, nicelik ve çeşitlilik bakımından doğrudan etki etmektedir. Teknoloji kullanımına bağlı olarak fiziksel hareket gittikçe azalmakta iken; gürültü ortamlarda yapılan işin tek düzeliliği, zorluğu gibi olumsuzluklar, zihinsel yorgunluğu ve stresi artırmaktadır. Ayrıca sanayileşme ile birlikte havanın ve suyun kirlenmesi, trafiğin artması gibi ortaya çıkan çevresel sorunlar, insanların doğaya çıkarak farklı rekreasyonel faaliyetlere yönelme ihtiyacını artırmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

Kentleşme

Kentleşme, kent sayısında meydana gelen artış ve kentte yaşayan insanların çoğalması anlamına gelmektedir (Nohutçu, 2008). Kentleşme, bir yerleşim biriminde tarımsal olmayan üretim oranında meydana gelen artış ve tüm üretim, denetim ve koordinasyonunun sıklaşması sonucu heterojenlik, yoğunluk ve büyüklük derecesinde olan artış olarak da tanımlanmaktadır (Tekeli, 2011).

Kentleşme üzerine uzlaşılan tanım; bir toplumda kentlerde yaşayan kişile-

rin sayısal olarak artma süreci şeklindedir. Kentte yaşayanların artması hem kent sayısının hem de kentlerin nüfus olarak artması sonucunda gerçekleşmektedir (Tekeli, 2011).

Kent Parkları ve Rekreasyon Alanları

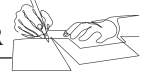
Park ve rekreasyon alanı, birbirinden farklı iki kavramdır. Bu kavramların daha iyi anlaşılması bakımından tanımların yapılması gerekmektedir. Park; bir yerleşim merkezinde bulunan, halkın gezip hava alması için tasarlanmış, ağaçlı ve çiçekli büyük bahçe; rekreasyon alanı ise bir bölgeyi insanların boş zamanlarında eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak kullanabilecekleri bir duruma getirme olarak tanımlamak mümkündür (TDK, 2016).

Kent parkları, kentsel yeşil alan olarak belirlenmiş alan içerisinde, farklı ölçeklerde, farklı amaçlarla, farklı işlevlere ve materyallere sahip olan ve kentin bütününe hizmet veren yeşil alanlardır (Kart, 2002).

Kentsel çevre, kentte yaşayan insanların zamanlarının büyük bir bölümünü alan mekânlar olarak, bu çevrenin kendi iç dünyasının oluşumunda büyük önem taşır. Kentsel çevre düzenleme aşamalarında, kentli bireylerin ortak kullanım alanı olan bu kentsel açık alanları dikkate almak gerekmektedir. Ağaçlandırma, park ve rekreasyon alanları, güzel görünümlü yerler, yeşil açık alanlar, boş alanlar, su alanları gibi yerler genellikle doğadan esinlenerek oluşturulmaktadır. Kentsel mekanlarda yer alan bu yeşil alanlar, bireyler için önemli ve gerekli boş zamanları değerlendirme ve rekreasyon alanları olarak karşımıza çıkmaktadır (Sağcan, 1986).

Konut, endüstri, ticaret, eğitim gibi çeşitli fonksiyonlardan oluşmuş kent bütünü arasında kent parkları, yaşlı, genç, yetişkin, çocuk gibi tüm yaş gruplarına hitap eden, her türlü aktif ve pasif rekreasyon olanakları sağlayan, bireylerin günlük boş zamanlarını değerlendirebileceği en önemli kentsel yeşil alanlardır. Kent parkları, büyük ölçekli yapılardır. Bu parklarda yapay göletler, çocuk oyun alanları, farklı spor branşlarına özgü alanlar, botanik bahçeleri, açık hava sergi ve tiyatro amfileri, piknik alanları, yaya gezinti alanları, yürüyüş ve koşu parkurları, paten alanları, çay bahçeleri, lokantalar, büfeler ve bunlarla beraber acil yardım, tuvalet, servis hizmetleri, güvenlik, otopark gibi birimler bulunması gerekmektedir (Akt: Kart, 2002).

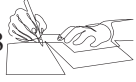
Kentlerdeki yeşil ve doğal alanlar hızlı yapılaşma neticesinde her geçen gün daha da azalmaktadır. Kentli bireyler için ise bu durumdan kurtulmak, sahip oldukları boş zamanlarını en verimli şekilde değerlendirerek fiziksel ve psikolojik olarak dinlenmek ve sosyal yaşamlarını daha iyi hale getirmek büyük öneme sahiptir. Bu sebepten dolayı kentlerde yaşayan insanlar kent içinde farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan açık alanlardaki rekreatif etkinliklere katılırlar. Bu durum rekreasyona duyulan ihtiyacın da artmasına neden olur. Ancak, kent nüfusunun giderek artması, kent içindeki rekreatif amaçlı planlanan parkların, spor ve oyun alanlarının ve diğer benzeri tesislerin yetersiz kalmasına neden olur. Rekreatif alanları olmayan ya da yetersiz ve bakımsız koşulları olan kentlerde yaşayan insanlar ise kent dışındaki rekreasyonel alanlara yönelme ihtiyacı duyar. Bu sebepten dolayı yerel yöneticiler,

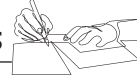
kent içindeki doğal alanlar yaratarak veya bu yönde rekreasyonel alan projeleri geliştirerek kentli insanın kentle barışık yaşamasına ortam hazırlamalıdır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

KAYNAKLAR

1. Ardahan F, T Turgut, T. ve Kalkan K. (2016). Her yönüyle rekreasyon. Ankara: Detay Yayıncılık.
2. Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu Avrupa Kentsel Şartı. (2008). <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964> adresinden 24 Kasım 2016 tarihinde alınmıştır.
3. Bahar H.İ. (2008). Sosyoloji. Ankara: Birikim Matbaası.
4. Bakır M. (1990). Rekreasyon ve Turizm İlişkisinin Turizm Politikalarının Oluşturulmasındaki Önemi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
5. Bozkurt Ö. ve Ergun T. (1998). Kamu yönetimi sözlüğü. Ankara: TODAİE.
6. Demir C, Demir N. (2006). Bireylerin Boş Zaman Faaliyetlerine Katılmalarını Etkileyen Faktörler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki: Lisans Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama, Ege Akademi Bakış Dergisi, 6(1), 36-51.
7. Erjem Y. (2009). Mersin’de göç, kentleşme ve sosyal problemler. Mersin: Güven Ofset.
8. Hacıoğlu N., Gökdeniz A. ve Dinç Y. (2009). Boş zaman ve rekreasyon. Ankara: Detay Yayıncılık.
9. Hazar A. (2003). Rekreasyon ve Animasyon. Ankara: Detay Yayıncılık.
10. İlkın M., Güleröğlu F., Kalaycı, M. C., Gündoğdu C. (2018). Down Sendromlu Çocuklarda Sportif Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Düzeyinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 153-163.
11. Kaldırımcı M., İlkın M., Eroğlu H., Kalaycı M.C. Yılmaz H.H. (2016). Düzenli Fiziksel Aktivitenin 40 Yaş Üstü Erkek Bireylerin Bazı Performans Parametrelerine Etkisi, Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 18, Sayı 4, 34-39.
12. Kanbir O. (2001). Sporda Sağlık Bilinci ve İlkyardım. (2. Baskı.) Bursa: Ekin Kitabevi
13. Karaküçük S. (1997). Rekreasyon boş zamanları değerlendirme. Ankara: Seren Ofset.
14. Karaküçük S. ve Gürbüz B. (2007). Rekreasyon ve kent(li)leşme. Ankara: Gazi Kitabevi.
15. Karaman Z.T. (1996). Yerel yönetimler. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
16. Kart N. (2002). Emirgan parkında kullanıcıların memnuniyet derecelerinin değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

17. Keleş R. ve Yavuz, F. (1983). Yerel Yönetimler. Ankara: Turhan Kitabevi.
18. Köktaş K.Ş. (2004). Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme. Ankara: Nobel Yayıncılık
19. Mengütay S, Demir A. Coşan F. (2002). Olimpiyatlar İçin Sporcu Kaynağı Projesi, Türkiye’de Çocukların Spora Yönlendirilmesinde Uygulama Modeli, Temel Spor Eğitimi. 1. Baskı. İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu, Eğitim Yayınları No:
20. Mobley T.A. (2006). Yerel yönetimlerin halkın rekreasyon ve park ihtiyaç ve hizmetlerini karşılamadaki rolü. (27 Nisan) Fiziksel Aktivite Sağlıklı Yaşam ve Yerel Yönetimler Sempozyumu. Tepebaşı.
21. Müderrisoğlu H. ve Uzun S. (2004). Abant İzzet Baysal Üniversitesi orman fakültesi öğrencilerinin rekreasyonel eğilimleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, (2), 108-121.
22. Ozankaya Ö. (1991). Toplumbilim. İstanbul: Cem yayınevi.
23. Özer K. (2010). Fiziksel Uygunluk. 3. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
24. Sağcan M. (1986). Rekreasyon ve Turizm. İzmir: Cumhuriyet Basımevi.
25. Tekeli, İ. (2011). Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
26. Türk Dil Kurumu [TDK], (2016). Park. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58356550ec4260.81871298 adresinden 20 Kasım 2016 tarihinde alınmıştır.
27. Yaman N. (2010). Belediyelerde görevli spor uzmanlarının mesleki doyum düzeylerinin araştırılması (Ankara ili örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya
28. Yerlisu Lapa T, Varol R, Tuncel EF, Ağyar E, Certel Z. (2012). 1. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi: Belediye’ye Ait Park Alanlarını Sportif Amaçlı Kullanan Bireylerin Katılımlarının ve Beklentilerinin İncelenmesi: Bornova Örneği. Antalya
29. Yılmaz Ş. (2007). Rekreasyon faaliyetlerinin yönetim ve organizasyonu “Antalya bölgesindeki beş yıldızlı otel işletmelerine yönelik bir uygulama”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Antalya.

**CHAPTER
12****SPOR KULÜPLERİNDE SPONSORLUK
SORUNLARI****Özgür KARATAŞ¹****GİRİŞ**

Günümüzde spor kulüplerine sponsor olan kuruluşlar genellikle ticari hedeflerine ulaşmak, markalarının/ürünlerinin tanıtımını yapmak ve müşterilerine şirin görünme niyeti ile spor kulüplerine sponsor olabilmekteler. İnsanların büyük bir kısmının sporu sevmesi ve sporun basında geniş yer tutması sebebi ile spor sponsorluğu diğer sponsorluk çeşitlerine göre kuruluşlar tarafından daha fazla tercih edilmektedir. Sponsor kuruluşlar; büyük spor organizasyonları, spor kulüpleri, yarışmalara bireysel olarak katılım sağlayan sporcuların ulaşım, teçhizat ve ödenek ihtiyaçlarının karşılanmasında en büyük destekleyicilerinden biridir. Sponsor firmaların amacı; sadece kendi firmalarının tanıtımını yaparak olumlu etkisini beklemek olmayıp, aynı zamanda sponsor olduğu spor branşının ve sporcuların gelişimine de katkı sağlamalıdır.

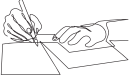
Ülkemizde son zamanlarda yaşanan ekonomik krizler nedeniyle sponsorluk yapan kuruluşların sponsorluklardan vazgeçtiklerini söyleyebiliriz. Ayrıca, Ülkemizdeki spor kulüpleri sponsorluğu Avrupa'daki spor kulüpleri sponsorluğuna göre çok fazla gelişmediğinden spor kulüpleri maddi anlamda sorunlarla karşılaşabilmekteler. Spor kulüpleri sponsorluk ile ilgili sorunlar yaşamaması ve sponsor sayılarını arttırabilmesi için kulüp yöneticilerinin sponsorluk alanında donanımlı olması da önem arz etmektedir. Bu çalışmada spor kulüplerinin sponsorluk ile ilgili bazı sorunları anlatılmaya çalışılmıştır.

SPONSORLUK KAVRAMI

Eski çağlardan beri yapılmakta olan sponsorluk faaliyetleri, ilk uygulanmaya başladığı dönemlerdeki amaçlarını, sanayileşmenin ve iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte değiştirmiş ve bunlara yeni amaçlar eklenmiştir. Eskiden kralların, soyluların ve varlıklı aristokrat ailelerin ünlerinin yayılması dışında bir beklentileri olmadan yaptıkları destek faaliyetlerinin, günümüzde daha çok sayıda ticari kuruluşlarca ve daha çok beklenti içerisinde girilerek yapıldığı görülmektedir (M.E.B.,2015).

Sponsorluk, spor, eğlence, kar amacı gütmeyen olaylar veya organizasyonlar gibi bir mala ödenen nakdi ve/veya ayni ücret ve bunu karşılığında mal ile ilişkilendirilmiş ticari potansiyelin işletilebilirliğine ulaşılan bir faaliyettir (Baş, 2008). Sponsorluk bir olay ya da faaliyet için direk bir kuruluş yerine bir organizasyon tarafından bir olaya ya da faaliyete yönlendirilen kaynakların karşılanmasıdır (Karademir ve ark., 2009).

1- Dr. Öğrt. Üyesi, İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

Sponsorluk, bağımsız bir etkinlikte (sanat gösterileri, kültürel yarışmalar, spor karşılaşmaları vb.) kuruluşların adlarının duyurulması karşılığında, organizasyona maddi olarak ya da hizmetleri ile destek vermeleridir (Çamdereli, 2000).

Sponsorluk kavramını daha iyi anlamak için reklamdan farklı yönlerini düşünmek gerekir. Tüketiciler reklamı genellikle ticari bir iletişim biçimi olarak görürler ve reklamı yapan işletmenin ya da reklamı yapılan ürünün kendi çıkarları için hareket edildiğini düşünürler. Hatta belirli ürünleri/markaları satın almamız için bizi yönlendirdiklerini, ikna etmeye çalıştıklarını ve baskı kurduklarını düşünebilirler. Günümüzde tüketicilerin bir kısmının kafası reklam konusunda kuşkucu olabilir. Oysa tüketiciler sponsorluğun sadece sponsor olan kuruma değil bunun çok daha ötesinde faydaları olduğuna inanırlar. Sponsor firmanın ticari dürtülerinin yani belirli amaçlara ulaşmak için sponsorluk faaliyetinde bulunduğunu bilmelerine rağmen bu iletişim biçimine genel bir iyi niyet çerçevesinde yaklaşırlar (Öztürk, 2013).

Sponsorluk tanımlarının büyük bir kısmında sponsorluğun ticari kuruluşlarca yapıldığı ifade edilse de devlet veya yerel kuruluşların da sponsorluk faaliyetlerinde bulundukları görülmektedir. Dolayısıyla sponsorluğu sadece ticari kuruluşların yaptığını söylemek yanlış olacaktır. Ancak devlet veya yerel kuruluşların katkıları ve hedef gruplarına yönelik olarak yaptıkları tanıtım faaliyetleri yoğun olmadığı için çoğu zaman sponsorluğun sadece ticari kuruluşlar tarafından yapıldığı kanaati yansıtılmaktadır (M.E.B.,2015).Sponsorluğun gelişmesinin nedenlerini Meenagham (1991) şöyle açıklamıştır;

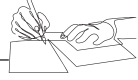
- Alkol ve sigara reklâmları üzerindeki hükümet politikaları.
- Medyadaki reklâm fiyatlarının artması.
- İnsanların boş zamanlarının çıkması ve yeni olanaklarının ortaya çıkması.
- Sponsorluğun yeteneğini ispatlaması.
- Sponsorluğu yapılan olayların daha çok kitle iletişim araçlarında yer alması.
- Geleneksel medyada (TV de) Zaping yapma nedeniyle oluşan verimsizlikler.

SPONSORLUK ÇEŞİTLERİ

Sponsorluk, sponsor olunan alana göre farklı özellikler göstermektedir. Yapılan sponsorluk faaliyetleri belli başlıklar altında toplanabilir. Sponsorluklar; spor sponsorluğu, kültür – sanat sponsorluğu ve sosyal sponsorluk olmak üzere üç başlık altında incelenebilmektedir(Okay, 2005).

Spor Sponsorluğu

En eski ve en yaygın sponsorluk türü spor sponsorluğudur. Her türlü sportif faaliyet, sponsorluk konusu olabilir. Bu bakımdan değişik alanlardaki sportif faaliyetler, sponsorlarına hedefledikleri kitleye ulaşabilmeleri için

çok geniş olanak sağlar. Sporun çok büyük halk kesimi tarafından sevilmesi, buna bağlı olarak medyanın sportif faaliyetlere geniş yer ayırması, sportif faaliyetlerin sponsorunun geniş halk kitlesiyle bağlantı kurmasına, bu sayede tanınmışlığının, başka bir ifadeyle “kamuoyu tarafından farkına varılma derecesinin” artmasına imkân verdiğinden, spor sponsorluğu diğer sponsorluk türlerine nazaran daha fazla tercih edilmekte ve bu alanda önemli ölçüde yatırım yapılmaktadır (Grassinger, 2003). Türkiye’de ve dünyada en çok tercih edilensponsorluk alanın spor sponsorluğu olduğunu, ayrıca kurumların spor alanındaki sponsorluklara çok fazla ilgi göstererek, tercihlerini bu yönde kullanmaları dikkat çekiyor. Özellikle firmalar farklı alandaki başarılı sporculara, kulüplere ve liglere sponsor olma yolunu seçiyor(Türkmen, 2011).

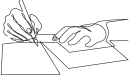
Büyük kurumların geniş bütçeler ayırdığı spor sponsorluğunda özellikle otomobil üreticileri, sigorta şirketleri, cep telefonu ve GSM şirketleri, alkollü içecek işletmeleri spor sponsorluğunda başı çekmektedir. Bu alanda faaliyet gösteren büyük kurumlar özellikle futbol, tenis, motor sporları, boks, golf, basketbol gibi spor alanlarında sponsorluk çalışmalarını sürdürmektedir (Tengilimoğlu ve Öztürk, 2008).Spor alanında sponsor olan kuruluşlar, hedef gruplarına göre ulusal, uluslararası veya yerel bir spor olayını malzeme, teçhizat, ekipman, hizmet veya mali olarak destekleyebilmekte; hedef gruplarla spor vasıtasıyla iletişim kurmanın kolay olması nedeniyle vermek istedikleri mesajları spor faaliyetinin yapıldığı alanlarda ve spor karşılaşmalarını yayınlayan kitle iletişim araçları vasıtasıyla görüntülü veya yazılı olarak tüm izleyicilere aktarabilmektedir (Okay, 2005).

Sponsorluk; belirlenmiş amaçlara ulaşmak için destekleyen yani sponsor ve destek verdiği arasında yapılan ve karşılıklı faydalar sağlayan bir iş anlaşması olarak da tanımlanabilir. Sponsor firmalar spor, sanat, medya, çevre, eğitim gibi farklı alanlara destek verebilir. Sponsorluk faaliyetleri içinde spor sponsorluğunun en yüksek paya sahip olduğu görülür. Sporun yüksek oranda yaygın oluşu, toplumun her kesiminden insanı etkileme özelliğine sahip oluşu bunun nedenlerinden bazılarıdır. Bunun yanı sıra, spor kitlesel pazarlar için uygun bir sanayi dalı hâline gelmiştir ve artık ulusal sınırları aşan ve kültürel bariyerleri kıran bir özelliğe sahiptir. Bütün bu ve benzer özelliklerinden dolayı medyanın da yüksek oranda ilgisini çekme özelliğine sahiptir. Tüm bu farklılığından dolayı, spor alanındaki sponsorluk tüm sponsorluklar içinde en büyük paya sahiptir (Argan, 2004).

Literatürde spor sponsorluğunun, bireysel sporcu sponsorluğu, spor takımları sponsorluğu ve spor organizasyonları sponsorluğu olmak üzere üç başlık altında ele alındığı görülmektedir (Akkaya, 2016).

1-Bireysel Sporcu Sponsorluğu

Spor figürleri uzun zamandır Dünya da oldukça gözdedir. Gençlerde özellikle genç erkeklerde ünlü sporcuları model alma eğilimi bu ilginin doğal bir sonucu olabilir. Farklı spor dallarında başarılı olan sporcuların ulusal veya uluslararası tanınmışlığı ve onlara duyulan güven, sporla doğrudan ilgili olsun ya da olmasın birçok şirket ürününün pazarlanmasında kullanılmaktadır.

Yapmakta olduğu spor dalında başarılı olan, daha önce o spor dalında başarılı olmuş veya başarıya sahip olabilecek bireylerin finansal olarak desteklenmesiyle bu spor sponsorluğu türü yapılmaktadır. Bireysel sponsorlukta temel amaç, firmaların temel hedeflerine ulaşmasını sağlamaktır. Bunun yanı sıra bireysel sponsorluk topluma daha kolay iletişim kurmak amacına da hizmet etmektedir (Devecioğlu, 2017). Ayrıca, sportif etkinliklerin eğlenceli hale gelmesi, dostluk ortamlarının oluşması (Ilkım ve ark., 2018) bireysel sporcu sponsorluğu için önemli görülmektedir.

Bireysel sporcu sponsorluğunda bir şirket, bir sporcuyla anlaşarak, o sporcunun sponsorluk haklarını elinde tutar. Bireysel sporcu sponsorluğu sporcunun bir ürün ya da hizmetle olan ilişkisini vurguladığı bir sponsorluk türüdür. Bireysel sporcu sponsorluğu ile sponsorlar hedef kitlelerine kolayca odaklanabilir ve onların dikkatini çekebilirler. Bu yönüyle takım sponsorluğundan daha avantajlı olduğu söylenebilir. Örneğin golf ve tenis oyuncularının şapka ya da kıyafetlerine şirketin logosunu koyarak dikkat çekebilirler (Schwarz ve Hunter, 2008).

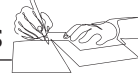
Bireysel sporcu sponsorluğu, firmaların amaç ve hedefleri doğrultusunda çeşitli branş sporcuları, amatör ve profesyonel sporcular bazında değişiklik gösterebilir. Birçok ulusal ve uluslararası firmalar, profesyonel sporcuları desteklerken, kimi yerel firmalar amatör sporcuları da desteklemektedirler. Bu destek, sporcuya malzeme temin edilmesi, sağlık hizmetlerinin sağlanması, hayat sigortasının yapılması ve sporcuya belli aralıklarla ücret ödenmesi gibi çeşitli uygulamaları içerebilir. Bunun karşılığında, sponsorluk üstlenen taraf, sporcudan talep edilen isteklerin, yerine getirilmesini ister. Bu istekler karşılıklı sponsorluk anlaşmasında belirlenir ve bu anlaşmanın gerekleri taraflardan herhangi biri tarafından yerine getirilmediği takdirde, diğer tarafın hukuki işlem yapma hakkı doğar (Akdağ, 2005).

Yine aynı şekilde, herhangi bir spor takımının sponsorluğunda da kurumu ismi, ürün veya marka logosu, oyuncuların giydikleri formada, kullandıkları malzemede yapılarak izleyicilere tanıtılmaktadır. Örneğin, Vestel kuruluşu, bireysel spor sponsorluğunda, atletizm alanında, bayanlar Avrupa şampiyonu olan milli atletimiz Süreyya Ayhan'ın sponsorluğunu yapmıştır. Ayhan'ın formasında yer alan Vestel ismi ve logosu sayesinde kuruluşun uluslararası yarışmalarda adının sıkça geçmesi sağlamıştır (Çölgeçen, 2008).

2-Spor Takımlarının Sponsorluğu

Takım sponsorluğunun en büyük hedefi, takım ve firma arasında karşılıklı fayda sağlayan ilişkiler oluşturmaktır. Oluşan hedefler şirketin ürün ve hizmetleri için farkındalığın oluşturulması; yeni müşteri ilişkileri için fırsatların arttırılması; çalışanların ödüllendirilmesi, konaklama yerleri, satış teşviki gibi programları sunma yeteneği ve spor takımı ile marka ilişkisini içine alır (Schwartz ve Hunter, 2012)

Takım sponsorluğunda, sponsorluk üstlenecek firmaların dikkat etmeleri gereken bir husus vardır. Bir kişinin değil, seçilen spor branşına göre 5, 6 veya daha fazla kişinin sponsorluğunu üstlenecek firma, bireysel sporcu

sponsorluğundan daha fazla ödenek ayırmak zorundadır. Tüm takım sponsorluğu elbette, bir kişinin sponsorluğundan maliyeti daha yüksek bir sponsordur. Yapılan sponsorluk anlaşması gereği, takıma teçhizat, ekipman, teknik asistanlık, ulaşım ve ödenek desteği sağlayan sponsor firma, sponsorluğunu üstlendiği takımın başarılı bir performans çizmesini beklemektedir. Sponsorluğu üstlenilen takım ister amatör ister profesyonel olsun, sponsor firmaların öncelikli beklentileri, takımın başarısı ve taraftar kitleye ulaşmaktır. Kötü bir performans eğrisine sahip takımlar, hem medya hem de taraftar kitle karşısında önemini yitirir. Firmalar, sponsor edecekleri spor faaliyetinin seyircisi ile kendi ürün ve hizmetlerinin tüketicilerinin benzer özelliklerde olmasına dikkat etmek durumdadırlar. Kozmetik malzemeler üreten bir firmanın, erkeklerin yoğun olduğu bir taraftar kitlesine sahip bir spor takımına sponsorluk yapması pek de akılcı bir uygulama değildir (Akdağ, 2005).

3- Spor Organizasyonları Sponsorluğu

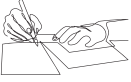
Spor organizasyonlarının sponsorluğu ise daha çok resmi sponsorlukları gerektirmekte, çok büyük kuruluşlar tarafından üstlenilmektedir. Çünkü, bu tür sponsorlukların maliyeti yüksektir. Örneğin olimpiyatların organizasyonlarının maliyeti, reklam ve televizyon yayın haklarından sağlanan gelirlerden değil, ana sponsorların katkılarıyla sağlanmaktadır (Okay ve Okay, 2005).

Spor sponsorluğu yapmak isteyen firmalar olay ve ürünleri / markaları ile spor olayı arasında bağlantı kurarak örgütsel veya tutundurma ile ilgili hedeflerine ulaşmak isterler. Bu amaçla bazı spor olaylarına sponsorluk yaparlar. Bazen firmalar desteklendikleri spor olayına isimlerini verebilmektedirler. Küçük bir golf lig sistemi olan “NikeTour” buna bir örnektir. Çok düzeyli bir sponsorluk türü olan NikeTour; misafir etme, medya bedeli, sporcu girişi, ürün sergileme ve isim verme hakkı gibi önemli tutundurma araçlarını kapsamaktadır. Nike’nin bu olaya desteği ise, bu organizasyonun başarılı olabilmesi için gerekli olan finansal ve yönetsel ihtiyaçları karşılamaktır. Nike, sponsorluk sayesinde olayını tanıtır uluslararası medyada yer bulma imkânı sağlamaktadır (Türegün, 2013).

KÜLTÜR-SANAT ALANINDA YAPILAN SPONSORLUK

Kültür sanat sponsorluğu türü hizmet açısından ziyade genellikle mali açıdan yapılan sponsorluk türüdür. Spor sponsorluğundan sonra sponsorluk harcamalarında en fazla paya sahip sponsorluk türüdür. Kültür-sanat sponsorluğu müzik, opera, tiyatro, heykeltıraş, resim, fotoğraf, sahne sanatları, bale, operet, orkestra, koro, edebiyat, kişisel sanat/ sanatçı, film ve televizyon programları, sergi, müze gibi alanlarda yapılmaktadır (Çiftçi, 2017).

Kültür-sanat sponsorluğu ile spor sponsorluğunun bazı farklılıkları vardır. Kültür-sanat sponsorluğu, spor sponsorluğuna göre daha küçük bir hedef kitleye sahiptir. Kültür-sanat sponsorluğunda sponsorluk gerçekleştirilmeden önce toplum içindeki hedef kitle önceden belirlenmelidir. Kültür-sanat sponsorluğunu gerçekleştiren şirketler, spor sponsorluğuna göre daha hızlı bir şekilde topluma ulaşabilirler. Ancak, kültür-sanat sponsorluğu, spor spon-

sorluğu faaliyetlerinden daha az gerçekleştirilmektedir (Okay ve Okay, 2005).

Günümüzde bazı kuruluşlar, özellikle de bankalar, sahip oldukları kimi koleksiyonları vb. hedef gruplarına gösterebilmek için, kendi sergi salonlarını açmaktadırlar. Çeşitli sanat dallarında verilen ödüller de kültür ve sanat sponsorluğu içinde değerlendirilebilir. Kimi kuruluşlar, değerli bilim ve sanat adamlarının adını taşıyan ödüllerin organizasyonu üstlenirler (Çölgeçen, 2008).

SOSYAL SPONSORLUK

Sosyal sponsorluk alanında faaliyet gösteren kuruluşlar, kar amacı gütmemektedirler. Fakat bu kuruluşlar toplumda eksikliği hissedilen alanlarda yaptıkları faaliyetler ve sponsor oldukları olaylarla hedef kitlenin ilgisini ve dikkatini çekmekte ve halkın iyi niyetini kazanmaktadırlar (Taşyürek, 2010). Bireylerin günlük yaşam kalitelerinin artması, kendilerine olan öz güvenlerinin sağlanması (Özdemir ve ark., 2014), sosyal sponsorluk kapsamında, çevre, eğitim ve sağlık sponsorlukları sayılabilir.

Son yıllarda giderek yaygınlaşan çevre sponsorluğu, bir yandan işletmelere, topluma karşı sorumluluklarını dile getirme imkânı vermekte, diğer taraftan küçük ve orta boy işletmelere geniş olanaklar sunmaktadır (Peltekoğlu, 2001). İşletmeler aynı zamanda, doğanın dengesini korumak, tabiatın yok olmasını önlemek ve olumlu bir kurum imajı oluşturmak ya da var olan imajlarını koruyup sürdürmek amacıyla da çevre sponsorluğu çalışmalarında bulunmaktadır (Budak ve Budak, 2014).

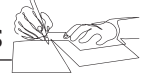
Eğitim sponsorluğu kapsamında okulların, yüksekokulların, vakıfların, kütüphanelerin, araştırma burslarının, araştırma projelerinin mali olarak ya da teçhizat (araç gereç) bakımından desteklenmesi söz konusudur.

Sağlık alanında yapılan sponsorluklar; hastanelerin, kliniklerin desteklenmesi, sağlık ve hastalıklar konusunda halkı bilgilendirme çalışmaları, sağlık alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların, derneklerin v.b desteklenmesine yönelik çalışmalardır (Yetkiner, 2011).

SPOR KULÜPLERİ VE SPONSORLUK İLİŞKİSİ

Spor kulüpleri 5253 Sayılı Dernekler Kanunu'na göre spor faaliyetleri amacı ile kurulmuş aynı kanun'un ilgili maddeleri gereğince, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü ve ilgili birimlerce spor kulübüolarakkayıt ve tescil edilen derneklerdir (T.İ.K., 2018). Dolayısıyla, spor kulüpleri aynı zamanda dernek olduklarından Dernekler Kanununa ve bu kanuna bağlı yayımlanan yönetmelik ve tebliğlere tabidirler (Karabulut ve Açıık, 2016).

Günümüzde spor insanların yaşamında birleştirici bir güç olarak önemli bir göreve sahiptir. Spor kulüpleri de Ülkemizin en kıymetli kurumlarından biridir. Spor kulüplerinin Dünya ve Avrupa başarıları sayesinde yıllarca bu spor kulüplerinin başarıları konuşulabilmekte taraftarları mutlu olabilmekte, başarısızlık halinde ise taraftarlar günlerce üzüntülü bir durumla karşılaşabilmekteler.

Genelde spor, özelde de futbol organizasyonları, Dünyada ve Ülkemizde giderek artan bir ilgiye neden olmaktadır. İnsanlar bu tür organizasyonlara katılım ve harcama yapma konusunda istekli davranmaktadırlar. Bu doğrultuda da görsel ve basılı medyadaki ilgili programlar geniş bir kitle tarafından yakından takip edilmektedir. Bu ortamlarda göz önünde olarak kendilerinin ve ürünlerinin tanınırlığını artırmak isteyen firmalar da bu kapsamda sporculara, takımlara ve organizasyonlara ücretli ya da ürün veya hizmeti karşılıksız tedarik etme konusunda istekli olmaktadır (Yetkiner, 2011). Bu bağlamda, canlı televizyon yayınlarının spor müsabakalarını yer küre üzerindeki her eve götürebiliyor olmasının katkısı büyüktür. Televizyon yayınları ile birlikte ilk kez canlı reklam uygulamaları, afişler, reklam panoları devreye girmiş, dünya üzerinde popüler sporlarla ilgilenen kitlenin bu eğilimini tüketime çevirmek gündeme gelmiştir (Esen, 2013).

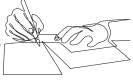
Spor müsabakalarında sponsor markalara ait görsellerin kullanımı tüketicilerin/taraftarların dikkatini çekmektedir. Takım oyuncularının formalarında veya taraftarı oldukları takımın stadyumunda sponsor marka isimleri ile karşılaşan taraftarlar ilgili markalarla psikolojik bağlar kurabilmektedirler. Özellikle futbol müsabakalarının atmosferi, taraftarın hissettiği heyecan, taraftarın takımla özdeşleşme derecesi sponsor markanın tanıtımını olumlu yönlerden etkileyebilmektedir. Oluşturulan olumlu çevrenin, taraftarların algı ve tutumlarını doğrudan etkileyeceği beklenmektedir. Duygusal açıdan yoğun bir ortamda sunulan iletişim mesajlarının farklı ortamlara kıyasla daha fazla hafızada kalması da beklenen bir diğer unsurdur (Bennet, 1999).

KURULUŞLARIN SPOR KULÜPLERİNE SPONSOR OLMA NEDENLERİ

Sporun ekonomik süreçlerinden bir tanesi de sponsor kuruluşlardır. Sponsor kuruluşlar kendi işletmelerinin reklamını yapmak amacıyla spor organizasyonlarının ya da belli spor kulübünün faaliyetini destekleyen veya bireysel sporcunun maliyetini üzerine alan kişi ya da kuruluşları anlatan bir tanımdır (Genç, 1998).

İşletmelerin yeni pazarlara kendini tanıtmada, tüketicide bir imaja sahip olmasında, hiç girmediği pazarlarda farkındalık yaratmasında ve mevcut rekabet ettiği pazarlarda üstünlük sağlayabilmesinde kullanacağı en etkili pazarlama tekniklerinden biri de sponsorluk yatırımlarıdır (Demir ve ark.,2017).Sponsorluk yatırımında amaç mümkün olduğu kadar ilgili hedef kitleye ulaşmak ve işletmenin imajı hakkında en azından aşinalık yaratmaktır. Günümüzde hem dünyada hem de Türkiye’de, sponsorluk kanalıyla en geniş kitlelere ulaşma imkânı sporda mevcuttur. Sporun evrensel olması, ilgi çekecek şekilde gözler önüne serilen rekabet ortamına sahip oluşu, sporu izlenir, takip edilir duruma getirmiştir. Sporun bu şekilde geniş kitlelerce takip edilmesi de sponsorluk çalışmalarının spor kanalında yoğunlaşmasına imkân sağlamıştır (Taşdemir, 2001).

Sponsorluk, kurumsal ya da pazarlama amaçlarına yönelik, doğrudan medya kanallarını satın almadan gerçekleştirilen olay ya da nedenler için yapılan ticari bir yatırımdır. Sponsorluğun bir hayır işi olmadığını belirtmek

gerekir. Sponsorluk ticari bir yatırımdır. Sponsorluk ile kuruluşlar; kurum imajını arttırma, marka farklılığı oluşturma, kurum hedeflerini desteklemeyi amaçlarlar (Genç, 1998). Sponsorluk işletmelere, çeşitli olaylar ve etkinlikleri destekleyerek hedef kitleleriyle bir araya gelme, sıcak bir atmosfer yaratma olanağı sunmaktadır. Marka farkındalığı yaratma ve kamuoyu gözünde olumlu bir imaj oluşturmada oldukça yararlıdır. Bu nedenle birçok işletme sponsorluk etkinliklerine iletişim bütçelerinden daha fazla pay ayırmaya ve sponsorluğun üzerinde durmaya başlamışlardır (Odabaşı ve Oyman, 2003).

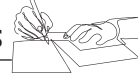
Spor ve sportif etkinliklere gösterilen ilgi sadece insan sağlığı ve toplumsal ilişkilere değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve siyasal hayata yaptığı katkıdan kaynaklanmaktadır. Bu nedenledir ki, birçok ülke spor ve sportif etkinliklerin gelişmesi için önemli düzeyde çaba harcamaktadır. Diğer taraftan sportif etkinliklerin her geçen gün daha geniş kitleler tarafından izlenmesi, onu kendi pazarını oluşturan bir sektör haline getirmiştir. Bu durum, sporla ilgili mal ve hizmet üreten işletme sayısının artması kadar, sporla doğrudan ilgisi olmayan işletmelerin de bu alana ilgi duymasına neden olmuştur. Birçok işletme, kendi şirketlerini ve markalarını geniş kitlelere tanıtmak için spor sponsorluğunu bir fırsat olarak görmeye başlamıştır (Nicholls ve Roslow, 1999).

Günümüz dünyasında sponsorluk ticari amaçlar için yapılan kurumsal planlama ve atılımlara dönüşmüştür. Kurumlar arası rekabette bir adım öne geçmek, farkındalık uyandırmak için kurum ve kuruluşlar toplumda eksikliği hissedilen çeşitli alanlara sponsor olmaktadır (Tengilimoğlu ve Öztürk, 2008). İşletmeleri spor sponsorluğunu seçmeye yönelten faktörlerin içerisinde toplum onayını kazanma fırsatı, ürün ve hizmetlerin farkına varılmasını sağlama, uygun medya ilgisi ve tanıtım yaratma, hedef kitleye daha etkin ulaşabilmek, firma ile ilgili toplumsal farkındalığı arttırmak, olumlu bir imaj bırakarak satın alma kararı verenleri etkilemek, medya yönetimini etkinleştirebilmek ve satış hedeflerini gerçekleştirebilmek. Bütün bu nedenlere bağlı olarak günümüzde işletmeler artan vizyonları sayesinde, ürün ve hizmetlerin spor sponsorluğu yoluyla pazarlanması tahmin edildiği gibi ürün ve hizmetin tüketimini de arttırmıştır (McCook ve ark., 1997; Covell, 2008).

Spor sponsorluğu içerisinde yer alan sektörlerin Ülke futboluna sponsor olma durumları örnek verecek olursak şöyle bir durum ortaya çıkmıştır;

2008-2009 sezonunda 100'den fazla firmanın Turkcell Süper Lig'de mücadele eden 18 kulübe sponsor olduğu, yaklaşık 20 sektörde faaliyet gösteren bu firmalar sadece büyük kulüplere değil, Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki kulüplere de destek verdiği, futbola en çok yatırım yapan sektörlerin başında gıda, içecek, turizm, telekomünikasyon ve hazır giyim markaları gelirken bu anlaşmaların çoğunun teknik ve tedarik sponsorluğu olarak geçtiği vurgulanmaktadır (haberler.com, 2009).

2017-2018 sezonuna bakıldığında, TFF'nin kendi sponsorları hariç, Süper Lig'de 189 sponsor markanın bulunduğu, bir markanın birden fazla kulübe

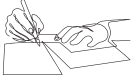
sponsor olabilmesi dolayısıyla toplam sponsorluk sayısı ise 264'e ulaştığı, 2016-2017 sezonunda Süper Lig'de toplam 146 markanın 224 sponsorluğu olduğu, bu sayılar 2016-2017 sezonuna oranla sponsor sayısında %30'a yakın, toplam sponsorluk sayısında da %20'ye yakın bir artışı gösterdiği belirlenmiştir. Sponsorların sektörel dağılımlarına baktığımızda; inşaat, bankacılık/sigorta, hazır giyim ve lojistik öne çıkarken bunları bahis şirketleri, sağlık kurumları ve içecek firmaları takip ediyor. Süper Lig takımlarına en çok sponsor olan markaların başında ise Spor Toto geliyor. Spor Toto'nun 2017-2018 sezonu için 16 sponsorluğu bulunuyor. Coca-Cola (8), iddaa (8), Denizbank (7) ve Acıbadem (7) öne çıkan diğer markalar arasında yer almaktadır (Orha, 2017).

SPOR KULÜPLERİNİN SPONSORLUK İLE İLGİLİ BAZI SORUNLARI

Ülkemizde spor sponsorluğunun çoğunlukla futbol, voleybol ve basketbol ile ilgili spor branşlarında yapıldığı bu branşlarda faal olan spor kulüplerinin sponsor bulma sıkıntısını çok az çektiklerini ancak diğer amatör spor branşlarındaki kulüpler ise sponsor bulmakta güçlük çektiğini söyleyebiliriz. Burada şu sonucu da çıkarabiliriz; sponsor kuruluşlar olmadığı takdirde popüler spor branşları dışındaki bazı spor branşlarının ve spor kulüplerinin istikrarlı sürdürebilirliğin imkansız olduğu bir gerçektir. Karademir ve ark. (2010), araştırmalarında sektörlerin sponsor olma durumunda tercihlerini en yüksek oran %59,6 ile futbol, daha sonra %11 basketbol, %6,4 ile voleybol olarak kullanacaklarını ifade etmişlerdir. Ülkemizin ve dünyanın en büyük markalaşmış firmaları, futbol takımlarına sponsor olmaktadır (Bingöl, 2010). Kalfa (2004), iş adamlarının en çok futbola ilgi gösterdiklerini, Argan (2001), spor dallarına sponsorluk yapan firmalar futbol dışında en çok sponsor oldukları spor dalı basketbol olup bunu yanı sıra sırasıyla voleybolu takip ettiğini belirlemiş, Karataş ve ark. (2013), ise araştırmalarında firmaların en çok voleybol ve futbol branşlarına sponsor olduklarını belirlemişlerdir. Sponsor olan firmaların beklentisi, sponsorluk yoluyla daha geniş halk kitlelerine ulaşarak kendi tanıtımını yapmaktır. Bu nedenle futbol, basketbol, voleybol gibi ilgiyle takip edilen spor dallarında sponsorluk geliri artarken; güreş, halter, boks, taekwondo gibi uluslararası alanda da başarılar elde ettiğimiz spor dalları sponsor bulmakta güçlük çekmektedir (T.B.M.M., 2011). Futbola gösterilen ilgi diğer spor branşlarıyla kıyaslanmayacak kadar büyük boyutlardadır (Açakve Karabulut, 2016).

Sponsor kuruluşlarının spor kulüplerine sponsor olma amaçları farklılık gösterebilmektedir. Bazı kuruluşlar imajlarını yükseltmek için sponsor olurken, bazı kuruluşlar da yeni girdikleri alanlarda sponsor olarak firmalarının veya ürünlerinin tanıtımını yapmak için sponsor olabilmektedirler. Bazı firmaların ise sponsor oldukları spor kulüplerinden beklentilerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Spor kulüplerine verdiği para yada ürün desteğinin karşılığını alamadığı takdirde neden spor kulüplerine sponsor olayım düşüncesinde olan firmalarında varlığından bahsetmek gerekir. Bu düşünce de olan sponsor firmaları da spor kulüplerini çokta fazla bir katkısının olmadığını söyleyebiliriz.

Sponsor olan firmaların da sporcuların da sponsorluk potansiyelinin far-

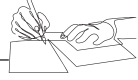

kında olmadıklarını, olanların ise uzun süreli sponsorluk yapmadıklarını, sporcuya sponsorunu tercih hakkı verildiğinde ürün kalitesi ve malzeme çeşitliliği özelliği dışında kendileri için yardımcı olunmasını daha yeterli maddi desteğin sağlanmasını istemektedirler. Sporcuların bu beklentilerine karşın sponsorlardan aldıkları destekler ile karşılığında firmaya sundukları hizmetler kıyaslandığında, bir orantısızlık dikkati çekmektedir. Çoğu sporcu, sporu bir meslek olarak uygulayabilmekte zorlanmaktadır (Çotuk, 2007).

Sponsorluk yapan kuruluşlar hedef kitleyi belirleyerek amaçlarının ne olduğu sorusunun cevabını bilerek sponsor olmalıdır. Sponsor olan kişilerin ve kuruluşların sponsor oldukları spor kulüplerinin seviyelerinin birbirine yakın olmaları önem arz etmektedir. Sponsorluğun evlilik gibi olduğu, yani sponsor olan kuruluşlar ile spor kulüpleri birbirleriyle özdeşleşmelidir. Sponsor kuruluş özülü bağdaşmayan sponsorluklar yaptığında problemler ve mutsuzluklar başlamış demektir. Eğer sponsor kuruluş yöneticileri futbolu seviyor ancak kurumun sponsorluk alanı futbola uygun değilse; futbol kulüplerine sponsor olmamalıdır. Orkidfirmasının voleybol bayan milli takımına sponsor olmasının, Vestel firmasının milli atlet Süreyya Ayhan'ın Avrupa şampiyonluğu ile Vestel firmasının Avrupa ihracat şampiyonluğunu ilişkilendirerek doğru sponsorluklar yaptıklarını söyleyebiliriz.

Kulüpler firmalardan genellikle, maddi, aynı, isim hakkı, ulusal ve uluslararası yarışmalarda destek, masrafların karşılanması ve sağlık yardımı almakta, karşılığında ise, firma isim/amblesini tüm malzemeler üzerinde taşıma ve tesislerde kullanma ile büyük bir spor kitlesine ulaşabilmek gibi destekleri sunmaktadır. Bu sponsorluk desteklerine karşın kulüpler, sportif faaliyetlerini istenilen düzeyde yürütmede alınan sponsorluk desteklerinin yeterli olmadığı görüşündedirler. Bu temel sorun genellikle kulüplerin kurumsal yapılarından kaynaklanmakta, dolayısıyla hem kendine hem sponsor firmaya değer katmakta yetersiz kalmaktadır. Maddi ve malzeme destekleri, daha iyi transferler yapılması ve sağlık alanında alınan yardım, kulüpleri memnun etmektedir. Fakat bunun yanında, uzun süreli anlaşmalarda; başka firmalarla anlaşamama, değişik ürün kullanamama, tüm amatör dalların desteklenmesi nedeniyle belli bir spora özgü desteğin alınamaması gibi olumsuzluklara da değinilmektedir. Bu olumsuzluklar da göstermektedir ki, kulüplerin kendi özellikleri, alacakları sponsorlukların özelliklerini ve onların kullanılış şeklini büyük oranda etkilemektedir. Kulüplerin büyük çoğunluğu, sponsorluk gelirlerinin arttırılmasında kulüplerin profesyonel anlamda yöneticilere sahip olmalarının büyük önem taşıdığını ifade etmektedirler. Diğer bir ifadeyle, günümüzün spor endüstrisi şartlarına ayak uydurabilen, spor pazarlaması, işletmesi vb. alanlara hâkim yöneticilerin kulüp yönetimindeki varlığı, yapılacak sportif faaliyetleri istenilen hedeflere ulaştırmada ve sponsorluk gelirlerinin arttırılmasında büyük etken olacağı vurgulanmaktadır (Çotuk, 2007).

Sponsor kuruluşlar sponsor olurken dikkat ettiği hususlardan biri de sponsor olduğu kulübün oyuncularının sakatlanması, dopingli çıkması, takım yada sporcunun isminin şike ve bahis olaylarında anılması gibi risk faktörleriyle karşılaşabilmekteler. Bu risklerden kaçınmak isteyen sponsorlar daha

çok Olimpiyatlar, Dünya Şampiyonası, Türkiye şampiyonası, Özel turnuvalar gibi risk faktörlerinin daha az olduğu organizasyonlar ve etkinliklerde yer aldığı görülmüş, bu durumda spor kulüplerinin sponsor sayısının düşmesine neden olmaktadır.

Yaşam süresince sağlıklı olmanın başlıca göstergelerinden biri de fiziksel yönden aktif olmaktır(Kaldırımcı ve ark.,2016).Türk sporunda genç, sağlıklı ve yeni sporcuların yetiştirilmesi profesyonel düzeyde önemli oyuncuların olması için sponsorların alt yapılara da destek vermesi beklenmektedir. Ancak birçok sponsorun sadece profesyonel düzeydeki takımların yanında olduğunu görmekteyiz. Alt yapılara destek olmaya çalışan sponsorlarında çoğu zaman verdiği taahhütler için mali krizleri bahane ederek yardımlarını kesmektedirler.

SONUÇ

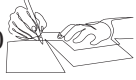
Ülkemizde sponsor olmayı düşünen kuruluşların daha çok spor sponsorluğuna ilgi gösterdikleri ve sponsorluğu daha çok bağış olarak algıladıkları, sponsorluk uygulamalarının sponsor olan kuruluşlar açısından kurumsal imaj oluşturmada önemli rol oynadığını söyleyebiliriz.Sponsor firmalar spor kulüplerinin yarışmalara katılım için destek olma, maddi masrafların karşılanması, tesis yapımı, sporcu transferleri ve sağlık yardımı alabilmelerine yardımcı olurken, bunun karşılığında spor kulüpleri de sponsor firmaların isimlerini yada amblemlerini sporcuların formalarında taşıma ve tesislerine sponsor firmaların isimlerini vererek birbirlerine desteklerini sunmaktadırlar.

Sponsorluğun tanımlarından bir tanesi de karşılıklı işbirliğidir. Ancak işbirliği düşüncede olan sponsor sayısının az olduğunu söyleyebiliriz.Çünkü sponsorlar kurumlarının ismine dikkat çekmek, insanların aklında yer edinmenin yanında bir spor kulübünün bilet sayısı nasıl arttırılır, stadyumlara daha fazla nasıl taraftar çekeriz düşüncesinde olmadıklarını spor kulüplerinin bu konuda sponsorlar tarafından yalnız bırakıldığını söyleyebiliriz.

Ülkemizdeki spor kulüpleri sponsorluğu, Avrupa'daki spor kulüplerine göre çok fazla gelişmediği,spor kulüpleri sponsor sayılarını artırma da sıkıntı çektiğini görmekteyiz. Bunun nedenleri arasında ise Ülkemizdeki spor kültürünün halen istenilen seviyede olmaması ile açıklayabiliriz.

Dünyada ve Ülkemizde son zamanlarda yaşanan ekonomik krizler nedeniyle sponsorluk yapan kurumların çoğunun bir yada birkaç yıl spor kulüplerine sponsor olduktan sonra bu sponsorluklardan vazgeçtiklerini görmekteyiz. Bu durum ise sporcularını yüksek rakamlarla transfer eden spor kulüplerini de borç batağına sokabilmektedir.Sponsorlar spor kulüplerinden desteklerini çektiğindebirçok spor kulübünde ekonomik krizlerin yaşandığı ve sponsorların sağladığı önemli gelir kaynaklarının kaybedebildiğini söyleyebiliriz. Özellikle son dönemlerde dikkat çeken sponsor harcamalarındaki artışlarda göz önünde bulundurulduğunda sponsorluğun spor kulüpleri önemli bir gelir kaynağı olduğu bir gerçektir.

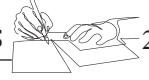
Spor kulüplerinde sponsorluk birimlerinde bulunan kişilerin donanımlı

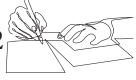
kişilerden seçilmesi ve kulübün sponsor sayısını arttırmaya yönelik çalışmalar yapmaları spor kulüplerine katkı sağlayacaktır. Ayrıca sponsorluğunun daha verimli hale gelebilmesi için sponsor firmaların, sporcuların, spor kulüplerinin kendi üzerine düşen sorumluluklarını yerine getirmeleri önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

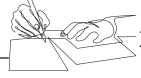
1. Açık M., Karabulut R. (2016). Futbol Kulüp Taraftarlığı: Üniversite Öğrencilerinin Spor Sponsorluğu Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: Ciep Özel Sayısı.S.214-230.
2. Akdağ Z. K. (2005). Antalya Kentsel Alanda Spor Sponsorluğunun Tüketici Davranışları Üzerindeki Rolü ve Etkisi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Antalya. s.27.
3. Akkaya Y. (2016). Sponsorluk Faaliyetlerinin Spora Etkilerinin İncelenmesi. International Journal of Science Culture and Sport. 4 (Special Issue 3).s.811-820.
4. Arğan M. (2001). Spor Pazarlamasında Sponsorluk ve Futbol Branşında Sponsorluk Yapan Kuruluşlara İlişkin Bir Araştırma. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İşletme Ana Bilim Dalı. Doktora Tezi. Eskişehir. s.194.
5. Arğan M. (2004). Spor Sponsorluğu Yönetimi. 1. Baskı. Detay Yayıncılık. Ankara. s.40.
6. Baş M. (2008). Spor Sponsorluğu ve Spor Federasyonlarının Sponsorluğa Bakışı Üzerine Bir Araştırma. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 10(3). s.111-124.
7. Bennet R. (1999). "SportSponsorship, SpectatorRecallandFalseConsensus. EuropeanJournal of Marketing". 33(3/4), p. 291-313.
8. Bingöl O. (2010). Bank Asya 1. Futbol Ligi Takımlarını Temsil Eden Logoların Grafik Tasarım Öğeleri Bakımından İncelenmesi. 11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi.10-12 Kasım, Antalya – Türkiye. s.911.
9. Budak G., Budak G. (2014). İmaj Mühendisliği Vizyonundan Halkla İlişkiler. Nobel Yayınları. Ankara. s. 288.
10. Covell D. (2008). TheLowellSpinnersandtheYankeeElimination Project: A Case StudyConsideration of LinkingCommunityRelationsandSponsorship. Sport Marketing Quarterly. 17 (2).pp.122-126.
11. Çamdereli M. (2000). Ana Çizgileriyle Halkla İlişkiler. Çizgi Kitabevi. Konya. s.117.
12. Çiftçi G.C. (2017). Spor Pazarlaması ve Sponsorluk: Beşiktaş Jimnastik Kulübü ve Vodafone Arasındaki Sponsorluk İlişkisinde Taraftarların Tutumlarının İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Burdur. s.35.
13. Çotuk Y.M. (2007). Finansman Kaynağı Olarak Spor Sponsorluğu. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi. İstanbul. s.150-151.
14. Çölgeçen B. A. (2008). Türkiye’de Kültür ve Sanat Sponsorluğu: Türkiye İş

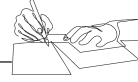
- Bankası Efes Pilsen ve Türsak Örneklerinde Sorunlar - Çözüm Önerileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı. Doktora Tezi. Konya. s.23.
15. Demir M.T.,Çebi M.,Eliöz M. (2017). Şirketlerin Spor Sponsorluğu Öncesi ve Sonrası Gelişimleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 10 (48).s.597-605.
 16. Devocioğlu S. (2017). Spor Ekonomisinde Yeni Yaklaşımlar. Karakaya Y.E. (Ed.), Sporda Yeni Yaklaşımlar 'Güncel Konular ve Yeni Gelişmeler'. (s.108-136) içinde. Ankara. Gazi Kitabevi.
 17. Esen Ö. (2013). Spor Kulüplerinde Kurumsal Pazarlama. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.s.1.
 18. Genç D.A. (1998). Spor Hukuku. Alfa Yayın Dağıtım. İstanbul.
 19. Grassinger G.E. (2003). Sponsorluk Sözleşmesi. Seçkin Yayıncılık. Ankara. s.54.
 20. [https://www.haberler.com.\(2009\)./futbolda-sponsorlar-yarisa-girdi-haberi/ErişimTarihi:18.10.2018](https://www.haberler.com.(2009)./futbolda-sponsorlar-yarisa-girdi-haberi/ErişimTarihi:18.10.2018).
 21. İlkım M.,Güleroğlu F., Kalaycı, M. C.,Gündoğdu, C.(2018) Down Sendromlu Çocuklarda Sportif Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Düzeyinin İncelenmesi, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, s. 162-172.
 22. Kaldırımcı M., İlkım M., Eroğlu H., Kalaycı M. C., Yılmaz H.H.,(2016).Düzenli Fiziksel Aktivitenin 40 Yaş Üstü Erkek Bireylerin Bazı Performans Parametrelerine Etkisi, Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi.18(4).s.39-49.
 23. Kalfa M. (2004). Trabzonlu İş Adamlarının Sporda Sponsorluk Yasasıyla İlgili Görüş ve Beklentilerinin Araştırılması. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.
 24. Karabulut R. Açık M. (2016). Amatör Spor Kulüplerinin Kuruluşu, Kuruluş Maliyeti ve Vergilendirilmesi: Bir Amatör Futbol Takımı Kuruluş Örneği. Akademik Yaklaşımlar Dergisi. 7(1). S. 270-283.
 25. Karademir T., Devocioğlu S., Çoban B., Açık M. Kafkas M.E. (2009). Spor Sponsorluğunda Sektörel Yaklaşımlar. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.7 (4). s.151-157.
 26. Karademir T., Devocioğlu S., Özmaden M. (2010). Sektör Kavramları İçerisinde Bulunan Spor Sponsorluğuna Bir Bakış. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 4 (1). s.77-87.
 27. Karataş Ö.,Hacıaferoğlu B., Selçuk M.H., Hacıaferoğlu S. (2013). Vergi Rekortmenlerinin Spor Sponsorluğu İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi (Malatya İli Örneği).Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi. 8 (1).s.35-46.
 28. M.E.B. (Millî Eğitim Bakanlığı). (2015). Sponsorluk. Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri. Ankara.

29. Mccook K.,Turco D., Riley R., (1997). "A Look at theCorporateSponsorshipDecisionMakingProcess", TheCyber- Journal of Sport Marketing. 1 (2).pp.1-15.
30. Meenaghan T. (1991). Sponsorship-LegitirmisingtheMedium. EuropeanJournal of Marketing 25 (11). pp.5-10.
31. Nicholls, J.A.F,Roslow S. (1999). BrandRecallandBrandpreference at sponsored golf andtennistournaments. EuropenJournal of Marketing. Vol.33, No.3/4, pp.365-386.
32. Odabaşı Y, Oyman M. (2003). Pazarlama İletişimi Yönetimi. MediaCat Kitapları İstanbul. s. 342
33. Okay A. (2005). Sponsorluğun Temelleri. Der Yayınları. İstanbul. s.82.
34. Okay A., Okay A. (2005). Halkla İlişkiler ve Medya. MediaCat Kitapları. İstanbul. s.586-588.
35. Orha Ö.F. (2017). Markaların Futbol Dünyasındaki Sponsorluk Yarışı. <http://www.pazarlamasyon.com/pazarlama/markalarin-futbol-dunyasindaki-sponsorluk-yarisi/> Erişim Tarihi: 31.10.2018.
36. Özdemir M., Kaldırımcı M., İlkım M., Dinçer N., Mızrak O. (2014). 8 Hafta Süren Fiziksel Egzersizin 11-14 Yaş Aralığındaki Down Sendromlu Özel Öğretim Öğrencilerinin Reaksiyon Zamanları Üzerine Etkisi. Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 4, s.9-17.
37. Öztürk S.A. (2013). Spor Sponsorluğu: Kavram ve Özellikler. Argan M. (Ed.), Sporda Sponsorluk, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. s.4.
38. Peltekoğlu F. B.(2001). Halkla ilişkiler nedir. Beta Yayınları. İstanbul. s.301.
39. Schwarz E.C.,Hunter J.D. (2008). Advanced TheoryandPractice in SportMarketing. USA: ElsevierInc. s.248.
40. Schwarz E.C.,Hunter J.D., Lafleur A. (2012). Advanced TheoryandPractice in Sport Marketing. London. Routhledge.
41. Taşdemir E. (2001). Hedef Kitleye Ulaşmada Etkili Bir Araç: Sponsorluk. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. 2(1). s.97- 106.
42. Taşyürek K. (2010). Tutundurmanın Yükselen Yıldızı: Sponsorluk ve Spor Sponsorluğu Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Genel İşletme Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara. s 21.
43. T.B.M.M. (Türkiye Büyük Millet Meclisi). (2011). Spor Kulüplerinin Sorunları ile Sporda Şiddet Sorununun Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. Dönem 23.Yasama Yılı:5 s.1.
44. T.İ.K. (Türkiye İstatistik Kurumu). (2018). Spor İstatistikleri. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1087 Erişim Tarihi: 07.02.2018.
45. Tengilimoğlu D., Öztürk Y. (2008). İşletmelerde Halkla İlişkiler. Seçkin Yayıncılık. Ankara. s.197-205.

46. Türegün E. (2013). Sportif Organizasyonlar Sponsorluğu (Beko Basketbol Ligi Örneği). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi. İstanbul. s.35.
47. Türkmen M. (2011).Türkiye’de Spor Türk Telekom Sponsorluğunda.<http://ttornegisponsorluk.blogspot.com/> Erişim Tarihi:01.11.2018.
48. Yetkiner K. (2011). Spor Endüstrisinde Sponsorluk Kavramı ve Türk Futbolundaki Değişimlerin Sponsorluk Üzerindeki Etkisi: Milli Takım Örneği. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Programı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. s.1-14-15.

8-12 YAŞ YÜZÜCÜLERİN DİKEY SIÇRAMA PERFORMANSININ 50 METRE SERBEST PERFORMANSINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Tahir KILIÇ¹, Kıvılcım KAPLAN², Özge Tuğba AY³

Giriş

Sporcuların müsabakalara hazırlanmasında skor denemeleri müsabaka dönemi antrenmanlarının önemli bir bölümünü oluşturur. Zamana karşı en kısa sürede en uzun mesafeyi yüzmek gerekir. Spor branşlarının çoğunda olduğu gibi yüzme antrenmanlarında da hazırlık dönemi antrenmanlarının içerisinde, rekabete dayalı süre-mesafe çalışmaları yapılmaktadır (Bobo, 1999). Yüzme oldukça zorlu bir branştır, aşırı kas gücü, dayanıklılık ve hız gerektirir (Balilionis, ve ark. 2012). Yüzme yarışmalarında, özellikle kısa zaman dilimi içerisinde ki olaylarda, önemli faktörlerden biride, iyi bir başlangıç yapabilmektir. Zanoletti ve ark. (2006) iyi bir başlangıç yapmanın müsabaka süresine etkisini erkeklerde % 23 ve kadınlarda %40 oranında etkilediğini bildirmiştir (Zanoletti ve ark. 2006). Tor ve Pease, (2013) Elit yüzücülerde yarış analizi parametrelerinin performans üzerine etkilerini inceledikleri araştırmalarında, performans parametrelerinden “başlangıç zamanının” performans değerlerine etkisini oldukça yüksek olarak bildirmişlerdir (Tor, 2013). Yüzme müsabakalarında iyi bir çıkış için, güçlü itme kasları, anaerobik güç ve patlayıcı kuvvetin geliştirilmesi son derece önemlidir. Çıkış genel yüzme performansının kritik bir bileşenidir. İyi bir çıkışın genel müsabaka performansı üzerine %30 a kadar etkili olabileceği bildiren çalışmalar mevcuttur (Cossor ve Mason, 2000; West ve ark. 2011). Dikey sıçrama ve yüzme çıkış performansı arasında güçlü bir korelasyon bulunmaktadır. Bu bilinenlerden yola çıkarak örneklem grubunu oluşturan 8-12 yaşları arasındaki 29 yüzücüde dikey sıçrama performansının 50 metre serbest yüzme performansına etkisini incelemek amacıyla 6 hafta, haftada 6 gün ve 3 günü yüzme antrenmanlarından önce 30 dakikalık kara antrenmanları olmak üzere 72 saatlik bir antrenman programı uygulanmıştır.

Yöntem

Araştırma Grubu

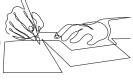
Antalya Yıldızlar Yüzme Kulübü’nden 8-12 yaş yüzme sporu yapan sporculardan 29 kişi gönüllü olarak katıldı. Araştırma için sporcular bilgilendirilmiştir.

Yüzme Antrenman Grubu

1- Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü.

2- Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

3- Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü.

Gönüllü yüzücülere 6 haftalık düzenli olarak yüzme antrenmanı yaptırıldı. 6 hafta, haftada 6 yüzme antrenmanı ve 3 gün yüzme antrenmanından önce kara antrenmanı olmak üzere toplam 72 birim antrenman yapıldı. Ortalama yüzülen mesafe 18000-24000 metre arasındır. Kara çalışmasında genel kondisyon antrenmanı ve dikey sıçrama çalışmaları yapıldı. Ölçümler ve testler esnasında denekler maksimal kapasitelerini kullanmışlardır. Deneklere bu çalışmanın amacı ve onlar açısından önemi anlatılarak uygulanan testlere karşı istek ve motivasyon düzeyleri yükseltilmeye çalışılmıştır. Araştırma Antalya Yıldızlar Yüzme Kulübü bünyesinde işletilen tam olimpik yüzme havuzunda yapıldı. Antalya ilinde ikamet eden 29 kişi çalışmaya katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Katılımcıların boy uzunluğu, vücut ağırlığı, 50 m dereceleri, dikey sıçrama dereceleri Antalya Fii Fikir Olimpik Yüzme Havuzun da yapılmıştır.

Boy Ölçümü

Boy uzunluğu ölçümü düz bir zeminde sporcu çıplak ayaklı iken ölçülmüştür. Ölçümde çelik marka şerit metre kullanılmıştır. (Tamer,K.2000).

Vücut Ağırlığı Ölçümü

Vücut ağırlığı ölçümü sporcu mayolu ve çıplak ayaklı iken ölçülmüştür. Ölçümlerde Fakir marka DigitalGlassBathroomScale tartı kullanılmıştır (Tamer,K.2000).

50 m Derece Ölçümü

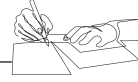
Sporcuların 50 m serbest yüzmeyi casio marka el kronometresi aracı kullanılarak ölçüldü. 2 kere ölçüm yapılarak en iyi derece alındı.

Dikey Sıçrama Ölçümü

Sporcuların dikey sıçrama ölçümü duvara sabitlenen metre ile ölçüldü. Sporcular kendisini hazır hissettiği anda sıçrayabildiği en yüksek noktaya kadar sıçradı. Tekrar met üzerine indi. Sporcuların sıçrama mesafeleri cm cinsinden ölçüldü ve 3 denemenin en iyisi kaydedildi.

İstatiksel Değerlendirmeler

Elde edilen veriler SPSS 22,0 paket programı kullanılıp, tanımlayıcı istatistik olarak aritmetik ortalama ve standart sapma kullanıldı. PairedSamplest testi kullanıldı. Anlamlılık düzeyi olarak $p<0.05$ alındı.

Bulgular

Tablo 1.Örneklem grubunun bazı fiziksel özellikleri

	n	X±Sd
Boy	29	139.44±9.98
Kilo		35.06±8.89
Yaş		10.17±1.46
Spor Yaşı		4.17±0.75

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmamıza katılanların boy ortalamaları 139.44±9.98, kilo ortalamaları 35.06±8.89, yaşları 10.17±1.46 ve spor yaşları 4.17±0.75 olarak bulunmuştur.

Tablo 2. 50 m serbest derecelerinin ön test ve son test değerlerinin karşılaştırılması

50 metre	n	X±Sd.	t	p
ön (sn)	29	42.26±7.36	4.42	.00
son(sn)		41.95±7.34		

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılanların 50 metre yüzme dereceleri ön test 42.26±7.36, son test 41.95±7.34 olarak bulunmuştur.Ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir P(0,00). (p<0,05).

Dikey Sıçrama Derecelerinin Karşılaştırılması

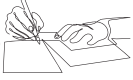
Tablo 3. Dikey sıçrama derecelerinin ön test ve son test değerlerinin karşılaştırılması

Dikey Sıçrama	n	X±Sd.	t	P
Dikey Sıçrama_ön (cm)	29	26.32±5.77	-2.53	.017
Dikey Sıçrama_son (cm)		26.34±5.76		

Tablo 3'de araştırmaya katılanların dikey sıçrama değerleri ön test 26.32±5.77 ve son test 26.34±5.76 olarak bulunmuştur. Anlamlılık düzeyi p 0,017 dir. (p<0,05).

Tartışma ve Sonuç

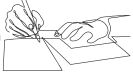
Araştırmaya katılan haftada 3 gün antrenman yapan grubun yaşlarının ortalaması 10.13±1.50 yıl, ön test boylarının ortalaması 139.37±9.95 cm son test 139.65±9.98 cm, ön test vücut ağırlıklarının ortalaması 35.3±8.67 kg son test 35.23±8.78 kg olarak, elli metre dereceleri tespit edildi.Dikey sıçrama performansının anaerobik dayanıklılık özellikleri üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanan araştırmamızda, piliometrik kara antrenmanları ile desteklenen sıçrama çalışmalarının sporcuların anaerobik dayanıklılık kapasiteleri üzerinde anlamlı bir ilişki bulunduğu düşünülmektedir. Dikey sıç-

rama ve anaerobik performans çıktıları arasında anlamlı ilişkisi bulunduğu söylenebilir. Kırmızıgöl'ün (2012) 100 erkek sporcu ile dinamik ısınma, balistik germe, Progresif Nöromusküler Fasilitasyon + balistik germe ve PNF + statik germe olarak dört ana bölümden oluşturduğu araştırmasında Patlayıcı kuvvet gerektiren eforlar öncesi ısınma periyodunda PNF + statik veya PNF + balistik yerine, anaerobik dayanıklılık performansını artırmak için balistik germe uygulanmasının gerektirdiğini bildirmiştir (Kırmızıgöl, 2012). Cicioğlu ve arkadaşlarının (1995) 8 haftalık plyometrik antrenmanın 14-15 yaş grubu basketbolcuların dikey sıçrama performanslarına ve bazı fizyolojik ve fiziksel parametreleri üzerindeki etkisini tespit etmek için yaptığı çalışmada antrenmana katılan grubun dikey sıçrama, yatay sıçrama ve anaerobik güç değerlerinde anlamlı bir artış bulunmuştur (Cicioğlu, 1995). Demir ve Filiz, (2004) vücut ağırlığı ile yapılan yüklenmelerin, %75-90 arası kas kuvvetini geliştirdiğini ve Bir kasın çapının, yüksek gerilimde uyarılar verilmesiyle birlikte büyüyeceğini, enerji depolarının büyümesi ve kılcal damarların genişlemesi yoluyla da kas dayanıklılığı gelişeceğini, buna bağlı olarak çabukluk sağlayan uyarılarla kasılma hızında artış meydana geleceğini bildirmişlerdir. Marković, (2007) Meta analiz çalışması yaptığı denek ve kontrol gruplarında ki araştırmaları sonucunda, dikey sıçrama performansındaki gelişmenin sağlanabilmesi için piliometrik antrenmanların uygulanması gerektiğini bildirmiştir (Marković, G. (2007). Yıldız (2012) araştırmasında dikey sıçrama performansının yüksek olduğu sporcuları "sprinter", performansları düşük sporcuları "mesafe yüzücüsü", normların arasında kalan skora sahip sporcuları ise orta mesafe yüzücüsü olarak sınıflandırabileceğini bildirmiştir (Yıldız, 2012). Başka bir çalışmada ise Yıldırım, (2009) üst düzey elit erkek hentbolcularla yaptığı araştırma sonuçlarına göre, antropometrik özelliklerin sporcuların dikey sıçrama performansını önemli ölçüde etkisi bulunduğunu ve bu özelliklerin de vücut yağ yüzdesi, boy, kilo, göğüs çevresi, uyluk çevresi, baldır çevresi, baldır uzunluğu, bacak kuvveti ve esneklikleri olduğunu bildirmiştir (Yıldırım, (2009). Bayraktar (2013) boksörlerle yaptığı araştırma sonuçlarına göre sporcuların sürat koşusu ve çeviklik özelliklerinin görsel ve işitsel uyarılarla desteklenmesinin etkili olduğunu düşündüğünü bu etkilerin anaerobik performansı olumlu yönde etkileyeceğini bildirmiştir. Sonuç olarak da koşu antrenman içeriklerinde sürat ve çevikliğe ayrıca yer verilmesi gerektiğini ve bu çalışmaların görsel ve işitsel uyarılarla desteklenmesinin önemini vurgulamıştır (Bayraktar, 2013). Savaş ve Uğraş (2004). Sekiz haftalık sezon öncesi antrenman programının üniversiteli erkek boks, taekwondo ve karate sporcularının fiziksel ve fizyolojik özellikleri üzerine olan etkileri isimli araştırmalarında Anaerobik dayanıklılık ve dikey sıçrama performansının tüm sportif branşlarında ki önemini vurgulamışlardır. Savaş ve Uğraş (2004). Araştırma sonuçlarına göre sporcularda dikey sıçrama performansı ve anaerobik dayanıklılık özelliklerinin paralel yönde gelişme gösterdiğini vurgulamıştır (Savaş, ve Uğraş, (2004). Yaptığımız araştırma da literatür bilgilerini destekler niteliktedir. Dikey sıçrama değerleri ile anaerobik performans değerlerinin olumlu yönde paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Yüzme antrenmanlarının içeriğinde yer alan kara çalışmaları esnasında piliometrik egzersizlere yer verilmesinin ve özellikle çocuklarda kendi vücut ağırlığı ile düzenlenecek sıçrama egzersizlerinin, bacak itme kuvvetine etkisi sonucu yüzme müsabakalarında oldukça önemli olan çıkış gücüne ve reaksiyon hızına olumlu katkısı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

1. BALİLİONİSG, NEPOCATYCHS, ELLİSC.M, RİCHARDSONM.T, NEGGERSY.H, BİSHOP P.A. (2012). "Effects of different types of warm-up on swimming performance, reaction time, and dive distance". J Strength Cond Res.;26(12):3297-3303. doi: 10.1519/JSC.0b013e318248ad40.
2. BAYRAKTAR, İ. (2013). "Elit Boksörlerin Çeviklik, Sürat, Reaksiyon ve Dikey Sıçrama Yetileri Arasındaki İlişkiler". Akademik Bakış Dergisi. Sayı: 35. Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız - Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat - Kırgızistan, 2-6
3. BOBO, M. (1999) "The Effect of Selected Types of Warm-up on Swimming Performance". Int Sports J 3: 37-43
4. COSSOR, J and MASON, B. (2000). "Swim start performances at the Sydney 2000 Olympic Games". Coaches' Info service—Sports Science information for coaches, 70-73
5. CİCİOĞLU, İ. (1995). Plyometrik Antrenmanın 14-15 Yaş Grubu Basketbolcuların Dikey Sıçraması İle, Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Parametreleri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara
6. DEMİR, M, FİLİZ, K. (2004). Spor Egzersizlerinin İnsan Organizması Üzerindeki Etkileri. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 5(2), p. 110-113.
7. KIRMIZIGİL, B. (2012). Üç Farklı Esneklik Antrenmanlarının Dikey Sıçrama Performansı Üzerine Etkileri. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hareket ve Antrenman Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir. P. 64
8. MARKOVIĆ, G. (2007). "Plyometric Training Vertical Splash Height Meta-Analytical Review Vertical Splash Height Makes". Sports Medicine British Magazine 2007; 41:349-355
9. SAVAŞ, S. ve UĞRAŞ, A. (2004). "Sekiz Haftalık Sezon Öncesi Antrenman Programının Üniversiteli Erkek Boks, Taekwondo ve Karate Sporcularının Fiziksel ve Fizyolojik Özellikleri Üzerine Olan Etkileri". GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 3 257-274.
10. ŞEN, A. (2003). 12-14 Yaş Grubu Basketbolcularda Uygulanan Patlayıcı Kuvvet Çalışmalarının Sıçrama Özelliği Üzerindeki Etkileri (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
11. YILDIZ, SA. (2012). "Aerobik ve Anaerobik Kapasitenin Anlamı Nedir?" Solunum Dergisi, 14(1), 2-6.
12. TAMER, K. (2000) Sporda Fiziksel-Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 2000
13. TOR, E., and PEASE, D. (2013). "Monitoring the Effect of Race-Analysis Parameters on Performance in Elite Swimmers. International journal of Sports physiology and performance". 9(4) · DOI: 10.1123/IJSP.2013-0205 · Source: PubMed 633-636

14. YILDIRIM, İ. (2009). Elit Düzey Erkek Hentbol Takım Oyuncularının Antropometrik Özelliklerinin Dikey Ve Yatay Sıçrama Mesafesine Etkisi. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon; 60-61.
15. WEST, D.J, OWEN, N.J, CUNNINGHAM, D.J, COOK, C.J, KILDUFF, L.P.(2011). "Strength and power predictors of swimming starts in international sprint swimmers". J Strength Cond Res. 25(4):950-5. doi: 10.1519/JSC.0b013e3181c8656f).
16. ZANOLETTI, C, La TORRE, A, MERAT, G, RAMPININII, E, and IMPELLIZZERI, F.M.(2006). "Relationship between push phase and final race time in skeleton performance". J Strength Cond Res 20: 579-583

YÜZME ANTRENMANLARININ 8 - 10 YAŞ ÇOCUKLARDA ESNEKLİK ÜZERİNE ETKİSİ

Tahir KILIÇ¹, Kıvılcım KAPLAN²,
Mesude ŞENOL³

Giriş

Yüzme bireyin belli bir mesafeyi kat edebilmek için, suyun içerisinde yaptığı hareketlerin tümüdür. Sportif yüzme ise, serbest, sırt, kurbağalama ve kelebek teknikleriyle belli bir mesafeyi en kısa sürede bitirebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Yiğit, 2011).

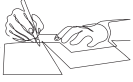
Yüzmenin eski bir tarihi vardır. Tarih öncesi mağara resimleri insanların yüzdüğünü göstermektedir. Araştırmacılar, yüzme yarışlarının Asya'da ilk yüzyılın başlarında meydana geldiğini ve eski Yunanlıların ve Romalıların askeri eğitimin ve çocukların eğitiminin bir parçası olarak yüzmeyi öğrettiklerini kanıtladılar. Kayıtlar antik Yunan yüzme yarışlarından bahseder. Bununla birlikte, bir spor olarak, on dokuzuncu yüzyılın başlarına kadar gerçek anlamıyla gelişmemiştir (Cambel, 2017).

Yüzmenin tarihçesi insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. İnsanlar kolay yiyecek bulmak için suya yakın yerlere yerleşim yapmışlardır. Elde edilen arkeolojik bulgular; Eski Mısır, Sümer ve Hititler' de yüzmenin farklı stillerinin bilindiği ve uygulandığını ortaya koymuştur. Eski Yunan ve Roma uygarlıklarında ise yüzme, hem erkeklerde hem de kadınlarda okuma yazma kadar önemlidir. Eski Yunan'da zaman zaman yüzme yarışmaları düzenleniyor; Romalılar da, hamamlardan ayrı olarak yüzme havuzları yaptırıyorlardı. Japonya'da ise okullarda yüzme eğitimi zorunlu olan imparatorluk fermanı yayınlanıyor ve çeşitli yüzme yarışları düzenleniyordu. 1828'de Liverpool'da ilk açık havuz yapılmıştır. 1837'de Londra'da ilk uluslararası yüzme yarışları düzenlenmiştir ve sonrasında 1846'da Avustralya'da düzenlenmiştir. Farklı Avrupa ülkelerinde 1882'den sonrasında yüzme federasyonları kurulmaya başlanmıştır. Londra Metropolitan Yüzme Kulübü 1896'da Amatör Yüzme Birliğine dönüşmüştür. ABD'de yüzmenin teşkilatlı bir spora dönüşmesi, 1888'de Amatör Spor Birliği'nin (AAU) kurulması sonucunda gerçekleşmiştir. Modern olimpiyat oyunları 1896'da yeniden başlatılmıştır. Yeniden başlatılması sonucunda yüzme müsabakalarında yer verilmiştir. Sırtüstü tekniği 1900 yılında olimpiyatlara eklenmiştir. Daha sonrasında kurbağalama tekniği eklenmiştir. Kelebek tekniği olimpiyatlara en son eklenen tekniktir. Önceden sadece erkeklerin katıldığı yüzme yarışlarına, 1912'de kadınlarda ilk kez yüzme yarışına katılmaya başlamıştır. Bütün dünyada teşkilatlı bir spor olarak yaygınlık kazanması ve olimpiyat programına alınması ile birlikte, bu spor dalı için ulusla-

1- Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü.

2- Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

3- Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü.

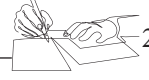
rarası bir federasyon kurulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda 1909'da Londra'da Uluslararası Amatör Yüzme Federasyonu FINA (Federation Internationale de Natation Amateur) .FINA kurulmadan önce olimpiyatlar da yer alan yüzme yarışları, sportif olmaktan çok uzaktı. 200m engelli yüzme yarışları, bir direğe tırmanmayı ve bir dizi kayığın üstünden geçtikten sonra, bu kayıkların altlarından yüzerek geçmeyi içeriyordu. Diğer yarışlar ise, su altında en uzun mesafe yüzme, 4000m yüzme yarışlarıydı. FINA' nın kurulmasıyla birlikte, yarışlarda FINA yönetmeliği esas alındı. Yarışma stilleri ise; serbest, sırtüstü, kurbağalama ve kelebek olarak kararlaştırıldı. Yarışmadaki mesafelerin metre cinsinden ölçülmesine karar verilmiştir. Türkiye modern anlamda yüzme sporu 1923'de geldiği görülür (Akalin, 2008).

Yüzme sporu diğer spor dallarına göre sakatlık riskinin daha az olduğu ve motorik özelliklerin de gelişimine etkisi olan bir spor branşıdır. Bu spor dalında küçük yaşlarda başlanması sportif başarının elde edilmesi, teknik bilgisi çok iyi olan bir antrenör tarafından çalıştırılması, aile ve okul çevresinden destek alması gerekmektedir. Yüzme sporu ile ilgilenen bir sporcu başarılı olmak için kaliteli ve düzenli antrenman yapması, dinlenmesine ve beslenmesine çok dikkat etmesi gerekmektedir. Yüzme, gelişim dönemine olumlu katkılarından dolayı çocuklarımızın yapması gereken, hatta birçok ülkede öğrenilmesi zorunlu olan bir spor dalıdır. Yüzmeyi diğer spor dallarından ayıran birçok özellik bulunmaktadır. Yüzme sporunun en belirgin farkı, suyun üzerinde kalmak için kolların ve bacakların aynı anda veya ayrı ayrı kullanılmasıyla yatay hareketin sağlanması için enerji harcanmasıdır. Diğer farklar ise, suyun içinde harekete karşı olan sürtünmeyi yenmek veya en aza indirmek için gereken etkenlerdir. Ayrıca suyun solunum üzerinde nefes alıp vermeyi zorlaştıran baskı etkisi vardır. Bu nedenle "bir mesafeyi yüzme için gereken enerji aynı mesafeyi koşmak için gereken enerjinin dört katıdır" diyebiliriz (Yılmaz, 2014).

Yüzme antrenmanları genel olarak daha çok arka alt ekstremiteler grublarına ve bunun yanında kalça, omuz ve el bileklerine yöneliktir. Bütün yüzme tekniklerinde omuz, el ve ayak bileği hareketliliğinin normalin üstünde olması avantaj sağlamaktadır. Omuz esnekliğine daha çok geriye doğru yapılan hareketlerde ihtiyaç duyulur. Bunun nedeni su altında gerçekleşen hareketin başlangıcında kulağın alt pozisyonundaki etkinliğinin arttırılmasıdır (Akalin, 2008).

Sporda hem sabit hem de hareketli esnekliğe gereksinim vardır. İyi bir sabit ve hareketli esnekliğe sahip sporcu sağlıklı bir karakteristiği vardır. Yüzme de genel olarak vücudun esnek olması avantaj olarak bilinir. Yüzücüler aşırı derecede esnektirler (Yılmaz, 2012).

Tüm bu bilgilerden hareket ile araştırmamızda, temel spor branşlarından biri olan yüzme sporunun 8 - 10 yaş çocukların omuz, kalça ve gövde esneklik özellikleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, yaşları 8 - 10 yaş arasında değişen, yüzme branşında haftada 6 gün yüzme antrenmanı yapan 10 kadın sporcu, haftada 3 gün yüzme antrenmanı yapan 8 kadın sporcu, toplam 18 kadın sporcunun; sağ - sol omuz fleksiyon

hareket açısı, sağ - sol omuz ekstansiyon hareket açısı, sağ - sol omuz abduksiyon hareket açısı, kalça fleksiyon hareket açısı, kalça ekstansiyon hareket açısı, gövde fleksiyon hareket açısı ve gövde ekstansiyon hareket açısının ölçümleri arasındaki farklar karşılaştırılmış, 6 haftalık yüzme antrenmanının etkisi araştırılmıştır.

Yöntem ve Metot

Araştırma Gurubu

Örneklem grubu, Antalya Yıldızlar Yüzme Kulübü'nden 8 - 10 yaş yüzme antrenmanı yapan 18 gönüllü kadın sporcudan oluşturmaktadır.

Haftada 3 Gün Yüzme Antrenmanı Yapan Grup

Sporculara 6 hafta düzenli olarak yüzme antrenmanı yaptırıldı. 6 hafta boyunca haftanın 3 günü yüzme antrenmanı olmak üzere toplam 36 birim antrenman yapıldı. Haftada ortalama yüzülen mesafe 4000 metredir. Haftada 3 gün yüzme antrenmanı yapan grubun antrenman programı haftada 3 gün (Cuma, Cumartesi, Pazar), günde 2 saattir. Toplam 6 hafta ve toplam çalışma saati 36 saattir. Yapılan bu çalışmada haftada 3 gün yüzme antrenman yapan grubun, yaş ortalaması; $8,75 \pm 0,70$ yıl, vücut ağırlık ortalaması; $29,38 \pm 3,25$ kg, boy ortalaması; $134,12 \pm 4,91$ cm olan 8 kadın sporcudan oluşmaktadır.

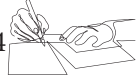
Haftada 6 Gün Yüzme Antrenmanı Yapan Grup

Sporculara 6 hafta düzenli olarak yüzme antrenmanı yaptırıldı. 6 hafta boyunca haftanın 6 günü yüzme antrenmanı ve 3 gün yüzme antrenmanından önce kara antrenmanı olmak üzere toplam 72 birim antrenman yapıldı. Haftada ortalama yüzülen mesafe 18000-24000 metre arasındır. Kara çalışmasında genel kondisyon antrenmanı yapıldı.

Haftada 6 gün yüzme antrenman yapan grubun antrenman programı haftada 6 gün (Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma, Cumartesi, Pazar), günde 2 saattir ve haftanın 3 günü (Çarşamba, Cuma, Pazar) yüzme antrenmanından önce 30 dakika kara antrenmanı yapmıştır. Toplam 6 hafta ve toplam çalışma saati 72 saattir,

Yapılan bu çalışmada haftada 6 gün yüzme antrenman yapan grubun, yaş ortalaması; $9,2 \pm 0,78$ yıl, vücut ağırlık ortalaması; $30,39 \pm 4,87$ kg, boy ortalaması; $135,40 \pm 6,29$ cm olan yüzme branşında faaliyet gösteren 10 kadın sporcudan oluşmaktadır.

Çalışmaya Antalya ilinde yaşayan, haftada 3 gün yüzme antrenmanı yapan 8 kadın sporcu, haftada 6 gün yüzme antrenmanı yapan 10 kadın sporcu olmak üzere toplamda 18 kadın sporcu kendi istekleriyle katıldı. Sporcular ölçümler sırasında maksimal esneklik kapasitelerini kullanmışlardır. Sporculara esneklik çalışmasının amacı anlatılarak uygulanan ölçümlere karşı motivasyonları yükseltilmeye çalışılmıştır.

Haftalık Yüzme Antrenman Programı

Antalya Yıldızlar Yüzme Kulübü'nde lisanslı olarak yüzme eğitimi alan gönüllü sporculara 6 hafta boyunca aşağıdaki tablolardaki antrenman programı uygulandı.

Tablo 1. Haftada 3 gün yüzme antrenmanı yapan grubun antrenman programı

Antrenman Periyodu	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta	4. Hafta	5. Hafta	6. Hafta
Antrenman Süresi	100-120 dakika Yüzme					
Antrenman Şiddeti	%60-70	%70	%80	%60-70	%70	%80
Antrenman Frekansı	Günde 1 Haftada 3 Yüzme					
Antrenmanın kapsamı	25 dk ısınma, Teknik - Kısa Mesafe sprint, 6 dk soğuma,	25 dk ısınma, Dayanıklılık, 6 dk soğuma,	25 dk ısınma, Dayanıklılık, 6 dk soğuma,	25 dk ısınma, Teknik - Kısa Mesafe sprint, 6 dk soğuma,	25 dk ısınma, Dayanıklılık, 6 dk soğuma,	25 dk ısınma, Dayanıklılık, 6 dk soğuma,
Haftada ort. yüzülen mesafe	4300 m.	3700 m.	4000 m.	4300 m.	3700 m.	4000 m.

Tablo 2. Haftada 6 gün yüzme antrenmanı yapan grubun antrenman programı

Antrenman Periyodu	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta	4. Hafta	5. Hafta	6. Hafta
Antrenman Süresi	120 dk					
Antrenman Şiddeti	%60 - 70	%60	%100	%60 - 70	%90	%100
Antrenman Frekansı	Günde 1 Haftada 6 gün Yüzme - Kara ant.					
Antrenmanın kapsamı	Isınma %40, Mesafe-Teknik, Soğuma %20, Kara ant. 15 - 30 dk,	Isınma %40, Uzun Mesafe, Soğuma %20, Kara ant. 15 - 30 dk,	Isınma %40, Sprint Mesafe, Soğuma %20, Kara ant. 15 - 30 dk,	Isınma %40, Uzun Mesafe - Teknik, Soğuma %20, Kara ant. 15 - 30 dk,	Isınma %40, Branş Set - Teknik - Ayak Set, Soğuma %20, Kara ant. 15 - 30 dk,	Isınma %40, Ayak Set - Kol Set, Soğuma %20, Kara ant. 15 - 30 dk,
Haftada ortalama yüzülen mesafe	18000 - 24000 metre					

Verilerin Toplanması

Boy Ölçümü

Sporcuların boy uzunlukları düz bir zeminde ayakları çıplak iken ölçülmüştür. Ölçüm sırasında Stanley marka çelik şerit metre kullanılmıştır (Tamer, 2000, Northon, 2004).

Vücut Ağırlığı Ölçümü

Sporcunun vücut ağırlığı ölçümü mayolu ve çıplak ayaklı iken ölçülmüştür. Ölçümlerde Fakir marka 100g/0.2lb hassasiyetli Digital tartı kullanılmıştır (Tamer, 2000, Northon, 2004).

Esneklik Ölçümü

Esneklik ölçümü sporcu mayolu ve çıplak ayaklı ölçülmüştür. Deneklerin esneklik ölçümleri için Leighton marka Flexometre kullanıldı. Ölçüme başlamadan önce sporculara ölçümün nasıl yapılacağı hakkında bilgi verildi. Sonrasında yapılacak hareket gösterildi. Test bir defa alındı ve ölçüm sonucu bilgi formuna kaydedildi.

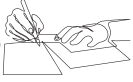
Sağ - Sol Omuz Fleksiyon ve Ekstansiyon

Başlama Pozisyonu: Ayakta dik pozisyonda sırtını duvara yaslayarak duvarın köşesinde çıkıntı oluşturuldu, kol ölçüm için duvarın köşenin çıkıntısından dışarı uzatıldı, kollar yanda duvarın arkasında, kalça ve topuk duvara dokunduruldu. Alet üst kola bağlandı.

Hareket: Fleksiyon da kol mümkün olduğunca bir kavis içinde yukarı doğru hareket ettirilmesi istendi, avuç içinin duvarda kaydırılması en uzak noktada 1 - 2 saniye beklemleri istendi ve kadran kilitlendi. Ekstansiyon da kol mümkün olduğunca bir kavis içinde aşağı doğru iletilerek geriye doğru hareket ettirilmesi istendi, avuç içi duvarda kaydırılması en uzak noktada 1 - 2 saniye beklemleri istendi ve ibre kilitlendi. Ölçüm kaydedildi. Sporculara sürekli olarak hareket boyunca topuklar, kalça ve omuzlar duvara dokundurulması konusunda uyarı yapıldı.

Sağ - Sol Omuz Abduksiyon (Uzaklaştırma)

Başlama Pozisyonu: Sağ ya da sol yan taraf ile ayakta duvara yaklaşılması, yakın olan omuz duvara değdirilmesi istendi. Duvara yakın olan elin parmak boğumlarından yumruk yapılması, yumruğun başparmak tarafı ile kalçaya dokundurulması ve yumruk tarafının karşısı da duvara dokundurulması istendi. Bu sırada ayaklarla birlikte dizler ve dirseklerde düz ve gergin olması istendi. Alet sağ ya da sol üst kol arkasına bağlandı. Hareket: Kol mümkün olduğunca yana ve yukarıya doğru bir kavis içinde hareket ettirilmesi istendi (yana açılır) en uzak noktada 1 - 2 saniye beklemleri istendi ve ibre kilitlendi. Ölçüm kaydedildi. Sporculara sürekli olarak sağ ya da sol yumruk duvara ve vücut ile temas halinde olması, vücut ve dirsek düz olması ve kolların öne doğru değil yana doğru kaldırılması hatırlatıldı.

Gövde Ekstansiyon ve Fleksiyon

Başlama Pozisyonu: Ayakta dik pozisyonda, ayaklarla birlikte dizler gergin, kollar başın yanında ve üzerinden uzanmış, avuç içleri birbirine bakar. Alet kalçadan oldukça yüksek koltukaltı ve meme başı hizası arasında göğüsün sağ ya da sol kenarına bağlandı. Hareket: Ekstansiyon da mümkün olduğunca geriye doğru bükülme yapıldıktan sonra 1 - 2 saniye beklemleri istendi. İbre kilitlendi. Fleksiyon da mümkün olduğunca öne doğru bükülme yapıldıktan sonra 1 - 2 saniye beklemleri istendi. İbre kilitlendi. Ölçümler kaydedildi. Sporculara sürekli olarak dizlerini bükmemeleri gerektiğini, ayaklarını kimıldatmamaları gerektiğini, başparmak ve topukları kaldırmamaları konusunda uyarıldı.

Kalça Ekstansiyon ve Fleksiyon

Başlama Pozisyonu: Ayakta dik pozisyonda, ayaklarla birlikte dizler gergin, kollar başın yanında ve üzerinden uzanmış, avuç içleri birbirine bakar. Alet göbek yüksekliğinde kalçanın sağ ya da sol tarafına bağlandı. Hareket: Ekstansiyon da mümkün olduğunca geriye doğru bükülme yapıldıktan sonra 1 - 2 saniye beklemleri istendi. İbre kilitlendi. Fleksiyon da mümkün olduğunca öne doğru bükülme yapıldıktan sonra ve 1 - 2 saniye beklemleri istendi. İbre kilitlendi. Ölçümler kaydedildi. Sporculara sürekli olarak dizlerini bükmemeleri gerektiğini, ayaklarını kimıldatmamaları gerektiğini, başparmak ve topukları kaldırmamaları konusunda uyarıldı (Tamer, K (2000), Northon, (2004).

İstatistiksel Değerlendirmeler

Elde edilen sonuçlar SPSS 22.0 paket programı kullanılıp, tanımlayıcı istatistik olarak aritmetik ortalama ve standart sapma kullanıldı. Bağımlı grupların karşılaştırılmasında paired t testi, bağımsız grupların ilişkisine independent t testi kullanıldı. Anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ alındı.

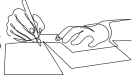
Bulgular

Tablo 3. Örneklem gruplarının fiziksel özellikleri

Haftada 3 gün yüzme antrenmanı yapan grup					
Değişken	n		x±sd	t	p
Yaş (Yıl)	8		8,75±0,70		
Boy (cm)			134,12±4,91	-1,528	0,17
Vücut ağırlığı (kg)		Ön Test	29,38±3,25	-1,818	0,112
	Son Test	30,43±4,01			
Haftada 6 gün yüzme antrenmanı yapan grup					

Değişken	n		$\bar{x} \pm sd$	t	p
Yaş (Yıl)	10		9,2±0,78		
Boy (cm)			135,4±6,29	-1,5	0,168
Vücut ağırlığı (kg)		Ön Test	30,39±4,87	0,618	0,552
		Son Test	30,23±4,49		

Tablo 3'e bakıldığında haftada 3 gün yüzme antrenmanı yapan grubun yaş ortalamaları 8.75 ± 0.70 yıl, boy ortalamaları 134.12 ± 4.91 cm, Vücut ağırlığı ön test 29.38 ± 3.25 , son test 30.43 ± 4.01 kg olarak bulunmuştur. Haftada 6 gün yüzme antrenmanı yapan grubun yaş ortalamaları 9.2 ± 0.78 yıl, boy ortalamaları 135.4 ± 6.29 cm, Vücut ağırlığı ön test 30.39 ± 4.87 , son test 30.23 ± 4.49 kg olarak bulunmuştur. Yaş, boy uzunluğu ve vücut ağırlıklarına bakıldığında gruplar arası yaş değerlerinde, boy uzunluğu ve vücut ağırlığında herhangi bir fark görünmezken, haftada 6 gün yüzme antrenmanı yapan grubun çok azda olsa vücut ağırlığında azalma görülmektedir.

Tablo 4. Haftada 6 gün ve 3 gün yüzme antrenmanı yapan grupların motorik özelliklerinin ön test ve son test değerlerinin ilişkisi

Değişken	n=18	x±sd	t	p		
Omuz Fleksiyonu	Sağ Ön Test	6 gün	203.1±14.5	-,225	,825	
		3 gün	204.5±11.0	-,232	,820	
	Sağ Son Test	6 gün	205.0±13.8	-,579	,571	
		3 gün	208.3±10.0	-,600	,557	
	Sol Ön Test	6 gün	190.5±16.4	-1,661	,116	
		3 gün	203.2±15.8	-1,669	,115	
	Sol Son Test	6 gün	206.6±16.6	-1,352	,195	
		3 gün	219.6±24.2	-1,295	,220	
	Omuz Ekstansiyonu	Sağ Ön Test	6 gün	221.7±25.1	-,640	,531
			3 gün	228.3±17.0	-,668	,514
		Sağ Son Test	6 gün	222.6±17.9	-1,322	,205
			3 gün	230.1±34.2	-1,236	,245
Sol Ön Test		6 gün	230.8±25.8	,130	,898	
		3 gün	229,1±28,6	,129	,900	
Sol Son Test		6 gün	236,4±23,9	-,927	,368	
		3 gün	233,6±22,2	-,935	,364	
Omuz Abduksiyonu		Sağ Ön Test	6 gün	174.8±21.4	,878	,393
			3 gün	166.3±18.5	,893	,385
		Sağ Son Test	6 gün	196.3±13.6	1,764	,097
			3 gün	180.2±24.5	1,657	,127
	Sol Ön Test	6 gün	188,6±21,4	3,090	,007*	
		3 gün	170.0±18.5	3,085	,008*	
	Sol Son Test	6 gün	195.7±13.6	-,087	,931	
		3 gün	196.2±24.5	-,090	,929	

Bulgular incelendiğinde haftada 3 gün yüzme antrenmanı yapan grubun sağ omuz fleksiyon hareket açısı, haftada 6 gün yüzme antrenmanı yapan gruba göre daha çok gelişim göstermesine rağmen anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Her iki grupta da sol omuz fleksiyon hareket açısında, sağ omuz ekstansiyon hareket açısında, sol omuz ekstansiyon hareket açısında, sağ omuz abduksiyon hareket açısı değerlerinde eşit artış bulunmuştur. Sol omuz abduksiyon hareket açısında son test değerlerinde gruplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken ($p>0.05$), sol omuz abduksiyon hareket açısında ön test değerlerinde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 5. Haftada 6 gün ve 3 gün yüzme antrenmanı yapan grupların motorik özelliklerinin ön test ve son test değerlerinin ilişkisi

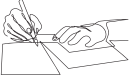
Değişken		n=18	x±sd	t	p
Kalça Fleksiyonu	Ön Test	6 gün	67.7±16.6	-,598	,558
		3 gün	82.0±20.9	-,582	,570
	Son Test	6 gün	68.1±14.6	-4,319	,001*
		3 gün	94.1±9.5	-4,529	,000*
Kalça Ekstansiyonu	Ön Test	6 gün	26.4±15.8	-,761	,458
		3 gün	32.0±15.0	-,766	,455
	Son Test	6 gün	28.7±13.9	1,553	,140
		3 gün	34.7±9.3	1,625	,124

Haftada 6 gün ve 3 gün yüzme antrenmanı yapan grupların kalça fleksiyon hareket açısı değerleri karşılaştırıldığında, haftada 3 gün antrenman yapan grubun, haftada 6 gün antrenman yapan gruba göre daha fazla artış bulunurken, gruplar arasındaki kalça fleksiyon hareket açısında son test değerlerine bakıldığında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Her iki grubun kalça ekstansiyon hareket açısı değerleri karşılaştırıldığında iki grupta da eşit artış bulunmasına rağmen gruplar arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tartışma ve Sonuç

Esneklik, sporda estetiği oluşturmakla beraber, kuvvetin ve hareket hızının sağlanabilmesi içinde önemli bir göstergedir. Esneklik, yüzücünün süratini arttırarak, yüzme süresini kısaltabilen özelliktir. Bu gelişme, uygulanan kuvveti, mesafe ve seviye olarak arttırma yoluyla elde edilir (akt. Göksu.2003)

Araştırmamızda, sol omuz abduksiyon hareket açısında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Sağ - sol omuz fleksiyon hareket açıları, sağ - sol omuz ekstansiyon hareket açıları, sağ omuz abduksiyon hareket açısı, gövde fleksiyon hareket açısı, gövde ekstansiyon hareket açısı, kalça fleksiyon hareket açısı, kalça ekstansiyon hareket açısı ölçümlerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$). Aritmetik ortalamalarında artış bulunmuştur. Sol omuz abduksiyon hareketinin anlamlı bulunmasının nedeni olarak, sol omuzun sağ omuzla oranla daha az kullanımından kaynaklı olarak, sol omuz açısı hareketlerinin yüzme antrenmanı sayesinde gelişim sağlamış olabileceği düşünülmektedir. Araştırmamıza benzer bir şekilde, Göksu, (2003) 10 - 12 yaş kadın yüzücülere uygulanan 8 haftalık dinamik germe çalışmaları sonucunda; sağ - sol omuz fleksiyon hareket açıları ve sağ - sol omuz ekstansiyon hareket açıları, sağ - sol kalça fleksiyon ve ekstansiyon hareket açıları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olduğu bildirilmiştir. Göksu'nun (2003) yaptığı çalışmada gövde fleksiyon hareket açısındaki bulgulara anlamlı fark bulunmamıştır. Bizim bulgularımızda da gövde fleksiyon hareket açısında anlamlı

fark bulunamamıştır. Her iki çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir.

Araştırmamızda sol omuz fleksiyon hareket açısı, sağ omuz abduksiyon hareket açısı, sol omuz abduksiyon hareket açısı ve gövde fleksiyon hareket açısında anlamlı farklılık bulunmuştur. Sağ omuz fleksiyon hareket açısı, gövde ekstansiyon hareket açısı, kalça fleksiyon hareket açısı ve kalça ekstansiyon hareket açısı ölçümlerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Aritmetik ortalamalarında artış bulunmuştur. Göksu'nun (2003), yapmış olduğu çalışmada; sağ - sol omuz fleksiyon ve ekstansiyon hareket açıları, sağ - sol kalça fleksiyon hareket açıları ve ekstansiyon hareket açıları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulmuşlardır. Gövde fleksiyon hareket açısı değerlerinde de anlamlı fark bildirmemişlerdir. Göksu'nun yapmış olduğu çalışmada sol omuz fleksiyon hareket açısındaki bulgularında anlamlı fark bulunmuştur. Bizim bulgularımızda da sol omuz fleksiyon hareket açısında anlamlı fark bulunmuştur. Her iki çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir.

Keleş (2016) 'in yapmış olduğu 10 - 12 yaş grubu erkek yüzücülerde 8 haftalık dinamik germe çalışmaları sonucunda; deney grubunda anlamlı düzeyde farklılık bulmuşlardır. Kontrol grubunda anlamlı düzeyde farklılık bulunmadığını bildirmiştir. Çalışmada omuz fleksiyon hareket açısı ve gövde fleksiyon hareket açısındaki bulgularında anlamlı fark bulunmuştur. Bizim çalışmamızda da sol omuz fleksiyon hareket açısı ve gövde fleksiyon hareket açısında anlamlı fark bulunmuştur. Her iki çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir.

Araştırmamızın bulgularında görüldüğü gibi iki grubun ön testlerin ilişkisine bakıldığında sol omuz abduksiyon hareket açısı ve gövde fleksiyon hareket açısı ölçüm sonuçları iki grup arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Sağ - sol omuz fleksiyon hareket açıları, sağ - sol omuz ekstansiyon hareket açıları, sağ omuz abduksiyon hareket açısında, gövde ekstansiyon hareket açısında ve kalça fleksiyon-ekstansiyon hareket açılarındaki ölçümlerinde anlamlı ilişki bulunmamıştır. Göksu, (2003) 'nün yapmış olduğu çalışma sonucunda; ön testleri iki grup arasında ilişkiye bakıldığında sağ - sol omuz ekstansiyon hareket açısında ve gövde fleksiyon hareket açısında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki bulmuşlardır. Sağ - sol omuz fleksiyon hareket açıları, gövde ekstansiyon hareket açısında, sağ - sol kalça fleksiyon ve ekstansiyon hareket açılarındaki değerlerinde de anlamlı ilişki bulunamamıştır. Göksu'nun (2003) yapmış olduğu çalışmada gövde fleksiyon hareket açısındaki bulgularında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bizim çalışmamızda da gövde fleksiyon hareket açısında anlamlı ilişki bulunmuştur. Sağ - sol omuz fleksiyon hareket açıları, gövde ekstansiyon hareket açısında, sağ - sol kalça fleksiyon ve ekstansiyon hareket açılarındaki anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bizim çalışmamızda da sağ -sol omuz fleksiyon hareket açıları, gövde ekstansiyon hareket açısında ve kalça fleksiyon - ekstansiyon hareket açısında anlamlı ilişki bulunmamıştır (Göksu, 2003). Araştırmamızın bulgularında görüldüğü gibi iki grubun son testlerin ilişkisine bakıldığında kalça fleksiyon hareket açısı ölçüm sonuçlarının iki grup arasında anlamlı ilişkisi bulunmuştur. Sağ - sol omuz fleksiyon hareket açıları, sağ - sol omuz ekstansiyon hareket açısı

larında, sağ - sol omuz hareket açıları, gövde fleksiyon ve ekstansiyon hareket açıları ve kalça ekstansiyon hareket açısı iki grup arasındaki ölçümlerde anlamlı ilişki bulunmamıştır. Göksu'nun yapmış olduğu çalışma sonucunda son testlerin iki grup arasında ilişkisine bakıldığında sağ - sol omuz fleksiyon hareket açıları ve sağ - sol omuz ekstansiyon hareket açıları, gövde fleksiyon hareket açısı ve sol kalça fleksiyon hareket açısı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulmuşlardır. Gövde ekstansiyon hareket açısı, sağ kalça fleksiyon hareket açısı ve sağ - sol kalça ekstansiyon hareket açıları değerlerinde anlamlı ilişki bulamamışlardır. Göksu (2013)'nın yapmış olduğu çalışmada sol kalça fleksiyon hareket açısındaki bulgularında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bizim çalışmamızda da kalça fleksiyon hareket açısında anlamlı ilişki bulunmuştur. Gövde ekstansiyon hareket açısı ve sağ - sol kalça ekstansiyon hareket açıları anlamlı ilişki bulamamıştır. Bizim çalışmamızda da gövde ekstansiyon hareket açısı ve kalça ekstansiyon hareket açıları anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Günay,(2008) 'ın yapmış olduğu araştırmada 6 aylık sürede 9-12 yaşları arasındaki 24 kadın yüzücüye yapmış oldukları çalışmada örneklem grubunun esneklik seviyelerinde önemli gelişme olduğunu bildirmiştir. Hun ve ark. (2014).12 haftalık doğrusal ve doğrusal olmayan periyotlarda düzenlenen kombine antrenmanlar sonucunda örneklem grubunda gövde esnekliğinde önemli gelişmeler olduğunu bildirmiştir.

Dawson ve ark. (2002)'nın 8-12 yaşları arasındaki kadın ve erkek örneklem grubuyla yaptıkları araştırmada 4 haftalık yüzme eğitimi sonucunda esnekliklerinde önemli farklar bulunduğunu bildirmiştir. 13-14 yaşlarındaki 9 yüzücü ile yaptıkları çalışma sonucunda, genç yüzücülerin kariyer planlamasında hareketlilik ve esneklik eğitimlerinin artırılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Özellikle egzersiz toleransının, enerji verimliliğinin ve üretiminin artırılması için özenle antrenman programları tasarlanması gerektiğini bildirmiştir (Piekorz ve ark.2017).

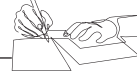
Sonuç olarak yapılan araştırmalar; yüzme branşının özellikle gelişme çağındaki bulunan sporcularda, esneklik ve hareketlilik özelliklerinde önemli etkileri olduğunu bildirmektedir. Yerçekiminden etkilenmeden ve sakatlanma riskinin düşük olduğu bir ortamda egzersiz yapmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

1. AKALIN, T.C. Düzenli Yüzme Egzersizlerinin, Okul Çağındaki Çocukların Vücut Kompozisyonu ve Antropometrik Özellikleri Üzerine Etkisi İncelenmesi, K.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008, Kırıkkale
2. CAMPBELL, J.SALEM Pres sE cyc loped ia,20 17.(http://e.ds.aeb.sc.ohio.state.edu/meds/de/tail/deta/l?v=Jm_xhbm9dHIm_c2l0ZT15lZHMtbGl2ZQ%3d%3d&AN=89409072&db=ers). 21.06.20113:30
3. DAWSON, B.,VLADİCH, T., BLANKSBY, B.A.,` 8-12 YearsOldJuniorSwimmers on Flexibility and SwimPerformance"] StrengthCond Res.3.pp.13-18, 2002.
4. GÖKSU, Ö, YÜKSEK, S.10-12 Yaş Bayan Yüzücülere Uygulanan Sekiz Haftalık

Dinamik Germe Egzersizlerinin Esneklik Gelişimi Üzerine Etkisi.İ.Ü Spor bilimleri Dergisi.2003-11;3(ÖS)62-67

5. GÖKSU, Ö. 10-12 Yaş Bayan Yüzücülere Uygulanan Sekiz Haftalık Dinamik Germe Egzersizlerinin Esneklik Gelişimi Üzerine Etkisi, İ.Ü, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003, İstanbul
6. GÜNAY, E. Düzenli Yapılan Yüzme Antrenmanlarının Çocukların Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Parametreleri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2007.
7. KELEŞ,Ş, KARACAN,S.(2016).10-12 Yaş Grubu Erkek Yüzücülerde Dinamik Germe Egzersizlerinin Esneklik Gelişimi ve Yüzme Performansına Etkisi.University Journal of Physical Education And SportSciencesVol 10, Issue 3.
8. KYUNG,H.Y, MİN,H.S, SHİN,W. K, et al. Effects of CombinedliNear and NonlinearPeriodic Training on Physical Fitness and Competition Times in Fin Swimmers.JExercRehabil. 2014; 10(5): 306-312.
9. NORTON K, WHITTİNGHAM N, CARTER L, KERR D, GORE C, JONES M. (2004). MeasurementTechniques in Anthropometry. In: Norton K, Olds T. Anthropometrica: A Textbook of Body MeasurementFor Sports and Health Courses. Australia: University of New South Wales P PressLtd, 25-73.
10. PIĘKORZ,Z.,LEWANDOWSKI,A.,RADZİMİŃSKA,,A,WEBER,M,R,SIEDLACZEK, MLULIŃSKA,E,K,MOSKA,W.Functionalmobility and flexibility in youngfemaleswimmers. TRENDS inSportSciences2017; 1(24): 39-43ISSN 2299-9590
11. TAMERK. Sporda Fiziksel-Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, Bağırçan Yayınevi, Ankara, 2000
12. YILMAZ, E. 8-12 Yaş Çocuklarda Uygulanan Yüzme Antrenmanlarının Fiziksel, Fizyolojik ve Bazı Biyomotorik Özelliklerine Etkisinin İncelenmesi, S.D.Ü. Sağlık Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014, Isparta
13. YILMAZ, T. 8 Haftalık Yüzme Egzersizlerinin Adölesanların Aerobik Güçleri, Solunum Fonksiyonları Ve Vücut Dengeleri Üzerine Etkisi, S.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012, Konya
14. YİĞİT,M.Düzenli Yüzme Antrenmanı Yapan Çocukların Antropometrik Gelişimlerinin İncelenmesi, E.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011, Kayseri

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİ İLE İLGİLİ DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ

Mustafa ALTINKÖK¹, Mert KURNAZ¹

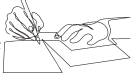
GİRİŞ

Günümüzde eğitimin evrilerek geldiği son noktada, öncelikle sistemin en önemli itici gücünden biri olan eğitimciler, sistemin merkezinde bulunan ve geleceğimizin teminatı olan öğrenciler ve sistemin tamamlayıcı yönü olan ebeveynler ile eğitim sistemini oluşturan bu parçaları anlamaya, anlamlandırmaya ve geliştirmeye çalışan bilim insanları tüm bu yeni ve dinamik gelişimleri değerler merkezinde bütünleştirmeye çalışmaktadır. Fakat, eğitimin daha etkili olmasının nasıl olacağı ve neyi öğrenme öğretme sürecindeki içerik yapılandırılması sorularının cevapları toplumda eğitim sisteminin paydaşları olan öğretmen, çocuk, ebeveyn ve okul değişen ve dönüşen dünyada düşünsel ve politik iklime göre farklılaştığı düşünülmektedir.

Eğitimin temel hedefleri düşünüldüğünde bu hedeflerin belki de en önemlilerinden birisi toplum tarafından benimsenen ilke ve değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımıdır. Yüzyıllardır tartışılan konulardan biriside değerlerin eğitimdeki rolü üzerinedir. Eğitimin içinde değerler ya doğrudan yada dolaylı olarak, hazırlanan programlar aracılığıyla aktarılmaktadır (Akbaba ve Altun, 2003). “İyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin” gibi kelimeler, davranışlarımıza yön veren ilkelerimizi ve değerlerimizi ifade etmektedir. Dolayısıyla, değer, ahlak, moral, etik ve karakter gibi kavramlar insanın toplum içinde yaşama kurallarını ve bireysel yaşama ilkelerini şekillendirmektedir. “Çocuklara sorumluluk bilinci vermeliyiz, çevremizi koruyalım, yaşlılara yardım etmek gerekir, dürüstlük önemlidir, her şeyin başı sevgidir, başkasının hakkını almalı...” bu vb. sözleri söylerken, bazen değerler eğitimi, bazen ahlak eğitimi, bazen karakter eğitimi, bazen de etik eğitiminden bahsederiz (Aydın, 2012). Karakter eğitimini Lickona 1991’de “iyi bir insan olmanın gerektirdiği erdemlerin yeşermesi için planlanmış bir çabayı içerir” şeklinde tanımlamaktadır (Lickona, 1991). Değerler eğitimi programları içerisine değerler eğitimi başlığında olmasa da cumhuriyet dönemi programları içerisinde doğrudan ve dolaylı olarak verilmiştir. Değerler eğitimi ayrı bir başlık olarak 2005 yılında tüm programlara dâhil edilmiştir (Türk, 2009).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının yayınladığı öğretim programlarının tamamında değerlere yer verildiği açıkça görülmektedir. Toplumsal huzurun sağlanmasına ve insanların sosyalleşmesine doğrudan katkısı bulunan de-

1 Akdeniz Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü

ğerlerin öğretim programlarının içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda öğrencilere aile birliğine önem verme, adil olma, barış, bağımsızlık, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik gibi temel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır (Yücekaya, 2017). Aslında bu ve benzeri değerler, bireyin yaşayışına yol gösteren, önemlilik dereceleri farklı olan, soyut olan ve nesnelliği olmayan, bireyin duygu dünyasındaki inançları temsil eden ve bu çerçevede neyin doğru neyin yanlış olduğu ile ilgili bireysel norm ve ulaşılmak istenen hedefler ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Adı geçen bu davranışların sergilenmesinde tutum birçok zaman etkin rol oynayabilir. Bu bağlamda tutum; belli birey, nesne ya da ortamlara olumlu ya da olumsuz bir şekilde tepkide bulunma eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Birey bir nesneye ya da olaya olumlu tutum geliştirdiyse ona doğru yaklaşır ve onu destekler, eğer bir nesneye ya da olaya olumsuz tutum geliştirdiyse ondan uzaklaşır, hatta olumsuz davranışlar gösterir. Ancak, tutumlar değişebilir, zamanla yenileri kazanılabilir. Bu nedenle tutumlara ilişkin yapılacak araştırmalar beden eğitimi ve spor öğretmenlerine önemli bulgular sağlayabilir (Şişko ve Demirhan, 2002). Beden eğitimi öğretmenleri öğrencilerin okula karşı ve derslere karşı olumlu tutum geliştirmesini sağlayabileceği gibi öğrencilerin okula ve derslere olumlu tutum geliştirdiklerinde derslere yaklaşımlarını ve olumlu davranışlarını olumlu yönde geliştirebileceği düşünülmektedir. Bu bakımdan öğretmenler zaman zaman bireyin olumlu tutum geliştirmesi için değerler eğitimi işe koştugu bilinmektedir.

Araştırma ile ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi ile ilgili değerlerinin cinsiyet, yaş, sınıf, kardeş sayısı, okul takımında olma durumu, spor kulübünde olma durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aile gelir durumu ve ikamet değişkenlerine göre incelenerek ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi ile ilgili değerlerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

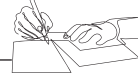
YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırmalar ne ve nasıl sorularına sistematik olarak cevap vererek olay ve durumların detaylı olarak betimlenmesi amacıyla yapılır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan veya o durumu kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışır (De Vaus, 2001).

Araştırma Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Mustafa Asım Cula Ortaokulu, Sefa Akın Ortaokulu ve Barbaros Ortaokulu öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Mustafa Asım Cula Ortaokulu, Sefa Akın Ortaokulu ve Barbaros Ortaokullarından 254 kadın ve 246 erkek olmak üzere toplamda 500 orta okul öğrencisinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır birinci bölümde, cinsiyet, yaş, sınıf, kardeş sayısı, okul takımında olma durumu, spor kulübünde olma durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aile gelir durumu ve ikametgibi öğrencilerin kişisel bilgilerini içeren “demografik bilgi formu”, ikinci bölümünü ise Yücekayatarafından 2017’de geliştirilen “Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer Ölçeği (BESDÖ)” yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS paket programında analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen verilere genel dağılım istatistiklerinden aritmetik ortalama ve standart sapma, frekans yüzde dağılımları ve parametrik testlerden olan bağımsız t test testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1.Ortaokul öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımı

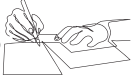
Cinsiyet	Frekans	%
Kadın	254	50,8
Erkek	246	49,2
Toplam	500	100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden cinsiyet değişkenine göre bayan 254’ü (%50,8), erkek 246’ı (%49,2) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 2.Ortaokul öğrencilerinin yaş değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımı

Yaş	Frekans	%
9	1	0,2
10	29	5,8
11	92	18,4
12	145	29,0
13	121	24,2
14	101	20,2
15	11	2,2
Toplam	500	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden yaş değişkenine göre 9 yaş 1(%0,2), 10 yaş 29 (%5,8), 11 yaş 92 (%18,4), 12 yaş 145 (%29), 13 yaş 121 (%24,2), 14 yaş 101 (%20,2), 15 yaş 11 (%2,2) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Ortaokul öğrencilerinin sınıf değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımı

Sınıf	Frekans	%
5	103	20,6
6	199	39,8
7	83	16,6
8	115	23,0
Toplam	500	100

Tablo 3 de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden sınıf düzeyleri değişkenine göre 5. Sınıf 103'ü (%20,6), 6. Sınıf 199'u (%39,8), 7. Sınıf 83'ü (%16,6), 8. Sınıf 115'i (%23,0) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Ortaokul öğrencilerinin kardeş sayısı değişkenine göre frekans yüzde dağılımı

Kardeş Sayısı	Frekans	%
0	62	12,4
1	148	29,6
2	183	36,6
3	84	16,8
4	17	3,4
5	5	1,0
8	1	0,2
Toplam	500	100,0

Tablo 4'de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden kardeş sayısı düzeyleri değişkenine göre hiç kardeşi olmayan 62 (%12,4), 1 kardeşi olanlar 148 (%29,6), 2 kardeşi olanlar 183 (%36,6), 3 kardeşi olanlar 84 (%16,8), 4 kardeşi olanlar 17 (%3,4), 5 kardeşi olanlar 5 (%1,0), 8 kardeşi olanlar 1 (%0,2) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Ortaokul öğrencilerinin okul takımında oynayıp oynamadığı değişkenine göre frekans yüzde dağılımı

Okul takımı	Frekans	%
Evet	137	27,4
Hayır	363	72,6
Toplam	500	100,0

Tablo 5'de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden okul takımında oynayıp oynamadığı düzeyleri değişkenine göre okul takımında oynayanlar 137 (%27,4), okul takımında oynamayanlar 363 (%72,6) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Ortaokul öğrencilerinin spor kulübünde oynayıp oynamadığı değişkenine göre frekans yüzde dağılımı

Spor kulübü	Frekans	%
Evet	123	24,6
Hayır	377	75,4
Toplam	500	100,0

Tablo 6’da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden spor kulübünde oynayıp oynamadığı düzeyleri değişkenine göre spor kulübünde oynayanlar 123 (%24,6), spor kulübünde oynamayanlar 377 (%75,4) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Ortaokul öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi değişkenine göre frekans yüzde dağılımı

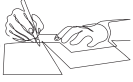
Baba Eğitim	Frekans	%
İlkokul	73	14,6
Ortaokul	99	19,8
Lise	209	41,8
Önlisans	23	4,6
Lisans	73	14,6
Lisansüstü	23	4,6
Toplam	500	100,0

Tablo 7’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden Baba Eğitim düzeyleri değişkenine göre ilkokul 73 (%14,6), ortaokul 99 (%19,8), lise 209 (%41,8), önlisans 23 (%4,6), lisans 73 (%14,6), lisansüstü 23 (%4,6) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Ortaokul öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi değişkenine göre frekans yüzde dağılımı

Anne Eğitim	Frekans	%
İlkokul	93	18,6
Ortaokul	121	24,2
Lise	177	35,4
Önlisans	32	6,4
Lisans	67	13,4
Lisansüstü	10	2,0
Toplam	500	100,0

Tablo 8’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden Anne Eğitim düzeyleri değişkenine göre ilkokul 93 (%18,6), ortaokul 121 (%24,2), lise 177 (%35,4), önlisans 32 (%6,4), lisans 67 (%13,4), lisansüstü 10 (%2,0) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 9.Ortaokul öğrencilerinin ailelerinin aylık gelir düzeyi değişkenine göre frekans yüzde dağılımı

Aylık Gelir	Frekans	%
0-1400 TL	116	23,2
1401-3000 TL	214	42,8
3001-5000 TL	131	26,2
5000 TL ve üzeri	39	7,8
Toplam	500	100,0

Tablo 9’da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden Aile Aylık Gelir düzeyleri değişkenine göre 0-1400 TL 116 (%23,2), 1401-3000 TL 214 (%42,8), 3001-5000 TL 131 (%26,2), 5000 TL ve üzeri 39 (%7,8) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları bölge düzeyi değişkenine göre frekans yüzde dağılımı

Yaşanan Bölge	Frekans	%
Köy	1	,2
Kasaba	1	,2
İlçe	51	10,2
Şehir	447	89,4
Toplam	500	100,0

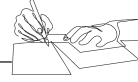
Tablo 10’da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinden Yaşadıkları Bölge düzeyleri değişkenine göre köy 1 (%2), kasaba 1 (%2), ilçe 51 (%10,2), şehir 447 (%89,4) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Beden eğitimi ve spor dersi değer ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Test	Cinsiyet	N	$\bar{x} \pm s$	t Testi		
				t	df	p
	Kadın	254	100,57 $\pm$ 9,802	5,022	498	,000
	Erkek	246	94,73 $\pm$ 15,628			

*p<0.01

Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur (p<0.01). Ancak kadınların Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer düzeyi ($\bar{x}$ =100,57 $\pm$ 9,802) erkeklerinkinden daha yüksektir ($\bar{x}$ =94,73 $\pm$ 15,628).

Tablo 12.Beden eğitimi ve spor dersi değer ölçeği puanlarının okul takımında oynayıp oynamadığı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Test	Okul takımı	N	$\bar{x} \pm s$	t Testi		
				t	df	p
	Evet	137	102,54 $\pm$ 8,388	5,122	498	,000
	Hayır	363	95,87 $\pm$ 14,338			

*p<0.01

Öğrencilerin okul takımında oynayıp oynamadığı değişkeni ile Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur (p<0.01). Ancak okul takımı sporcusu olanların Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer düzeyi ($\bar{x}$ =102,54 $\pm$ 8,388) okul takımında oynamayanlardan daha yüksektir ($\bar{x}$ =95,87 $\pm$ 14,338).

Tablo 13. Beden eğitimi ve spor dersi değer ölçeği puanlarının spor kulübünde oynayıp oynamadığı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

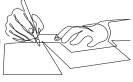
Test	Kulüp sporcusu	N	$\bar{x} \pm s$	t Testi		
				t	df	p
	Evet	123	100,91 $\pm$ 9,724	3,109	498	,002
	Hayır	377	96,65 $\pm$ 14,141			

*p<0.01

Öğrencilerin kulüp sporcusu olup olmama değişkeni ile Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur (p<0.01). Ancak spor kulübünde oynayanların Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer düzeyi ($\bar{x}$ =100,91 $\pm$ 9,722) spor kulübünde oynamayanlardan daha yüksektir ($\bar{x}$ =96,65 $\pm$ 14,141).

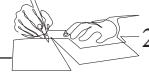
TARTIŞMA

Ortaokul öğrencilerin beden eğitimi dersi değer puanlarının cinsiyete göre istatistiksel açıdan kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Aktaştarafından 2010'da ilköğretim 5. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri konulu yüksek lisans tez çalışması yaptığımız çalışmayı desteklemektedir. Bu çalışmaya göre misafirperverlik, yardımseverlik, hoşgörü, adillik, çalışkanlık,

doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk alt boyutlarını incelemiş ve toplamda kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark bulmuştur. Kızların değerleri kazanma seviyeleri erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışkur'un 2008'deki çalışmasında kız öğrencilerde "iç huzur", "kendine saygı", "mutluluk", "rahat bir yaşam" değerleri erkek öğrencilerin ortalama puanlarından yüksek bulunmuştur. Yiğittir'in 2009'da yaptığı araştırmada ise doğa sevgisi kız öğrencilerde erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Araştırmaların sonuçları cinsiyet değişkeni durumuna göre araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Yapılan araştırmada öğrencilerin okul takımında oynama durumlarına göre beden eğitimi ve spor dersine ilişkin değer puanları incelendiğinde okul spor takımında oynayan öğrencilerin okul takımında oynamayan öğrencilere göre spor kültürü değer puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur. Yıldıztarafından 2013'teyapılan araştırmada okul takımında bir spor branşında oynayan öğrencilerin, okul takımında bir spor branşında oynamayan öğrenciler göre, beden eğitimi dersine karşı daha çok olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Bu durumun okul takımlarında oynayan öğrencilerin beden eğitimi dersini daha fazla önemsemelerinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Topantarafından 2011'de hazırlanan ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin fairplay davranışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi konulu tez çalışmasında, ortaöğretim kurumları okullar arası futbol takımlarında oynayan futbolcuların kurallara ve yönetime saygı alt boyutuna ait bulgular incelendiğinde, hakem kararlarına uyarım alt boyutunda öğrencilerin %27,6'sı beni oldukça tanımlıyor, %42,4'de beni tam tanımlıyor yanıtını vermiştir. Geriye kalan %30'luk kısımda "hiç", "az", "kısmen" tanımlıyor yanıtını vermiştir. Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım alt boyutunda öğrencilerin %64'ü beni tam tanımlıyor diye yanıt vermiştir. Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım alt boyutunda öğrencilerin %53,2 si beni tam tanımlıyor, %28,4 de beni oldukça tanımlıyor yanıtını vermiştir. Hakemler dışında resmi maç yada sahaya görevlilerinin uyarılarını da dinlerim alt boyutunda öğrencilerin %34'ü beni tam tanımlıyor, %32'si beni oldukça tanımlıyor yanıtını vermiştir. Bu bulgular incelendiğinde öğrencilerin kurallara ve yönetime saygı değer puanları yüksek çıkmıştır. Yine rakibe saygı alt boyutları incelendiğinde yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım alt boyutunda öğrencilerin %50,8'i beni tam tanımlıyor, %24'ü beni oldukça tanımlıyor yanıtı vermiştir. Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum alt boyutunda öğrencilerin %18'i beni tam olarak tanımlıyor, %18,4'ü beni oldukça tanımlıyor yanıtını vermiştir. Geriye kalan %63,6 "hiç", "az", "kısmen" tanımlıyor yanıtını vermiştir. Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim alt boyutunda öğrencilerin %52,8'i beni oldukça tanımlıyor, %22'si beni oldukça tanımlıyor yanıtını vermiştir. Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım alt boyutunda öğrencilerin 16,8'si beni oldukça tanımlıyor, %19,6 sı beni oldukça tanımlıyor yanıtını vermiştir. Geriye kalan %63,6 "hiç", "az", "kısmen" yanıtını vermiştir. Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm alt boyutunda öğrencilerin

%33,6'sı beni tam olarak tanımıyor,%24,4 beni oldukça tanımıyor yanıtını vermiştir. Yapılan araştırmada spor kulübünde oynayan öğrencilerin spor kültürü, sağlıklı yaşam ve dayanışma değerlerinin kulüpte oynamayan öğrencilere göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Yaşartarafından2017'de yapılan çalışmada çocuğu bir kulüpte spor yapan anne babaların beden eğitimi ve spor dersine karşı tutum puan ortalamaları yüksek çıkmıştır. Bu anne ve babaların beden eğitimi ve spor dersini önemsedikleri ve çocuklarının derse katılımını desteklediklerini göstermektedir.Bu araştırmaların sonuçları ile yapılan araştırma sonuçlarıbirbirini desteklemektedir.

Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor değer ölçeğine verdikleri cevaplara bakıldığında, spor kulübünde oynama durumuna göre ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spora karşı değer tutumlarında “anamlı bir farklılık” gösterdiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Elde edilen bulgulara göre spor kulübünde oynayan öğrencilerin lehinedir. Literatür tarandığında Yücekaya'nın 2017'deki çalışmasının sonuçları ile araştırma sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Bu durum çocukların anne ve babalarının spor yapmayı desteklediği, spor kültürünü çocuklarına aşılmasından kaynaklandığı düşünüldüğü için değer puanlarının yüksek çıktığı düşünülmektedir.

SONUÇ

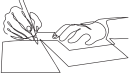
Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor değer ölçeğine verdikleri cevaplara göre elde edilen veriler amaçlar doğrultusunda incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

- Ortaokul öğrencilerinin değer puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.
- Ortaokul öğrencilerinin değer puanlarının okul takımında oynama durumuna göre istatistiksel açıdan okul takımında oynayanların lehine anlamlılık olduğu tespit edilmiştir.
- Ortaokul öğrencilerinin değer puanlarının spor kulübünde oynama durumuna göre istatistiksel açıdan spor kulübünde oynayanların lehine anlamlılık olduğu tespit edilmiştir.
- Ortaokul öğrencilerinin değer puanlarının yaş, sınıf, kardeş sayısı, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, ailenin aylık gelir durumu ve ikamet değişkenlerine göre istatistiksel açıdan herhangi bir anlamlılık olmadığı bulunmuştur.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir;

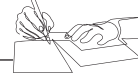
- Beden eğitimi derslerinde erkek öğrencilere özgü değer eğitimi etkinliklerine yer verilmesi,

- Velilerin değerler eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi gerekliliği,
- Değerleri öğrenciye kazandırabilmemiz için okul öncesi eğitim kademesinden itibaren değerler eğitiminin verilmesi,
- Değerler eğitimi milli eğitim müfredatında tüm derslerde öğrencilere kazandırılması,
- Öğretmenlere değerler eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim kursları verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(1), 7-18.
2. Aktaş, N. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
3. Aydın, M. Z., ve Akyol Gürler, Ş. (2012). Okulda değerler eğitimi. Ankara: Nobel
4. Çalışkur, A. (2008). Üniversite öğrencilerinin yaşam değerleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
5. Şişko, M., ve Demirhan, G. (2002). İlköğretim okulları ve liselerde öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(23).
6. Topan, A. (2011). Ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin fairplay anlayışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
7. Türk, İ. (2009). Değerler eğitiminde saygı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
8. Yıldız, S. (2013). İlköğretim okullarında beden eğitimi dersine yönelik öğrenci ve ana baba tutumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
9. Yaşar, A. (2017). İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine katılımına yönelik ana baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
10. Yiğittir, S. (2009). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. Sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
11. Yücekaya, M. A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin değerlerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
12. Lickona, T. (1991). EducatingforCharacter: How Our School Can TeachRespectandResponsibility. New York, Toronto, London, Sydney, Aucland: Bantambooks.
13. De Vaus, D.A. (2001). Research Design in SocialResearch, Sage Publications, London.

EĞİTSEL OYUN OYNATMA ÖZ YETERLİLİK ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

Mustafa ALTINKÖK², Atike YILMAZ³

GİRİŞ

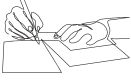
İnsan hayatının her aşamasında olan ve gelişimin her yönünü destekleyen oyun, özellikle yaşamın ilk yıllarından itibaren bireyin dünyayı tanınmasını ve kendince duygu, düşünce ve davranışlarla ifade edebilmesini sağlayan en uygun dil olarak kabul edilmektedir (Oktay, 2004; Koçyiğit ve Baydilek, 2015). Çocuk, oyun yoluyla kendi kültür ve çevresi ile bütünleşir ve kendisini çevreleyen dünyayı yaratır. Bu onun yetişkinlerin dünyasına hazırlanma şeklidir. Oyun; dikkati, karar vermeyi, çabukluğu, cesareti, kendine olan güveni, iletişimi, sosyalleşme gibi gelişimini güçlendirir. Öğrenme biçimi olarak incelendiğinde ise etkili bir öğrenme ortamını oluşturma potansiyeline sahiptir. Bunun nedeni öğrenmeye sevk eden ve sürekli öğrenme isteğini çocuğa ve bireye kazandıran motivasyonun oyun içinde en yüksek düzeyde bulunmasıdır. Çünkü çocuklar oyun oynamaktan çok hoşlanırlar. En etkin öğretim ise motivasyonun en yüksek olduğu öğrenme ortamlarında gerçekleşir. Bu anlamda nitelikli oyunlar en etkin öğrenme ortamlarıdır ve bu nedenle çocuk oyunlarını oynaması için desteklenmelidir. Çocuklar, hazırlanan eğitim programlarından en etkili biçimde yarar sağlayabilmelerinde bireysel gereksinimlerinin ve kapasitelerinin önemi kadar, kendilerine sunulan öğretim imkânları ve öğretim yöntem ve metotları ile de ilişkilidir. Hatırlanması gereken şey, tek bir yöntemin bütün eğitim ortamlarında uygun olmayacağıdır. Çocukların bütün öğretimini tek bir yöntemle karşılamak her zaman mümkün değildir. Çocuğun bütün gelişim alanlarını destekleyebilmek için farklı yöntem ve uygulamaların etkilerine ihtiyaç duyulur. Çünkü her yöntemin bir diğerine göre üstün ve zayıf yönleri vardır. Bu manada, bütün çocuklar için hem kültürel hem de evrensel boyutta geçerli olan, çocukların oyuna olan gereksinimi ve ilgisidir.

Eğitim ve öğretimin temelini oluşturan oyun yöntemi amaca ve ulaşmak istenen hedeflere uygun olarak uygulanmasında kuskusuz ki öğretmenlerin rolü oldukça önemlidir. Öğretmenlerin karşılarındaki grubun gelişim özelliklerini, ilgi, ihtiyaç ve gereksinimlerini iyi bilmeli ve uygun hedefler belirlemeli ve hedeflere ulaşmada kullanılacak en doğru yöntemleri uygulamalıdır. Oyun, çocukların eğitim ve öğretimlerinde kullanılan en temel yöntemlerden biri olduğundan dolayı, öğretmenlerin de oyun öğretimine yönelik tutum, görüş ve yeterlilikleri büyük bir önem arz etmektedir. Çocukların eğitimi sırasında

1 Bu çalışma ERPA International Congresses on Education 2018 (28 haziran-1 Temmuz) İstanbul'da özel bildiri olarak sunulmuştur.

2 Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antalya

3 Dr. Öğr.Ü., Muş Alpaslan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Muş

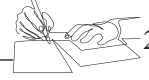
oyun yönteminin kullanılması, öğrenme ortamını daha verimli hale getirdiği belirtilmektedir (Kıldan, 2001; Savaş ve Gülüm, 2014). Oyunlar iyi bir biçimde planlanıp, hazırlanıp uyarlandığında öğretimin gerçekleştirilmesine de kolaylık ve işlevsellik sağlamaktadır. Ancak bu noktada eğitimcinin konuya hâkim olması, oyunların doğru seçimi ve oyun sürecini doğru yönetilebilmesi son derece önemlidir. Oyun yoluyla öğretimin, diğer öğretim yöntemlerine göre daha etkili ve dikkat, yaratıcılık, hayal gücü, problem çözme, karar verme espri yeteneği, sentez gücü gerektirdiğini vurgulamıştır (Bilen, 1999; Önen, Demir ve Şahin, 2012). Bu manada oyunun planlanması, uygulanması ve değerlendirilme aşamalarının dikkatlice uygulanması gereklidir.

Çocuklarda oyun planlaması yapılırken; özellikle çocukların gelişim özellikleri, hazır bulunuşluk düzeyleri, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmalı ve uzun süreli, karmaşık planlamalardan daha sade, eğlenceli ve ilgi çekici olmalıdır (Hazar, 2005:11; Akandere, 2002:1; Demirci ve diğerleri, 2013:1) Oyunun ve oyun etkinliklerini planlamanın yanında eğitim ortamına adapte edilmesi ve uygulanması da önemlidir. Öğretimsel hedeflere sahip olan oyunun, uygun ortam ve yöntemlerle uygulanmadığı takdirde çocuk için eğlendirici ve eğitsel bir faktör olmaktan çıkacaktır (Koçyigit, Tugluk ve Kök, 2007;). Bu nedenle iyi bir planlama sürecinin ardından, yapılan iyi bir uygulama süreci hedeflenen eğitim-öğretim amaçlarına ulaşmakta oldukça fayda sağlayacaktır. Uygulanan eğitimin çocuk üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu yargısına varılması değerlendirmedir. Değerlendirme sırasında eğitimci tarafsız bir gözle değerlendirmelidir. Çocuğun, eksiklikleri, hataları, yanlışlıkları, başarılı ve olumlu yönleri de değerlendirme sonucunda belirlenmelidir. Bu eğitimcinin, bir sonraki uygulayacağı oyunlarda da yol gösterici olacaktır. (MEB, 2014).

Bununla beraber, oyun etkinliklerinin değerlendirilmesinde, sürecin planlanması ve uygulanması açısından öğretmenin kendisini değerlendirmesi oldukça önemlidir. Bu yolla planlamada yapılan hatalar, eksiklikler ve uygulamada karşılaşılan sorunlar düzeltilebilmekte ve gelecek uygulamalar için gerekli önlemler alınabilmektedir. Öğretmenin neleri iyi yapabildiğini, neleri yapmakta zorlandığını, eksikliklerini kendisini değerlendirerek ortaya koyması mesleki gelişimini olumlu yönde devam ettirebilmesine de olanak tanır. Bu doğrultuda çalışmamızın amacı işinin içinde oyun öğretimi olan öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitsel oyun oynatma öz yeterliliklerini ölen bir ölçme aracı geliştirmektir.

Yöntem

Eğitsel oyun oynatma öz yeterliliğini belirlemek amacıyla geliştirildiği bu araştırmada, karma model yaklaşımı kullanılmıştır. Creswell (2008) göre karma yöntem araştırmalarının temel varsayımı, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte veya harmanlanarak kullanılmasının araştırma problem ve sorularının bu yöntemlerin ayrı kullanılmasından daha iyi anlaşılmasını sağladığını belirtmiştir. Bu manada, karma yöntem araştırmalarının çoğulculuk ve seçicilik gibi belirgin özellikleri, karma yöntemi, tek yöntemli desenlerle karşılaştırıldığında çoğu zaman üstün kılmaktadır (Johnson ve Christensen, 2004). Ölçek taslağı geliştirilmesi için 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında

600 lisans öğrencilerine ölçek taslağı uygulanmıştır. Ölçeği eksiksiz dolduran 518 lisans öğrencilerine öğretmenin cevapları “Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kısmen Katılıyorum (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1)” şeklinde istatistiki paket programa kayıt edilmiştir.

Ölçek taslağını eksiksiz dolduran üniversite öğrencilerinin kişisel özellikleri Tablo 1’de görülmektedir.

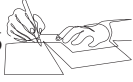
Tablo 1. Ölçek Taslağının Uygulandığı Üniversite Öğrencilerin Özelliklerinin Frekans Yüzde Dağılımları

	Özellikler	F	%
Cinsiyeti	Kadın	393	75,9
	Erkek	125	24,1
Üniversite	Akdeniz Üniversitesi	327	63,1
	Diğer Üniversiteler	191	36,9
Sınıf	1 sınıf	207	40,0
	2 sınıf	162	31,3
	3 sınıf	80	15,4
	4 sınıf	69	13,3
	19 yaş ve altı	187	36,1
Yaş	20 yaş	135	26,1
	21 yaş	100	19,3
	22 yaş ve üzeri	96	18,5
Bölüm	Çocuk gelişimi	342	66,0
	Beden eğitimi ve spor	140	27,0
	Antrenörlük eğitimi	36	6,9
Eğitsel oyun Dersi Alma Durumları	Evet	499	96,3
	Hayır	19	3,7
	Şans	71	13,7
Eğitsel oyun türüne ilgisi	Gösteri rol	65	12,5
	Macera heyecan	174	33,6
	Mücadele	208	40,2
	Toplam	518	100

Verilerin ardışık olarak toplandığı bu araştırmanın nitel kısmı, ölçme aracıyla ölçülmesi hedeflenen özelliğe ilişkin literatür taramasının yapılması ve konuya ilişkin katılımcılara yazdırılan kompozisyonların içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir. Nicel boyutta ise, ölçme aracının geçerlik ve güvenilirliğine kanıt sağlanabilmesi için gerekli olan istatistiksel analizler yer almaktadır. Oyun Oynatma Öz-Yeterlilik Ölçeği geliştirilmesinde ilk olarak literatür incelenmesi yapılmış ve ilgili ölçekler incelenmiştir. Ölçek taslağının hazırlanmasında aşağıdaki yol izlenmiştir.

2. Ölçek Taslağının Oluşturulması ve Kapsam Geçerliliği

Konu ile ilgili 20 üniversite öğrencileri (beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü, antrenörlük eğitimi bölümü ve okul öncesi öğretmenliği bölümü) ile bu konuda kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyonların incelen-

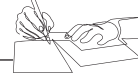

mesi ve literatür taraması sonucunda elde edilen veriler ışığında ölçek taslağı için 43 maddelik soru havuzu oluşturulmuştur. Bu maddelerden olumlu ifade içermektedir. Ölçek taslağının kapsam geçerliliklerini belirlemek için 10 uzman (öğretim üyesi) görüşleri Lashwe (1975) tekniği ile analiz edilmiştir (Yurdakul, 2005).

Ölçek taslakları “Uygundur”, “Düzeltilmeli” ve “Kaldırılmalı” şeklinde görüş şıkları eklenmiştir. Lawshe tekniğine göre kapsam geçerliliğinin belirlenmesinde en az 5, en fazla ise 40 uzmanın görüşüne ihtiyaç vardır. Lawshe analizine göre kapsam geçerlilik oranının (KGO) altında kalan maddeler ölçekten çıkarılır. Kapsam geçerlilik oranı belirlenen formül ile $(KGO = [N_g \div (N \div 2)] - 1, N = \text{Toplam uzman sayısını}, N_g = \text{Maddenin gerekli diyen uzman sayısı})$ ile bulunur (Yurdakul, 2005). Veneziano ve Hooper (1997) tarafından KGO’ların $\alpha = 0,05$ anlamlılık düzeyinde 11 uzman görüşü alınan madde için Kapsam geçerlilik oranı en az 0,59 olmalıdır. 43 maddeden oluşan ölçek taslağının 11 uzman görüşleri Lashwe (1975) tekniği ile analiz edilmesi sonucunda (Yurdakul, 2005) Tablo 1’de görülen 13 maddenin KGO değerleri 0,59’nin altında olduğu için çıkartılmıştır.

Tablo 2. Ölçek Taslağının Kapsam Geçerlilik Oranı

Sıra	KGO değeri	Sıra	KGO değeri
Madde 1	1	Madde23	0,82
Madde 2*	0,45	Madde 24*	0,09
Madde 3*	0,28	Madde 25 *	0,45
Madde 4	0,64	Madde 26	0,64
Madde 5	1	Madde 27	1
Madde 6*	0,28	Madde 28	1
Madde 7	1	Madde 29*	0,45
Madde 8	0,82	Madde 30	1
Madde 9	0,82	Madde 31	1
Madde 10	1	Madde 32	0,64
Madde 11	0,64	Madde 33	0,82
Madde 12*	0,28	Madde 34	0,64
Madde 13	0,82	Madde 35	1
Madde 14	1	Madde 36*	0,09
Madde 15*	0,45	Madde 37	1

Madde 16	1	Madde 38	0,82
Madde 17	1	Madde 39	1
Madde 18	1	Madde 40*	0,45
Madde 19	0,82	Madde 41	0,82
Madde 20	0,64	Madde 42*	0,28
Madde 21	0,82	Madde 43*	0,45
Madde 22 *	0,28		

*Ölçek taslağından çıkartılan maddeler

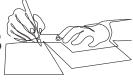
Kapsam geçerliliğinden sonra ölçek taslağında 30 madde kalmıştır (Ek-3). Ölçekte kullanacak ölçme birimi olarak 5'li likert türü ölçek "Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kısmen Katılıyorum (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1)" kullanılmıştır.

3. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Elde edilen verilerin Açıklayıcı faktör analizine (AFA) uygunluğu için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,816 ve Bartlett Testi ($X^2=4919,700$ $df=465$ $p<0,00$) anlamlı bulunmuştur. Akgül ve Çevik (2003) göre faktör analizi için KMO testi sonucu 0,50 üzeri olması yeterlidir. Yine faktör analizinde elde edilen korelasyon matrisinin birim matris olup olmadığını tespit etmek için yapılan Bartlett Testi sonucunun anlamlı olduğu görülmüştür (Tavşancıl, 2002; Bayram, 2004). Bu sonuçlara göre ölçek taslağındaki sorular AFA testi için uygundur.

Yapılan faktör analizi için temel bileşenler analizi kullanılmış ve döndürme işlemi olarak dik döndürme (varimax) tekniği uygulanmıştır. Faktör sayısı 3 olarak belirlenmiştir. Analiz sonucunda doğru faktöre yerleşmeyen, faktör yükü 0,40 altında olan ve farklı faktörlerde yükleri arasında en az 0,10 fark olmayan 16 madde ölçek taslağından çıkartılmıştır. Ölçek taslağında kalan 14 madde ikinci AFA için uygun görülmüştür.

Son yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,783 olarak bulunmuş ve Bartlett Testi ($X^2=2334,529$ $df=91$ $p<0,00$) anlamlı çıkmıştır. AFA sonucunda ölçeğin 3 faktörden oluştuğu görülmüştür. Birinci faktör (Planlama) yük değerlerinin 0,396 ile 0,860 arasında, ikinci faktör (Uygulama) yük değerlerinin 0,557 ile 0,710 arasında ve üçüncü faktör (Değerlendirme) yük değerlerinin 0,674 ile 0,748 arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 3).

Tablo 3. Ölçeğin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

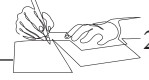
Madde Sayısı	Madde Numaraları	Planlama Boyutu Mad.yük.	Uygulama Boyutu Mad.yük.	Değerlendirme Boyutu Mad.yük.	Madde Toplam Korelasyon	Cronbach's Alpha	Açıkladığı varyans %
1	P18	0,860			0,756		
2	P17	0,841			0,704		
3	P16	0,824			0,677	0,76	12,524
4	P1	0,484			0,290		
5	P5	0,396			0,277		
6	U30		0,710		0,391		
7	U28		0,692		0,368	0,71	10,525
8	U31		0,611		0,330		
9	U27		0,557		0,236		
10	D39			0,748	0,589		
11	D38			0,746	0,582		
12	D37			0,739	0,599	0,79	28,500
13	D41			0,678	0,554		
14	D35			0,674	0,515		
		Toplam				0,71	51,549

Ölçek faktörlerin açıkladıkları varyanslar %12,525 ile %28,500 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin tamamının açıkladığı varyans ise %51,549 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk'e (2007) göre çok faktörlü ölçekler de açıklanan varyansın %50'dan daha fazla olması beklenmelidir. Dolayısıyla ölçeğin bir bütün olarak açıkladığı varyans istatistiki açıdan yeterli sayılabilir.

Bu çalışmada ölçeğin yapı geçerliliği daha iyi görebilmek için madde analizi yöntemlerinden madde-toplam korelasyon yöntemi seçilmiştir. Uygulama sonuçlarına bakıldığında maddelerin korelasyonlarının 0,277 ile 0,756 arasında değiştiği görülmektedir. Uzmanlar madde toplam korelasyonu kat sayısının ayırt ediciliği için en az 0,20 olması gerektiğini belirtilirken; 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin iyi derecede ayırt ettiğini belirtmektedirler (Büyüköztürk, 2004; Tavşancıl, 2002; Bayram, 2004). Bu durumda ölçeğin madde korelasyonlarının asgari şartları sağladığı ve çoğu maddenin ise iyi düzeyde ayırt edicilik özelliğine sahip olduğu görülmektedir.

4. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

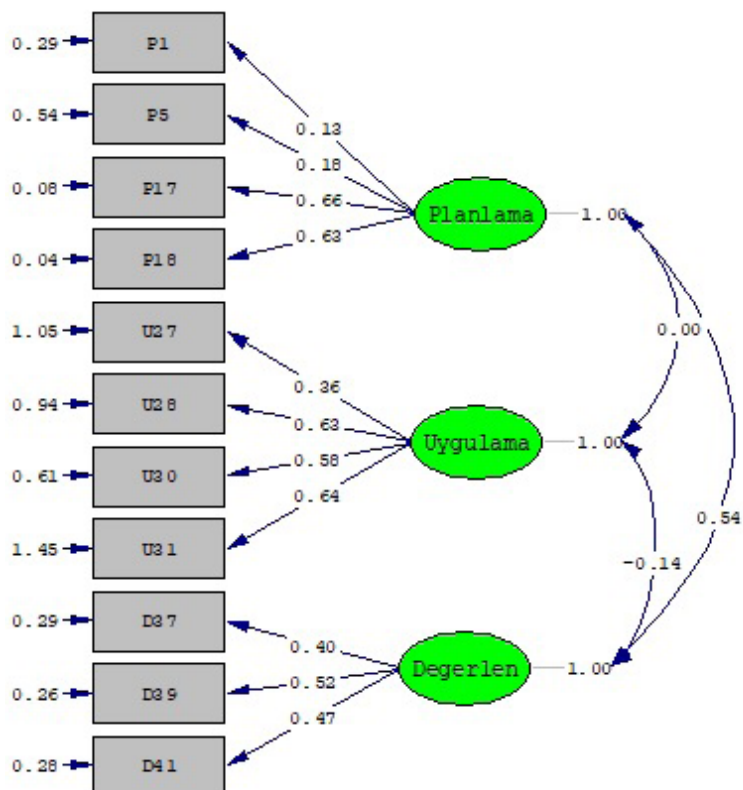
AFA sonucu ölçekte kalan 14 madde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için Lisrel 8.8 paket programına yüklenmiştir. İlk olarak En Çok Olabilirlik Metodu'na (Maximum Likelihood) göre path analizi yapılmış ve bu analiz sonucunda modelin uyum indekslerini etkileyen 16, 35 ve 38. maddeler sırasıyla ölçekten çıkartılmıştır. Son olarak modelin uyum sonuçları $X^2=104,48$, $df=41$, $P=0,000$, $RMSEA=0,055$ ve kritik kişi (critical N) sayısı 323 olarak bulunmuştur. Daha sonra modelin uyum sonuçlarına bakılmıştır.

Tablo 4. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Model Uyum Sonuçları

Uyum Ölçüsü	Ölçülen Değer	Olması gereken (Yılmaz ve Çelik, 2009)	Model Uyumu
X^2/sd	(104,48/41=) 2,54	$2 \leq X^2/sd \leq 3$	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,055	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	Kabul edilebilir uyum
Yakın uyum testi için p değeri	0,26	$0,10 \leq p \leq 1,00$	İyi uyum
RMR	0,029	$0 \leq RMR \leq 0,05$	İyi uyum
SRMR	0,045	$0,00 \leq SRMR \leq 0,05$	İyi uyum
NFI	0,93	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$	Kabul edilebilir uyum
NNFI	0,95	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$	Kabul edilebilir uyum
CFI	0,95	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	Kabul edilebilir uyum
GFI	0,96	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	İyi uyum
AGFI	0,94	$0,90 \leq AGFI \leq 1$	İyi uyum
AIC-Model	Model AIC=154.48< Independence AIC=1472.66	Karşılaştırılan modelden daha küçük	Model Kabul
CAIC-Model	Model CAIC= 285.73 < Independence CAIC= 1530.41	Karşılaştırılan modelden daha küçük	Model Kabul
ECVI	ECVI= 0.26 < Independence ECVI=2.85	Karşılaştırılan modelden daha küçük	Model Kabul

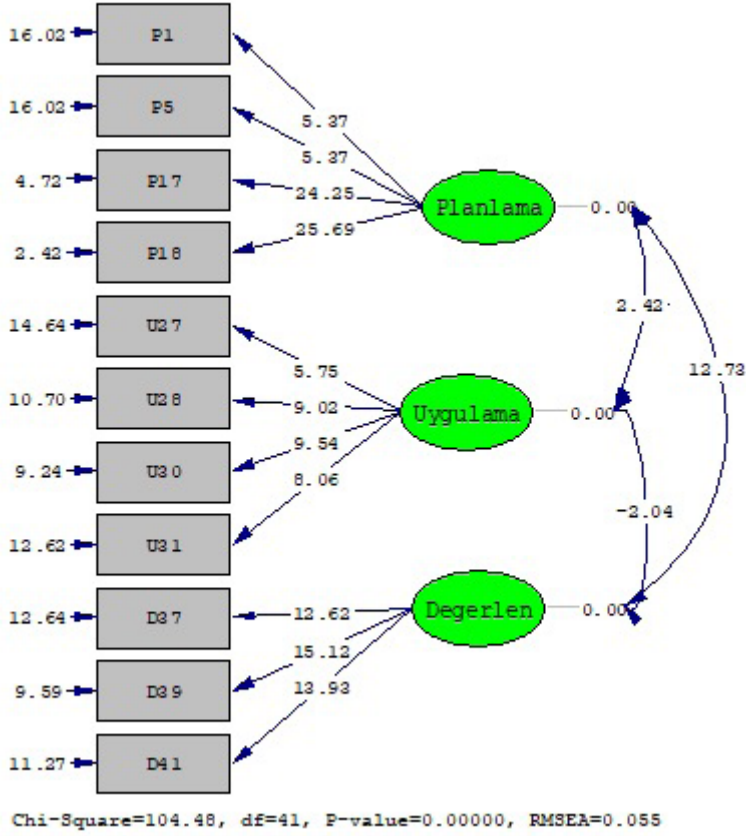
Tablo 4’de görüldüğü üzere DFA model uyum sonuçlarının asgari şartların üzerinde olduğu görülmektedir (Yılmaz ve Çelik, 2009; Şimşek, 2007; Meydan ve Şeşen, 2011; Bayram, 2010). Bu durum 3 alt boyutlu 11 maddelik ölçeğimizin yapı geçerliliğinin doğrulandığını göstermektedir.

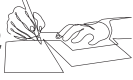
Şekil 1. Ölçeğin DFA Modeli (Standartlaştırılmış Değerleri)

Chi-Square=104.48, df=41, P-value=0.00000, RMSEA=0.055

Şekil 2. Ölçeğin DFA Modeli (T Testi Değerleri)

Tablo 5. Ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları

	Değerlendirme				Uygulama				Planlama				Alt Boyutlar
	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1		
Ölçeğin Genel Toplamında	D41	D39	D37	U31	U30	U28	U27	P18	P17	P5	P1		Madde Sayısı
	0,47	0,52	0,40	0,64	0,58	0,63	0,36	0,63	0,66	0,18	0,13		Taslak Ölçekteki Madde numarası
													Standartlaştırılmış yükleri (mad. yük.)
	0,44	0,51	0,36	0,22	0,35	0,30	0,11	0,91	0,84	0,057	0,058		R ²
	0,29	0,26	0,29	1,45	0,61	0,94	1,05	0,04	0,08	0,54	0,29		Hata katsayısı
	13,93	15,12	12,62	9,06	9,54	9,02	5,75	25,69	24,25	5,37	5,37		t-değeri
	52,371	10,466			15,672			26,234					Açıklanan Varyans

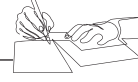
Tablo 5’de DFA sonuçları görüldüğü üzere maddelerin standartlaştırılmış yüklerinin 0,13 ile 0,64 arasında değiştiği görülmektedir. Maddelerin T-testi sonuçlarına göre bütün maddelerin anlamlı ($p<0,05$) oldukları bulunmuştur. Ölçeğin genel değerlendirildiğinde açıklanan varyansın 0,52,371 olduğu görülmektedir. Uzmanlara göre bu sonuçlar bir ölçekte olması gereken şartları taşıdığını göstermektedir (Yılmaz ve Çelik, 2009; Şimşek, 2007; Bayram, 2010).

4. Ölçeğin Güvenirlilik Çalışması

Elde edilen 11 soruluk ölçek İnönü Üniversite beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde okuyan 35 öğrenciye 20 gün ara ile test tekrar test tekniği ile uygulandı. Uygulamalar sonucunda iki test arasındaki ilişki Pearson Çarpım momentler korelasyonuna göre 0,88 olduğu bulunmuştur. Uzmanlara göre bir testin güvenilirliği için en az 0,70 ve üzeri olması gerekir (Balcı, 2005; Bayram, 2004; Büyüköztürk, 2004; Alpar, 2001). Bu sonuç Oyun Oynatma Öz-Yeterlilik Ölçeğinin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

5. Ölçeğin Değerlendirilmesi

Oyun Oynatma Öz-Yeterlilik Ölçeği yapılan geliştirme çalışmaları sonucunda geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamış üç boyuttan oluşan 11 maddelik bir ölçektir. Ölçekte ölçme birimi olarak 5’li likert türü ölçek “Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kısmen Katılıyorum (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1)” kullanılmıştır.

Tablo 6. Ölçeğin Alt Faktörleri ve Madde Sayıları

Sıra	Faktör	Madde	Toplam Puan Aralığı
1	Planlama	1, 2, 3 ve 4 maddeler	1-5
2	Uygulama	5, 6, 7 ve 8. maddeler	1-5
3	Değerlendirme	9, 10 ve 11. maddeler	1-5

Planlama: Bu faktör uygulayıcının eğitsel oyunu planlama durumunu ölçer. Ölçekteki 1, 2, 3 ve 4. maddeler bu faktörü açıklamaktadır. Toplam puan ortalaması yükseldikçe eğitsel oyununu iyi planladığını göstermektedir.

Uygulama: Bu faktör uygulayıcının eğitsel oyunu uygulama/oynatma durumunu ölçer. Ölçekteki 5, 6, 7 ve 8. maddeler bu faktörü açıklamaktadır. Toplam puan ortalaması yükseldikçe eğitsel oyununu iyi uyguladığını veya oynattığını göstermektedir.

Değerlendirme: Bu faktör uygulayıcının eğitsel oyunu oynatma sonrası değerlendirme durumunu ölçer. Ölçekteki 9, 10 ve 11. maddeler bu faktörü açıklamaktadır. Toplam puan ortalaması yükseldikçe eğitsel oyununu uygulama sonrası iyi değerlendirdiğini göstermektedir.

Her faktöre ait maddeler toplanır ve madde sayısına bölünür. Böylelikle her faktöre ait puanlar 1 ile 5 arasında değişir. Her faktöre ait ortalama puan kendi içerisinde değerlendirilir. Değerlendirmede kolaylık sağlanması amacı ile aşağıdaki tablo 3.10'dan yararlanılabilir.

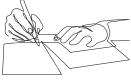
Tablo 7. Ölçeğin Değerlendirme Tablosu

Her Faktörde alınabilecek puan aralıkları	Oyun Oynatma düzeyi
1 – 1,8 puan arası	Çok zayıf
1,9 – 2,6 puan arası	Zayıf
2,7 – 3,4 puan arası	Orta
3,5 – 4,2 puan arası	Yüksek
4,3 – 5 puan arası	Çok Yüksek

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, eğitsel oyun oynatan beden eğitimi bölümleri, sınıf öğretmenliği bölümleri veya okul öncesi öğretmenliği bölümlerinde okuyan veya mezun olmuş öğretmenlerin eğitsel oyun oynatma öz yeterliliklerini belirlemek amacıyla bir ölçeme aracı geliştirmektir.

Konu ile ilgili 20 üniversite öğrencileri (beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü, antrenörlük eğitimi bölümü ve okul öncesi öğretmenliği bölümü) ile bu konuda kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyonların

incelenmesi ve literatür taraması sonucunda elde edilen veriler ışığında ölçek taslağı için 43 maddelik soru havuzu oluşturulmuştur. Ölçek taslağının kapsam geçerliliklerini belirlemek için 10 uzman (öğretim üyesi) görüşleri Lashwe (1975) tekniği ile analiz edilmiştir (Yurdakul, 2005). Ölçek taslakları “uygundur”, “düzeltilmeli” ve “kaldırılmalı” şeklinde görüş şıkları eklenmiştir. Lawshe tekniğine göre kapsam geçerliliğinin belirlenmesinde en az 5, en fazla ise 40 uzmanın görüşüne ihtiyaç vardır. Lawshe analizine göre kapsam geçerlilik oranının (KGO) altında kalan maddeler ölçekten çıkarılır. Kapsam geçerlilik oranı belirlenen formül ile $(KGO = [NG \div (N \div 2)] - 1, n = \text{toplam uzman sayısını}, ng = \text{maddenin gerekli diyen uzman sayısı})$ ile bulunur (Yurdakul, 2005). Veneziano ve Hooper (1997) tarafından KGO’ların $\alpha = 0,05$ anlamlılık düzeyinde 11 uzman görüşü alınan madde için kapsam geçerlilik oranı en az 0,59 olmalıdır. 13 maddenin KGO değerleri 0,59’nin altında olduğu için çıkartılmıştır. Kapsam geçerliliğinden sonra ölçek taslağında 30 madde kalmıştır. Ölçekte kullanacak ölçme birimi olarak 5’li likert türü ölçek “kesinlikle katılıyorum (5), katılıyorum (4), kısmen katılıyorum (3), katılmıyorum (2), kesinlikle katılmıyorum (1)” kullanılmıştır. Ölçek taslağı geliştirilmesi için 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında 600 lisans öğrencilerine ölçek taslağı uygulanmıştır. Ölçeği eksiksiz dolduran 518 lisans öğrencilerine öğretmenin cevapları “kesinlikle katılıyorum (5), katılıyorum (4), kısmen katılıyorum (3), katılmıyorum (2), kesinlikle katılmıyorum (1)” şeklinde istatistiki paket programa kayıt edilmiştir. Elde edilen verilerin açıklayıcı faktör analizine (afa) uygunluğu için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,816 ve Bartlett testi ($\chi^2 = 4919,700$ $df = 465$ $p < 0,00$) anlamlı bulunmuştur. Akgül ve Çevik (2003) göre faktör analizi için KMO testi sonucu 0,50 üzeri olması yeterlidir. Yine faktör analizinde elde edilen korelasyon matrisinin birim matris olup olmadığını tespit etmek için yapılan Bartlett testi sonucunun anlamlı olduğu görülmüştür (Tavşancıl, 2002; Bayram, 2004). Bu sonuçlara göre ölçek taslağındaki sorular AFA testi için uygun olduğu bulunmuştur. Yapılan faktör analizi için temel bileşenler analizi kullanılmış ve döndürme işlemi olarak dik döndürme (Varimax) tekniği uygulanmıştır. Faktör sayısı 3 olarak belirlenmiştir. Analiz sonucunda doğru faktöre yerleşmeyen, faktör yükü 0,40 altında olan ve farklı faktörlerde yükleri arasında en az 0,10 fark olmayan 16 madde ölçek taslağından çıkartılmıştır. Ölçek taslağındaki kalan 14 madde ikinci AFA için uygun görülmüştür. Son yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,783 olarak bulunmuş ve Bartlett testi ($\chi^2 = 2334,529$ $df = 91$ $p < 0,00$) anlamlı çıkmıştır. AFA sonucunda ölçeğin 3 faktörden oluştuğu görülmüştür. Birinci faktör (planlama) yük değerlerinin 0,396 ile 0,860 arasında, ikinci faktör (uygulama) yük değerlerinin 0,557 ile 0,710 arasında ve üçüncü faktör (değerlendirme) yük değerlerinin 0,674 ile 0,748 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçek faktörlerin açıkladıkları varyanslar %12,525 ile %28,500 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin tamamının açıkladığı varyans ise %51,549 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk’e (2004) göre çok faktörlü ölçekler de açıklanan varyansın %50’den daha fazla olması beklenmelidir. Dolayısı ile ölçeğin bir bütün olarak açıkladığı varyans istatistiki açıdan yeterli sayılabilir. Bu çalışmada ölçeğin yapı geçerliliği daha iyi görebilmek için madde analizi yöntemlerinden madde-toplam korelasyon yöntemi seçilmiştir. Uygulama sonuçlarına bakıldığında maddelerin korelasyonlarının 0,277 ile 0,756 arasında değiştiği görülmektedir. Uzmanlar madde toplam korelasyonu kat sayısının ayırt edilişliği için en az 0,20 olması gerektiğini belirtilirken; 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin iyi derecede ayırt ettiğini belirtmektedirler (Büyüköztürk, 2004;

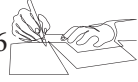
Tavşancıl, 2002; Bayram, 2004). Bu durumda ölçeğin madde korelasyonlarının asgari şartları sağladığı ve çoğu maddenin ise iyi düzeyde ayırt edicilik özelliğine sahip olduğu görülmüştür.

AFA sonucu ölçekte kalan 14 madde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için Lisrel 8.8 paket programına yüklenmiştir. İlk olarak en çok olabilirlik metodu'na (Maximum Likelihood) göre Path analizi yapılmış ve bu analiz sonucunda modelin uyum indekslerini etkileyen 16, 35 ve 38. maddeler sırasıyla ölçekten çıkartılmıştır. Son olarak modelin uyum sonuçları $\chi^2=104,48$, $df=41$, $p=0,000$, RMSEA= 0,055 ve kritik kişi (critical N) sayısı 323 olarak bulunmuştur. Daha sonra modelin uyum sonuçlarına bakılmıştır. DFA model uyum sonuçlarının asgari şartların üzerinde olduğu görülmektedir (Yılmaz ve Çelik; Şimşek, 2007; Meydan ve Şeşen, 2011; Bayram, 2010). Bu durum 3 alt boyutlu 11 maddelik ölçeğimizin yapı geçerliliğinin doğrulandığını göstermektedir.

DFA üzere maddelerin standartlaştırılmış yüklerinin 0,13 ile 0,64 arasında değiştiği görülmektedir. Maddelerin t-testi sonuçlarına göre bütün maddelerin anlamlı ($p<0,05$) oldukları bulunmuştur. Ölçeğin genel değerlendirildiğinde açıklanan varyansın 0,52,371 olduğu görülmektedir. Uzmanlara göre bu sonuçlar bir ölçekte olması gereken şartları taşıdığını göstermektedir (Yılmaz ve Çelik, 2009; Şimşek, 2007; Bayram, 2010). Elde edilen 11 soruluk ölçek İnönü üniversite beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde okuyan 35 öğrenciye 20 gün ara ile test tekrar test tekniği ile uygulandı. Uygulamalar sonucunda iki test arasındaki ilişki Pearson çarpım momentler korelasyonuna göre 0,88 olduğu bulunmuştur. Uzmanlara göre bir testin güvenilirliği için en az 0,70 ve üzeri olması gerekir (Balcı, 2005; Bayram, 2004; Büyüköztürk, 2004; Alpar, 2001). Bu sonuç oyun oynatma öz-yeterlilik ölçeğinin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

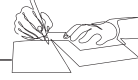
KAYNAKÇA

1. Akandere, M. (2002). Sportif Oyunlara Hazırlayıcı Toplu Eğitsel Oyunlar. Ankara: Nobel Yayıncılık
2. Akgül, A. Ve Çevik, O. (2003). İstatistiksel Analiz Teknikleri. Ankara: Emekofset.
3. Alpar R. (2001). Spor Bilimlerinde Uygulamalı İstatistik. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
4. Balcı, A. (2005). Sosyal Bilimlerde Araştırma. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
5. Bayram, N. (2004). Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi. Bursa: Ezgi Kitabevi.
6. Bayram, N. (2002). Tutumların Ölçülmesi Ve SPSS İle Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
7. Bayram, N. (2010). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları. İstanbul: Ezgi Kitabevi.
8. Bilen, M. (1999). Plandan Uygulamaya Öğretim. Ankara: Anı Yayıncılık
9. Büyüköztürk, Ş. (2007). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. (7. Baskı). Ankara: Pegem, Akademi Yayınları.
10. Creswell, J. W., & Garrett, A. L. (2008). The "movement" of mixed methods research and the role of educators. South African Journal of Education, 28(3), 321-333.
11. Demirci, A., Demirci, E. ve Demirci, N. (2013). Oyunlarla Beden Eğitimi ve Spor

Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın.

11. Hazar, M. (2005). *Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitim*. Ankara: Tutibay Yayıncılık.
12. Johnson, B., & Christensen, L. (2004). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches* (2nd ed.). Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon.
13. Kıldan, A. O. (2001). *Oyunun Çocukların Gelişim Özelliklerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
14. Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N. ve Kök, M. (2007). *Çocuğun Gelişim Sürecinde Eğitsel Bir Etkinlik Olarak Oyun*. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16, 324-342. <http://dergipark.gov.tr/ataunikkefd/issue/2777/37245> adresinden erişildi.
15. Koçyiğit, S.ve Baydilek, N.B. (2015). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Oyun Algılarının İncelenmesi*. YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1), 1-28 <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yyuefd/article/view/5000121335> adresinden erişildi.
16. Meydan, C.H. & Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi Ve AMOS Uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
17. Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Çocuk Gelişimi, Oyun Etkinliği-I*. Ankara. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Oyun%20Etkinlikleri%20-1.pdf adresinden erişilmiştir.
18. Oktay, A. (2004). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem* (5. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
19. Önen, F., Demir, S. ve Şahin, F. (2012). *Fen Öğretmen Adaylarının Oyunlara İlişkin Görüşleri Ve Hazırladıkları Oyunların Değerlendirilmesi*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 13(3), 299-318. <http://kefad.ahievran.edu.tr/Kefad/ArchiveIssues/PDF/a727b86b-3d53-e711-80ef-00224d68272d> adresinden erişilmiştir.
20. Savaş, E ve Gülüm, K. (2014). *Geleneksel Oyunlarla Öğretim Yöntemi Uygulamasının Başarı ve Kalıcılık Üzerine Etkisi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1), 175-194. <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=befeb5db-f4dc-453d-8bfe-89eee9766e85%40sessionmgr4007> adresinden erişilmiştir.
21. Yılmaz, V., Çelik, H.E., 2009. *Lirsel İle Yapısal Eşitlik Modellemesi - I*, Pegem Akademi, S.186. Şimşek, Ö.F., 2007. *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş (Temel İlkeler Ve LISREL Uygulamaları)*, ISBN: 9944-495-07-7, S. 224, Ekinoks, Ankara.
22. Yurdakul, H. (2005). *Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliliği İçin Kapsam Geçerlilik İndekslerinin Kullanılması*. Xiv. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi İçinde (ss.1-5), Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

ÜLKEMİZDEKİ YERLİ TURİSTLERİN NEVŞEHİR -KOZAKLI BÖLGESİNDEKİ TERMAL KAPLICA TERCİHLERİNDEKİ FAKTÖRLER İLE REKREATİF ETKİNLİKLERİN YETERLİLİK DURUMLARININ İNCELENMESİ

Mustafa KARAKUŞ¹, Abdusselam KÖSE²

Giriş

Geçmişten günümüze yaşanan teknolojik gelişmeler insanlık tarihinde önemli yeniliklere neden olmanın yanı sıra ciddi problemleri de beraberinde getirmiştir. Şehirlerdeki hava, su, toprak kirliliği, nüfus artışının sebep olduğu kalabalık yaşam, kişisel yükümlülük ve zorunluluklar, toplumsal sorunların meydana getirdiği sıkıntılar ve rutin hayat tarzı gibi çeşitli olumsuzluklar insanları psikolojik ve fizyolojik yönden yıpratmaktadır.(1)

Ayrıca teknolojinin insan gücüne duyulan ihtiyacı azaltması ve bu yeni yaşam biçimi ile ortaya çıkan boş zaman, stres, is tatminsizlikleri ve sosyal çevre baskıları türünden olumsuzluklar turizm ve rekreasyon olayının önemini ortaya koymaktadır (2).

Turizm, yabancıların sürekli yerleşmeye dönüşmeyecek ve herhangi bir kazanç getirici faaliyetle ilişkili olamayacak şekilde seyahat etmelerinden ve konaklamalarından dolayı ortaya çıkan olayların ve ilişkilerin tümüdür “(3).

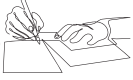
Rekreasyon ise Latince “yenilenme, tazelenme” anlamındaki “recreate” sözcüğünden gelmektedir. Bu anlamıyla rekreasyon, çalışma faaliyetleri ile tükenen bedensel ve zihinsel kaynakların “yeniden yaratılması” amacını taşır (4,5).

İnsanlar, hoşça vakit geçirmek için dinlenme, eğlenme ve merak gibi nedenlerle çeşitli turizm ve rekreasyon aktivitelerine katılırlar. Benzer amaçlar doğrultusunda Yapılan bu aktiviteler insanların hayat kalitesini artırarak tatmin düzeylerini etkilemektedir (6). Her problem beraberinde bir çözüm gerektirmekte ve insanların sorunlarına yanıt olmaktadır. Boş zaman olarak karşımıza çıkan problem turizm hareketini ortaya çıkarmış ve yeni boyutlar kazandırmıştır. Ve bu gelişmeler Turizm olayına yeni boyutlar kazandırarak gelişmesini sağlamıştır (1).

Özellikle çalışan bireylerin yaşamış olduğu bu tür olumsuzluklar bireyleri eski güçlerini kazanacakları farklı etkinliklere yöneltmektedir. Bu anlamda geçmişten günümüze insanların şifa bulmak ve içinde bulunduğu rutin hayattan kendilerini kurtarmak maksadıyla insanlar tarafından termal kaplıcalar sürekli tercih edilmiştir. Termal kaynaklar bakımından ciddi bir potansiyele

1 Erciyes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi Kayseri-Türkiye

2 Uşak Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi-Uşak-Türkiye

sahip olan ülkemiz, Türkiye jeotermal potansiyeli bakımından, Avrupa'da ilk, dünyada ise yedinci sırada yer almaktadır(7).Türk turizmine dinamizm kazandıracak bir turizm türü olan "Termalizm", mevcut termal tesislerin sayı ve nitelik açısından yetersiz olması nedeniyle beklenen taleplere istenilen şekilde hizmet verememektedir. Ayrıca bu tesislerde, modern termal turizm işletmeciliğinin bir gereği olan rekreatif faaliyetlerin de yetersiz olduğu ortadadır. (8)

Bu çalışmanın amacı, Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki mevcut termal kaynaklarımızın zenginliğine rağmen, yeterince gelişmemiş olan termal tesislerin cinsiyet değişkenine bağlı olarak tercih edilme durumları ve sportif rekreasyon aktiviteleri ile birlikte ele alınarak geliştirilmesi üzerinde durulacaktır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma alanını Nevşehir-Kozaklı Termal Kaplıcaları oluşturmaktadır. Çalışmanın ana materyalini kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen ziyaretçiler ile yapılacak yüz yüze anket çalışmalarından elde edilecek veriler oluşturmıştır. Araştırmada gerek ziyaretçilerin sosyo-ekonomik özelliklerinin saptanması, gerekse alanın rekreasyonel ve turizm amaçlı kullanım değerinin ortaya konulabilmesi için 421 adet anket yerinde yapılmış olup, bu anketler araştırmanın ana materyalini oluşturmıştır. Ayrıca, araştırma alanı ile ilgili her türlü yayın, belge ve harita da materyal olarak kullanılmıştır. Yerel yönetimle ve Kozaklı Termal Kaplıcaları İşletme yetkilileriyle yüz yüze görüşmelerden elde edilen bilgiler de materyal olarak kullanılmıştır. Ayrıca, alana ilişkin bilgiler, plan kararları, uygulama çalışmaları, projeler, ulusal ve uluslararası yayınlar, raporlar, istatistikler, yöntemle ilişkin çalışmalar ve literatürler, arazide yapılan incelemelerden elde edilen tespitler, fotoğraflar, slaytlar araştırmada materyal olarak kullanılmıştır.

Termal Turizm Merkezleri hem turizm hem rekreasyonun bir arada olduğu kullanım alanlarıdır. Bu çalışmada uygulanan yöntem; Yerli turistlerin termal kaplıca keşfedici ve tanımlayıcı araştırma modeli yöntemidir. Bu amaçla bu tez çalışması kapsamında çalışma alanının rekreatif faaliyet yeterlilik durumlarının tespiti için bu yöntem kullanılmıştır. Tez çalışmasında uygulanmak üzere hazırlanan anket formları çeşitli ülkelerde benzer amaçla ele alınan çalışmalar incelenerek, araştırma alanı ve ziyaretçi özelliklerine göre belirlenmiştir. Ankette yer alan soruların ankete katılanlar tarafından kolayca anlaşılmasını sağlamak amacıyla anket çalışması yüz yüze yapılmıştır. Kozaklı Termal Kaplıcalarına bir yıl boyunca gelen toplam yerli turist sayısı araştırmanın popülasyonunu oluşturmaktadır.

Çalışmada izlenen yöntem altı aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar aşağıda sunulan başlıklar çerçevesinde ele alınmıştır:

1. Çalışmayı yönlendiren, alana ve çalışma konusuna ilişkin teorik bilgilerin ortaya konulması.
2. Termal İşletmelerdeki tercih faktörleri ve ziyaretçi özellikleri ile tercihlerinin belirlenmesine yönelik anketlerin hazırlığı ve anketlerin uygulanması.
3. Rekreatif etkinliklerinin yeterlilik durumları ile mevcut durumun tespiti.

ti (Değerlendirmeler istatistiki olarak SPSS program desteği ile yapılmıştır) ve yerli turist tercihlerinin belirlenmesi.

4. Ziyaretçi tercihleri ve koruma alanı planlama kriterleri ışığında alanla getirilebilecek kullanımlara ilişkin senaryoların oluşturulması ve bu senaryolara göre anket hazırlanması.

5. Anket sonuçlarının değerlendirilmesi (Değerlendirmeler SPSS program desteği ile yapılmıştır).

6. Sonuç, öneriler ve genel değerlendirmenin yapılması.

3.1. Araştırmanın Konusu

Yerli turistlerin Nevşehir –Kozaklı bölgelerindeki termal kaplıca tercihlerindeki faktörlerin ve bölgedeki rekreatif etkinliklerin yeterlilik durumlarının incelenmesidir.

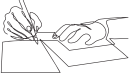
3.2.Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Yerli turistlerin termal kaplıca tercihlerindeki faktörlerin ve rekreatif etkinliklerinin yeterlilik durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla nitelikli termal turizm tesislerimizin hizmet standartları, rekreasyon imkanları incelenerek karşılaşılan sorunlar için çözüm önerileri geliştirilmesi hedeflenmiştir.

3.3.Araştırmanın Sınırları

Bu araştırma aşağıdaki sınırlar dikkate alınarak değerlendirilmelidir:

- Araştırma Nevşehir ili, Kozaklı ilçesi ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma için, 421 anket formu dağıtılmış, anket formlarının hepsinin geri dönüşü olmuş ve tüm anketler değerlendirmeye tabi tutulmuştur.
- Anket formlarının dağıtımı çeşitli koşullar altında gerçekleştirilmiştir; formlar Kozaklı bölgesine gelen yerli turistlere belirlenen otellerde uygulanmıştır. Bu nedenle katılımcıların ifadeleri aynı koşullar içinde cevapladıkları düşünülmektedir.
- Araştırmada ulaşılan turistlerin yerli olması bir sınır olarak kabul edilebilir.

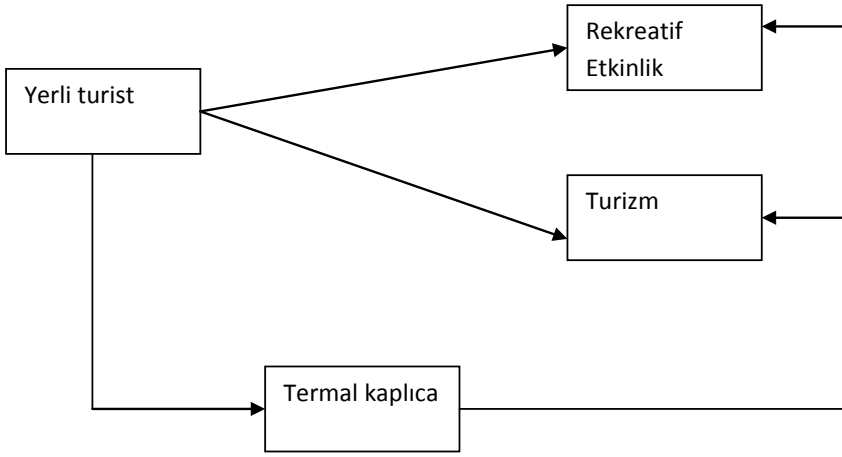
3.4.Araştırmanın Metodolojisi

3.4.1.Örneklem

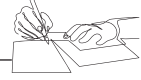
Araştırmanın örneklemini Nevşehir ilinin Kozaklı ilçesine, çeşitli termal otellere gelen 421 yerli turist oluşturmaktadır. Nevşehir ilinin Kozaklı ilçesinin seçilmesinde termal su kaynaklarını ve bu kaynakları işleten otellerin sayısının bu ilçede jeopolitik açıdan, diğer yerlere göre daha yetersiz olması etkili olmuştur.

3.4.2.Araştırmanın Modeli ve Araştırma Soruları

3.4.2.1.Araştırmanın Modeli

Literatür çalışması yapıldıktan sonra amaca uygun olarak oluşturulan anket formu toplam 5 bölümden oluşmaktadır. Uygulamaya geçmeden önce belirlenmiş bir tesiste deneme amacıyla 50 kişiye uygulanmış olup yanlış anlaşılma sebebiyet verebilecek sorular düzeltilmiştir. Yapılan araştırmada veri toplama hedefi olarak Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal turizm işletmelerine en az bir gün süreyle konaklamak için gelen yerli turistlerden 421 kişiye ulaşmak amaçlanmıştır. Anket çalışması öncesinde yöneticilerle yapılan görüşmeler esnasında işletmelerde kalan misafirlere birebir anket uygulaması yapabileceğimiz belirtilmiştir. Çalışmanın sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi için tezin amacı üyelere tarafımdan anlatılmış olup gönülsüz üyelere yaptırılmamıştır. Anket formu üyeler tarafından doldurulurken programları aksatmayacak ve aceleye getirilmeyecek şekilde planlanmıştır. Anket formları katılımcılara kafeterya veya lobide boş zamanlarını sohbet ederken veya dinlenirken geçirdikleri zaman içerisinde takdim edilerek anketlerin doldurulması sağlanmıştır. Çalışmamızın başarıya ulaşabilmesi için tesis yöneticisi ve çalışan personelden yardım alınmıştır. Anket çalışmamız sonbahar ve kış aylarını içine alan bir süreyi kapsamıştır.

3.4.4. Verilerin Analizi Ve Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS istatistik programına yüklenmiş ve her türlü analiz bu program aracılığı ile yapılmıştır. Araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla ki-kare, frekans analizi, çapraz tablo analizi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır

4. Bulgular

Yerli turistlerin Nevşehir-Kozaklı bölgelerindeki termal kaplıca tercihlerindeki faktörlerin ve bölgedeki rekreatif etkinliklerin yeterlilik durumlarının incelenmesine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.1. Cinsiyet Değişkenlerine ait yüzdelik dilimler

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Erkek	224	53,2	53,2
	Bayan	197	46,8	46,8
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkenliğine bağlı olarak değerlendirildiğinde %53,2 si erkeklerden oluşurken %46,8 bayanlardan oluştuğu görülmektedir.

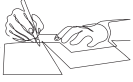
Tablo 4.2. Yaş Değişkenlerine ait yüzdelik dilimler

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	18-25	116	27,6	27,6
	26-35	175	41,6	41,6
	36-45	93	22,1	22,1
	46-55	22	5,2	5,2
	56 +	15	3,6	3,6
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin yaş değişkenlerine bakıldığı zaman %41,6sı 26-35 yaş aralığındaki bireylerden oluşurken 27,6 sı 18-25 yaş arası bireylerden geri kalan kısmının 36 ve üzeri yaş değişkenlerinden oluşmaktadır.

Tablo 4.3. Medeni Durum Değişkenlerine ait yüzdelik dilimler

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evli	274	65,1	65,1
	Bekar	139	33,0	33,0
	Bosanmış	8	1,9	1,9
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin medeni durum değişkenlerine bağlı olarak değerlendirildiğinde büyük çoğunluğunun evli bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4.4. Öğrenim Durumu Değişkenlerine ait yüzdelik dilimler

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	ilköğrenim	83	19,7	19,7
	lise	117	27,8	27,8
	onlisans	77	18,3	18,3
	lisans	111	26,4	26,4
	Yükseklisans	33	7,8	7,8
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin öğrenim durumu değişkenlerine bağlı olarak değerlendirildiğinde en az katılımın yüksek lisansa sahip bireylerin olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5. Ortalama Aylık Gelir Değişkenlerine ait yüzdelik dilimler

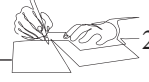
		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	500-1500	126	29,9	29,9
	1501-2500	209	49,6	49,6
	2501-3500	61	14,5	14,5
	3501-4500	21	5,0	5,0
	4501+	4	1,0	1,0
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin ortalama aylık gelir değişkenlerine bağlı olarak değerlendirildiğinde büyük çoğunluğunu 1501-2500 arası gelire sahip bireylerden oluştuğu görülürken 3501 ve üzeri gelire sahip olan bireylerin çok fazla tercih etmedikleri görülmektedir.

Tablo 4.6. Yaşadığı Yer Değişkenlerine ait yüzdelik dilimler

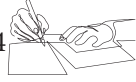
		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	
Geçerli	İç Anadolu	228	54,2	54,2	
	Marmara	48	11,4	11,4	
	Akdeniz	30	7,1	7,1	
	Karadeniz	47	11,2	11,2	
	Ege	25	5,9	5,9	
	Doğuanadolu	13	3,1	3,1	
	Güneyanadolu	30	7,1	7,1	
	Toplam	421	100,0	100,0	

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin yaşadığı yer değişkenlerine bağlı olarak değerlendirildiğinde büyük çoğunluğun iç Anadolu bölgesinden olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7. Araştırmaya Katılan Örnek Bireylerin Kozaklıdaki Termal Merkezlere Geliş Amaçları

Eğlence		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Hayır	386	91,7	91,7
	Evet	35	8,3	8,3
	Toplam	421	100,0	100,0
Spor				
Geçerli	Hayır	394	93,6	93,6
	Evet	27	6,4	6,4
	Toplam	421	100,0	100,0
Zindelik				
Geçerli	Hayır	393	93,3	93,3
	Evet	28	6,7	6,7
	Toplam	421	100,0	100,0
Merak				
Geçerli	Hayır	392	93,1	93,1
	Evet	29	6,9	6,9
	Toplam	421	100,0	100,0
Tedavi				
Geçerli	Hayır	346	82,2	82,2
	Evet	75	17,8	17,8
	Toplam	421	100,0	100,0
Dinlenme				
Geçerli	Hayır	138	32,8	32,8
	Evet	283	67,2	67,2
	Toplam	421	100,0	100,0
Diğer				
Geçerli	Hayır	420	99,8	99,8
	Evet	1	,2	,2
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin geliş amaçlarına bağlı olarak değerlendirildiğinde 67,2 sinin dinlenme, 17,8'nin tedavi amaçlı geldiği görülürken geri kalan kısmının eğlence, merak, zindelik, spor gibi seçenekleri tercih edenlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4.8. Tesise Geliş Sıklığı

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	İlk kez	201	47,7	47,7
	2.kez	130	30,9	30,9
	3.kez	39	9,3	9,3
	Sürekli	51	12,1	12,1
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin tesise geliş sıklıklarına bağlı olarak değerlendirildiğinde ilk kez gelenlerin çoğunlukta oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan örnek bireylerin Kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörler Tablo 4.9– Tablo 4.13 arasında verilmiştir.

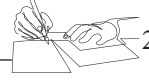
Tablo 4.9. Şifalı Kaplıcalara Sahip Olması Nedeniyle Tercih Edilme Durumu

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	66	15,7	15,7
	Katılmıyorum	92	21,9	21,9
	Kararsızım	58	13,8	13,8
	Katılıyorum	117	27,8	27,8
	Kesinlikle Katılıyorum	88	20,9	20,9
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörlere bağlı olarak yapılan değerlendirilmede şifalı kaplıcalara sahip oluşunun çoğunluk tarafından tercih sebebi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.10. Ucuz Tatil Olanakları Sunuyor Olması Nedeniyle Tercih Edilme Durumu

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	75	17,8	17,8
	Katılmıyorum	56	13,3	13,3
	Kararsızım	98	23,3	23,3
	Katılıyorum	111	26,4	26,4
	Kesinlikle Katılıyorum	81	19,2	19,2
	Toplam	421	100,0	100,0

Tablo 4.11. Fitness & Wellness Merkezinin Olması Nedeniyle Tercih Edilme Durumu

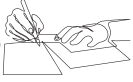
		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	87	20,7	20,7
	Katılmıyorum	61	14,5	14,5
	Kararsızım	88	20,9	20,9
	Katılıyorum	107	25,4	25,4
	Kesinlikle Katılıyorum	78	18,5	18,5
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörlere bağlı olarak yapılan değerlendirilmede tesislerde fitness ve wellness merkezinin oluşunun %35,2 oranında katılımcılar tarafından(katılmayanlar ve kesinlikle katılmayanlar) tercih nedeni olmadığı görülmektedir.Geri kalanlar kararsız ve tercih nedeni olduğuna katılan bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 4.12. Yüzme Havuzlarının Olması Nedeniyle Tercih Edilme Durumu

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	62	14,7	14,7
	Katılmıyorum	55	13,1	13,1
	Kararsızım	82	19,5	19,5
	Katılıyorum	118	28,0	28,0
	Kesinlikle Katılıyorum	104	24,7	24,7
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörlere bağlı olarak yapılan değerlendirilmede yüzme havuzlarının oluşunu tercih edenlerin (katılanlar ve kesinlikle katılanlar)%52,7olduğu görülmektedir.Geri kalanlar kararsız ve tercih nedeni olduğuna katılmayan bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 4.13. Kadınlara Özel Müstakil Yerlerin Olması Nedeniyle Tercih Edilme Durumu

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	46	10,9	10,9
	Katılmıyorum	96	22,8	22,8
	Kararsızım	72	17,1	17,1
	Katılıyorum	98	23,3	23,3
	Kesinlikle Katılıyorum	109	25,9	25,9
	Toplam	421	100,0	100,0

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörlere bağlı olarak yapılan değerlendirilmede bölgede kadınlara özel müstakil yerlerin oluşu seçeneğini tercih edenlerin (katılanlar ve kesinlikle katılanlar) %49,2 olduğu görülmektedir. Geri kalanlar kararsız ve tercih nedeni olduğuna katılmayan bireylerden oluşmaktadır.

5. Tartışma ve Sonuç

Ülkemiz termal turizm için gerekli olan kaynakların zenginliği ve üstün nitelikli olması açısından şanslı konumdadır. Bu olumlu şartlara rağmen ülke turizmimize büyük bir dinamizm kazandırabilecek olan termal turizmimiz yeterince gelişmemiştir. Oysa ki bu turizm türü, ekoturizm, mağara turizm, kültür turizm gibi diğer alternatif turizm türleriyle de kolayca entegre olabilecek bir yapıda olup bunun yanı sıra yılın her mevsiminde uygulanabilirliği ülke turizmi açısından büyük önem taşımaktadır.

Yaptığımız çalışma termal turizmimizin rekreatif imkanlarla bütünleştirilebilmesine yönelik olmuştur. Rekreatiflik olayı sağlık turizmi, dolayısıyla termalizmin için de büyük önem taşımaktadır. Fakat ülkemizde termal turizm arzımızın son derece kısıtlı olduğu göz önüne alındığında, rekreatif imkanların termalizm olayı içinde değerlendirilebilmesi, ancak termal turizm olayının gelişmesi ile mümkün olabilecektir. Rekreatif faaliyetlerin yoğun olarak sunulabildiği tesisler modern anlamda hizmet verebilen nitelikli tesislerdir. Bu nedenle çalışmamızın uygulama kısmı Turizm Bakanlığı'ndan belgeli olan ve modern anlamda hizmet verebilecek tesisler üzerinde yapılmıştır.

Araştırma 2011-2012 yıllarında Nevşehir-Kozaklı bölgesine gelen 421 yerli turiste uygulanmıştır. Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkenliğine bağlı olarak değerlendirildiğinde % 53,2'si erkeklerden oluşurken % 46,8'inin bayanlardan oluştuğu görülmektedir. (Tablo 4.1). Turan (2011) Kozaklıda termal kaplıcalara gelen 144 kişi üzerinde yaptığı bir çalışmada bu araştırmaya benzer şekilde gelenlerin %55'ini erkekler, %45'ini ise kadınların oluşturduğunu

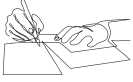
belirtmiştir (7) . Araştırma sonuçlarına göre bölgeye gelen yerli turistlerin cinsiyet farklılıklarına bağlı kalarak yapılan değerlendirmede işletmelerin sahip olduğu termal havuz, Türk hamamı sauna,gibi hizmet alanları kadın ve erkek değişkenleri tarafından önemli tercih nedenleri olarak gösterilebilir.

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin yaş değişkenlerine bakıldığı zaman %41,6 sı 26-35 yaş aralığındaki bireylerden oluşurken 27,6 sı 18-25 yaş arası bireylerden %22,1'i 36-45 yaş aralığındaki bireylerden %5,2'si 46-55 yaş aralığındaki bireylerden oluşurken %3,6'sının 56 ve üzeri yaş değişkenlerinden oluştuğu görülmektedir.(Tablo 4.2). Belkayalı'nın yaptığı araştırmada (2009) Yalova termal kaplıcalarına gelen turistlerin yaş değişkenlerine bakıldığı zaman(1) %16,2'sinin 18-24 yaş arası , %26,6'sının 25-34 yaş arası, %22,1'nin 35-44 yaş arası, %19,5'nin 45-54 yaş arası, %9,7'sinin 55-64, %5,8 65 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir (9). Sonuçlara bakıldığı zaman araştırmaya katılan bireylerin yaş değişkenleri göz önünde bulundurulduğunda 55 ve üzeri yaşlardaki bireylerin termal kaplıcalara katılım oranlarının düşük olduğu görülmektedir Termal tesislerden istifade edecek müşterilerin genellikle ileri yaşlarda olan kişiler olmasına rağmen genç ve orta yaş katılımcılar görülmüştür. Oysaki Birçok Avrupa devletlerinde termal tedavi ve kür ihtiyacı duyan ileri yaş gruplarının masrafları devlet tarafından karşılanmakta ve sigorta şirketleri tarafından bireyler termal kaplıcaları kullanmaları yönünde teşvik edilmektedirler.

Araştırmaya katılan katılımcıların %65,1 gibi büyük çoğunluğunun evli çiftlerden, %33,0' nın bekârlardan ve % 1,9 oranında boşanmış medeni durum değişkenlerinden oluştuğu görülmektedir Ayrıca Kozaklıda yapılan araştırmadaki sonuçlara göre termal merkezlerin çocuklar için uygun aktivitelere sahip olması evli katılımcılar için önemli ($p<0.05$) tercih nedenlerindendir. (Tablo 4.3).

Yapmış olduğumuz çalışmaya bağlı kalarak katılımdaki çoğunluğun evlilerden oluşmasına neden olarak ailece vakit geçirilecek sauna, havuz, Türk hamamı, çocuk parkları, çocuk havuzları gibi aile fertlerinin geneline hitap eden birçok hizmet alanının işletmelerde mevcut olması evli olan katılımcıların işletmeleri tercih etmeleri açısından neden olarak gösterilebilir.

Nevşehir-Kozaklı bölgesindeki termal merkezlerde yapılan araştırmaya katılan bireylerin Öğrenim durumu değişkenlerine bağlı olarak değerlendirildiğinde %19,7'si ilköğrenim,%27,8'i lise ,%18,3'ü ön lisans,%26,4'ü lisans, %7,8'inin ise yüksek lisansa sahip bireyler olduğu görülmektedir.(Tablo 4.4) Belkayalı'nın yaptığı araştırmada (2009) Yalova termal kaplıcalarına gelen müşterilerin öğrenim durumu değişkenleri üzerinde yapılan değerlendirmelerde % 46,1'nin üniversite, % 26,6 lise, %13'nün yüksek lisans, %7,8'nin ortaöğretim, %6,5'nin ilköğretim olduğu görülmektedir (9). *Katılımcıların eğitim düzeylerinin artışı veya düşüşüne bağlı olarak termal işletmeleri tercihleri arasında bir paralellik vardır. Eğitim düzeyleri önlisans ve üzeri olanların termal kaplıcaları lise ve ilköğrenimdekilere oranla daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Buna neden olarak termal kaplıcaların insan sağlığına olan faydalarının eğitim seviyesi yüksek olan bireyler tarafından*

daha fazla biliniyor olması önemli neden olarak gösterilebilir.

Araştırmaya katılan bireyler ortalama aylık gelir değişkenlerine bağlı olarak değerlendirildiğinde 1501- 2500 arasında aylık gelire sahip olan katılımcıların % 49,6 oranında olduğu, % 29,9' nun 500-1500 oranında olduğu ayrıca tesise gelen katılımcıların % 14,5' nin 2501- 3500 arasında gelire sahip olduğu görülürken % 5 3501-4500, % 1' nin 4501 ve üzeri olduğu görülmektedir (Tablo 4.5). Sandıkçı ve Koray'ın Ege bölgesindeki yapmış oldukları bir çalışmada katılımcıların ağırlıklı bölümünü 1501-3000 TL gelire sahip olanlar (% 40,4) oluşturmaktadır (10)

Araştırmaya katılan bireylerin yaşadığı yer değişkenlerine bağlı olarak değerlendirildiğinde büyük %54,2'sinin iç Anadolu bölgesinden olduğu %11,4'nün Marmara,%11,2'sinin Karadeniz,%7,1'nin Akdeniz ve güneydoğu Anadolu bölgesinden ve diğerlerinin Ege ve Doğu Anadolu bölgesinden olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre bölgeye gelen yerli turistlerin çoğunluğu iç Anadolu bölgesinden gelen katılımcılardan oluşmaktadır. Buna neden olarak Kozaklı bölgesine iç anadolu bölgesindeki diğer şehirlerden ulaşımın kolay olması önemli neden olarak gösterilebilir. (Tablo 4.6).

Araştırmaya katılan örnek bireylerin tesise geliş amaçlarına bağlı olarak değerlendirildiğinde % 67,2 sinin dinlenme amacıyla bölgeyi tercih ettikleri görülmektedir. % 17,8'nin tedavi amacıyla geldiği görülürken eğlence amaçlı gelenlerin % 8,3, spor amaçlı gelenlerin % 6,4 diğerlerinin ise %,15,6 olduğu görülmektedir (Tablo 4.7). Sandıkçı ve Koray yaptığı araştırmada; (Termal turizm işletmelerinde kür Hizmetlerinin algılanan önemi: Ege Bölgesinde Bir Çalışma adlı çalışmasında katılımcıların % 40'ının "dinlenme", %38,2'sinin"tedavi"%21.8'ni ise iş, merak ve diğerleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin Kozaklıdaki termal merkezlerin sunduğu terapi ve sağlık hizmetlerine bağlı olarak verdikleri cevaba göre, aletli jimnastik araçları (bisikletler, koşu bandı) bir hizmet ürünü olarak müşterilere sunulmasına %74,3 oranında, vitamin bar hizmetlerine % 90 oranında, psikoterapi ve rehabilitasyon ünitesi hizmetlerine %99,5 oranında hayır yanıtı vermiş oldukları görülmektedir (10).

Araştırmaya katılan bireylerin tesise geliş sıklıkları değerlendirildiğinde ilk kez gelenlerin %47,7,ikinci kez gelenlerin %30,9,üçüncü kez gelenlerin %9,3,sürekli gelenlerin %12,1 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin tesiste ortalama kalış sürelerine bağlı olarak yapılan değerlendirilmede 1-3 gün arasında kalanların %48,7, 3-5 gün arasında kalanların 38,5 bir hafta kalanların 8,8 on gün ve üzeri olanların % 4 olduğu görülmektedir (Tablo 4.8). Bayer (1997) yaptığı çalışmada, Afyon Oruçoğlu termal tesislerine gelen katılımcıların %64'ünün 0-3 gün, %34'ünün 4-8 gün, % 2'sinin 13 gün ve daha üzerinde kaldığı belirlenmiştir (11). Araştırma sonuçlarına neden olarak Kaplıcaya gelen katılımcıların ekonomik sıkıntıları, tatil süresinin azlığı, termal kaplıca tedavisi hakkında eksik bilgiye sahip olması gibi sosyal ve ekonomik nedenler katılımcıların otellerde uzun süreli kalmamalarına neden olarak görülmektedir. Termal kaplıcalarda etkili bir tedavi süresinin 14-21 gün arasında olduğu düşünülürse bu durum katılımcıların kaplıcaya

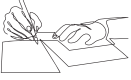
tedavi amaçlı gelmelerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca Kozaklı bölgesine gelen yerli turistlerin işletme içerisindeki aktivite seçeneklerinin kısıtlı olmaması yanı sıra tesis dışı aktivite olanaklarının da olmaması bölgenin cazibesini azaltmakta ve bölgeye tatile gelen turistlerin kalmalarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmanın yapıldığı bölgelerde katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesinde terapi sağlık hizmetleri, yosun masajı, içme kürleri, vitamin bar, jimnastik salonları gibi hizmet ürünlerinin olmaması veya faaliyet göstermemesi bireylerin termal kaplıca taleplerinde tedavi ve spor amacıyla bölgeyi tercihlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer yandan ülkemize tatil olanaklarının yılda bir defaya mahsus olarak yapılabilirdiği ve kültürel anlamda birçok alternatif turizm hareketlerinin ve diğer seçeneklerin olmasından ötürü termal turizmin yerli turistler tarafından tercih edildiği düşünülmektedir. Özellikle genç ve orta yaş kitle tarafından sağlıksal kaygıların çok fazla bulunmamasından ötürü bölgeye gelen yerli turistlerin dinlenme ve eğlenme seçeneğinin daha fazla olduğu tedavi amacının ise düşük çıktığı görülmektedir. Fakat ileri yaş grupları tarafından bölgedeki termal kaplıcalar daha az tercih edilmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörlere bağlı olarak yapılan değerlendirilmede, şifalı kaplıcaların olmasının katılımcıların %48,7'si tarafından olumlu yönde bir tercih nedeni olduğu görülmektedir (Tablo 4.14(1)). Belkayalı'ya göre (2009) termal işletmelerin şifalı kaplıcalara sahip olmasından dolayı %75,3'ünün evet cevabı verdiği, geri kalanların ise hayır cevabı verdiği görülmektedir (9).

Termal işletmelerin sahip oldukları termal kaynaklar ve buna bağlı şifa içeren tedavi ürünlerinin (termal banyo, termal havuz, çamur banyoları vs.) insan sağlığı üzerindeki olumlu etkisi, bireylerin hastane ortamlarından kurtulma arzusu, ilaç kullanımlarından duyulan rahatsızlık, kronik rahatsızlıklar gibi önemli sebepler insanların şifalı kaplıcaları tercih etmelerine neden olarak gösterilebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörlere bağlı olarak yapılan çalışmada ucuz tatil olanakları sunuyor oluşunun katılımcılar tarafından %45,6 oranında katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri ve bu nedenle yerli turistlerin kozaklıda tatil yapmasına etki eden önemli bir tercih nedeni olduğu görülmektedir (Tablo 4.14(4)). Bayer (1997); Oruçoğlu termal işletmelerine gelen küristler üzerinde yapılan çalışma neticesinde %52'si tesislerin pahalı olduğunu ifade etmektedir (11). Buna neden olarak bölgenin sahip olduğu iklim ve buna bağlı çoraklık, bölgedeki veya bölgeye yakın yerlerdeki kültürel zenginliklerin veya termal turizme entegre edilebilecek alternatif turizm ürünlerinin olmaması veya iyi tanıtılamaması bölgenin popülerliğini olumsuz yönde etkilemektedir ve bu işletmelerdeki fiyat ucuzluğuna neden olarak gösterilebilir. Ayrıca işletmelerde rekreasyon hizmetlerinin olmaması işletmelerdeki fiyatların düşmesine neden olarak gösterilebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörlere bağlı olarak yapılan değerlendirilmede tesislerde fitness ve wellness merkezinin oluşundan dolayı katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin %35,2 oranında olduğu görülmektedir (Tablo 4.14(9)). Araştırma sonrasında elde edilen bilgiler ve gözlemlerimiz neticesinde Kozaklı bölgesindeki termal tesislerde bulunan fitness ve wellness merkezlerinde çalışan yeterli seviyede elemanların olmamaları, fitness ve wellness merkezlerinde kullanılacak olan aletlerin istenilen kalite ve yeterlilikte olmaması ayrıca bu kür merkezlerin harici serbest zamanlarda müşteri talebini karşılayacak büyüklükte olmaması müşteri egzersiz ihtiyaçlarını karşılayamamaya ve tatminsizliğe yol açmaya neden olabilir.

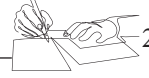
Araştırmaya katılan bireylerin kozaklıda tatil yapmalarına etki eden faktörlere bağlı olarak yapılan değerlendirilmede yüzme havuzlarının oluşundan dolayı katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %52,7 olduğu görülmektedir (Tablo 4.14(10)). Bunun sebepleri arasında bölgeye gelen turistlerin yoğunluğunun karasal bölgelerden olmasının havuz hizmetlerine daha fazla önem vermesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin medeni durum değişkenlerinden elde edilen sonuçlara bağlı olarak kadınlara özel müstakil yerlerin olması durumlarına göre evli ve boşanmış katılımcıların yoğunluğu tarafından önemli ölçüde ($p < 0.05$) tercih edilmekte olduğu görülmektedir (Tablo 4.14(15)). Kozaklı termal kaplıcalara gelen kadın küristlere özel sauna hizmetleri, hamamlar, çamur banyosu, solaryum gibi sağlık ve terapi merkezlerinin olmasının ayrıca Kozaklı bölgesindeki termal tesislerde herhangi bir güvenlik zafiyetinin yaşanmaması gibi birçok nedenden dolayı bölgenin tercih edildiği düşünülmektedir.

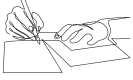
Sonuç ve Öneriler

Mevcut termal merkezlere gelen yerli turistlerin bölgedeki termal kaplıca tercihlerindeki faktörlerin ve rekreatif faaliyet yeterlilik durumlarının değerlendirilmesi maksadıyla yapmış olduğumuz çalışmadaki sonuçlara göre eksikliklere bağlı olarak çözüm önerileri şu şekilde belirtilebilir.

Termal kaplıcalar, kaynak bakımından ülkemizde önemli bir potansiyele sahiptir. Jeotermal potansiyeli bakımından ülkemiz, Avrupa'da ilk, dünyada ise yedinci sırada yer almaktadır fakat böylesine önemli bir potansiyele sahip olan Türkiye, termal kaynaklarını turizm amaçlı olarak yeterince kullanamamaktadır. Oysa ki Türk turizmine dinamizm kazandıracak bu turizm türü kongre, golf, kültür, mağara turizmi gibi diğer turizm türleriyle de kolayca entegre olabilecek bir yapıda olup, rekreasyon hizmetleri ile bütünleştirilerek ülke turizmine büyük katkılar sağlayabilecek kapasitededir. Ayrıca bütün yıl içerisinde uygulanabilirliği termal turizmin önemini ortaya koymaktadır. Termal kaplıcalar sağlık sektörü içerisinde pek çok hastalığı tedavi etmek, stres ve bedensel yorgunlukları ortadan kaldırmak ve fiziksel tedavi-bakım gibi özellikleriyle doğal bir şifa merkezi, gelişen bir turizm hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Termal su ve bunlara bağlı ürünlerle yapılan tedavi hizmetleri sağlık ve turizm bakanlığı tarafından denetlenmelidir. Sağlık bakanlığı denetiminde sağlık uzmanları atanmalı, kaplıca hekimliği geliştirilmelidir.
- S.S.K, Bağ-kur, Emekli sandığı gibi kuruluşlar termal tedavi hizmetlerini kısa zamanda bünyelerine almalıdırlar.
- İşletme imajı ve doğru bilgilendirme ile birlikte kişi memnuniyeti termal tesislerin tercihinde oldukça önemlidir. Nitekim katılımcıların termal tesisleri tercih etme nedenleri arasında arkadaş tavsiyesi birinci sırada gelmektedir. Bu amaçla Kozaklı kaplıcalarında bireysel memnuniyet göz önünde bulundurularak termal tesisler içerisinde kalite yönetimi oluşturulmalı ve bu standartlar her zaman denetlenebilir olmalıdır.
- Termal turizm işletmelerinde yapılacak aktivite ve hizmet ürünleri çeşitli görsel ve yazılı iletişim unsurları vasıtasıyla ulusal ve uluslararası pazarlara sunulmalıdır.
- Bölgesel reklam broşürü, katalog televizyon radyo gibi tanıtım araçlarında müşterilere doğru bilgiler sunulmalı ve işletmenin imajını güçlendirecek faaliyetler yapılmalıdır.
- İşletmelere rekreasyon ve spor ünitesi kurulmalı ve bu işletmelerde beden eğitimi ve spor yüksek okullarından mezun rekreasyon ve spor uzmanları istihdam edilmelidir.
- Rekreasyon ve spor uzmanları tarafından tesis içi ve tesis dışı yapılacak aktiviteler müşterilere tanıtılmalıdır.
- Bölgedeki diğer turizm hareketlerinin kozaklı termal kaplıcalarını tercih eden bireyler üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Bu nedenle Kozaklı ve yakın çevresindeki doğal ve kültürel turizm değerlerinin tanıtılması için işletmelerin kendi faaliyetlerine ek olarak gezi araçları (safari, atv, binicilik vs) ile turistlere bu hizmeti sunmalıdırlar.
- Bu bağlamda ihtiyaca ve kişilerin tercihlerine yönelik turlar düzenlenmeli ve bu turlar rekreatif etkinlikler programları kapsamına alınmalıdır.
- Kozaklı bölgesinde termal turizm anlayışının daha modern tesisleşme ve kaliteli hizmet anlayışına sahip olması için Nevşehir üniversitesine bünyesinde termal tesis alanlarında eğitim faaliyetleri gerçekleştirecek kurslar ve sertifika programları açılmalı.
- İşletme sahipleri veya çalışanların uluslar arası standartlarda bir termal bölge olma arzusu taşınmalı ve termal işletmelerle alakalı güncel bilgiler takip edilmelidir.
- Kozaklı bölgesine yol ve çevre sağlığı konularında gerekli yatırımlar

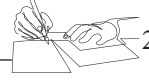
yerel yönetimler ve hükümet tarafından sağlanmalıdır. Bölge ağaçlandırılmalı, park alanları yapılmalıdır

- Gelen turistlerin işletmelerdeki hizmetlerle sınırlı kalmaması ve onlara bölgeyi yakından tanıma fırsatı sağlayacak belediye ve işletmelerin ortak düzenleyeceği kültürel hizmet alanları oluşturulmalıdır. turistlerle halkın iç içe olması sağlanmalıdır.
- Ayrıca Avrupa Birliği Uyum Süreci'nde bu standartların uluslararası alanda geçerliliği sağlanmalıdır. Bu bağlamda yurtiçi turistler ile yurtdışındaki turistlere yönelik olarak hizmetler aynı kalitede ve birbiriyle uyumlu şekilde değerlendirilmeli, yerli ve yabancı işletmecilerle ortak bir konsensüs sağlanmalıdır.
- Bu konuda yasal düzenlemeler için başta Avrupa Birliği Bakanlığı olmak üzere Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı çeşitli girişimlerde bulunmalıdır. Bu konu incelenirken başta Avrupa ülkeleri ve diğer gelişmiş ülkelerdeki nüfusla birlikte yaklaşık olarak 20 milyon kişilik bir termal turizm pazarının varlığı göz ardı edilememelidir.

Bu çalışmanın sonuçları ve önerileri göz önünde bulundurulduğunda, Kozaklı bölgesindeki ve ülkemizde en gelişmiş termal tesislerimizde rekreatif imkanların yeterli olmadığı ve imkanlarla tam bir bütünleşme sağlanamadığı ancak çeşitli uluslararası standartları içinde barındıran kalite yönetimi uygulamaları ile bu imkanların gelişeceği ve bireylerin zamanlarını daha etkili değerlendirebileceği sonucu ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

1. 1-Orel FD, Yavuz MC, Rekreasyonel Turizmde Müşteri Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıl:2003 Cilt:11, Sayı:11 Sayfa:62
2. 2-Pehlivanoglu M T. Belgrad Ormanının Rekreasyon Potansiyeli ve Planlama ilkelerinin Tespiti, Doktora Tezi, _Ü. Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, İstanbul. 1986
3. Çevirgen A. Termal Kür Merkezlerinin Rekreatif Amaçlı Gelişimi Ve Örnek Bir Uygulama Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Ana Bilim Dalı Balıkesir 1996
4. Mieczkowski Z. World Trends in Recreation, the Canadian Geographer, 1981, s. 14.
5. Meriç S, Bozkurt Ö, Van Gölü'nün Rekreasyonel Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi, Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Haziran, 2017; 3(1): 154-167
6. Karaküçük S. Rekreasyon Boş Zaman Ve Değerlendirme Gazi Kitabevi 6. Baskı, Ss:69-76, Ankara 2008

7. Çetin T., Termal Turizm Potansiyeli Açısından Kozaklı (Nevşehir) Kaplıcaları p. 899-924, TURKEY Ss:900 Winter Volume 6/1, 2011
8. Eren E. Yönetim ve Organizasyon, İ.Ü. İşletme Fakültesi, Yayın No. 236, İstanbul, 1991 ss:95
9. Belkayalı N, Akpınar N, Yalova Termal Kaplıcaları'nın Rekreasyon ve Turizm Amaçlı Kullanımının Ekonomik Değerinin Seyahat Maliyeti Yöntemi ile Tespit Edilmesi, Coğrafi Bilimler Dergisi, CBD 7 (2), 177-184 (2009)
10. Sandıkçı M, Gürpınar K., Termal Turizm işletmelerinde Kür Hizmetlerinin Algılanan Önemi:Ege Bölgesinde Bir Araştırma. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi C.X ,S I, Ss:105, 2008
11. Bayer E. Türk Termal Turizm Potansiyeli ile Tesisleri ve Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. 1997
12. Not: Bu yayın 311349 numaralı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ÖĞRETMEN ADAYI ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK LİDERLİĞİ DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Özgür DİNÇER¹, Esra AY²

GİRİŞ

Öğretmen yetiştirme programları sürecin ihtiyacı ve eğitim politikalarına göre değişiklik göstermektedir. Öğretmen adaylarının seçiminde öğretmenlik mesleğini seven ve isteyen adayların seçilmesi, nitelikli öğretmen yetiştirme nin ilk adımıdır denilebilir.

Lider; örgütsel hedeflere ulaşabilmek için belli bir durum, zaman ve koşullar altında insanları teşvik eden, onlara deneyimlerini aktaran ve örgüt üyelerinin yönetimden memnun kalmalarını sağlayan kişi sayılırken; liderlik ise, örgütsel amaçların gerçekleştirilebilmesinde grupsal aktiviteleri etkileme süreci (Werner, 1993: 17) olarak kabul edilmektedir. Bir başka anlamda liderlik, hedeflenenlerin gerçekleştirilebilmesi için belli bir amaç doğrultusunda örgütlenmiş üyeleri elde etme çabası (Vecchio, 1991: 202) şeklinde açıklanmaktadır.

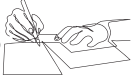
İnsanların bilgi, beceri ve yetenek düzeyleri, yönetimi anlama ve algılama tarzları, başarıyı bir ihtiyaç olarak görmeleri, lideri “düşünce oluşturan kişi”, izleyeni de “iş yapan kişi olmanın yanı sıra, rekabetin yoğun olarak yaşandığı çalışanların moral ve tatminlerinin örgütlerin verimliliğine yansıdığı ve liderliğin öneminin günden güne arttığı söylenebilir (Bayrak, 2001; Arslan ve Uslu, 2014).

Son yıllarda yapılan çalışmalar okulda öğretmenlerin performansını yükseltmede iş doyumu, örgüt kültürü, örgüt yapısı, etik, örgütsel sağlık vb. faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir. Bu faktörlerden birinin de örgütsel bağlılık olduğu düşünülmektedir.

Öğretmen liderliği ve liderliği tanımlamanın ölçütleri Öğretmen liderliği kavramından önce öğretmen liderliğinin gelişimiyle ilgili tanımlamaların yapılması ve ölçütlerine yer verilmesi uygun olabilir. Öğretmen liderliğinin gelişimini üç ayrı şekilde tanımlamışlardır. İlki, öğretmelerin resmi rollerinde (bölüm şefliği, bölüm başkanlığı gibi) sergiledikleri davranışlardır. İkincisi, öğretmen liderlerin, diğer öğretmenlere personel gelişimi veya müfredat gelişim rolleri sağlayarak eğitimsel uzmanlıklarını elde etmelerini tasarlamalarıdır. Üçüncüsü ise, öğretmenlerin işbirlikçi ve eğitimsel gayret ve çabaları yoluyla kendilerini örgütsel gelişim ve değişimi sağlama sürecinin merkezi

1 Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu.

2 Ordu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu.

olarak görmeleridir. Burada öğretmen liderliğiyle ilgili, öğretmenin sınıfta ve okulda formal süreçlerde etkilme, meslektaşlarının gelişimine destek olma ve okul çaplı etkinliklerde istekli ve aktif roller üstlenme becerilerinin belirtildiği söylenebilir. Lider olarak öğretmen düşüncesi yeni değilken, öğretmenin hem eğitimsel ve hem de örgütsel seviyelerde artan bir şekilde liderlik işlevlerini kabul etmesinden, dağılımlı liderliğin doğasının öğretmen liderliğindeki gibi olmasından kaynaklanır (Silva ve ark., 2000).

“Lider olarak öğretmen” düşüncesi, son yıllarda yalnızca geniş çaplı bir popülerite elde etmemiş, ayrıca artan bir şekilde örgütsel değişim ve gelişimle ilgili tartışmalara da girmiştir (Harris, 2005). Son otuz yılda literatürün büyük bir kısmı, öğretmen liderliği ile ilgili araştırma ve uygulamalara odaklanmıştır.

Little, 1990 yılında, öğretmen liderliği kavramını tanımlamanın ölçütlerine yer vermiştir. İlk ölçüt, okul sınırları ve toplum içerisinde sosyal bağlamlar kurmak açısından öğretmenlerin çalışma yöntemleri ile ilgilidir. Bu rol, okul içerisinde ilişkiler kurmayı ve öğretmenler arasındaki anlamlı gelişimi sağlayacak fırsatları bir lider kadar gerçekleştirmeyi, öğretmen merkezli bir sorumluluk olarak görmektedir.

Öğretmen liderliği rolünün ikinci bir ölçütü, eğitimsel uygulamaların incelenmesini teşvik etmek için öğretmenlerin diğer öğretmenlerle birlikte çalıştığı katılımcı liderliğe odaklanmaktadır. Okul gelişiminde öğretmen liderliğinin üçüncü bir ölçütü, aracı roldür. Literatür, öğretmen liderlerin yüksek seviyelerde eğitimsel uzmanlık sergilemeleri nedeniyle önemli eğitimsel uzmanlık ve bilgi kaynakları olduğunu ileri sürmektedir. Öğretmen liderliği rolünün sonuncu ve muhtemelen en önemli ölçütü, karşılıklı öğrenme vasıtasıyla her öğretmenle yakın ilişkiler oluşturmaktır.

Veriler, lider olarak öğretmenlerin, meslektaşları ile güven ve dostluklar oluşturduklarını, somut ilişkiler kurduklarını ve bu ilişkilerle okul kültürünü etkilediklerini göstermektedir (Little, 1990; Harris, 2005).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda bizde üniversitede öğretmen liderliğini rollerinin ne düzeyde sergilendiğine yönelik algıların ve öğretmen liderliğine ilişkin beklentilerin ne düzeyde olduğuna ilişkin, geçerliği ve güvenilirliği ne derece olduğunu araştırmayı amaçladık.

YÖNTEM

Araştırma grubunu öğretmen adaylarının 63’ü kadın, 42’si erkek, 35’ini beden eğitimi öğretmenliği okuyan, 35’inin formasyon eğitimi alan, 35’inin ise okul öncesi öğretmenliği okuyan toplam 105 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Beycioğlu ve Aslan tarafından geçerlilik güvenilirliği yapılan, Öğretmen Liderliği Ölçeği için araştırmacıdan internet ortamında gerekli kullanıma izni alınmıştır. Öğretmenlerin sergilemiş oldukları liderlik davranışlarına ilişkin

29 madde yer almaktadır. Ölçek iki bölümden oluşur; A Bölümündeyen alan ifadeler öğretmenlerindavranışlarınayönelikbeklentilerinizi, B Bölümündeyen alan ifadeler öğretmenlerindavranışlarınayönelikalgılarınızı içermektedir. Öğretmen Liderliği Ölçeği okulumuzdaki eğitim alan öğretmen adaylarının bazı davranışlarına ilişkin, bu davranışların sergilenmesini ne derecede beklediğinize yönelik beklentilerinizi ve bu davranışların ne derece sergilendiğine yönelik görüşlerinizi A(Beklenti) Davranışların gereklilik derecesi ve B(Algı) Davranışların sergilenme derecesini belirleyen sorulardan oluşmaktadır. Her madde (5) Her zaman, (4) Sık sık, (3) Bazen, (2) Nadiren ile (1) Hiçbir zaman arasında değişen, Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmiştir. Beycioğlu ve Aslan (2010) Öğretmen Liderliği Ölçeğinde 3 boyut bulunmuştur. Birincisi “Kurumsal Gelişme”, ikincisi “Mesleki Gelişim”, üçüncüsü “Meslektaşlarla İşbirliği” şeklindedir (Beycioğlu ve Aslan, 2010)

Boyut 1: Kurumsal Gelişme

Kurumsal gelişme boyutu öğretmenliderliğinin, geleneksel liderlik söylemlerinde ayrı oluşunun en gözeçarptığı boyuttur. Öğretmen liderlik davranışları, genel olarak müdüre ait olan liderlik sorumluluklarının yapısının değiştirmekte ve öğretmenlerçeşitliyönetmeliklerde yer almaktadırlar. Bunlar arasında alınan bazı kararların eşgüdümünü sağlamak ve süreçleri kontrol gibi eylemler yer almaktadır. Bu boyutta, eğitimsürecine velilerin daha fazla katılımını sağlayacak etkinliklerde görev almak, okul stratejik planının veya planda yer alan bazı hedeflerin belirlenmesi ve geliştirilmesisürecine katılmak önemlidir.

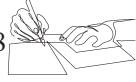
Boyut 2: Mesleki Gelişim

Bu boyutta lider öğretmen mesleki olarak kendisini geliştirirken, öğrencilerine ve meslektaşlarına da öncü ve örnekdavranışlar sergileyerek, onlar üzerinde etki yaratmaktadır. Bu boyutta; Meslektaşlarından yeni şeyleröğrenmek konusunda açık olmak, eğitim-öğretim etkinliklerini öğrencilerindüzenleyereköğretmek konusunda istekli olmak önemlidir.

Boyut 3: Meslektaşlarlaİşbirliği

Öğretmen lider, göreve yeni başlayanöğretmenlere rehberlik ederek, ortaya çıkan mesleki ve kurumsal ihtiyaçlardoğrultusunda, işbirliğine dayalı ortak çalışma grupları vb. oluşumundaönderlik ederek, eğitimseletkililiği artırmaya çabalar. Bu boyutta, öğretmen adaylarına, stajyer öğretmenlere ve okula yeni atanan öğretmenlere yardımcı olmak ve gözlem ve deneyimlerini paylaşarakmeslektaşlarınadönütsağlamak önemlidir.

Çalışmamızda elde edilen veriler SPSS 22 Paket programı ile incelenmiştir. Tanımlayıcı istatistikleri alınarak farklı grupların karşılaştırılması için OneWay ANOVA ile analiz edilmiştir. Gruplar arasındaki farkı yaratan veriler Tukey testi ile belirlenmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Çalışmaya katılan grubun kişi, yaş, cinsiyet ortalama standart sapma değerlerini gösteren tablo.

	N	Yaş X±.S.S
Beden Eğitimi Öğretmeni	35	22,65±1,25
Okul Öncesi Öğretmeni	35	23,08±3,63
Formasyon Eğitimi Alan	35	22,37±1,03

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Grubun Beklenti Davranışlarının Gereklilik Derecesine Göre Alt Boyutlarını Gösteren Tablo.

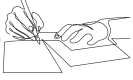
Beklenti Davranışların Gereklilik Derecesi				
		Kurumsal Gelişme	Mesleki Gelişim	Meslektaşlarla İş Birliği
Bölüm	N	X±S.S	X±S.S	X±S.S
Beden Eğitimi Öğretmeni	35	37,8±7,06	46,45±8,77	21,57±3,55
Formasyon Eğitimi Alan	35	38,91±5,33	46,45±6,83	20,94±3,50
Okul Öncesi Öğretmeni	35	36,71±5,93	44,6±8,18	20,6±4,25
P Değeri		0,331	0,533	0,555

Tablo 3. Çalışmaya Katılan Grubun Algı Davranışlarının Gerekliklik Derecesine Göre Alt Boyutlarını Gösteren Tablo.

Algı Davranışların Sergilenme Derecesi				
		Kurumsal Gelişme	Mesleki Gelişim	Meslektaşlarla İş Birliği
Bölüm	N	X±S.S	X±S.S	X±S.S
Beden Eğitimi Öğretmeni	35	303,8±7,74	042±9,25	19,28±4,52
Formasyon Eğitimi Alan	35	32±7,18	38,57±9,85	18,37±3,90
Okul Öncesi Öğretmeni	35	38,28±5,01	46,34±8,04	19,91±3,57
P Değeri		0,001*	0,002*	0,276
*P<0,05				

Tablo 4. Çalışmaya Katılan Grupların Bölümler Arası Boyutlara Göre Farklılığını Gösteren Tablo.

Kurumsal Gelişme	Okul Öncesi Öğretmeni	Beden Eğitimi Öğretmeni	0,018*
		Formasyon Eğitimi Alan	0,001*
Mesleki Gelişim	Okul Öncesi Öğretmeni	Beden Eğitimi Öğretmeni	0,117
		Formasyon Eğitimi Alan	0,002*
Meslektaşlarla İş Birliği	Okul Öncesi Öğretmeni	Beden Eğitimi Öğretmeni	0,791
		Formasyon Eğitimi Alan	0,248
P<0,05			

TARTIŞMA VE SONUÇ

Modern bir toplumun oluşabilmesi ve gelişebilmesi için, küreselleşme, dünyaya açılma, yeniden yapılanma gibi değişme ve gelişmelerden söz edilebilir; bu değişime ayak uydurabilmek için eğitim yoluyla yetiştirilecek bireylerin de araştıran, sorgulayan, problem çözebilen, kritik düşünebilen, öğrenmeyi öğrenen, bilgiyi üretebilen, yaratıcı, esnek, teknolojiye faydalanabilen, düşündüklerini kolayca ifade edebilen, takım çalışması yapabilen bireylerin yetişmesi önemlidir.

Sosyal sistemin önemli rollerinden biri öğretmendir. Öğretmenlik mesleği, eğitim sektörü ile ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip, alanda uzmanlık bilgi ve becerisini temel alan akademik çalışma ve mesleki formasyonu gerektiren, profesyonel bir uğraştır (Bulut ve Doğan, 2006).

Öğretmenlik mesleğine hazırlık, genel kültür, özel alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi ile mümkündür. Bu nitelikleri kazanabilmeye yönelik hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının eğitim ve öğretimden istenilen başarı ve verimliliği elde etmek için bazı şartları yerine getirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunlar; eğitim sistemini mükemmel hale getirme, eğitimin gerekli araç ve gereçleri temin etme, öğretime dair yöntem ve teknikleri kullanma becerisine sahip olma ile gerekli fiziki imkanları hazırlama gibi koşullar olabilir. Bunların yanı sıra öğretmenin, toplumun bilgilenmesi için uğraşan, liderlik yapabilen, başarı odaklı çalışabilen, her alanda gelişmeyi bir gereksinim olarak gören, ulusal ve evrensel doğrulardan şaşmayan, örnek davranışları ile güven yaratan, hiçbir şekilde ayırım yapmayan yaklaşıma sahip bir birey olması beklenmektedir. Sayılan bu özellikler aynı zamanda öğretmenlerin nitelik yeterliliğinin temel ölçütleri olarak görülmektedir. Modern toplumun ve teknolojinin ihtiyaçlarına yanıt verecek kuşakları yetiştirmek ancak öğretmenlerin kendini bu prensipler doğrultusunda geliştirmesiyle mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Milli eğitim bakanlığı açısından öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri, mesleki bilgi içinde; alan bilgisi, alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisi, mesleki beceri içinde; eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamları oluşturma, öğrenme ve öğretme sürecini yönetme, ölçme ve değerlendirme, tutum ve değerler içerisinde; milli, manevi ve evrensel değerler, öğrenciye yaklaşım, iletişim ve işbirliği, kişisel ve mesleki bilgi şeklinde tanımlanmaktadır (Meb.org, 2018). Bizim çalışmamız sonuçları bakımından değerlendirildiğinde milli eğitim bakanlığının öğretmenlik mesleği genel yeterliliklerinin tamamlanması ve kazanılması için, formasyon eğitimi süresinin yeterli olmayabileceği düşüncesindeyiz. Mezuniyet aşamasında olan öğrencilerin yeterlilikleri değerlendirildiğinde tespitlerimiz bu düşüncelyi doğrulamaktadır.

Öğrencilerin kendilerine örnek almak isteyip gelecekle ilgili hedeflere ulaşmada benzer davranışları sergilediği ve kendilerine lider olarak gördükleri öğretmenleri olabilir. Bu anlamda, lider öğretmenler kendi görüşlerini ve uygulamalarını, sahip oldukları yetenekleri onlara yansıtabilir. Bu durum sürekli etkileşim, iletişim ve araştırmacı bir yaklaşımla sağlanabilir. Liderlik

öz güven ister ve lider öğretmen bilgi birikimlerini kendine güven duyan öğrencilerine aktarabilir.

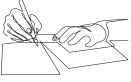
Bizim çalışmamızda, öğretmen liderliği anlamında belirlenen alt boyutları ile ilgili bir inceleme yapılmış ve incelediğimiz okul öncesi öğretmenliği öğrencileri, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölüm öğrencileri ve formasyon eğitimi alan öğrenciler incelenmiş, gruplar arasında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır $P < 0,05$.

Çalışmaya katılan grubun, beden eğitimi öğrencileri yaş tanımlayıcı değerleri, $22,65 \pm 1,25$, okul öncesi öğrencileri, $23,08 \pm 3,63$, formasyon eğitimi öğrencileri, $22,37 \pm 1,03$ şeklinde bulunmuştur. Çalışma grubunun yaş değerleri birbirine benzerlik göstermektedir.

Çalışmaya katılan grubun beklenti davranışlarının gereklilik derecesine göre alt boyutlarına baktığımızda, üç grubunda kurumsal gelişime, mesleki gelişim ve meslektaşlarla iş birliği alt boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır $P > 0,05$. Ancak tüm gruplarda alt boyutlar açısından bakıldığında en yüksek puanların ikinci boyut olan mesleki gelişimde gözlenmiştir. Bu durum, grubun mesleki gelişim konusunda daha fazla öğretmenliderliğidavranışlarının ihtiyaç olduğu biçiminde yorumlanabilir. Çalışmamız bu yönüyle, Beycioğlu ve Aslan'ın 2010 yılında yaptığı öğretmen liderlik ölçeği geçerlilik-güvenirlilik çalışmasında ki sonuçla paralellik göstermektedir. Beklenti düzeyleri açısından gelecekle ilgili öğretmen olma hayali ve mesleki ihtiyaçların ortaklığı alınan eğitimle doğru orantılı olarak bölümler arasında anlamlı bir farkın bulunamamasına neden olmuş olabilir.

Çalışmaya katılan grubun algı davranışlarının gereklilik derecesine göre alt boyutlarına baktığımızda, kurumsal gelişme ve mesleki gelişme davranışlarında $0,05$ düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuş $P < 0,05$, ancak meslektaşlarla iş birliği davranışında liderlik özelliği olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir $P > 0,05$. Kılınç ve Recepoğlu'nun 2013 yılında ortaokul öğretmenleri üzerinde yaptığı bir çalışmada liderlik ölçeği algılama alt boyutlarında anlamlı bir fark bulamamış bu anlamda bizim çalışmamızla paralellik göstermemektedir. Bu durumun bizim denek grubumuzun henüz mesleğe atılmamış öğrencilerden oluşması, onların mesleki ve kurumsal gelişim algılamalarında farklılık olması, diğer grubun ise meslek içerisinde yer almalarından ihtiyaç ve uygulamalarda daha somut süreçlerin olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Pedagojik formasyon sertifika programları yıllardır eğitim fakülteleri dışında öğretmenliğe hazırlayıcı program olarak üniversitelerde uygulanmaktadır. Eğitim fakültelerinin bulunduğu üniversitelerin tamamında TTK'nın açıkladığı öğretmenlik programları ile ilgili pedagojik formasyon eğitimi sertifika programları açılmaktadır. Eğitim fakültesi bulunmayan üniversiteler ilgili bölüm öğrencileri için yakın olan üniversiteler ile anlaşma yaparak öğrencilerinin katılımına olanak sağlamaktadır. MEB'in okul türlerinin özellikle ortaokul ve liselerin branş öğretmen ihtiyacı bu sertifika programlarından sertifika alan öğretmenlerin atanmaları ile karşılanmaktadır. Sertifika

programlarına ilgili bölümlerden mezun ya da 3 ve 4.sınıfta olan öğrenciler başvuru yapabilmektedir. Eğitim fakültesi bulunan üniversiteler formasyon kontenjanlarının büyük bir bölümünü kendi üniversitelerine ayırırken bir bölümü başka üniversite öğrencilerine ayırmaktadır.

Çalışmaya katılan grupların bölümler arası boyutlara göre farklılıklarına baktığımızda üç grup açısından “Kurumsal Gelişme” boyutunda; okul öncesi öğretmenleri ile beden eğitimi öğretmenliği öğrencisi ve yine okul öncesi ile formasyon eğitimi alan öğrencilerin değerlerinde, “Mesleki Gelişim” boyutunda; okul öncesi ve formasyon eğitimi alan öğrencilerin değerlerinde anlamlı farklılıklar bulunmuş $P < 0,05$, ancak mesleki gelişimde okul öncesi ve beden eğitimi öğrencilerin değerinde ve meslektaşlarla iş birliği boyutunda bölümler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır $P > 0,05$.

Yapılan literatür taramasında, okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin, iletişim ve sosyal beceri, zeka yeterlilikleri ve iş doyumu, yaratıcılık ve problem çözme yetileri anlamında başarılı olduğu gözlemlenmiştir (Tepeli ve Arı, 2011; Öztürk, 2016; Zeytun, 2010). Dolayısıyla bizim çalışmamızda da pozitif fark yaratan grup olan okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin sonuçları bu çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Pedagojik formasyon ile ilgili yapılan çalışmalarda, pedagojik formasyon alan öğrencilerin öğretmenlik mesleği yeterliliklerine yönelik görüşleri incelenmiş ve yetersiz imkansızlıklardan dolayı uygulama sıkıntılarının olduğu tespit edilmiştir (Bağçeci ve ark, 2015; Afacan ve Kartal, 2012; Eraslan ve Çakıcı, 2011). İnal’ın 2011 yılında yaptığı bir çalışmada, formasyon eğitimi yeterlilikleri açısından ücret, öğrenci sayısı, imkanlar ve olanakların belirli bir standartta olmamasından dolayı eğitim kalitesinde nitelik ve nicelik bakımından bir çok sıkıntının yaşandığı dile getirilmiştir (İnal, 2011). Literatür ile bizim çalışmamızda çıkan sonuçlar formasyon eğitimi alan öğrenciler açısından paralellik göstermektedir. Elde edilen değer düşüklüğünün benzer durumlardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Farklı ülkelerde uygulanan eğitim programları incelendiğinde, Özcan’ın 2013 yılında öğretmen eğitiminin yeni bir model araması ile ilgili yazdığı kitabında farklı ülkelerdeki eğitim programlarını ele almış ve genel olarak ülkelerde lisans ve lisans üstü bir eğitim verilmesine bağlı olarak uygulama çalışmaları ile nitelikli eğitim sürecine vurgu yapmıştır. Okulda Üniversite modelini önermektedir. Bu modelde, öğretmen eğitimi için uygulama yoğun geleneksel cıracak-kalfa-usta modeliyle, bilime dayalı modern örgün eğitimi birleştiren ve teoriyle uygulamayı kaynaştıran bir modeldir (Özcan, 2013). Çalışmamız açısından uygulanacak bu model eğitim programları değerlendirildiğinde oluşan farklılıkları minimuma indirebilir. Küçükkoğlu ve Kızıltaş’ın 2012 yılında yaptığı bir çalışmada, farklı ülkelerin öğretmen yetiştirme programlarının karşılaştırılması yapılmış ve ülkelerde bireysel gelişim, gelişmelere ve yeniliklere açık olma ve aynı zamanda mesleki beceriye önem verilmektedir. Bazı ülkelerde işbirlikçi/oyun merkezli eğitim amaçları aynı iken; diğerlerinde, ebeveyn katılım hedeflerinin benzer olduğu, Türkiye eğitim programlarında ise değerler/etik kurallara önem verildiğini bulmuşlardır (Küçükkoğlu

ve Kızıltaş, 2012). Buda kalıplaşmış yönetimin politik anlayışı ile şekillenen bir eğitim modeline neden olduğu düşünülmektedir. Bizim çalışmamız her iki çalışma açısından standart bir eğitim anlayışının olmaması ve bakış açılarının gölgesinde kalan nitelikte bir eğitim yaklaşımını ortaya koyması bakımından paralellik göstermektedir.

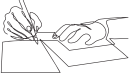
Sonuç olarak, pedagojik formasyon almış ve halen bu programlara devam etmekte olup mesleğe başlama beklentisi içinde olan yüz binlerce öğretmen adayı tarafından üniversite kontenjanlarının, mesleğe hazırlanma sürecinin ve atama kriterlerini belirleyen politikaların sürekli değişmesinin gelecek konusunda planlamalarını sürekli değiştirmesine neden olduğu eleştirisi yapılmaktadır. MEB'in 2023 Eğitim Vizyonu'nda önerilen değişikliğe bakıldığında ise, formasyon eğitimi uygulamasının sınırlandırılması ve öğretmenlerin göreve atanmalarının ardından sınırlı sayıda belirlenecek üniversitelerde formasyon eğitiminin "tezsiz yüksek lisans eğitimi" şeklinde verilmesi amaçlanmaktadır. Adaylar bu değişikliğin, yıllarca farklı bölümlerde öğretmen olmak için okuyan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine geçiş hayallerini olumsuz yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Ancak çalışmamızda ki sonuçlar, verilen formasyon eğitiminin öğrencilerin yeterliliği konusunda eksik kaldığını göstermektedir. Araştırma bulgularına göre nitelik, mesleki gelişime ve kurumsal düzey açısından formasyon eğitimi alan öğrencilerin puantajının düşük, eğitim fakültelerinde okul öncesi eğitimi alan öğrenciler ile beden eğitimi öğretmenliğinde daha yüksek, belirlenen boyutlar açısından anlamlı değerler içerdiği saptanmıştır. Bu sonuca okul öncesi ve beden eğitimi öğretmenliği programlarında okuyan öğrencilerin eğitim odaklı aldığı derslerin uzun süreli okutulmasının etkisinin olduğu değerlendirilmektedir. Öğretmenlik adayı üniversite öğrencilerinin öğretmenlik liderliği durumlarının yukarıda saptanan araştırma bulgularına bakarak söylenebilecek öneriler;

-Öncelikle kimlerin öğretmen olma potansiyeli ve arzusu taşıdığını ortaokul sıralarında saptamak gerekmektedir. Bu belirlemede değişik türde testler, araştırma ve ölçme yöntemleri uygulanmalı çocukların en istekli olanları bu alana yönlendirilmelidir. Bu anlamda Anadolu Öğretmen Liselerini güçlendirecek politikalar geliştirilmelidir.

-Öğretmenlik öğretim programlarını tercih edecekler üniversiteye giriş sınav puanı en yüksekler arasından değil, gerçek manada bu mesleği yapmaya karar verenler ve yetenekliler arasından gerekirse mülakat yapılarak seçilmeli, bu seçim süreci burs, barınma, yurt dışı deneyim gibi teşviklerle desteklenmelidir.

-Bütün öğretmenlik alanlarına yönelik yeni bir tanımlama ve planlama yapılmalıdır. Öğretmenlik öğretim programları alanların ihtiyaç analizlerine göre yeniden belirlenmeli, bu belirlemeye uygun olarak yeniden yapılandırılmalıdır.

-Öğretmenlik eğitiminde teorik dersler kadar sahada uygulama pratikleri de çok önemlidir. Formasyon öğretiminin yanında okul uygulama süreçleri önemli bir aşama olarak görülmeli, olabildiğince uzun (en az iki yıl dört dö-

nem) süreli olmalı, öğretmen yeterliliklerini ve niteliğini geliştirip pekiştirecek bir işlev görmelidir.

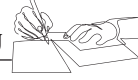
-Öğretmen atamasında; lisans düzeyinde programlarda okunan derslerin, uygulama pratiklerinin, lisans bitirme sınavının not ortalaması ile ulusal düzeyde yapılacak merkezi sınavdan(KPSS) alınacak puanın ortalamalarının esas alınacağı bir ölçme ve değerlendirme modeli uygulamaya konulmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Arslan, H., Uslu, B. (2014).“Öğretmen Adaylarının Liderlik Yönelimlerinin İncelenmesi”. International Journal of Education Research.Vol:5.Issue:1.42-60.
2. Bağçeci, B., Yıldırım, İ.,Kara, K., Keskinpaltı, D. (2015).”Pedagojik Formasyon ve EğitimFakültesiÖğrencilerininÖğretmenlikMesleğineYönelik Tutumlarının Karşılaştırılması”Erzincan ÜniversitesiEğitimFakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 17-1.
3. Bayrak, N. (2001). “İlköğretim Okul Yöneticilerinin Liderlik Özellikleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
4. Beycioğlu, K., Aslan, B. (2010).”Öğretmen Liderliği Ölçeği Geçerlilik Güvenirlik Çalışması”. İlköğretim Online. 9(2).764-775.
5. Bulut, H., Doğan, Ç. (2006). “Öğretmen Adaylarının ÖğretmenlikMesleğineKarşı Tutumlarının İncelenmesi”. Erzincan EğitimFakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 8(2). 13-27.
6. Eraslan, L., Çakıcı, D. (2011). “Pedagojik Formasyon Programı ÖğrencilerininÖğretmenlikMesleğineYönelik Tutumları”. Kastamonu Eğitim Dergisi. 19(2).427-438.
7. Harris, Alma (2005). “TeacherLeadership: MoreThanJust a Feel-GoodFactor?”,LeadershipandPolicy in Schools, 4:201-219.
8. İnal, K. (2011).” Pedagojik Formasyon Sertifika Programı”. AkademikBülten Cilt: 9, Sayı: 1 Sayfa: 17-24.
9. Kartal,T.,Afacan,Ö.(2013).”Pedagojik Formasyon Eğitimi AlanÖğretmen AdaylarınınÖğretmenlikMesleğinelilişkin Tutumlarının İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy ÜniversitesiEğitimFakültesi Dergisi, Yıl 12, Sayı 24, 76 – 96.
10. Küçüköğlu, A., Kızıldaş, E. (2012).”Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Rusya ve Türkiye Okul ÖncesiÖğretmenYetiştirme Programlarının Karşılaştırılması”. İlköğretim Online, 11(3), 660-670.
11. Kılınç, A.Ç., Recepoğlu, E. (2013).”Ortaöğretim Okulu ÖğretmenlerininÖğretmenLiderliğinelilişkin Algı ve Beklentileri”.Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi 2013, 3 (2), 175-215.
12. Little, J. W. (1990). ThePersistence of Privacy: AutonomyandİnitiativeinTeacher’s Professional Relations. TeachersCollegeRecord, 91, pp. 50-53.
13. Meb.org.tr. (2018).”Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri”.https://oygm.meb.gov.tr/Meb_İys_Dosyalar/2017_12/11115355_Yyretmenlyk_Mesleyy_Genel_

Yeterlyklery.Pdf.25.11.2018.

14. Özcan, M.(2013)."Okulda Üniversite:Türkiye'de Öğretmen Eğitimini Yeniden Yapılandırmak İçin Bir Model Önerisi".TUSİAD-T.SİS Matbaacılık. Ankara.
15. Öztürk, A. (2006)."Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal Zekâ Yetenekleri İş Doyumları Ve TükenmişlikDüzeylerinin Bazı DeğişkenlerAçısındanKarşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Yönetimi Anabilim Dalı. Konya.
16. Silva, D. Y., Gimbert, B., &Nolan, J. (2000). Slidingthedoors: Lockingandunlockingpossibilitiesforteacherleadership. TeachersCollegeRecord, 102 (4), 779-804.
17. Tepeli, K., Arı, R. (2011)." Okul Öncesi EğitimÖğretmeni ve Öğretmen Adaylarının İletişim ve Sosyal Becerilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.26/1.385-394.
18. Vecchio, Robert P., (1991). OrganizationalBehavior. London: DrydenPress Volume 4, Number 4, <http://www.sedl.org/change/Issues/Issues44.html> (30.05.2006).
19. Zeytun, S. (2010)."Okul ÖncesiÖğretmenliğiÖğrencilerinin Yaratıcılık Ve Problem ÇözmeDüzeyleriArasındakiİlişkininİncelenmesi.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı. İzmir.
20. Werner, Isabel, (1993). Liderlik ve Yönetim. (Çeviren: Vedat Üner), İstanbul: Rota Yayınları. İstanbul.

BASKETBOL HAKEMLİĞİ VE SİBER MAĞDURİYET¹

Serdar ORHAN², A. Serdar YÜCEL³, Engin AKARSU⁴

Giriş

İnternet ve bilgi teknolojilerinin gelişmesi insanların birbiriyle olan iletişimini kolaylaştırırken, kişisel ve toplumsal hayatımıza bir takım yenilikler de getirmiştir. Bu yenilikler bilgiye ulaşmayı sağlama ve bilgi alışverişini hızlandırma, ekonomi ve ticari işlemlere canlılık kazandırma, eğitim imkânlarını artırma, arkadaş edinme ve eğlence anlayışına farklı bir boyut getirme gibi insanların yaşamlarını kolaylaştırıcı fırsatlardır. İnternet ve cep telefonu teknolojisindeki hızlı ilerleme gençler için pek çok yeni alan açmıştır. Başta cep telefonu, internet ve bilgisayar olmak üzere tüm teknolojik araçlar gençlerin yaşamlarında vazgeçilmez bir hale gelmiştir. Hatta bu teknolojik araçlarla yeni arkadaşlıklar edinme ve sürdürme, toplumsal ve sosyal ilişkileri belirleme ve toplumsal normları oluşturma sağlanmaktadır (1). İnternet birçok gence bilgiye rahatlıkla ulaşabilme, duygularını ve düşüncelerini diğerlerinin kendisini tanıyacağı korkusuna kapılmadan rahatlıkla ifade edebilme ve sosyal arkadaşlıklar kurma olanağı sağlamaktadır. Çocukların oyunları, öğrencilerin ödevleri ve yetişkinlerin çalışma yaşamında değişiklikler yaratan bilgisayar ve internet teknolojileri, her teknolojinin hayatımıza girişinde yaşandığı gibi yararları yanı sıra riskleri de beraberinde getirmiştir (1). Günümüzde bir milyardan fazla kişi sosyal ilişki oluşturmak amaçlı olarak interneti kullanmakta ve bunların büyük bir kısmı da özellikle gençlerin üye olduğu popüler web siteleri olmaktadır. Bugün Kuzey Amerika'daki gençlerin büyük bir yüzdesi sosyal ağ (network) oluşturmak amaçlı olarak facebook.com, myspace.com, xanga.com vb. popüler web sitelerini kullanmaktadır (2).

Günümüzde öğrenciler arasında yaşanan akran zorbalığının, giderek internet ve cep telefonu gibi siber ortamlarda da yaşanmaya başladığı görülmektedir (3). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu sınırsız, denetimsiz ve yasaksız kullanım, gençlerin sosyal ilişkilerinde çatışmalara, depresyona, anksiyete, somatizasyon, öfke düşmanlık, psikotizm ve stres gibi ruh sağlığında bozulmalara ve ders başarılarının düşmesine yol açabilmektedir (4).

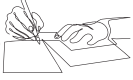
Bilgi teknolojileri ve iletişim şebekelerine bağlı 6 milyar insan, 4 milyar

1 Bu çalışma "Türkiye'de Basketbol Klasman Hakemlerinin Siber Mağduriyetleri ve Farkındalıklarının İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden özetlenmiştir.

2 Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü

3 Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü

4 Avusturya Basket Fighters Klübü, Basketbol Antrenörü

makine olmak üzere yaklaşık olarak 10 milyar bağlantılı nesne; işten eğlenmeye, eğitimden ticarete kadar yaşamın her anını içine alan ve “siber” olarak adlandırılan yeni bir hayat oluşturmaktadır. Sanal olarak nitelendirilen bu hayat, normal hayattaki tüm tehdit ve tehlikelere açık olduğu gibi, kendine özgü özellikleri dolayısıyla meydana gelen yeni tehdit ve tehlikeleri de içerisine almaktadır (5). Siber taciz internet, e-posta gibi elektronik iletişim ve araçları aracılığıyla kişinin sistematik olarak rahatsız edilmesidir. Sosyal medya üzerinde yayınlanan yasadışı içerikler sanal âlemde sağlanan içerikle ilişkili bir diğer problemli alan olan nefret grupları (hate groups) adı verilen grupların yayınladıkları içeriklerdir. Bunun yanında nefret grubu, ana hedeflerinden birisi başka bir grubu aşağılamak ve küçük düşürmek olan kişilerce meydana getirilmiş topluluk olarak adlandırılabilir (6).

Türkiye de internet kullanan bireylerin oranı %53,8, bilgisayar ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu ise 16-24 yaş aralığı olarak belirtilmektedir (7). Arıcak, üniversite öğrencilerindeki siber zorbalığı yordayan çalışmasında, öğrencilerin dörtte birinin en az bir kez siber saldırı yaptığını, yarısının ise en az bir kez siber saldırıya uğradıklarını belirtmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin yaklaşık olarak yarısı sanal alem üzerinde yada cep telefonu ile daha önceden (en az bir kez) bir başkasıymış gibi davrandıklarını belirtmişlerdir. Sanal alem ya da cep telefonu üzerinde kimlik gizleme davranışı ile siber saldırı arasında da anlamlı bir bağlantı olduğu, cinsiyete göre siber saldırıya uğrama arasında anlamlı bir ilişki olmamasına rağmen, erkeklerin daha fazla siber saldırı eylemlerine karıştıkları ortaya konmuştur (2).

Basketbol hakemleri de bir performansçı olarak işlerine odaklanma ve konsantrasyonu devam ettirme sıkıntısı yaşayabilirler. Bu durum, sergileyebilecekleri performansı doğrudan etkileyebilecek bir husustur. Bu açıdan bakıldığında sosyal açıdan belirli bir rol ile görev verilmiş hakemlerin, görevlerini en iyi şekilde sergilemeleri ve performanslarını etkileyebilecek hususlar belirlenerek çözüm yollarının oluşturulması önem kazanmaktadır.

Spor Kavramı ve Basketbol

Spor sözlük tanımı “Bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü” olarak geçer (8). Spor, kişinin tek başına veya grup halinde yapabildiği, kurallı ve rekabete dayalı, bedensel ve zihinsel yönden katkı sağlayan eğitici ve aynı zamanda eğlenceli uğraşlardır. Spor çok katmanlı sosyal bir oluşumdur. Tarihsel gelişimde de spor, toplumların hem bedensel hem de zihinsel ve ruhsal kültürlerinde önemli bir yer tutmuştur. Spor insan olanaklarının sınırlarının geliştirilmesinin canlı bir örneğidir. Spor başarı ve başarısızlık, insanlar arası ilişki, popüler bir seyir olanağı ve sosyal içeriği ile büyük bir dünya oluşturmaktadır (9).

Basketbol, beşer kişilik iki takımın mücadele ettiği, amacın rakip takımın sepetine sayı yapmak ve diğer takımın sayı yapmasını engellemek olduğu, hakem, masa görevlileri ve varsa teknik komiser tarafından kontrol edilen ve sonunda en çok sayı yapan takımın galip geldiği spor dalıdır (10).

Hakem ve Hakemlik

Genel anlamda hakem, taraflar arasındaki uyuşmazlıkları ortadan kaldırmak üzere tarafların müracaat ettiği kimse ya da kendisine yetki verilen yargı sahibi anlamına gelmektedir. Spor kavramı içerisinde ise, rakip takımların karşılıklı haklarını gözeterek karşılaşmaları tarafsız, oyun kuralları içerisinde yönetmek üzere müsabaka alanı içerisinde bulunan kişiye “hakem”; bu kişinin müsabaka alanı içerisinde uyguladığı yöntemlerle yaptığı hareketler ve karar verme işine ise “hakemlik” denir (11).

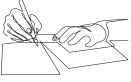
Hakemler, hem kurallar çerçevesinde oyunun değerlendirmesini yapmakta, hem de rakip takımlar, oyuncular ve seyirciler arasında köprü vazifesi görmektedirler. Bir başka tanımlamada ise hakemlik, ilgili federasyonların belirlemiş olduğu sınırlılıklar çerçevesinde uluslararası kuralları uygulayan kimsedir (12).

Hakem kelimesi farklı şekillerde kullanılmaktadır. En yaygın olanı “referee” olanıdır. Bunun dışında “Arbitre” ve “Schlichter” de kullanılır. Hakem, kararlarını en süratli şekilde veren, haklıyı haksızı saniyede ayıran, çok kısa bir anda gördüklerini yorumlayıp kurallar çerçevesinde neticelendiren, en önemlisi dönüşü olmayan kararlar veren, bir benzetme yapacak olursak, spor hâkimleridir. Hâkim ile hakem arasındaki en önemli fark zamansal açıdan değerlendirme ve düşünme süreleridir (13).

Hakim; hukuk kurallarına aykırı davranan kişileri yargılar. Bu yargılamada acele etmez, zamanı yanına alır, tanıkları dinler, kanıtları inceler ve yasanın ilgili maddesine göre kararını verir. Verdiği bu karar yasalara aykırı ise bir üst mahkemede bozdurularak adalet yine de sağlanır. Ama hakemler için durum tamamen farklıdır. Hakem, anında karar verir, verdiği karar tartışmasız uygulanır, uymayanlar ise müsabakadan men edilir ve hakem, oyun yeniden başlamışsa; yanlış dahi olsa kararından geri dönemez. Görülüyor ki her ikisi de kuralları işletmektedirler; adaleti sağlamaktadırlar ve kurallara uymayanları cezalandırmaktadırlar (14).

Sporda Şiddet

Şiddetin belirleyici özelliği, tepkilerin sözden çok eylem ve davranışlarla gösterilmesidir. İçerisinde bulunulan grup saldırganca davranışları benimsemiş ve şiddet kullanmayı özümsemişse, şiddet kullanmak tüm bireyler için kaçınılmaz hale gelecektir (15). Aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı, eylemi nitelendiren şiddet; aslında spora özgü bir oluşum değil, sosyal anlamda zaten var olan bir gerçektir. Şiddet bir hareketin, bir gücün derecesini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu kavrama sporda, karşıt görüşlü olanları inandırma veya uzlaştırma yerine, kaba kuvvet kullanarak neticenin değiştirilmesi eylemi olarak bakılmaktadır. Futbolun televizyonlar sayesinde sınır tanımaz ilgi odağı oluşu, ülkelerin ekonomisini, dostluk ve düşmanlıklarını bir anda oluşturan, genci, ihtiyarı, kadını, erkeği, dini, dili, ırkı ayırmayan, renk cümbüşünün her ferdi bünyesinde bulunduran futbol musikisinin ritmi, tribünlerde milyonların hem stresi hem de deşarj noktasıdır (16).

Taraftarların gün geçtikçe takımlarına karşı azalan toleransı, gerçekler karşısındaki körlük, rakip takım seyircilerine ve sporcularına karşı saygısız ve hakemlere karşı saldırgan hale gelmeleri, spor kamuoyunda her kesimden insanın üzerinde hem fikir olduğu düşüncedir (17).

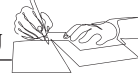
Bu kuramlar sporda şiddet olgusunu açıklamak üzere uygulandığında, örneğin; çocukluktan erginliğe, kaba, kırıcı davranışlar, kabadayılık erkekliğin doğal bir özelliği olarak hoş görülür, aile ve toplumda yadırganmaz, tersine onay ve destek görürse, bireyin sosyalleşmesinde şiddet ön plana çıkar. Böylesine koşullanan kişi, sözgelimi tribünde yer aldığı anda, rakip taraftar ve oyunculara, yöneticilere, hakemlere karşı kötü tezahüratın onay gördüğünü keşfettiğinde, güvenlik güçlerinin de anında müdahale etmediklerini gözlemlediğinde, tribünde kavga çıkaranların, dövüşenlerin beğeni topladığını, gözü pek sayıldığını öğrendiğinde, bu alemde ilgi çekmek ve saygınlık kazanma uğruna şiddete başvurmaktan kaçınmayacaktır (18).

Ancak son yıllarda spor müsabakalarında, özellikle de futbol karşılaşmalarında yaşanan şiddet olayları; sporun, sevgi, barış ve kardeşlik gibi evrensel değerleri, birleştirici ve bütünleştirici özellikleri üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. İnsan davranış şekillerini, çocukluk ve yetişkinlik döneminde genetik özelliklerin yanı sıra öğrenerek edinir. Şiddet de bir davranış şekli olduğuna göre, bu öğrenme pekiştirme, taklit ve özdeşleşme yoluyla gerçekleşir. Saha içindeki kendince her tür olumsuz etken, taraftar için şiddeti körükler. Bu kişiler için yarışmayı kazanmak veya iyi performans göstermek, rakiplerini psikolojik olarak baskı altına alarak gerçekleştirmek anlamına gelmektedir. Ancak oyuncular arasında sertleşme bile taraftar cephesinde şiddetin başlangıcı olabilir. Bazı sporcular için kızgınlık, saldırganlığın oluşması için gerekli bir yardımcıdır. Bazı sosyologlar denetimin ortadan kalkmasının veya zayıflamasının, insanın doğasında bulunan saldırganlık dürtülerini harekete geçirdiğini ve taraftar eğilimlerinin şiddetin zayıf yönü olduğunu belirtmektedirler (15).

Sporda Şiddeti Ortaya Çıkaran Unsurlar

1. Kitle İletişim Araçları: Kitle iletişim araçlarının, insanları olumsuz ve olumlu yönden etkileyeceği bir gerçektir. İnsanlar üzerinde kitle iletişim araçlarının enformatik etkileri bulunabilmektedir. Değişik amaçlarla kitle iletişim araçlarını kullanan insanlar, yoğun yönlendirmeler ile karşılaşabilmektedirler. 1989'da yayınlanan "Fotospor"u takiben "Fotomaç" ve "Fanatik"le devam eden spor gazetelerinin önceliği, "taraftarın nabzının tutulması" anlayışına yer vermeleriyle başlayan süreçte, spor medyasında "taraftarlık fetişizmi modasının" egemen olduğu ve böylece hızla çoğalan "taraftar spor yazarlarının" etkisiyle, "taraftarlığın" tribündeki seyirciye "kaygı verici" biçimlerde yansıdığını tespit etmektedir (18).

2. Hakemler: Bir meslek dalı olarak görülmeyen hakemlik, ihtisas dalı olarak ta kabul edilmemektedir. İlgili spor branşı ile ilgili hiç bir spor özgeçmişine sahip olmayan kişilerin hakemlik yapmak istemesi, asli hakem olduktan sonra hakemlik ile ilgili gelişme ve değişimlerin takip edilmemesi nedeniyle,

idari ve hatta hukuksal birçok hatanın önüne geçilememektedir. Müsabakalarda çıkabilecek olayların sorumluluğu, her ne kadar iyi eğitilmemiş taraftar kitlesi, idareciler ve sporcular ile ilişkilendirildiği kadar, bilgiden yoksun, itidalli, branşının ayrıntılarını bilmeyen ve takip etmeyen hakemler ile de ilişkilendirilmelidir (19).

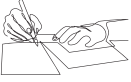
3. Kulüp Yöneticileri: Kulüp yöneticilerinin başlıca görevi, kulübün belirlenen amaçlarına ulaşmasını sağlamaktır. Kulüp yöneticileri geçerli ilke ve standartları, kendi ahlaki davranış kurallarından öncelikli tutmalıdır. Kulüp yöneticilerinin yaptığı demeç ve açıklamalardan, hem kendi hem de rakip takım seyircilerinin etkilendikleri, yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur. Rona, müsabakalarda şiddet olaylarına karışan ve polis kayıtlarına geçen seyirciler üzerinde yapmış olduğu çalışmada, seyircilerin yarısından fazlasının kulüp başkan ve yöneticilerinin rakip takım aleyhine verdiği demeçlerden etkilendiklerini bildirmiştir (20).

4. Rakip Takım Seyircileri: Takımını desteklemek üzere türbine gelen seyirciler, rakip takım seyircilerinin gerek kendi şahıslarına, gerekse taraftarı oldukları takıma ya da antrenör ve sporcularına karşı küfürlü ve çirkin tezahüratlarından etkilenmekte ve karşılık olarak saldırgan davranışlar sergilemektedirler. Bu durum çoğu zaman ya aynı yolla karşılık verme ya da yabancı madde atma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bazı fanatik seyircilerin saldırgan davranışları saha dışına taşıdıkları, bıçaklı, taşlı, sopalı ve hatta silahlı saldırılarla ölümlere bile neden oldukları görülmektedir (21).

5. Antrenörler: Antrenörler müsabaka esnasında kendi takımını idare etmek sorumluluğunda olan kişilerdir. Aynı zamanda hem kendi hem de rakip takım seyircilerine karşı da sorumluluk taşımaktadırlar. Müsabaka öncesi, esnasında ve sonrasında kullanacağı mimikler, ifadeler, açıklamalar ve hareketler, fair play çerçevesinde olmalı; olumsuz, çirkin ve tahrik edici davranışlardan kaçınmalıdır. Antrenörlerin katılacağı seminer ve kurslarda bu hususlar gözden kaçırılmamalı ve gereken hassasiyet gösterilmelidir (21).

6. Oyuncular: Diğer faktörlerin yanı sıra sporu icra eden oyuncuların agresif tavırları, sözleri ve diğer tüm davranışları zorbalığa sebep olmaktadır. Ayrıca seyircilerin saldırgan davranışlar sergilemelerinde özdeşleşmenin de etkili olduğu söylenebilir. Kendi takımının sporcusuyla özdeşleşen seyircilerin, özdeşleştiği kendinden biri olarak gördüğü sporcu ya da sporculara yapılacak saldırılarda, çok şiddetli tepkiler gösterebilecekleri unutulmamalıdır (22).

7. Güvenlik Güçleri: Taraftarların polisler, polislerin de taraftara öfkeyle cevap vermesi müsabakalarda istenmeyen görüntülerin yaşanmasına neden olmaktadır (23). Pulur, Kaynak ve Orhan polislerin spor müsabakalarındaki saldırgan seyirciye müdahalede kendi taraftarlığının etkisini araştırdıkları çalışmada; lig müsabakalarında görevlendirilen polis memurlarının taraftarlıklarının görevlerini etkilemediğini, milli duyuların da etkisiyle milli maçlarda seyirciye daha ılımlı oldukları, seyircilerin şiddete yönelik davranışlarında kamu güvenliğinin ön planda olduğu ve kuvvet kullanmaktan kaçınmadıkları belirtilmiştir (24).

Zorbalık, Siber Kavramı ve Siber Zorbalık

Türk Dil Kurumu'na göre, "Zorbalık" kelimesi dilimize Farsçadan geçmiş tir. "Zorba" kökünden türeyen ve zorba eylemini gerçekleştiren kişileri niteleyen kullanılan bir sıfattır. *Zorba*; Türk Dil Kurumu'na göre, gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kimse, müstebit, mütegalibe, despot ve diktatör olarak tanımlanmaktadır. *Zorbalık*; Türk Dil Kurumu'na göre, zorbaca davranışta bulunma, müstebitlik olarak tanımlanmaktadır (8).

Yalın olarak Türkçe sözlüklerde yer almayan "*siber*" kelimesi, sibernetik kavramından türetilmiş olup günümüzde bilişim ve iletişim ağlarının şekillendirdiği uzayı ifade etmektedir. Sibernetik, ilk olarak Norbert Wiener'in "*Sibernetik*" isimli kitabında, "*hayvanlarda ve makinelerde kontrol ve iletişim*" olarak tanımlanmıştır. "*Siber uzay*" terimi ise ilk olarak 1984 yılında "*Neuromancer*" adlı bilim kurgu romanında William Gibson tarafından kullanılmış olup, etimolojik açıdan siber ve uzay kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Sonrasında, siber uzay terimi akademik ortamda da kullanılmaya başlanmış ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte tanımı da değişmiştir (25).

Siber, bilgisayar veya bilgisayar ağlarını ilgilendiren veya içeren kavram yahut varlıkları tanımlamak için kullanılan bir kelime olarak tanımlanmaktadır. Yine sıkça kullanılan siber alan (cyber space) kelimesi de birbiriyle bağlantılı donanım, yazılım, sistem ve insanların iletişim veya etkileşimde bulundukları soyut veya somut alanı tarif etmek için kullanılmaktadır (26).

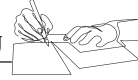
Bilgisayar kullanımındaki artış benzeri görülmemiş toplumsal değişimlere yol açmış ve insan hayatını inanılmaz derecede kolaylaştırmıştır. İnternetin yaygın olarak kullanılmaya başlanması ile coğrafi kısıtlamalar ortadan kalkmış, insanların her türlü elektronik bilgi hizmetine erişimini mümkün kılan yeni bir dünya oluşmuştur. Bu dünya zamanla siber uzay olarak tanımlanmıştır (24).

Siber zorbalık kavramının 2000 yılında ilk kez kullanıldığı ABD'deki tanımı "Cyberbullying" çevrisinde her ne kadar zorbalığın başındaki sıfat; siber, sanal, dijital, sayısal veya elektronik olarak ifade edilse de "siber" kelimesi eylemin tanımlanmasında daha kapsayıcı bir kavram olarak kabul görmüştür. Bu sebeple zorbalığın bu türü ifade edilirken "siber" kelimesi tercih edilmiştir (27).

Günlük yaşamımızı kolaylaştıran internet, cep telefonu, kısa mesaj servisi gibi iletişim araçları, başka insanlara zarar veren araçlar haline gelmiştir (2).

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki bu değişim, medyanın da etkisiyle insanların büyük ilgisini çekmekle beraber, hayatımıza yeni sorunlar eklemiştir; Siber zorbalık ve siber mağduriyet (28).

Siber zorbalık, uluslararası literatürde genel olarak "diğer kişilere zarar vermek amacıyla, bir birey ya da grup tarafından, elektronik posta, cep telefonu, çağrı cihazı, kısa mesaj servisi ve web siteleri gibi bilgi ve iletişim tek-

nolojilerinin kullanımını içeren; kasten, tekrarlayıcı bir şekilde ve düşmanca davranışları destekleyen davranışlar” şeklinde tanımlanmaktadır. Siber zorbalık olarak adlandırılan davranışlar; “isimsiz çağrılar, gizli kimlikle gönderilen yararsız (spam) e-postalar, hakaret ve tehdit içeren, bir kişi ya da grubu karalamak için e-posta ya da kısa mesajlar ile yayılan ses, görüntü ve metinler, virüslü e-postalar” gibi zararlı eylemlerdir (2).

Yapılan çalışmalar siber zorbalığın görülme biçimlerini belli başlıklar altında toplayarak açıklamaktadır. Bu kategorik sınıflamayla siber zorbalığın şu şekillerde görüldüğü söylenebilir (29).

a) Kızdırma-kışkırtma, b) Taciz, c) Taklit etme, e) Karalama/iftira, f) Dışlama, g) İfşa etme, h) Rahatsız edici ve tekrarlayıcı aramalar.

Zorbalığın gizliliği, siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran önemli bir farklılıktır. Çoğu zaman siber zorbalığa uğrayan kişi kendisini taciz eden kişinin kimliğine ulaşamamaktadır. Zorbalık yapan kişi yakın çevreden hatta en yakın arkadaş bile olabilmektedir. Siber zorbalığı daha korkutucu ve daha etkileyici kılan da bu özelliğidir. Gerçek hayatta sergilenemeyecek davranışlar, gizlilik sayesinde rahatça sergilenebilmektedir. Yeni bir karakterin ve kişiliğin arkasına sığınan saldırgan, daha taciz edici ve korkutucu olabilmektedir (30).

Siber Mağduriyet

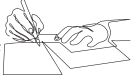
Toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik anlamda önemli dönüşümler yaratan internet, 20. yüzyılın sonunda, gündeme oturmuştur. Türkiye’de ise internet, yaygınlaşmaya başladığı 1990’lı yılların ikinci yarısından başlayarak akademik ve gündelik tartışmaların merkezinde yer almış, yarattığı değişimlerin, olumlu ve olumsuz yanlarının sürekli üzerinde durulmuştur (31).

Bilişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler birçok alanda insanların yaşam tarzını değiştirmiş ve buna paralel olarak da bilişim teknolojileri ile ilgili işlenen suçlar ortaya çıkmıştır. Böylece suç ve suçlu kavramları yeni boyutlar kazanmıştır (32).

Günlük yaşamı kolaylaştıran, cep telefonu, kısa mesaj ve internet gibi iletişim araçları, insanlara zarar veren araçlara dönüşmektedir. Virüslü, hakaret ve tehdit içerikli e-postalar, yararsız (spam) e-postalar, bir kişi ya da grubu karalayan e-posta ya da kısa mesajlar, isimsiz çağrılar, sahte hesaplar ile yayınlanan ses, görüntü ve metinler, siber zorbalık olarak tanımlanmaktadır (2).

Dünyada yaşanan siber zorbalık olaylarına ilişkin birçok haber yapılmakta, siber zorbalığın yaygınlığını ele alan çalışmaların ve siber zorbalık sonucu yaşanan mağduriyetlerin sayısı her geçen yıl artmaktadır (33).

Siber zorbalık, elektronik metinler aracılığı ile kasten ve belirli tekrarlarla gerçekleştirilen zarar verme davranışdır. Bu metinler çok ciddi içerikli mesajları (ölüm tehdidi, küfür, hakaret vb.) kapsayabilmektedir. Ayrıca, başkalarının e-postalarını izinsiz okuma veya kişisel şifrelerini kullanma, utandırıcı mesajlar gönderme, kurbanın utandırıcı resimlerini çekme ve bunları yayma gibi eylemleri içermektedir (34).

Bazen bir telefon, bazen bir bilgisayar, bazen de internet teknolojileri islenen suç için bir araç olarak kullanılabilir. Bu anlamda insanlığın yararı için geliştirilen bilişim teknolojileri, günümüzün modern suç aletleri haline gelmiştir. Bu suçu isleyenlerin bir kısmı kendini tatmin için, bir kısmı intikam için, bir kısmı dolandırıcılık yaparak para kazanmak için yapmaktadır (33).

Zorbalık davranışları gösteren bireylerin mağdur durumundaki kişilere acı çektirmekten ve onlara zarar vermekten zevk almakta olan bireyler olduğunu savunulmaktadır. Sanal zorbalığın, psikolojik, duygusal ve sosyal alanlarda ciddi olumsuz etkileri vardır. Araştırma bulguları, zorbaca davranışlara maruz kalma durumunun bir süre sonra fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklara neden olduğunu ve zorbaca davranışların uzun süre devam etmesi ve kurbanın çevreden destek görememesi durumunda yaşanan bu rahatsızlıkların daha da şiddetli hissedilmesine neden olmaktadır (35).

Horzum ve Ayas'a göre (2011), siber zorbalığa maruz kalanlarda kızgınlık, moral bozukluğu, huzursuzluk duyguları yaygın olarak gözlenmektedir (36). Arıcak ve arkadaşları (2008), bu durumun intihara kadar uzanan yıkıcı birçok ruh sağlığı problemine yol açabileceğini belirtmektedirler (37).

Siber zorbalıkla ilgili yapılan araştırmalar, siber zorbalığın mağdurları olumsuz etkilediğini göstermektedir. Psikolojik etkilerinin yanı sıra okul yaşamına ve sosyal yaşama da olumsuz pek çok etkileri bulunmaktadır (4).

Siber Mağduriyet ve Zorbalığın Yaygınlığı

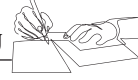
Siber zorbalık, son 10 yılda başta Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada olmak üzere, internet ve online teknolojileri yoğun olarak kullanan ülkelerde baş göstermiş ve hızla yayılan ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle gençler arasında daha fazla görülmesi ve sonuçlarının tahmin edilenden de yıkıcı olması, dikkatlerin kısa sürede bu sorun üzerinde odaklanmasına neden olmuştur (2).

Dilmaç, bir panele katılan 13-17 yaş arasındaki gençlerin % 43'ünün, sanal zorbalık olarak tanımlanan internet, cep telefonu ve diğer teknolojilerin kullanımı yolu ile incitici ve utandırıcı yazı ya da görüntülere maruz kaldıklarını bildirdirmiştir (38).

Sanal zorbalık olaylarının okullara göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan bir çalışmada, sanal zorbalık olaylarının devlet okullarında %54, özel okullarda %34, sınavla alınan özel okullarda ise %12 oranında gerçekleştiği tespit edilmiştir (36).

Arıcak ve arkadaşlarının (2008) yaptığı bir çalışmada, öğrencilerin % 36,1'inin dalga geçilme, hakarete uğrama, tehdit edilme veya başkaları tarafından resimlerinin yayımlanması gibi sanal zorbalık olaylarına maruz kaldığı ortaya konmuştur (37). Dilmaç, son dönemde yapılan bir çalışmada ise, öğrencilerin çoğunun, arkadaşlarının yarısından fazlasının hatta tamamının sanal zorbalığa maruz kaldığına inandıklarını belirtmektedir (38).

Arıcak (2009); üniversite öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarını yor-

dayan çalışmasında, öğrencilerin dörtte birinin hayatında en az bir kez siber zorbalık yaptığını, yarısının ise en az bir kez siber mağduriyete uğradıklarını belirtmiştir. Yine aynı çalışmada öğrencilerin yaklaşık yarısının en az bir kez internet üzerinden ya da cep telefonu ile bir başkasıymış gibi davrandıklarını tespit etmiştir (2).

Bunun yanı sıra Türkiye’de Hane Halkı Bilişim Teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre 2014 yılı Nisan ayında Türkiye genelinde internet erişim imkanına sahip hanelerin oranı % 60,2 ve internet kullanan bireylerin oranı % 53,8 olarak internet kullanımını göstermektedir (7).

Siber Mağduriyet İle İlgili Kanuni Hükümler

Kişilik hakları kişinin tekelinde olan sübjektif haklarıdır. Bir nevi haklar sahibine kişisel varlıklar üzerinde başkalarının saldırılarından korunmuş olarak egemenlik yürütme yetkisi sağlar şahsın hayatı vücut tamlığı sağlığı şeref ve hasiyeti ismi hürriyeti özel hayatı sırları kısaca insan olarak doğuştan sahip olduğu ve toplum içinde yaşmasının sonucu olarak kazandığı varlıkların tümü onun şahsiyetini oluşturur ve aynı zamanda kişilik hakkının konusunu teşkil eder. Özellikle teknolojik gelişmeler ile kişilerin şeref ve hasiyetlerine müdahalede bulunulması yolları epeyce artmış olup, “kişinin onur ve saygınlığına yapılan her olayın özeliğine, kişinin toplum içindeki pozisyonuna, çevrenin değer yargılarına ve inançlarına bakılarak belirlenmesi gerekir” (39).

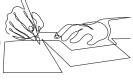
Türk Medeni Kanunu’nun 24. Maddesi uyarınca hukuka aykırı olarak *kişilik hakkına saldırılan kimse*, hakimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteme hakkına sahiptir. Kişilik haklarına saldırılan kişi dava açarak hakimden aşağıdaki taleplerinin yerine getirilmesini isteyebilir.

- 1) Saldırı tehlikesinin önlenmesi,
- 2) Sürmekte olan saldırıya son verilmesi,
- 3) Saldırı sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespit edilmesi.

Davacı (mağdur) bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de ayrıca bulunabilir. Davacının (mağdurun), maddi ve manevi tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekaletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı da yine ayrıca saklıdır (40).

İnternet gazeteciliği şeklinde veya özel yahut ticari amaçlı *web sitelerinde sesli veya görüntülü olarak*; gerçek dışı haberlerle, asılsız suçlama ve iftiralarla, sövme veya belli bir olayı esas alıp hakaret yoluyla, aşağılayıcı fotomontajla ve karikatürle, küçük düşürücü eleştiri ve yorumlarla şeref ve haysiyete tecavüz edilebilir. Web sitelerindeki yayınların içeriklerinin manevi zarar doğurması halinde içeriği sağlayanlar tazminat sorumluluğu altındadırlar (41).

Adı, resmi ve haksız olarak kullanılan kişi Türk Medeni Kanunu 26. maddesi uyarınca bu duruma son verilmesini; haksız kullanan kusurlu ise ayrıca

maddi zararının giderilmesini ve uğradığı haksızlığın niteliği gerektiriyorsa manevi tazminat ödenmesini isteyebilir. Kişinin resmi ve ismi kişilik haklarındandır ve rıza alınmaksızın kullanılamaz (40).

Basın Kanunu 14. Madde ve “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında 5651 sayılı Kanun” un 9. Maddesinin Yeni Torba Yasa Kanununa 2014 yılında 9A maddesi olarak eklenen bu yeni değişiklik ile internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle *özel hayatının gizliliğinin ihlal edildiğini iddia eden herkes* Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’na (TİB) doğrudan başvurarak içeriğe erişimin engellenmesi tedbirinin uygulanmasını isteyebilecektir. Kanunun talepte var olmasını istediği bazı bilgilerin varlığı ve özel hayatın nasıl ihlal edildiği yönünde bir açıklamanın yer alması halinde talebi alan Başkanlık, kendisine gelen bu talebi uygulanmak üzere derhal Erişim Sağlayıcıları Birliği’ne bildirecek ve erişim sağlayıcılar bu tedbir talebini derhal, en geç dört saat içinde yerine getireceklerdir (42).

Sonuç ve Öneriler

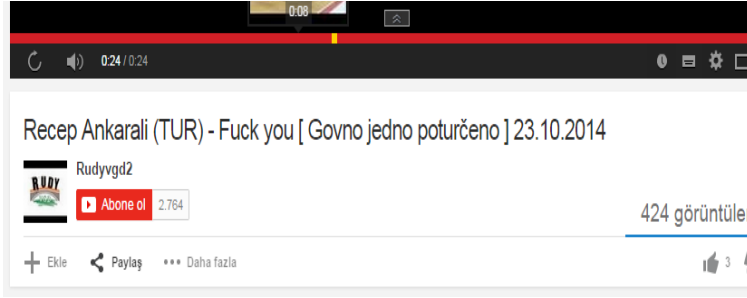
Sonuç olarak, aynı toplumun bir parçası olan basketbol hakemlerinin, her ne kadar siber zorbalığa karşı duyarlılık gösterebilirler bile siber mağduriyete maruz kaldıkları aşikârdır.

Bilişim teknolojilerinin kullanımı, günümüz toplumları için çok boyutlu bir etkileşim ve kamusal ortam sağladığından konuya gelişim psikolojisinin sınırları ötesinde de bakılması gerekmektedir. Bu anlamda internet, demokratik katılımın, hak ve özgürlüklerin etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacak bir araç olarak ele alınmalı ve bireyler tarafından etik bir şekilde kullanılması hedeflenmelidir.

Bu kapsamda siber zorbalığı önleyici, farkındalık yaratıcı kampanya ve kamu spotlarının geliştirilmesi, ülkemizde eksikliği duyulan önemli bir ihtiyacı karşılayabilecektir.

Basketbol Hakemlerine Yönelik Bazı Siber Mağduriyet Örnekleri

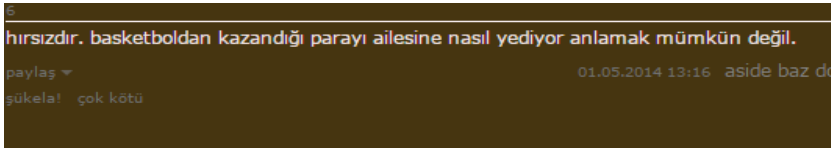
Örnek 1: Recep ANKARALI, Fiba Hakemi, yaşadığı siber mağduriyet örneği (43).

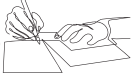

Örnek 2: Emin MOĞOLKOÇ, FİBA Hakemi, twitter sayfasından yaşadığı siber mağduriyet örneği (44).

Örnek 3: Rüştü NURAN, FİBA Hakemi, popüler bir site içerisinde (ekşi sözlük) yer alan hakkındaki sarf edilen hakaret içeren yorum (45).

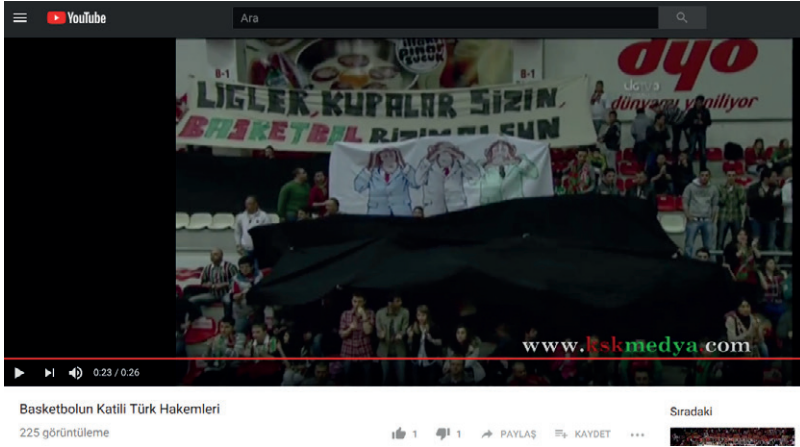
Örnek 4: Mehmet KESERATAR, FİBA Hakemi, youtube içerisinde yayınlanan siber mağduriyet örneği (46).

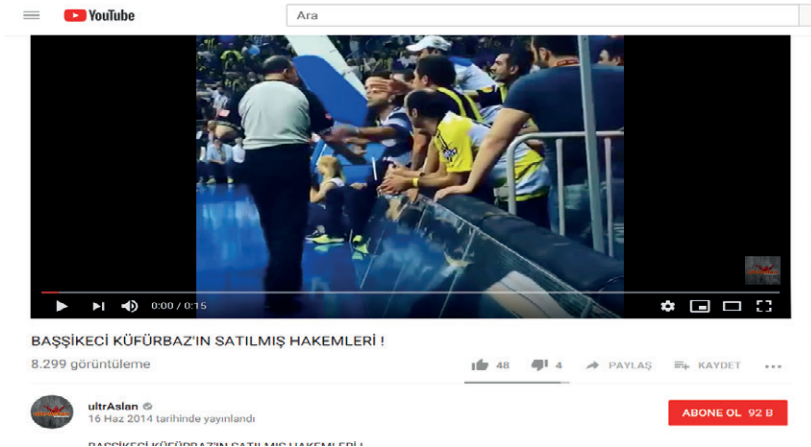
Örnek 5: İbrahim ALTINTAŞ, FİBA Hakemi, twitter sayfasından yaşadığı siber mağduriyet örneği (47).

Örnek 6: İbrahim ALTINTAŞ, FİBA Hakemi, youtube sayfasından yaşadığı siber mağduriyet örneği (48).

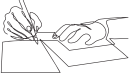

Örnek 7: Engin KENERMAN, FİBA Hakemi, youtube sayfasından yaşadığı siber mağduriyet örneği (49).

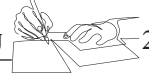

REFERANSLAR

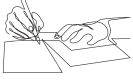
1. Yaman E. Eroğlu Y. Peker A. Başa Çıkma Stratejileriyle Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık, 1.Baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2011.
2. Arıcak O.T.Üniversite Öğrencilerindeki Siber Zorbalık Davranışlarının Bir Yordayıcısı Olarak Psikiyatrik Belirtiler. Eğitim Araştırmaları Dergisi - Eurasian Journal of Educational Research. 2009: 34: 167-184,
3. Raskauskas J. Stoltz AD. Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. Developmental Psychology, 2007: 43,3, 564-575.
4. Yaman E. Sönmez Z. Ergenlerin Siber Zorbalık Eğilimleri. Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying, 2015: 2.1, 18-31.

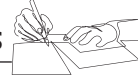
5. Atalay AH. "Siber Güvenlik ve Türkiye" <http://blog.netas.com.tr/?p=569> 04.04.2014
6. Hekim H. Başbüyük O. Siber Suçlar ve Türkiye'nin Siber Güvenlik Politikaları. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 2013: 4, 2; 135-158,
7. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Haber Bülteni. Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. Sayı;16198. 22/08/2014
8. TDK (Türk Dil Kurumu), "Genel Türkçe Sözlük" [http://www.tdk.gov.tr /index.php?option=com_gts&view=gts](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts) 25.12.2014.
9. Aktaş Z. Profesyonel Erkek Basketbolcuların Sosyal Uyum, Kaygı ve Saldırganlık Düzeyleri ile Maç Başarısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 2003.
10. FIBA Resmi Oyun Kuralları Türkiye Basketbol Federasyonu. 2012: 3-80
11. Morgan CT. Psikolojiye Giriş Ders Kitabı (Çev. Karakaş, Şevki). Hacettepe Ün. Psikoloji Bölümü Yayını, Ankara: 1980.
12. Orta L. "Dünya ve Türkiye de Futbol Hakemliğinin Başlangıcı ve Gelişimi", s: 2. <http://www.tffhd.org.tr/arama/maceviri.asp>, 16 Haziran 2006.
13. Durna, E. Türkiye'de Futbol ve Hakem, Yıldızlar Matbaacılık, İstanbul, 1997.
14. Epak. Türkiye Futbol Federasyonu Merkez Hakem Kurulu Hakem ve Gözlemci Rehberi, Türkiye Futbol Federasyonu Yayını, Ankara, 1997.
15. Talimciler A Türkiye'de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD: 1998.
16. Türkmen H.N. Çağımızda Medya. ITFF Yayınları, İstanbul.1998: 35
17. Arslan C. Bingölbalı A. Ramazanoğlu F. Futbol Seyircisini Fanatik Olmaya Yönelten Motivasyonel ve Psikolojik Etkenler. Spor Araştırmaları Dergisi. 2003: 7;2, 121-138
18. Sayın G. Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğe Yol Açan Eylemlerin Önlenmesi ve Takibi. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, 2005
19. Ketten M. Türkiye'de Spor. İkinci Baskı İstanbul Polat Ofset.1993: 37-43
20. Rona M. Futbol Müsabakalarında Şiddet Olaylarına Karşı Adli Kayıtlara Geçen Seyircilerin Psiko-Sosyal Analizleri Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı. 2003
21. Kuru E. Sporda Psikoloj. Birinci Baskı. Ankara Gazi Üniversitesi İletişim Basımevi, Ankara. 2000; 37-40.
22. Gill LD. Psychology dynamick of sport First Edition Lyon Human Kinetics Publ-Champaign. 1986: 42
23. Fındıklı R. Polis Mesleğinin Özellikleri ve Mesleki Kimlik Olgusu. Polis Bilimleri Dergisi. 2000: 5-14.

24. Pulur A. Kaynak İ. Orhan S. Polislerin Spor Müsabakalarındaki Saldırgan Seyirciye Müdahalede Kendi Taraftarlığının Etkisinin Araştırılması, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2004: 5 (2), 241-260
25. Yayla M. Hukuki Bir Terim Olarak Siber Savaş, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2013: 104; 177-202.
26. Hekim H. Başbüyük O. Siber Suçlar ve Türkiye'nin Siber Güvenlik Politikaları. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi. 2013; 4; 2; 135-158.
27. Yetim S. Siber Zorbalık, Türkiye ve ABD Karşılaştırması (ABD V. Drew Dosyası) TBB Dergisi 2015, 325-384.
28. Tanrıku T. Kınay H. Arıcak O.T. Siber Zorbalığa ilişkin Duyarlılık Ölçeği: Geçerlilik Güvenirlilik Çalışması. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.2013: 3; 1; 38-47.
29. Özel S. "Zorbalığın Yeni Formu:Siber Zorbalık" [http://www.khas.edu.tr/ uploads/ panoramakhas/sayi13/SedatOzel.pdf](http://www.khas.edu.tr/uploads/panoramakhas/sayi13/SedatOzel.pdf), 05.06.2014.
30. Aksaray S. Siber Zorbalık. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2011: 20, 2, 405-432
31. Bedir U. Siber Alanda Güvenliğin "Technophobia" Üzerinden İnşası: Türkiye'de Güvenli İnternet. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2012
32. Dişle H. Doğan N. Türkiye' de Bilişim Suçlarına Eğitimli İnsanların Bakışı. Bilişim Teknolojileri Dergisi. 2011: 4, 2, 43-53.
33. Özbay, A. Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (2013)
34. Büyükyıldırım İ. Siber Mağdur Olmanın İnsani Değerler ve Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013
35. Batmaz M. Ayas T. İlköğretim İkinci Kademedeki Öğrencilerin Psikolojik Belirtilere Göre Sanal Zorbalık Düzeylerinin Yordanması.Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2013:3, 1, 45-53.
36. Horzum M.B., Ayas T. "Orta Öğretim Öğrencilerin Sanal zorba ve Mağdur Olma Düzeylerinin Okul Türü ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi." Eğitim Bilimleri ve Uygulama dergisi 2011: 10-20, 139-159.
37. Arıcak T. Siyahhan S. Uzunhasanoglu A. et al. Cyberbullying among Turkish adolescents. CyberPsychology & Behavior, 2008: 11,3, 253-261.
38. Dilmaç B. "Sanal Zorbalığı Yordayan Psikolojik İhtiyaclar: Lisans Öğrencileri İçin Bir Ön Çalışma."Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice Yaz / Summer. 2009: 9, 3, 1291-1325
39. Öztezel A. İnternet'te Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması.Yüksek Lisans Tezi. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2004.

40. Yaşar M.F. "Bir Web Sitesinde İzniniz Olmadan Fotoğrafınız Kullanılırsa" <http://digitalturkey.co/bir-web-sitesinde-izniniz-olmadan-fotografiniz-kullanilirs/06.06.2014>
41. Sırabaşı V. İnternete Hakaret. Ankara Barosu Bilişim ve Hukuk Dergisi.2007: 4: 32-37
42. Yaşar M.F. "Tartışılan İnternet Yasası Değişiklikleri Neler Getiriyor" <http://digitalturkey.co/tartisilan-yeni-internet-yasasi-degisiklikleri-neler-getiriyor/05.06.2014>
43. Anonim. Recep Ankaralı. <https://www.youtube.com/watch?v=nKfDmc3lXbM>: 23/12/2014
44. Anonim. Emin Moğolkoç. <https://twitter.com/search?q=emin%20mo%C4%9Fulko%C3%A7&src=typd>: 23/12/2014.
45. Anonim. Rüştü Nuran <https://eksisozluk.com/rustu-nuran--1980254>: 23/12/2014
46. Anonim. Mehmet Keseratar. https://www.youtube.com/watch?v=t9Fc2g_JwxI: 23/12/2014
47. Anonim. İbrahim Altıntaş, <https://www.mynet.com/hakeme-sosyal-medyadan-ilginc-gonderme-117756-myspor>
48. Anonim. İbrahim Altıntaş, <https://www.youtube.com/watch?v=z-D5kN9QwWY>
49. Anonim. Engin Kenerman, https://www.youtube.com/watch?v=AY5X1LxJ_z0

TÜRKİYE'DE FUTBOLCU MENAJERLİĞİ

Özgür KARATAŞ¹

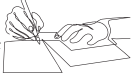
GİRİŞ

Profesyonel spor onu pratik edenler için bir oyun değildir. Onlar için ağır ekonomik zorunlulukları olan bir iştir. Yaşam vergileri için bir kaynaktır. Bu yüzden o kesintisiz ve zorunludur. Profesyonel sporun meydana gelişi ve gelişimi tarihsel ve kaçınılmaz bir süreçtir, bu sadece piyasanın hükümdarlığına bağlı değil aksine küresel ekonominin temel ayırt edilir noktası olan, insanın en önemli doğal güdüsü, mükemmele özenişini içeriyor. İşte bu yüzden müzik, tiyatro ve literatür varlıkları kendi yaratıcılıklarının gelişimi sayesinde profesyonellerin elinde bir sanat halini aldılar. Spor da kaçınılmaz olarak onların yolundadır. Profesyonel spor pazar kurallarının güdümü altındadır, burada para kazanma prensipleri hâkimdir, rekorları kazanmak ise ilk hedefi elde etmek için yalnızca bir araçtır (Nikolov, 2002). Doğru programlanmış sportif katılımlar ve koruyucu tedbirler (Özdemir ve ark., 2014; Özdemir ve ark., 2018) ikinci planda kalmaktadır. Bu yüzden spor, reklam, şov, her zaman estetik olmayan bir gösteriye dönüştürülerek, tamamıyla pazarlanıyor. Profesyonel spor, spor mesleklerindeki tanımları bile değiştirdi. Riskli ama yüksek getirisi olan bu alanlara parasal yatırım yapanlar ön plana çıktı. Bunun içinde menajerler, borsa aracıları, spekülâtörler, tamamıyla her iş alanını temsil eden kişiler mevcuttur. Spor gönüllüsü yok oldu. Onun yerine, fazla pozitif tanımlamalara sahip olmayan bir sosyal grup meydana geldi (Nikolov, 2002). Bu sosyal gruplardan bir tanesi de futbol menajerleridir. Futbol menajerlerinin Dünyanın değişik ülkelerindeki futbolcuları ülkemize getirmeleri, ülkemizdeki futbolcuları da farklı ülkelere transfer etmeleri sonucunda futbolun gelişimine olumlu katkıları olmuştur. Ancak son zamanlarda sıklıkla gündeme gelen menajerlik ücretleri spor gündemini bir hayli meşgul etmekte ve menajarlara ödenen yüksek rakamlar futbol kulüplerini de mali anlamda sıkıntıya sokmaktadır.

Menajer

Günümüzde futbol, büyük bir ekonomik sektör hâlini almıştır. Bu sektörün en önemli aktörleri ise, futbolculardır; çünkü elde edilen sportif başarıyı yeteneklerini ve emeklerini ortaya koyarak sağlamakta, futbolun popüler hâle gelmesine büyük katkı vermektedirler. Fakat bunu hakkıyla yerine getirebilmek için, gerek sportif faaliyetlerinin yürütülmesinde gerekse transfer süreçlerinde uzman yardımına ihtiyaç duymaktadırlar. Örneğin, dilini ve kültürünü bilmedikleri ülkelere transfer olurlarken ve burada yaşarlarken, kar-

1 Dr. Öğrt. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Malatya

şılaştıkları zorluklarda kendilerine menajerleri yardımcı olmaktadır. Özellikle transfer sözleşmelerinin yapılmasında futbolcu ile kulüp arasında bağlantı kuran, sözleşme görüşmelerini yapan, temsil ettiği tarafa en faydalı olacak şekilde sözleşme şartlarının belirlenmesine çalışan futbol menajerleridir (Petek, 2017). Menajer, futbolcu ile kulüp arasında sağlıklı bir iletişimin kurulmasına yardımcı olmak suretiyle hem futbolcu hem de kulüpler açısından transfer ve diğer işlemlerin daha rahat ilerlemesini sağlamaktadır. Ayrıca futbolcu menajeri futbolcu ile kulübü arasında yaşanan problemlerde köprü görevi görmek ve bu problemlerin çözülmesi noktasında taraflara yardımcı olmaktadır (Doğu, 2018). Araştırma konumuz ile ilgili kullanılan ‘menajer’ kelimesinin anlamlarını şöyle sıralayabiliriz;

- Ticari şirketlerin yapısında bulunan idari, teknik, satış, pazarlama gibi görevlerin sorumluluğunu alan kişi.
- Sporcuların çalışmalarını yönlendiren, hukuki, mesleki özel yaşamı, kariyeri ve teknik işlerini düzenleyen, kulüplerle yeni anlaşmalar yapmasını sağlayan aracı kişi (Pehlivanoglu, 2010) olarak tanımlayabiliriz.

Futbol Menajeri Olma Şartları

Türkiye Futbol Federasyonu tarafından yayınlanan futbol menajeri ile çalışma talimatına göre;

1. Menajer olmak isteyen gerçek kişiler aşağıdaki şartlara sahip olmalıdırlar;

a) Türk vatandaşı olmak veya Türkiye’de yasal ikametgaha ve çalışma iznine sahip olmak,

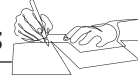
b) Şike ve teşvik primi ile Futbol Disiplin Talimatı’nın “Hükümlülük” kenar başlıklı maddesinde belirtilen suçlardan dolayı kesin hüküm giymemiş olmak,

c) Disiplin Kurulları tarafından, müsabaka sonucunu etkileme, bahis, doping, ayrımcılık ve sahtecilik eylemleri nedeniyle kesinleşmiş ceza almamış olmak,

ç) TFF tarafından belirlenecek diğer şartları yerine getirmek.

2. FIFA, FIFA’ya bağlı konfederasyonlar, TFF, diğer ülke federasyonları, herhangi bir lig oluşumu vb. ile kulüpler veya bunların herhangi bir kurulunda fahri veya ücretli olarak görevli bulunan kişiler ile faal futbolcu, teknik adam, antrenörler ve müsabaka görevlileri menajerlik faaliyetinde bulunamazlar. Ayrıca, menajerlerin faaliyetlerini yürütürken TFF, FIFA, FIFA’ya bağlı konfederasyonlar, TFF ve diğer ülke federasyonları, herhangi bir lig oluşumu vb. ile sözleşmeden doğan ve potansiyel çıkar çatışmasına yol açabilecek ilişkilerinin olmaması gerekir.

3. Aktif futbol hayatı devam eden futbolcuların, teknik adamların ve futbol faaliyeti içerisinde bulunan diğer kişilerin doğrudan veya istigal konusu içerisinde menajerlik faaliyeti bulunan bir şirkete ortak olmak da dâhil olmak üze-

re dolaylı menajerlik faaliyetinde bulunmaları yasaktır. Bu kişiler ancak aktif futbol faaliyeti sona erdikten sonra ve işbu talimat hükümleri çerçevesinde menajerlik lisansına sahip olmaları şartıyla menajerlik faaliyetinde bulunabilirler.

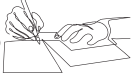
4. Bu maddede öngörülen şartlara ek olarak, menajerlik lisansının verilebilmesi veya lisanlara vize ettirmek için lisans başvurusunda bulunan menajerin mesleki, sosyal ve ahlaki yönlerden iyi anılmaları ve “kusursuz bir itibara” sahip olmaları gerekir.

5. Menajerlik lisansının alınabilmesi için faaliyetleri sırasında FIFA ve TFF talimat ve düzenlemelerine ve bu faaliyetin temel ilkelerine uymayı taahhüt ettiği “Menajerlik Taahhütnamesinin” imzalanması ve TFF’ye ibraz edilmesi zorunludur.

6. Menajerlik faaliyetinin gerçek kişi olarak bizzat yürütülmesi zorunlu olmakla birlikte, menajerler ticari faaliyetlerini şirket olarak organize edebilirler. Bu halde dahi menajerlik faaliyetini bu talimata uygun olarak lisans sahibi olan kişilerin bizzat yürütmeleri ve bu talimatta öngörülen koşulları taşımaları zorunludur.

7. Yukarıda 2 ve 3. fıkralarda öngörülen yasağın ihlali halinde, ihlalde bulunan kişilere en az bir yıl hak mahrumiyeti cezası verilir ve bu kişilerin aktif futbol faaliyeti sona erse bile “futbol menajerliği lisansı” almalarına izin verilmez (Tff.org., 2018).

Türkiye Futbol Federasyonu tarafından yayınlanan futbol menajeri ile çalışma talimatına göre menajerlerden istenilen kriterlerin neler olduğunu görmektediriz ancak Türker (2017)’e göre menajerler arasında aralarında cezaevine defalarca girenler, şikeden ve dolandırıcılıktan dolayı yargılananlar, uluslararası bahis skandalından dolayı tutuklananlar, FIFA tarafından menajerlik lisansı iptal edilenler, yeraltı dünyasından ünlü isimler, **çete oluşturarak büyük kulüplerimizi yıllardır söğüşleyenler, kulüplerimizi kendilerine borçlandırırlar**, sözleşme ücretini şişirerek futbolcu ve yöneticilerle paylaşanlar, nüfuz ticareti yapanlar, **vergi kaçırmak için menajerlik şirketinin merkezini Marshall Adaları ya da Dubai’de gösterenler**, menajeriz transfer olan futbolcular üzerinden menajerlik ücreti alanlar, kuaförlük yaparken menajerliğe adım atarak piyasayı ele geçirenler, Başkanlarla ahabap-çavuş ilişkisine girerek kulüpleri batıranlar, Milli takımdaki bazı futbolcularla ortaklık kuranlar, kulüp yöneticileriyle işbirliği yaparak 1 milyon liralık futbolcuyu 4 milyon liraya satanlar, futbolcu sözleşme ücretinin 20 katı oranında komisyon alanlar, **bazı yöneticiler tarafından statların en güzel locasına oturtulanlar, bazı teknik adamları avuçlarının içinde oynattıkları**, teknik adamlarla ortaklık kurdukları, kulüp başkanının oğluna düğün hediyesi olarak araba alanların olduğunu, gazetecileri maaşa bağlayanların ve menajerlik lisansını kiraya verenlerin olduğundan bahsetmektedir. Lisanslılar menajerler böyle de lisanssızlar çok mu farklı! diyen Türker (2017) şöyle devam etmektedir; Ankara’da toptancı halinde oturup da başka bir şehirdeki Süper Lig takımını kabak gibi oyanlar, Süper Lig’de bulunan bir takımımızda masörlük yapar-

ken, “El alemin kerizi ben miyim? Yarından itibaren ben de menajerliğe başlıyorum” diyerek çuvala para kazananlar, berberlik yaparken “Saç-sakal traşıyla nereye kadar” diyerek dükkânını menajerlik ofisine çevirenler, bahis şirketi sahibi teknik adama tehditte bulunarak futbolcu satanlar, uzak doğu turlarıyla bazı kulüp yöneticilerini kısıvrak bağlayanlar, tribünde amigoluk yaparken “Biraz da ben indireyim” diyerek hayatını kurtaranlar, kulüp başkanının kardeşi sıfatıyla menajerlik şirketine ortak olanlar, ünlü futbol adamları arasında oğlu menajerlik yapanlarında var olduğunu söylemektedir.

Dünya’daki örneklerle bakıldığında ise gece kulübünde diskjokeylik yapan Jorge Mendes, ailesine ait pizzacıda uzun yıllar çalışan Mino Raiola, iş dünyasından gelen Jonathan Barnett, reklamcılık okuyan Fernando Felicevich, otomobil satış temsilcisi bir babanın oğlu Kia Joorabchian’ın başı çektiği oyuncu menajerlerini de unutmamak gerekir (Haberturk, 2018).

Futbol Menajerinde Olması Gereken Temel Nitelikler

Dikkat edilirse menajerlik sıfatına sahip olduğunu duyduğumuz çoğu kişi futbolun içinden gelmektedir. Menajerde olması gereken temel nitelikler şu şekilde sıralanabilir;

Teknik Bilgi; Oyuncuların kendi mevkilerinde ki toplu topsuz hareketlerini analiz edebilmek. Bu konuda futbol ve saha bilgisine sahip olmak gerekmektedir.

Futbol Kulüpleri ile İlişki; Hem teknik hem de yönetim ekipleri ile yakın ilişki içerisinde bulunmak, sürekli iletişim halinde bulunarak gerek talepleri almak gerekse önerilerde bulunabilmek.

İyi Bir Satışçı Olmak; Oyuncu ürününüzdür. Ürününüzü doğru pazara doğru zamanda doğru alıcılara ulaştırmanız gerekmektedir. Bunun yanında ürününüzü içeriğini zenginleştirmek için mentorluk yapmak gerekmektedir.

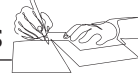
Dürüstlük; Kısa zamanda para kazanmak için dürüstlükten ödün vererek bir oyuncuyu pazarlamak veya bildiğiniz bir kusuru gizlemek uzun vadede olumsuz bir itibar yaratacaktır.

Sabırlı Olmak; Bir menajer bir oyuncunun her şeyidir. Oyuncu sadece oyununa konsantre olmalıdır, geriye kalan her şeyi ile menajeri ilgilenmektedir. Bu sebeple sadece oyuncuyu bir kulübe pazarlamanın ötesinde problem çözücü bir misyona sahip olmak gerekmektedir bu da sabır gerekmektedir.

Yabancı Dil ve Yurtdışı Bağlantıları; Buraya kadar saydığımız olmazsa olmaz özelliklerin belki de en önemlisi yabancı dil bilgisi. Eğer yurtdışından bir oyuncu getirmek veya yurtdışına bir oyuncu götürmek istiyorsanız yabancı dil bilgisi şarttır. Yabancı dil sadece transfer görüşmelerinde değil diğer menajer, menajerlik firmaları ve kulüplerle oluşturulacak ikili ilişkiler içinde oldukça önemlidir (Sportingmarketing, 2010).

Futbol Menajerlerinin Görevleri

Futbolcu menajerleri futbolcu temsil eden, transfer görüşmelerini

ayarlayan ve gerekli takımlar ile görüşüp transferini ayarlayan kişidir. **Futbolcu menajerleri** futbolcuların meslek hayatı boyunca yardımcı olmakla beraber sorumludurlar. Futbolcuyu temsil eden bu kişi futbolcuların geleceği açısından önemli bireyler arasındadır. Futbolcu menajерinin bir diğer adı ise futbolcu temsilcisidir. Profesyonel futbolcuyu temsil eden bu temsilciler, transfer görüşmeleri için kulüp ile görüşerek gerekli sözleşme ve anlaşmaları oyuncu yerine yapar ve temsil eder. Bu işi profesyonel anlamda yapabilmek için futbolcu temsilcilerinin lisansı yani Futbol Federasyonundan **sertifika** almış olmaları gerekmektedir. Daha sonra futbolcu adına kulüpler ile yaptığı anlaşma ve fiyatlar konusunda kendisine belli oranda para alarak kazanabilmektedir (Devlette.com., 2018).

Futbol menajerlerinin belli başlı diğer görevleri ise aşağıda belirtilmiştir;

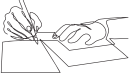
- a. Kulüpler ve sporcular arasında görüşmeler yapmak,
- b. Sezon içinde sporcu ile kulübü arasındaki sorunları çözmek,
- c. Sporcu adına kulüple pazarlık yaparak daha çok para kazanmasını sağlamak,
- d. Kulüp ile anlaşarak daha ucuza ve daha kaliteli sporcu kazanmalarını sağlamak,
- e. Sporcuları değişik kulüplere teklif etmek suretiyle sporcunun fiyatını artırmak,
- f. Kulüple anlaşarak sporcuyu ikna etmek,
- g. Yurtdışındaki menajerlerle temasa geçerek ülkeler arası transferler gerçekleştirmek,
- h. Sporcuların barınma, ulaşım gibi sorunların çözümüne yardımcı olmak,
- i. Bütün bu işlemler karşılığında kulüpten yada sporcudan % karşılığı anlaştığı ücreti belirlemek,
- j. Mesleği ile ilgili olayları yakından takip etmek, sporcuları sık sık izleyerek özelliklerini iyi tanımak,
- k. Temsil ettiği sporcu veya kulüplerle yapılan iş karşılığı alacağı komisyon oranını belirlemek, vb. görev ve işlemleri yerine getirir (Bolgegundem, 2017).

İş Modeli Olarak Futbol Menajerliği

Futbol menajerliği kendi içerisinde farklılaşan çeşitli iş modellerine sahiptir.

Genç Yetenek Avcılığı

Bu modelde menajer yıldız olmaya aday genç yetenekleri keşfeder ve onun tüm gelişimi için yatırım yapar (beslenme, futbol eğitimi vb.). Bu yatırımın karşılığını ise menajerliği yaptığı genç oyuncuyu yüksek fiyatlar karşılığında kulüplere pazarlayarak alır. Genellikle U-14 takımlarının katıldığı ligler veya milli takım seviyesinde maçlar takip edilir. Oyuncunun vasisi ile kontrat

imzalanır.

Futbol Turizmi

Özellikle Brezilya'da uygulanan bu modelde menajerlik firmaları veya menajerler ellerinde oyuncu bulundurmazlar. Teknik direktörler veya izleme komiteleri sadece maç izleme ve saha-otel arası ulaşım masrafları karşılanmak üzere ülkeye davet edilir. Yapılan programa göre, örneğin 10 günde çeşitli liglerden 10-15 maç, maçlar izlenir ve beğenilen oyuncu ile temsilcilik sözleşmesi veya futbolcunun menajeri varsa aracılık sözleşmesi imzalanarak satış işinden komisyon alınır.

Yıldız Futbolcu

Yıldız futbolcu veya profesyonel futbolcu adını verebileceğimiz bu model en bilindik ve yaygın modeldir. Futbolcular bağlantıları güçlü olan menajerler ile çalışmak isterler zira menajerin oyuncuyu pazarlayabilme yeteneğine bağlı olarak piyasa değerlerini artırabilirler. Oyuncular çevresi geniş, yeni kulüp bulmadan çeşitli problemlere yardımcı olmaya kadar her türlü hizmeti veren menajerler ile çalışmak istemektedirler.

Ortak Havuz

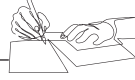
Kurumsallaşmış menajerlik firmaları çeşitli ülkelerde çalışan menajerlerin oyuncularını belirli bir havuz içerisinde toplar. Farklı bir ülkedeki menajere gelen futbolcu talebi bu ortak havuzdan bulunur ve alınan komisyon firma ve menajerler arasından paylaşılır (Sportingmarketing, 2010).

Lisanslı -Lisansız Menajer Ayrımı

Menajerlik piyasasında lisanssız menajerler 'çantacı' diye tabir edilmektedir. Genellikle eski futbolcular veya çeşitli ilişkilerinden dolayı kulüplere yakın olan bu kişiler noter tasdikli sözleşme ile aracılık hizmetinde bulunurlar. Satış piyasasında sıkça tabir edilen tabir edilen 'malı çıktım' bu kişilerin verdikleri hizmeti oluşturur; futbolcuyu bir kulübe satmak ve komisyonunu almak. Tabii ki satış sonrası hizmet ister lisanslı ister lisansız menajer olsun ekstra bir durumdur ve sözleşmelerde yer almaz. Futbolcular ve kulüpler açısından böyle hizmet veren kişilerle çalışmanın dezavantajı sözleşmeden doğacak anlaşmazlıklarda mağdur olmaları ve federasyon nezdinde temsil edilememeleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak bu işi her ne kadar lisansız olsa da belirli bir ticari unvan altında yapan ve profesyonel hizmet veren menajerler ve firmalar da bulunmaktadır.

Lisanslı bir menajerin hizmetinden yararlanan kulüp ve futbolcular ise;

- Menajerin faaliyetinden doğacak tüm risklere karşı güvence altındadır.
- Federasyon nezdinde temsil edilirler.
- Ödeme koşulları ve komisyon tutarları belirli bir şablon içerisinde hazırlanır ve federasyonlarca kayıt altına alınır. Ödemelerde anlaşmazlıkların önüne geçilir.

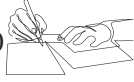
- Temel olarak FIFA ve Federasyonların belirlediği kurallara göre temsil edilir ve cezai bir durum oluşturacak durumlardan uzak tutulurlar.
- Özellikle FIFA ve Federasyonların bu sisteme katı kurallar getirmesinin sebebi transfer piyasasını kayıt altına almak, kendi talimat ve yönetmeliklerini bilen ve risklere karşı sigortasını yaptıran kişilere yer vererek doğabilecek riskleri önlemek ve kara para aklamasına karşı önlem almaktır.
- Lisanslı menajerler fatura kesmek ve oyuncularını federasyonlara bildirmek zorundadırlar (Sportingmarketing, 2010).

Türkiye Futbol Federasyonu futbolcu temsilcileri talimatı, Haziran 2015’de “Futbol Menajerleri ile Çalışma Talimatı” adı altında yeni bir düzenlemeye kavuşmuştur. Bu türlü bir revizyona gidilmesindeki etkenlerin başında, bazı menajer ve kulüp yöneticilerinin birlikte hareket ederek, kulüpleri maddi açıdan sıkıntıya sokmuş olmaları gelmektedir. Bu ve buna benzer nedenlerden dolayı da bazı değişiklikler yapılmıştır (Doğu, 2015). Türkiye Futbol Federasyonu’nun düzenlemelerine göre lisanslı olmaları gerekmesine rağmen, lisanssız kişiler de bu tür faaliyetleri yürütebilmektedir (Petek, 2017).

Menajerliğe İhtiyaç Duyulma Sebebi

Kulüp ve futbolcu arasında yapılan anlaşmalarda ve daha sonraki süreçlerde maddi, hukuki, sosyal ve kültürel anlamda bir takım problemlerin yaşandığı izlenmektedir. Maç, antrenman ve özel yaşamları arasında transfer veya her türlü sosyal ve hukuki haklarını takip etmek için yeterli zaman bulamayan futbolcular, bu problemlerin giderilmesinde ehliyetli ve güvenilir kişilere ihtiyaç duyarlar. İşte bu ihtiyaç futbol sektöründe, ‘Futbolcu Temsilciliği’ mesleğinin doğması ve gelişmesinin en önemli nedenlerinden sayılabilir. 1962 yılında profesyonelliği kabul eden Türkiye Futbolu’nda, temsilcilik mesleği 90’lı yılların sonuna doğru görülmeye başlamış ve 2000’li yıllar ile gelişimini hızlandırmıştır. Futbolcular transfer öncesi dönemlerde temsilci/temsilcileri vasıtasıyla görüşmelerde bulunduklarını açıklamaktadırlar. Aynı şekilde kulüpler de istedikleri futbolcuların temsilcileriyle temasa geçerek transfer sürecine başlamaktadırlar (İmamoğlu ve ark., 2007).

Son çeyrek asırda görsel ve işitsel medyadaki gelişmelere paralel olarak profesyonel sporcuların artan popülerlikleri ve sahip oldukları ekonomik güçleri ile birlikte sporcu temsilcilik ve danışmanlık hizmetlerine duydukları gereksinim çok daha belirgin hale gelmiştir. Özellikle sportif başarıları ile sürekli gündemde olan ve kariyerlerini korumak zorunda bulunan şöhret sporcuların temsilcilik hizmetlerine yönelik talep ve ihtiyaçlarında hissedilir bir artış yaşanmıştır. Bu durum başarılı sporculara gerek arabulucu rolünde gerekse danışman kimliğinde hizmet sunan sporcu temsilcilerine ve spor acentelerine yeni bir uygulama alanı kazandırmıştır. Ayrıca spor sektöründeki son gelişmeler temsilcilerin ve acentelerin bireysel ya da kurumsal uygulamalarında çok daha üretken ve stratejik olmalarını zorunlu hale getirmiştir.

Şöhret sporcuları ellerinde tutma gayreti spor acentelerinin profesyonelleşmesine, sektörel rekabet avantajlarını koruma adına kurumsallaşmasına ve sundukları hizmet yelpazesini genişletmesine katkı sağlamıştır (Shropshire ve Davis, 2003).

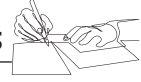
Türkiye'deki Futbol Kulüplerinin Menajerlere Ödedikleri Ücretler

Futbol kulüplerinin 2016-2017 sezonunda şubat ayı sonuna kadar futbolcu menajerlerine yaptığı ödemeler aşağıdaki tabloda verilmiştir;

LİG	KULÜP	ÖDEME MİKTARI
SPOR TOTO SÜPER LİG	Akhisar Belediyespor	359 bin 874 TL
	Antalyaspor	106 bin 200 TL + 390 bin Euro
	Atiker Konyaspor	10 bin 836 TL + 30 bin Euro
	Aytemiz Alanyaspor	327 bin 581 TL + 10 bin Euro
	Bursaspor	586 bin 924 TL + 1 milyon 72 bin 847 Euro
	Çaykur Rizespor	591 bin 491 TL
	Galatasaray	940 bin 430 Euro
	Fenerbahçe	1 milyon 568 bin 520 Euro
	Kardemir Karabükspor	559 bin 200 TL + 1 milyon 161 bin 36 Euro
	Medipol Başakşehir	761 bin 252 TL + 655 bin 500 Euro
	Trabzonspor	125 bin Euro
TFF.1. LİG	Balıkesirspor	47 bin 200 TL
	Bandırmaspor	17 bin 700 TL
	Eskişehirspor	195 bin 880 TL
	Gaziantep B.Ş. Bld.spor	60 bin TL + 5.000 Euro
	Sivasspor	10 bin Euro
SPOR TOTO 2. LİG	Kastamonuspor 1966	4 bin 108 TL
SPOR TOTO 3. LİG	Muğlaspor	4 bin TL
	Sakaryaspor	36 bin 700 TL

Kaynak: (ntv.com.tr., 2017).

Futbol kulüplerinin 2017-2018 sezonunda şubat ayı sonuna kadar futbolcu menajerlerine yaptığı ödemeler aşağıdaki tabloda verilmiştir;

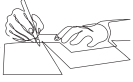

LİG	KULÜP	ÖDEME MİKTARI
SPOR TOTO SÜPER LİG	Antalyaspor A.Ş.	544.000 Euro
	Atiker Konyaspor	703.100 Euro +220.000 TL.
	Aytemiz Alanyaspor	565.340 Euro
	Beşiktaş A.Ş.	75.000 Euro
	Fenerbahçe A.Ş.	1.442.500 Euro
	Galatasaray A.Ş.	3.500.000 Euro
	Göztepe A.Ş.	120.000 TL
	Kardemir Karabük	670.000 Euro +65.000 TL
	Medipol Başakşehir FK	2.221.500 Euro +804.910 TL
	Osmanlıspor Futbol Kulübü	130.000 Euro
	Teleset Mobilya Akhisarspor	59.000 TL
	Trabzonspor	1.296.200 Euro
TOPLAM	11.147.640 EUR 1.268.910 TL	
SPOR TOTO 1. LİG	Akın Çorap Giresunspor	50.000 TL
	Balıkesir Baltok	40.000 TL
	Çaykur Rizespor	475.000 Euro + 225.000 USD +967.270 TL
	Grandmedical Manisaspor	29.500 TL
TOPLAM	475.000. Euro 225.000USD 1.086.770 TL	
TFF. 2. LİG	Altay	40.000 TL
	Kahramanmaraşspor	20.000 TL
TOPLAM	60.000 TL	
TFF.3.LİG	Manisa Büyükşehir Belediyesi	67.200 TL
TOPLAM	67.200 TL	
NOT:	Futbolcular tarafından futbol menajerlerine yapılan ödemelere ilişkin federasyonumuza herhangi bir belge sunulmamıştır.	

Kaynak: (Tff.org, 2018)

Futbol Menajerleri ve Kulüpler

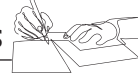
Şüphesiz ki, bugün futbolcuların transfer dönemlerinde her türlü yasal ve finansal haklarının kulüplere karşı korunması ya da kulüp çıkarlarının futbolculara karşı savulması ve kollanmasında düzgün ve denetlenebilen bir menajerlik sistemine ihtiyacımız var. Sektörün milyar Eurolara ulaşan büyüklüğü böylesi bir kurumu zorunlu hale getiriyor. Ne var ki, bu sistemsel zorunluluk bazı açığız ve kötü niyetli menajerin piyasayı ele geçirmiş olmaları nedeniyle, sisteme yarardan daha çok zarar vermektedir Bu olum-

suzlukta şüphesiz ki, FIFA'nın bazı düzenlemelerde gecikmiş olması ya da göz yummasının büyük sorumluluğu bulmaktadır. Futbolda oyuncunun ücret, maaş ve bonservis bedellerinin çok hızlı artmasına karşın, FIFA'nın başta menajerlik sistemi olmak üzere bazı düzenlemelerdeki yetersizlikleri, kötü niyetli menajerlerin piyasaya girmelerine ortam hazırlamaktadır. Bu durum doğal olarak, futbolcuların ve kulüplerin açık sömürülmelerine olanak sağlamaktadır. Futbolcular ve kulüpler üzerinden milyonlarca Euro kazanan bu bir avuç menajer, yasalar ve mevzuatlardaki boşlukları iyi kullanarak, bugün menajerlik sistemini daha farklı bir boyuta taşımış durumdadır. Özellikle bazı kulüp sahipleriyle perde arkasında işbirliği yaparak, FIFA kuralları dışına çıkıp büyük paralar kazanabiliyorlar. Bunu yaparken de en çok İrlanda, İzlanda ve Malta gibi ülkelerde kurdukları iç içe geçmiş off shore şirketler aracılığıyla işlerini yürütüyorlar. Bu ülkelerde şirketler kuruyorlar çünkü kara para aklamak, vergi kaçırmak, ortaklık yapılarını gizlemek, herhangi bir yasal soruşturma ve incelemeye takılmamak içindir. (Akşar, 2015).

Son zamanlarda ülkemizden yurt dışına transfer bazı futbolcuları sayacak olursak, Beşiktaş'tan Everton'a transfer olan Cenk Tosun, Trabzon'dan Rubin Kazan'a transfer olan Gökdeniz Karadeniz, Bursaspor'dan Manchester City'ye transfer olan Enes Ünal, Altınordu'dan Freiburg'a transfer olan Çağlar Söyüncü, Fenerbahçe'den Roma'ya transfer olan Salih Uçan' da sayabiliriz. Ülkemizden yurt dışına daha önceki yıllarda transfer olan şu anda futbolu bırakmış olan bazı futbolcularımızdan birkaç örnek vermek gerekirse: İngiltere'nin Aston Villa takımında oynayan Alpay Özalan, İspanya'nın Real Sociedad takımında ter dökmüş Tayfun Korkut, İskoçya'nın Glasgow Rangers takımında futbol oynayan Tugay Kerimoğlu, İspanya'nın Las Palmas takımına transfer olan Oktay Derelioğlu ile İtalya Ligi takımlarından AC Fiorentina ve Milanda teknik direktörlük yapmış olan Fatih Terim ve bu gibi birçok ünlü spor adamı yüklü miktarlar karşılığında uluslararası alanda transfer olmakta ya da sezonluk kiralanmaktadır. Tüm bu transferler esnasında yüklü miktarda transfer ve bonservis ücretleri söz konusudur alınan bu bonservis bedelleri sonucu oluşan bu döngü ile dünya çapında trilyon dolarlara varan inanılmaz bir pazar türemektedir (Atasoy ve Kuter, 2005). Bu pazardan kendilerine en çok payı alanlardan birileri de menajerlerdir Futbolcu menajerlerinin aylık belirli bir getirisi yoktur. Temsil ettiği sorumlu olduğu futbolcuları ne kadar yüksek fiyatta kulüplere satar ya da kiralar ise futbolcu temsilcileri %5 ile %10 arasında bütçeyi kendilerine alabilmektedir. Örneğin 1 Milyon TL'ye futbolcu profesyonel kulüplerinden birisine sattığı zaman futbolcu temsilcilerinin burada kazandığı para yaklaşık en fazla 100 bin TL değerindedir. Bu oran oyuncunun değeri ve kalitesine göre artarken menajerlerinde gelirleri ona göre artmaktadır (Devlette.com., 2018).

Sporcu ve teknik adama ödenen ücretlerin artması, menajerlik müessesinin önemini arttırmış, menajerlerin bir aracı olarak devreye girmesiyle sporcu ve teknik adam maliyetleri daha da artmıştır. İsabetli yapılmayan sporcu transferlerinin de etkisiyle, kulüplerin gelirlerinin büyük bir kısmı; sporcu ücret, maaş ve bonservis ücretlerine harcanmaktadır. Türkiye'de Süper Lig'de mücadele eden dört büyük futbol kulübünün futbolcuları için yapmış olduğu

harcamalar toplam gelirlerinin % 67'sine ulaşmaktadır (Akşar, 2011). Menajerlik sistemi ekonomik anlamda futbol kulüplerini ciddi bir sıkıntıya sürüklemektedir (Uçar, 2011).

Ülkemizde işe yaramayan onlarca futbolcuya zaman zaman tonlarca para harcanmaktadır. Menajerlere çuval dolusu para kaptırılmakta **3'er, 4'er yıl sözleşme imzalanan futbolcularla 1. yılın sonunda yollar ayrılmıştır. Mesela, Trabzonspor son 7 yılda yaptığı 100'e yakın transferde 120 milyon lira menajerlik ücreti ödemiş, 600 milyon lira bonservis bedeli vermiş, borç da 700 milyon lirayı bulmuştur.** Eskişehirspor kulübü başkanı Sinan Özeçoğlu ise yaptığı açıklamada; "Menajerlerin komisyon oranı en fazla yüzde 7 ila 10 arasında olması gerekirken, Yüzde 60'lara varan komisyonların veril-diği tespit etmişlerdir (Türker, 2017; Türker, 2018a).

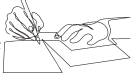
Türker (2018b), Trabzonspor, Cavanda transferi nedeniyle menajerine 206 bin 500 Euro komisyon ödediğini;

Galatasaray, Belhan'da transferini 5 milyon Euro'ya kapatabilecekken 8 milyon Euro ödediği ve 3 milyon Euro'nun birilerinin cebine gittiğini;

Negredo transferinde Galatasaray kulübü Negredo'nun menajeri olan Juanma Lopez'le görüştüğü ve Negredo'nun bonservis bedeli olmadan yıllık ücreti 3,5 milyon Euro olarak belirlendiği, ancak bu transfer teknik direktör istemediğinden gerçekleşmediği, Negredo, daha sonra yine bonservissiz olarak Fenerbahçe'ye önerildiği, yine kabul görmediği, daha sonra Beşiktaş'ın 2,5 milyon Euro bonservis bedeli ile yıllık 4 milyon 350 bin Euro üzerinden 1 yılı opsiyonlu 3 yıllık sözleşme imzaladığı ve Beşiktaş kulübünün kasasından 4 milyon Euro'dan fazla bir kaçak olduğunu belirlemiştir.

Dünya'daki örnekler bakacak olursak; UEFA'nın yayımladığı raporda da 2014 ile 2017 yılları arasında 2 binden fazla futbolcu sözleşmesi imzalandığı bu transferlerde menajerlerin ortalama yüzde 12,6 pay aldığı bilgisi paylaşılmıştır. İngiltere Premier Lig ekiplerinden Manchester United, Paul Pogba ile Alexis Sanchez'i kadrosunda görebilmek için oyuncuların menajerlerine 64 milyon Euro ödemekten çekinmemiştir. Şubat 2016 ile Ocak 2017 tarihleri arasında İngiliz kulüplerinin yaptıkları transferlerde oyuncu menajerlerine yaklaşık 250 milyon Euro veren İngiltere Premier Lig ve Championship takımlarının kasasından bir önceki döneme göre yüzde 38 daha fazla para çıkmıştır. İngiltere Futbol Federasyonunun verilerine göre, bir önceki sezona kıyasla menajerlere yaptığı ödemeyi 14'ten 29,6 milyon Euro'ya çıkaran Manchester City, zirvede yer alırken, Chelsea'nin de menajerlere verdiği para 13,5'ten 28,1 milyon Euro'ya yükselmiştir (Haberturk, 2018). Arjantinli eski futbolcu Maradona ise menajer mafyasına ödeme yapmadığı için İtalya'da teknik direktörlük yapmasına izin verilmediğini belirtmiştir (sputniknews.com., 2016).

Beşiktaş Futbol Genel Direktörü Önder Özen, teknik heyet ve yönetimin yanında dolaşan menajerlere isyan ettiğini teknik heyet ve yönetime yakın menajerlerin kulüp binası, tesisler ve stat koridorlarına kadar girmesi nedeniyle sıkıntılı olan Özen'in, futbolla ilgilenen yöneticilerden bu durumun

bir an önce düzeltilmesini istediği, transfer listesindeki bazı futbolcuların isimlerini öğrenen bu menajerlerin, listedeki isimlerle temasa geçtiğini ve spor kulüplerini zor durumda bıraktıklarını bu nedenle Beşiktaş'a geldiğinden beri elindeki çok önemli oyuncular menajerlerden dolayı kaçırdıklarını ifade etmiştir (Türkiyegazetesi, 2014).

Türkiye Futbol Federasyonu 2017-2018 sezonunda Süper Lig'de mücadele eden 18 kulübün yanı sıra alt liglerdeki takımlar da dâhil olmak üzere toplamda 116 kulübü "Menajerleri ile Çalışma Talimatına" aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle Profesyonel Futbol Disiplin Kuruluna sevk edildi. Bununla birlikte **ünlü isimlerin de yer aldığı 46 menajer de aynı şekilde disiplin Kurulu'na sevk edildiler.** Genel olarak baktığımızda, Hukuk Müşavirliği 116 kulübü "Bildirim" "Bilgi Verme ve Yayınlama" "Kulüplerin Hak ve Yükümlülükleri" maddelerine aykırılıktan Profesyonel Futbol Disiplin Kuruluna sevk etmiştir. **Türkiye Futbol Federasyonu**, Futbol Menajerleri ile Çalışma Talimatına göre futboldaki dört büyüklerin Profesyonel Futbol Disiplin Kuruluna sevk edilme nedenleri incelendiğinde Beşiktaş (11/4, 12/1,18/b,ç,23), Fenerbahçe (11/4,18/b,c,ç,23), Galatasaray (11/4,18/b,c,ç,23) ve Trabzon (11/4,18/b,ç,23) maddelerinden sevk edilmiştir. Sevk edilen menajerlerin büyük çoğunluğu da 11/3 maddesinden sevk edilmiştir. Bu maddeleri irdeleyecek olursak;

1/3 ve 11/4

İlk sevk maddesi olan 11/3 ve 11/4', menajerlerin katılımı sonucu gerçekleşen transferlerin 30 gün içerisinde **Türkiye Futbol Federasyonuna** bildirimi zorunluluğudur. Dahası, futbolcu ve kulüpler, menajernlere ödedikleri ücretleri en geç şubat ayının son iş günü **Türkiye Futbol Federasyonuna** belgelemek zorundadır. 11/3 menajerlerin, 11/4 ise kulüplerin bildirim yükümlülüğünü ele almıştır.

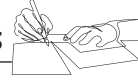
12/1

Dört Büyüklerden yalnızca Beşiktaş, talimatın 12/1 maddesinden de sevk edilmiştir. Bu madde de 12 maddeyle benzer olup menajerlik faaliyetlerine ilişkin her türlü belgenin ibrazını zorunlu kılmıştır.

18

Bu maddeye göre kulüpler gerek **Türkiye Futbol Federasyonuna** gerekse uluslararası diğer federasyonlara kayıtlı menajerlerden hizmet almak zorundadır. Hatta kulüpler futbolcunun da lisanslı menajerlerden hizmet almasını sağlamak zorundadır. Bu yükümlülüğün yerine getirilebilmesi içinse kulüplerin sözleşme imzalanmadan önce menajerlerin lisanslı olduğundan, lisansı varsa askıya alınmadığından veya iptal edilmediğinden emin olması gerekir.

Peki **Türkiye Futbol Federasyonu** neden böyle bir yöntem izledi? Aslında yıllardan beri süregelen, yöneticilerin değil kulüplerin zarara uğradığı, fa-hiş fiyatta bonservis ve menajerlik ücretlerinin döndüğü bir sisteme **Türkiye Futbol Federasyonu** geç de olsa müdahalede bulunmak istemiştir. Bu hare-

ket, **Türkiye Futbol Federasyonu** tarafından mevcut düzenin böyle devam etmeyeceği ve gerektiğinde somut adımlar atabileceğine yönelik bir ihtarır. Özellikle lisanslı menajer sayısının 200 civarı ve lisanssız menajer sayısının 2000'den fazla olduğu göz önüne alındığında, **Türkiye Futbol Federasyonu** bu çarpıklığa dur demek istemiştir (Özkurt, 2018).

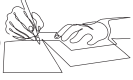
Sonuç

Endüstrileşmenin hız kesmediği spor dünyasında menajerlerin her geçen gün güçlenmesi modern futbol için en büyük tehditlerden biri olarak görülüyor. Çünkü futbolcular oynuyor, menajerler kazanıyor. Dünyaca ünlü beş menajer son bir yılda 225 milyon avrodan fazla komisyon kazandığı belirlenmiştir (Yılmaz, 2018). Özkan (2016), geçmişte sporcu transferlerinde parayı sadece futbolcu kazanır varsa menajeri önceden belirlenen payını alırdı. Şimdi her şeyin değiştiğini hiç bir şey geçmişteki gibi olmadığını idari menajerler ya da sportif direktörler devreye girerek ve büyük çoğunluğu da menajerler ile ortak çalışarak, kimi zaman da işin içine kulüpte transferi yürüten isimler de girerek kulüplerin borçlarını fezaya ulaştırırken 'birilerinin' yabana atılmayacak kadar paralar kazandığı söylemektedir.

Menajerler ve kulüp yöneticilerinin işbirliği yapması ile birçok kulübün kasasının boşaltıldığı çok ucuz bir rakama bitirilecek transferlerin çok büyük rakamlarla gerçekleştirildiği, yine menajer ve teknik direktörlerin işbirliği ile sadece transfer olsun arada komisyonumuzu alalım düşüncesi ile bir çok transferin lüzumsuz bir şekilde gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz. Bu durumların devam etmesi spor kulüplerine ve futbolun geleceğine büyük zarar verecektir.

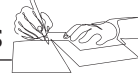
FİFA'nın tahminlerine göre dünya piyasasındaki transferlerin yaklaşık % 70'i kayıt dışı yapılmaktadır. Aynı durum yüzde olarak daha fazla olmak kaydı ile ülkemizde de geçerlidir. FIFA'nın ve federasyonların koymuş kuralları ile gerçekte yapılan uygulamalarla örtüşmemektedir. Lisanslı bir menajerin yapmış olduğu bir transfer ile ilgili ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklarda sadece ve sadece Federasyonlar ve FIFA'nın ilgili birimleri karar verici olurken noter onaylı yapılan bir sözleşmeden ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklara ilgili ülkenin hukuk kurumu bakabilmektedir. Transferlerde mutlak otorite kurmak isteyen FIFA ve federasyonlar bu katı yaklaşımları ile transfer çalışmalarını kayıt dışına itmektedir (Sportingmarketing, 2010). Ülkemizdeki çoğu spor kulübünün ve futbolcunun resmi olmayan menajerlerle çalıştığını bunun sonucunda da kulüplerin Türkiye Futbol Federasyonu ile problemler yaşamasına sebep olduğunu söyleyebiliriz.

Kulüplerin zarara uğramaması, futbolcuların emeklerinin boşa çıkmaması için futbol kulüplerinin futbol politikalarını yeniden gözden geçirmeleri ve menajarlara ödenen ücretlerde kısıtlamaya gidilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akşar T. (2011). Türkiye Büyük Millet Meclisi Spor Kulüplerinin Sorunları ile Sporda Şiddet Sorununun Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. Dönem 23.Yasama Yılı:5 s.1. s.48
2. Akşar T. (2015). Futbolun Başına Bela Menejerlik Sistemi. http://futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/122-tugrul-aksar/3799_menejerlik-jorge-mendes-pini-zahavi-futbolda-soemuerue.html Erişim Tarihi: 22.02.2018
3. Atasoy B., Kuter Ö.F. (2005). Küreselleşme ve Spor. Eğitim Fakültesi Dergisi. Eğitim Fakültesi Dergisi XVIII (1), 11-22
4. Bolgegundem.com. (2017). Menajer (Spor) Mesleği Nedir, Nasıl Olunur? <https://www.bolgegundem.com/menajer-spor-meslegi-nedir-nasil-olunur-242136h.htm> Erişim Tarihi: 20.11.2018
5. Devlette.com.(2018). Futbolcu menajeri nedir, nasıl olunur?. <https://www.devlette.com/futbolcu-menajeri-nedir-nasil-olunur/> Erişim Tarihi:20.11.2018
6. Doğu H.M (2015).Futbolcu Menajerliği Sözleşmesi. Ankara Barosu Dergisi Sayı:3.s.381-396
7. Doğu H.M. (2018). Futbolcu Menajerliği Sözleşmesinde Menfaat Çatışması. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. 24 (1). s.400-414
8. Haberturk.com. (2018). Premier Lig menajerlere servet kazandırdı. <https://www.haberturk.com/premier-lig-menajerlere-servet-kazandirdi-1837749-spor>.
9. Erişim Tarihi: 19.11.2018
10. İmamoğlu O., Kılıçgil E., Şahin M. (2007). Türkiye’de Futbolcu Temsilciliği ve Futbolcu İlişkisi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. V(3). s. 129-133
11. sputniknews.com(2016). Kariyerimi Mafya Bitirdi. <https://tr.sputniknews.com/spor/201610151025305643-maradona-futbol-kariyer-mafya/> Erişim Tarihi: 16.11.2018
12. Nikolov İ. (2002). Bılgarska Olimpiyska Akademia “Godişnik 2001”, GrafimaksSofia
13. Ntv.com.tr (2017). https://www.ntv.com.tr/spor/menajerler-en-cok-fenerbahceden-kazandi,gn0nohU_Q0-WaU_d8ZcQ1g. Erişim Tarihi:15.11.2018
14. Özdemir M., Tanır H., İlkın M., Şeker T. (2018). «Sports injuries in 15-17 Year-Old Male Athlete Students Participating on School Teams». Turkish Journal of Sport And Exercise 20(2). s. 44-48
15. Özdemir M., Kaldırımcı M., İlkın M., Dinçer N., Mızrak O.,(2014). 8 Hafta Süren Fiziksel Egzersizin 11-14 Yaş Aralığındaki Down Sendromlu Özel Öğretim Öğrencilerinin Reaksiyon Zamanları Üzerine Etkisi, Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi,16(4). s. 9-17
16. Özkan A. (2016). Futbolun tacirleri; sportif direktörler ya da idari menajerler!. <http://t24.com.tr/yazarlar/asena-ozkan/futbolun-tacirleri-sportif-direktorler-ya-da-idari-menajerler,13814> Erişim Tarihi: 20.11.2018
17. Özkurt E. (2018). ‘TFF’nin tarihi PFDK kararını Emin Özkurt Futbol Arena’ya yorumladı’. <https://www.futbolarena.com/galatasaray/tffnin-tarihi-pfdk-kararini-emin-ozkurt-futbolarenaya-yorumladi-351808h/> Erişim Tarihi: 10.11.2018
18. Pehlivanoglu Ö. (2010). Sporcu Temsilciliği Uygulamalarında Hukuki Problemler

- (Futbol Örneği). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. s.26
19. Petek H. (2017). Lisanslı Olmayan Futbol Menajeriyle Yapılan Sözleşmenin Geçerliliği. Ankara Barosu Dergisi.1.s.183-214
 20. Shropshire K L., Davis T. (2003). The Business of Sports Agents. University of Pennsylvania Press, p.11-14
 21. Sportingmarketing. Com. (2010). Türkiye’de Lisanslı Futbolcu Menajerliği (Temsilciliği) ve Menajerlik Modelleri. <http://sportingmarketing.blogspot.com/2010/12/turkiyede-lisansli-futbolcu-menajerligi.html> Erişim Tarihi: 20.11.2018
 22. Tff.org. (2018). <http://tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/Futbol-Menajerleri/2017-18/Futbol-Menajerlerine-Yapilan-Odemeler.Pdf>Erişim Tarihi:15.11.2018
 23. Turkiyegazetesi.com. (2014). Önder Özen’den menajer isyanı. <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/spor/154508.aspx> .Tarihi: 20.11.2018
 24. Türker A. (2017). “Kusursuz İtibar Sahibi Menajerler”. <http://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/1585533-atilla-turker-yazdi-kusursuz-itibar-sahibi-menajerler> Erişim Tarihi: 22.02.2018
 25. Türker A. (2018a). ‘Eskişehirspor nereye koşuyor?’. <http://www.haberturk.com/atilla-turker-yazdi-eskisehirspor-nereye-kosuyor-1791849-spor> Erişim Tarihi: 22.02.2018
 26. Türker (2018b). Negredo’de Transferinde Menajer Oyunu.
 27. <https://www.kartalhaber.com/negredode-transferinde-menajer-oyunu-23486.html> Erişim Tarihi. 15.11.2018
 28. Uçar Y.B. (2011).Türkiye Büyük Millet Meclisi Spor Kulüplerinin Sorunları ile Sporda Şiddet Sorununun Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. Dönem 23.Yasama Yılı:5 s.1-184
 29. Yılmaz A.B. (2018). Bir menajer bir transferden ne kadar kazanır? Bu rakamlar dudak uçuklatacak türden. <https://www.gzt.com/spor/bir-menajer-bir-transferden-ne-kadar-kazanir-bu-rakamlar-dudak-ucuklatacak-turden-3127072> Erişim Tarihi: 20.11.2018